AYLIK
SANAT
EDEBİYAT
DERGİSİ
haziran'86
58
KDV dahil
400 TL

YAZIN

türkülerimiz yine meydanlara çıkacak

S. DEMİREL : "TÜRKİYE'DE KORKU HAKİMDİR..."

ANTİ-DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİ VE GENÇLİK

ÖĞRENCİ HAREKETİNİN GERÇEKLERİ NELERDİR?

1 MAYIS OPERASYONLARI

TARİHSEL FIRSAT-

nazım'a hasret yüklü bir selam

TÜSTAV
ARŞİVİ
Umur Coşkun
Bağışı

YARIN / Anti-Demokratikleşme Süreci ve Gençliğin Depolitizasyonu 3

İSMAİL GÜL / Türkülerimiz Yine Meydanlara Çıkacak 4

ŞÜKRAN KETENCİ / Geri Kalmışlığın Bedeli: Genç İşçiler 11

NESRİN HOCAOĞLU / '68 Örneği ve Gençliğin Katılımı 12

CEVDET SELVİ / "Politikanın içine girmek gençliğin en doğal hakkıdır." 14

TANER GÜREL / Yalandan Kim Ölmüş? 15

MUSTAFA ÜSTÜN / Kuruluşunun 41. Yılında Birleşmiş Milletler ve Türkiye 16

DEMET ÇETİN / Kara Kıtanın Güneyinde Bir Umut Ülkesi: Angola 18

Güney Koreli Öğrencilerden Mektup: İşkence ve Baskıya Son 19

1 Mayıs Operasyonları 20

HALDUN YÜCE / Nazım'a Hasret Yüklü Bir Selam 22

ATİLA ÇINAR / Bu Romanlar Bir Dönemi Anlatıyor mu? "Gece Dersleri" 24

A. GUERMANO ve N.VAPTSAROV'dan Şiirler (Türkçesi: KEREM KURTGÖZÜ) 25

NİHAT YILDIZ / Bir Başka Amerika ve Paul Robeson 26

ZEKİ - FÜSUN YÜCEL / Umursamazlıktan Umuda: Arjantin Sineması 28

Özgürlüğün ve Sevginin Ressamı: Marc Chagall (Türkçesi: YASEMİN ÇONGAR) 30

ANDRE KERTESZ "Fotoğrafın güzelliği onun gerçekliğindedir" 31

Çentik Oyuncularıyla Söyleşi 32

OKUMA NOTLARI / Kurtlar Arasında Çıplak - Yök Çıkması 33

Öğrenci Hareketinin Gerçekleri Nelerdir? "Yarın" Hangi İlkeleri Savunuyor? 34

AYKUT KİNGİR / Köprüleri Atmamak: Tarihsel Fırsat Tarihsel Sorumluluk 37

REMZİ ÖNER ÖZKAN / Birlikteliğin Koşulu: Grupların Demokratik Etkinliği 38

ŞİİR
ÖZDEMİR İNCE / Mutluluk 13

ŞÜKRÜ ERBAŞ / Yolculuk 14

MUHARREM ENDER ÖNDEŞ / Sıradan Bir Ölüm Üzerine 29

HÜSEYİN FERHAD / Sınırboyu

ERGÜL ÇETİN / Size Desem 39

KARİKATÜR
FERRUH DOĞAN 3
TAN ORAL 11
YAKUP KARAHAN 20
EMİN BEBEK 33
HATAY DUMLUPINAR 34
MEHMET TEVLİM 38
TARIK HATİPOĞLU 41

BENZERLİKLER...

Toplumsal hareketlilik, kendisini değişik şekillerde gösteriyor. Bu hareketlilik, ülkeden ülkeye ayrılıklar gösterirken genel olarak önemli ve temel benzerlikler de taşıyor. Örneğin, işkence iddialarının yaygın olarak tartışıldığı, işkence olayına karşı yaygın bir tepkinin ve duyarlılığın olduğu ülkeler bellidir. Gelir dağılımının yarattığı uçurumun giderek arttığı, geniş halk yığınlarının giderek yoksullaştığı ülkeler bellidir. İşsiz sayısının giderek arttığı, işçilerin çalışma koşullarının giderek kötüleştiği, sendikal hakların her geçen gün daha da geriletilmeye çalışıldığı ülkeler bellidir. Düşüncelerinden dolayı suçlanmaların hapishaneleri doldurduğu, onlarca idam kararının onay beklediği ülkeler bellidir. İntihar olaylarının, yaşamın bir parçası haline geldiği ülkeler bellidir. Din eğitiminin zorunlu olduğu ülkeler bellidir. Enflasyonun yüzde ellilere tırmandığı ülkeler bellidir. Üniversitelerinde bilim üretilmeyen ülkeler bellidir. Savaş çığırtkanlarına barış ödülü verirken, barış savaşımcılarını yargılayan ülkeler bellidir. Silahsızlanmaya ilişkin birtek uluslararası karara bile imza atmayan ülkeler bellidir.. ve tüm bu ülkelerde, yönetenler varlıklarını kalıcılaştırmak için birbirine çok benzer yöntemler kullanırlar.

Ama asıl önemlisi, bu yöntemleri yaşama geçirecek güce sahip olmaktır. İşte bu güçlerden biri de gençliktir. Burada akla ilk gelen şey "depolitizasyon"dur. Tepkisiz ya da tepkisi başka alanlara aktırılmış bir gençlik. Depolitizasyon gibi genel bir olgunun ötesindeki yöntemlerin başında ise gençliğin gericileştirilmesi gelir. Ve gençlik içerisinde gelişecek, kitlesellik kazanacak ileriye dönük her oluşuma ya da varolan kitleye ilk tepki bu güçlerden gelir.

14 Mayıs'ta Erzurum Atatürk Üniversitesinde yaşananlar böyle bir çerçevede üzerinde önemle durulması gereken olaylardır. Üniversite yemekhanesinde yemek yiyen 7 öğrencinin üzerine 40 kişilik bir grup tarafından saldırılmış ve öğrenciler ağır şekilde dövülmüştür. 40 kişiden oluşan bu saldırgan grubun kimliği kimseye yabancı değildir. Ancak saldırı eylemi kadar üzerinde dikkatle durulması gereken bir başka şey de Üniversite yönetiminin tavrıdır. Üniversite yönetimi, olaylarla ilgili doğru açıklamalarda bulunmak bir yana açıkça saldırganları koruyan bir tavır içine girmiştir. YÖK'çü üniversite yöneticilerinin olay karşısında böyle bir davranış geliştirmeleri kimseyi şaşırtmamıştır.

Yaşananları basit bir olay olarak görmüyor ve tüm sorumluları şiddetle kınıyoruz. ..

Yarın, sayfalar dışında da okuyucularıyla birlikte olmayı sürdürüyor. Geçtiğimiz yıl Ankara ve İstanbul'da açılan "İşçi Portresi' Fotoğraf Sergisi" bu kez İzmir' de açılıyor. Yer, Karşıyaka Güzel Sanatlar Parkı-Bostanlı. Sergimiz 15-21 Haziran tarihleri arasında açık kalacak. Bu arada bu yılki fotoğraf sergisine katılım süresinin sürdüğünü de bir kez daha anımsatalım. "İnsan Manzaraları" başlıklı sergiye ilişkin ayrıntılı bilgi arka sayfamızda bulunuyor.

Yeni sayılarda ve daha ileri adımlarda birlikte olmak dileğiyle. Sevgi ve dostlukla.

□SAHİBİ
Sami Alptekin

□SORUMLU YAZIİŞLERİ YÖNETMENİ
Mustafa Okan

□BÜRO VE TEMSİLCİLİKLER
İsveç: Gürhan Uçkan
Box 38045, 100 64
Stockholm

F. Almanya: Mehmet Bilgin
Vulkan Str. 20
4000 Düsseldorf 1

Hollanda: Ramazan Ekinci
Postbus 392
6040 AJ Roermond

İsviçre: Serdar Ataman
Apollo Str. 8
8032 Zürih

İzmir: 856. Sokak
Nurhan 3/502 Konak

İstanbul: Divanyolu
Hoca Rüstem Sokak
Zafer Han, No: 7/14
Cağaloğlu

Adana: Levent Aksel
Özel Sancak İşhanı
Asmakat, No: 5
Dörtyol

□İLAN FİYATLARI
Kapak/
Tam Sayfa: 80.000.- TL.
Yarım Sayfa: 50.000.- TL.
Çeyrek Sayfa: 25.000.- TL.
İç Sayfalar/
Tam Sayfa: 50.000.- TL
Yarım Sayfa: 25.000.– TL
Çeyrek Sayfa: 13.000.- TL.

□DAĞITIM
Erkin Dağıtım 527 60 11

□ABONE KOŞULLARI
Yurtiçi/Yıllık 3000,
Altı Aylık 1500 lira.
Yurtdışı/Yıllık 30,
Altı Aylık 16 DM.
Yurtdışı tek satış 3 DM.

□TEKNİK İŞLER
Dizgi: Norın Dizgi
Film: Denk Ajans
Baskı: Sanem Matbaacılık

Grafik Düzenleme: Yarın

□YÖNETİM ADRESİ
Hanımeli Sokak, 19/10
Sıhhiye, Ankara

□YAZIŞMA ADRESİ
Yarın, PK 723, Kızılay
Ankara

□POSTA ÇEKİ
Yarın, 164860

Anti-Demokratikleşme Süreci ve Gençliğin Depolitizasyonu

YARIN

FERRUH DOĞAN

Türkiye insanının çoğunluğu, 12 Eylül sabahı darbeye gözlerini açtığında, içine girdiği yeni dönemin özelliklerini kavrayabilecek durumda değildi. Toplum, içine itildiği panik ortamında bütün dikkatini terör sorununa yöneltmişti. Demokratik kurumların, terör karşısında çaresiz kaldığına inandırılmış kitleler, MGK'nun daha ilk bildirilerinde kendini ortaya koyan siyasal programı anlayamadan kurtarıcılarını alkışlamaya koyuldu. Ordu terör düğümünün üstüne kılıcını vurmuştu. Bakış buydu.

Siyasal terör, 12 Eylül hareketinin görünürdeki başlıca gerekçesini oluşturdu. Ancak 12 Eylül'lü günler ve ardından gelen 82 Anayasası göstermiştir ki, 1980 sonbaharında iktidara el koyan güçler, terör gerekçesinin ötesinde bütünlüklü net bir siyasi programa sahiptiler. Kuşku yok ki, bu program bir günde ortaya çıkmadı. 61 Anayasasının getirdiği hak ve özgürlükler, halk kitlelerinin siyasal yaşamda ağırlıklarını arttırdıkları bir süreci başlatmıştı. Kitlelerin taleplerini etkin biçimde savunma olanaklarını yaratan bu koşullar, burjuvazinin, elinde tuttuğu politik gücü kendi çıkarları yönünde dilediğince kullanma insiyatifini sınırlıyordu. Bu kadarla da kalmıyor, toplumda burjuvazinin egemenliğini bütünüyle sarsacak köklü dönüşümleri öngören düşünceler yaygınlaşıyor, yeni bir düzen arayışı başlıyordu. Burjuvazi ilkin, TİP'li milletvekilerini kendi parlamentosunun kürsüsünde gördü. Sosyalist düşüncelerin savunulduğu meydanlarda toplanan kitlelerin alışılmamış heyecanını izledi. 60'ların sonlarında üniversiteyi tümüyle kaybettiğine tanık oldu. Ardından,köylerdenyeni sesler gelmeye başladı kulağına. Ve artık, 70 haziranında yetmişbin işçi İstanbul sokaklarında dolaşırken burjuvazi de kendi siyasal programı etrafında güçlerini büyük ölçüde birleştirmiş, açık bir saldırıya yönelmişti. Bu siyasal programın özü, kitlelerin siyasal sürecin dışına itilmesiydi. Türkiye kapitalizmi batı kapitalizminin manevra olanaklarına sahip değildi. Kısıtlı bir pazarın kontroluine dayanan ve devlet desteğiyle oluşan sermayenin giderek daha az elde toplulaşması süreci, muhalefeti yumuşatacak ekonomik ve sosyal politikaların dışlanmasını dayatıyordu. Bu koşullar, burjuvazinin, demokratik kurallar içinde kitlelerin siyasal tutumlarını denetleme yeteneğini büyük ölçüde ortadan kaldırıyordu. Bu yüzden özellikle sermayenin en palazlanmış işbirlikçi kesimi, emek sermaye uzlaşmasına dayanan ödüncü-reformist burjuva politikalarını nihai olarak hiçbir zaman desteklemedi. Kendi egemenliğini pekiştirmek için bu politikalara belki zaman zaman intibak etti, konjönktürel nedenlerle katlanmak zorunda kaldı, fakat sonuç olarak demokratik özgürlükleri tümüyle reddeden baskıcı bir programı sistematik olarak topluma dayattı ve bunun hesaplarını yaptı. 12 Mart bu yönde yapılan ilk girişimdi. Bir çok faktörün etkisiyle tam başarıya ulaşamadı, yarım kaldı. Toplum 12 Marttan büyük bir demokratik kabarış yaşayarak çıktı. Tekelci burjuvazi bu demokratik kabarışın önünü kesmek için kendi dışındaki burjuva kesimlere güçlerinin üstünde ödünler vererek siyasal blok oluşturma yolunu seçti. MC bu politikanın sonucu olarak doğdu. Aynı dönemde terör, görülmemiş bir ivme kazandı. 78'de transferlerle kurulan sosyal demokrat kabine, tarihte çok az rastlanabilecek bir hızla sosyal demokrasinin kitleler içindeki itibarının erimesi işlevini gördü. Terör ise katlanarak tırmanıyordu. Sonuçta, 79 Ekiminin sonrası Demirelin azınlık bükümeti kurulduğunda çoktan toplumdaki demokratik alternatifler tahrip edilmiş ve tekelci burjuvazi kendi programını kitlelere kabul ettirebilecek ideolojik ve siyasal zemini yakalamıştı. İşte 12 Eylül'e kabaca bu koşullarda girilmişti. Bu dönemde, depolitizasyonun yüceltilmesi, resmi ideolojinin ana motifini oluşturdu.

Kitlelerin politik süreçlere etkin katılımı anarşi olarak gösterildi. Devlet derneklerle yönetildiği için bu duruma geldik denildi. Yüzbinlerin katıldığı mitingler, yürüyüşler, terör olayları gibi tanıtıldı. "Koalisyonlar bunalım yaratıyor" gerekçesiyle, halkın siyasal tercihlerinin parlamentoya tam yansımasını engelleyen düzenlemelere zemin hazırlandı. Kısacası 12 Eylül, kitlelerin siyasal katılımının etkin araçlarını oluşturan tüm kurum ve yasaları karşısına aldı. Bütün günahı bu kurum ve yasaların üstüne yıktı. Tüm propoganda ve düzenlemeler, kitleleri siyasal süreçler karşısında etkisiz bir duruma sokmaya yöneltildi. Bu anlayış, demokratik rejimin temel yasası olarak tanıtılan Anayasaya bütün ağırlığıyla damgasını vurdu. Sonuçta 82 Anayasası, nesnel olarak, tekelci sermayenin siyasal bakış açısını yansıtan bir hukuki metin olmaktan öteye gidemedi. 12 Eylül böyle bir Anayasayı kabul ettirmekle yetinmedi, elindeki yetkileri kullanarak tekelci sermayenin dayattığı sosyal ve ekonomik politikaların uygulanmasına zorluk çıkartmayacak bir parlamentonun oluşmasına yol açtı. 82 Anayasasının ve 6 Kasım parlamentosunun bu kadar çabuk tartışılmaya başlanmasınıntemelinde yatan nedenler işte burada gizlidir. Bir yandan kitleleri ezen tekelci ekonomik ve sosyal politikalar sözkonusudur. Diğer yandan kitlelerin ağırlığını duyuracağı siyasal mekanizmalar etkisizleştirilmiştir. Siyasal demokrasiyi bu gün Türkiyenin en önemli meselesi yapan çelişki buradadır.

Depolitizasyon politikası içinde, kuşku yok ki gençlik özel bir yere sahiptir. Yukarıda anlatılanların ışığında, gençliğin son 20-25 yıldır izlediği politik tutum hatırlanırsa bunun nedenleri kolayca anlaşılır. Burjuvazinin gençlik üzerindeki siyasal insiyatifini kaybedişi, 61 Anayasası kadar eskidir. O günlerden bu günlere burjuvazi, gençliği yalnızca karşısında görebilmiştir, yanında değil. Gençliğin kullanıldığını, hatta yurt dışındaki "odakların", ta oralardan buradaki gençliği yönettiğini ağzından düşürmeyen burjuvaziye,nedense elindeki bütün imkanlara rağmen gençliği "kullanmak" bir türlü nasip olmamıştır. Aslında bizim sermaye çevrelerimiz gençliği aktif bir siyasal tavır içinde kendi arkasına dizmenin tarihte İtalyan ve Alman burjuvazisine nasip olduğunu ve bu dönemin kapandığını bilecek kadar deneylidir. Ve gençliğin aktif kitlesel desteğini kazanma hevesinde pek olmamıştır. Yerine, daha gerçekçi politikalar geliştirmiştir. Amaç depolitizasyondur, ancak bunu sağlamak yalnızca yasal düzenlemelerle mümkün olamaz. Sorun hukuk kuralını vazetmek değil, o kuralı topluma kabul ettirecek ön koşulları yaratmaktır. İşte gençliğin ülkenin politik yaşamındaki ağırlığının yok edilmesi, toplum gözündeki prestijinin kırılması politikası gençliğin depolitizasyonunun bu anlamda bellemiğini oluşturmuştur. Ve bu politikanın sürdürücüleri, gençliğin demokratik kitlesel örgütlenmesinin başarılamamış olmasından, kendi içinde her türlü sertleşmeyi göze almış siyasi bölünmüşlüğünden ve işçi emekçi sınıflarla olan siyasi kopukluğundan çok büyük güç almışlardır.

Bu gün gençlik depolitizasyon politikasının kendisine ilişkin sonuçlarından derin bir biçimde etkilenmektedir. Yalnızca eğitim kurumlarındaki, burayı yazmakla bitmeyecek olan sorunlar düşünüldüğünde, gençliğin ülkenin politik yaşamında ağırlığını kaybetmeainin neye malolduğu kolayca anlaşılacaktır. Peki ne yapılmalı? Kuş u yok ki, gençliğin sorunlarının çözümü, eninde sonunda gelip siyasal güçler dengesine dayanmaktadır, ve bu yönüyle tek başına onun gücünü ve sorumluluğunu aşmaktadır. Sorunların çözümü esas itibarıyla, 12 Eylül'le birlikte siyasal insiyatifi kaybeden sosyal güçlerin, bu insiyatifi yeniden kazanmak için tarihten çıkartacakları derslere ve üretecekleri etkin politikalara bağlı olacaktır. Ancak gençliğin de bu süreci besleyecek önemli sorumlulukları vardır. Gençlik öncelikle demokratik kitlesel örgütlenmesini sağlıklı ilkeler temelinde inşa etmeye yönelmelidir. Öte yandan kendi içindeki kimi ayrılıkları sertleştiren körce tavırların önünü baştan kesmelidir. Ve asıl önemlisi, kendisiyle nesne olarak aynı idealleri paylaşan sosyal güçlerin politikalarına kulak vermeli onları anlamaya çalışmalı, ve yanında yerini almalıdır.

İsmail Gül

türkülerimiz yin

meydanlara çıka

demokrasinin yok edilmesinden en çok işçiler ve öğrenciler zarar gördü. En yoğun fiziki ve ideolojik saldırı bu kesimlere yöneltildi. Toplumu zaptu rapt altına almaya yönelik düzenlemelerden, yeniden şekillendirme çabalarından çok nasibini alan kesimler de yine onlardı. Kuşkusuz bütün olarak toplum susturulmaya çalışıldı, ama önce işçiler ve öğrenciler susturuldu. Halkın, yığın örgütlerinin hepsine saldırıldı, ama önce işçi ve öğrencilerin örgütleri dağıtıldı, baskı altına alındı. Parlamenter temsil sistemine ve 'politika'ya, 'politikacı'ya saldırılır, kötülenirken önce işçi ve öğrenci önderlerinin kötülenmesi yapıldı. Bütün olarak halk politikanın dışına sürülürken önce işçilerin ve öğrencilerin politik arenanın dışında kalmasına özen gösterildi. Bir dönemden en çok onlar kabahatli görüldü. Encok onlar suçlandı.

Bu bir rastlantı değildi. İşçiler ve öğrenciler demokrasinin en kararlı savunucularıydı. İşçiler, öğrenciler; bütün olarak gençlik, hak ve çıkarlarını koruyup geliştirmenin, yaşamlarını ve geleceklerini garanti altına almanın gerek şartı olarak demokrasiyi görüyor ve biliyorlardı. Demokrasi sözcüğünün ses ritmine aşık değildiler. Bütün kurum ve kurallarıyla işleyen, kitlelerin etkin yığınsal örgütlenmesiyle desteklenmiş parlamenter demokrasinin kendi ekmekleri ve özgürlükleriyle ne kadar yakından ilgili olduğunu yaşayarak öğrenmişlerdi.

GENÇLİK NASIL SUSTURULDU?

Gençliği susturmak, yalnızlaştırıp ezmek için üç araç birbiri ile uyumlu biçimde kullanıldı. İlki fiziki bir olguydu. Gençlik hem 1980 öncesinde hem de 1980 sonrasında, hem demokrasinin yokedilmesi bazırlıklarında hem de yokedildikten sonra toplumu hedeflemiş terörün en sivri ucunun yöneltildiği kesim oldu. Genç olmanın potansiyel ölü demek olduğu, namluların soğukluğu ile yaşamak demek olduğu bir dönemin ardından, yalnızca genç olmanın, suçlu sayılmak için yeterli olduğu bir döneme ge ildi. Kendi başına yaşın, baskıya uğramak için bir neden olduğu döneme geçildi. Dün terörün kurbanları olarak mezarlıkları dolduran gençlik, bugün terörün suçlusu olarak kelepçelerin, demir parmaklıkların soğukluğunu duymaya mahkum edildi. Hapishaneleri doldurdu.

Örgütlenen bu fiziki süreç, korku dalgasının oluşmasına, umutsuzluğun, kendi gücüne güvensizliğin ve çaresizlik psikolojisinin yayılmasına yolaçtı, gündelik yaşamın en ücra köşelerine girdi. İnsanlar biribirinden korkar, yığınsal davranışlardan ürker oldu. Bilinçli ve örgütlenmiş bir terör, önce önderleri ve öncüleri yok etti. Yarattığı psikoloji kadar, bu da gençliğin susturulması sürecinde, terörün etkin işlevleri arasında oldu. Teçörün yöneldiği en önemli hedeflerden biri de gençliğin örgütleri oldu. Gençlik örgütleri 1980 öncesinde rejimin bir dizi gerici önlemler alınarak ikinci ve gerici iktidar odağına güç kazandırıldığı, gericileştirildiği dönemden başlayarak zorla dağıtılmaya, yasallığın dışına itilmeye başlandı. Bu, aynı zamanda, nasıl bir geleceğin hazırlandığının göstergelerinden birini oluşturdu. 1980 sonrasında diğer yığın örgütleri ile birlikte tümüyle yokedildiler, bu durum, ilerde sözünü edeceğimiz yasal düzenlemelerle de desteklendi. Kalıcı ve kontrollü hale getirilmeye çalışıldı.

Kullanılan ikinci araç ideolojik. Depolitizasyon sürecinin fiziki etkilerini kalıcılaştırmaya, fiziki güç kullanımını meşrulaştırmaya yönelik, en geri unsurları kavramaya çalışan bir düzeyde sürdürülen belâgat: 'iç ve dış düşmanlar', 'Toplumun kanserli hücreleri', 'Uçurumun kenarındaki ülke' söyleminde gençliği suçlayan, demokrasinin yokedilmesinin sorumlusu terördür, terörün de kaynağı gençlik ve üniversitelerdir' biçimindeki ideolojik saldırılardır. Saldırının amacı, terörün yarattığı korku ve gücüne güvensizliği kalıcılaştırmak, toplumsal yalnızlığa itmek, toplumun "kanserli hücreleri"nden biriolarak göstermeye yönelikti. İdeolojik saldırı iki yönlü kullanıldı. Birincisi, gençliğe uygulanan fiziki baskıların 'toplumsal meşruluğunu' olabildiğince sağlamaya yönelmek. İkincisi, toplumun gerici temeller üzerinde yeniden düzenlenmesi sürecinde, gençliği toplumsal yaşamdan uzak, uyumlu itaatkar, bireyci ve bencil sürü haline getirmek. Bunun için kullanılan en etkin araç, demokrasinin yok edilmesi ile birlikte daha şiddetle uygulamaya konulan yeni sermaye birikimi modeli oldu. Korkutulmuş bireyinlerde 'köşe dönücü-bireyci' düşünceler daha hızla yayıldı. Örgütsüz bireyin yalnızlığı ve çaresizliği bu hızı daha da artırdı. Geleceğin aşırı belirsizleştirilmeye çalışıldığı, yaşanan günlerin kadir-i mutlaklığı imajının verilmeye çalışıldığı günlerde bu ideolojik saldırı güç kazandı.

POLİTİK OYUNLAR VE YASAL DÜZENLEMELER

Öğrenci gençliği sindirirken, yeni düzenlemeleri en az tepkiyle karşılaması için bir takım politik oyunlar geliştirildi.

YÖK yasası, Üniversiteyi doğrudan siyasal ve örgütsel denetim altına almak amacına yöneliktir. Üniversiteyi askeri hiyerarşi içinde planlama 'devlet denetimi' altına alma çabasıdır. YÖK gibi bir düzenleme, siyasal koşulların bütün uygunluğuna karşın, olabildiği açıklığı ile, bütün yönleri ile ve bütün güçleri karşısına alarak uygulanma olanağına sahip değildir. Bu nedenle bir yandan ideolojik ve fiziki baskı yürütürken, örgütsüz üniversite kitlelerine karşı düşünülmüş politik oyunları sahneye koyma stratejisi vardır. Öyle de yapıldı. YÖK önce öğretim üyelerine, diğer aydınlarla birlikte üniversitenin kalıcı unsurları olan öğretim üyelerine vurdu. Cumhuriyet tarihinde görülmemiş bir tasfiye sürdürdü. Bunu yaparken öğrencileri nesnel olarak yanına çekmeye çalıştı. Bunu iki aracı kullanarak yaptı: Önce ilk yılda kontenjanları yüzde 33, ikinci yılda yüzde 21.6 arttırdı. İkinci olarak, YÖK'le birlikte getirilen akademik düzenlemeler açık biçimde öğrenci düşmanı olmasına karşın, bunun bütün çıplaklığı ile görülmesini önlemek için 'öğrenci affı' çıkarttı. Bunu yaparken de '1980 öncesi terörü' gerekçe olarak kullandı. Oysa, temizlenen YÖK'ün pisliklerydi. Bu gözden kaçırılmaya çalışıldı.

Bütün bunlar mücadele araçları alınmış öğretim üyelerini, öğrencilerden koparmaya yönelikti. Örgütsüz öğrencilerin öngörü ve duyarlılıklarının düşüklüğü iyi kullanıldı. YÖK'e karşı tepkiler bölünerek, etkin bir karşı güce dönüşmesi engellendi. Öğrencilerin etkin bir muhalefeti olmakasızın, öğretim üyesi kıyımı sürdürüldü.

'Devlet denetimi'ni garantiye almış bir kurum olan YÖK'ün, bu niteliğini göstermek için 25 üyesinin sadece 8'nin akademik sayılabilecek bir kurumun temsilcileri olduklarını, diğerlerinin devletin diğer hakim organları tarafından atandığını söylemek yeterlidir. Bu bir başlangıç olarak, zaten üniversite birimlerinin demokratik katılımını yok etmek, öğrencileri ve öğretim üyelerini dışlamak demekti. Bu durum fiilen ve psikolojik olarak üniversitenin her düzeydeki birimlerine indirildi. Öğretim üyelerinin demokratik katılımı tümüyle terayüz edilmişti. Öğrencilerin dönemde kazandıkları mevzi demokratik katılım olanakları (ODTÜ-ÖTK gibi) yok edilmişti. Kültür sanatkollarını kullanmak olanaksızlaşmıştı. Öğrencilere ve üniversiteye alışkın olmadıkları dar bir elbise giydirilmeye çalışılıyordu. Öğren-

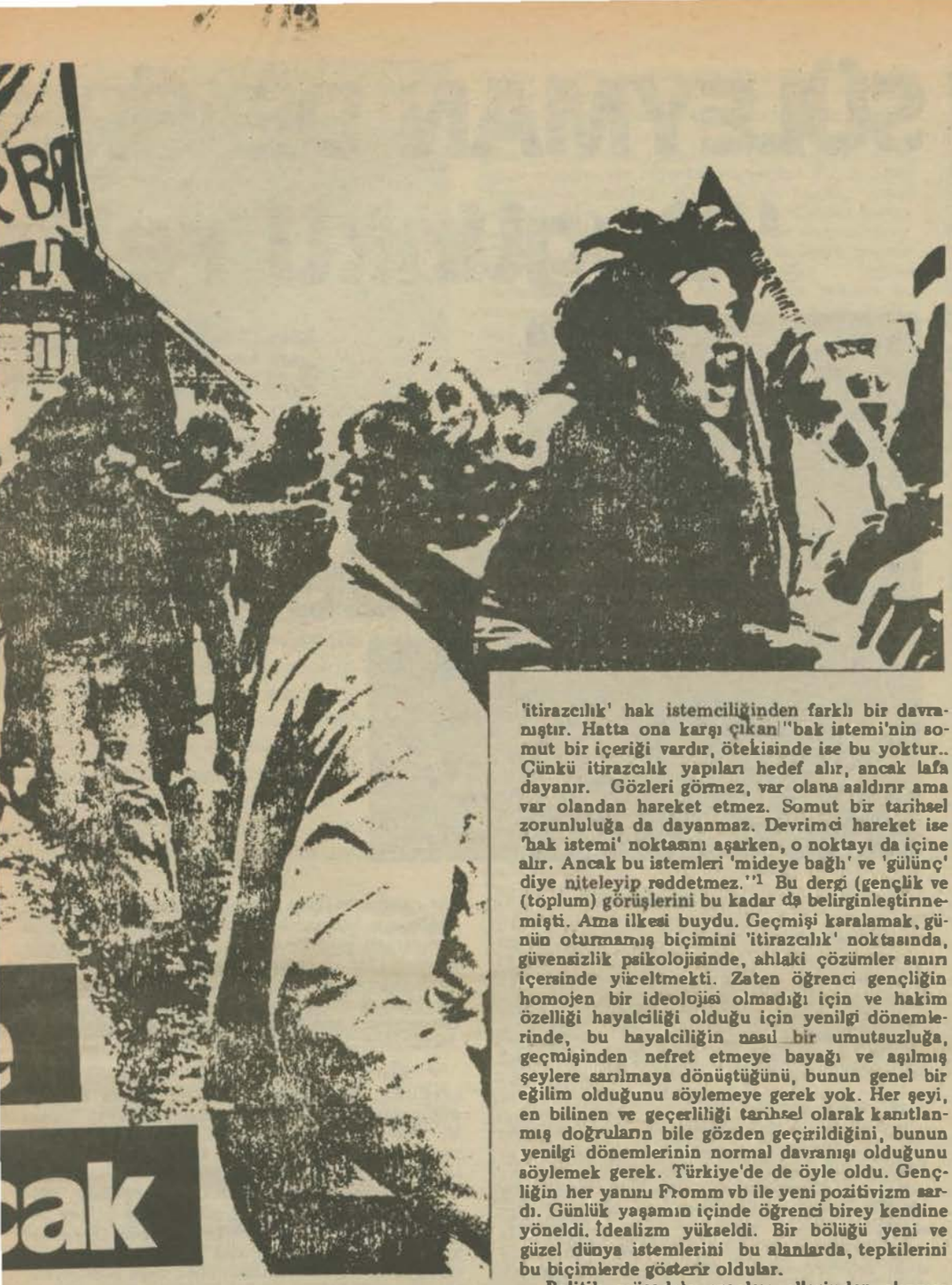

cileri derslerinden, derslerini ezberlemekten başka birşey ile ilgilenmemelerini sağlıyacak sınıf geçme ve disiplin yönetmenlikleri çıkartıldı. Bu konuda temel hukuk kurallarına bile aykırı yasa hükümleri her tarafı doldurdu. 45/c maddesinde 'devlet aleyhine işlenmiş suçlardan büküm giyenler'in üniversitelerde okuyamayacakları yazıldı. Disiplin işleri ile ilgili 54. madde tam bir demokleasin kılıcı olarak öğrencilerin sindirilmesinde kullanıldı. Fiili ve potansiyel bir tehlike olarak kullanıldı. "Yükseköğretim kurumundan çıkarma cezası verilen öğrenciler, bir daha herhangi bir yükseköğretim kurumuna alınamaz" Bu karar kamu hakları bakımından bir idam cezasından daha ağır bir ceza niteliğini taşımaktadır. Bunlar öğrenciler üzerindeki sulta kurma çabalarının araçları oldu. Dernek kurmak gibi, temel yurttaşlık haklarının kullanımı izinli hale getirildi. Dilekçe hakkını kullanmak, fiziki baskılara, polis baskısına muhatap olmayı baştan kabul etmek anlamına dönüştürüldü.

Kimileri öğrencilerin ağır baskı koşulları altındaki suskun halini, ideolojik saldırılar karşısında gerilemelerini ve etkilenmelerini 12 Eylül'ü 'milat' yapmalarına, iki dönem öğrencilerinin nitelikleri açısından bir 'kuşak çatışması' içinde olduklarını zaten olması gereken öğrenci tipinin de 12 Eylül sonrası öğrencisi olduğunu savunmaya başladılar. Bunun için dergi çıkarttılar ve bu fikri kendilerine ilke yaptılar. Üniversiteye ve üniversite gençliğine giydirilmeye çalışılan dar elbise karşısında 'itirazcılığı' ilke edindiler. "Hemen anımsatalım 'itirazcılık' hak istemeciliğinden farklı bir davranıştır. Hatta ona karşı çıkan "bak istemi'nin somut bir içeriği vardır, ötekisinde ise bu yoktur.. Çünkü itirazcılık yapıları hedef alır, ancak lafa dayanır. Gözleri görmez, var olana saldırır ama var olandan hareket etmez. Somut bir tarihsel zorunluluğa da dayanmaz. Devrimci hareket ise 'hak istemi' noktasını aşarken, o noktayı da içine alır. Ancak bu istemleri 'mideye bağlı' ve 'gülünç' diye niteleyip reddetmez."[1] Bu dergi (gençlik ve (toplum) görüşlerini bu kadar da belirginleştirmemişti. Ama ilkesi buydu. Geçmişi karalamak, günün oturmamış biçimini 'itirazcılık' noktasında, güvensizlik psikolojisinde, ahlaki çözümler sınırı içersinde yükseltmekti. Zaten öğrenci gençliğin homojen bir ideolojisi olmadığı için ve hakim özelliği hayalciliği olduğu için yenilgi dönemlerinde, bu hayalciliğin nasıl bir umutsuzluğa, geçmişinden nefret etmeye bayağı ve aşılmış şeylere sarılmaya dönüştüğünü, bunun genel bir eğilim olduğunu söylemeye gerek yok. Her şeyi, en bilinen ve geçerliliği tarihsel olarak kanıtlanmış doğruların bile gözden geçirildiğini, bunun yenilgi dönemlerinin normal davranışı olduğunu söylemek gerek. Türkiye'de de öyle oldu. Gençliğin her yanını Fromm vb ile yeni pozitivizm sardı. Günlük yaşamın içinde öğrenci birey kendine yöneldi. İdealizm yükseldi. Bir bölüğü yeni ve güzel dünya istemlerini bu alanlarda, tepkilerini bu biçimlerde gösterir oldular.

Politik mücadele araçları ellerinden alınmış gençlik, politik arenanın dışına sürülürken, 'aoldan'da bunun iyi bir şey olduğu geçmişin dar, tek yönlü yaşam tarzından kurtulmak olduğu sesleri ile karşılaştı. Öyle değil mi, kendini gerçekleştirememiş birey, boyundan büyük işlere kalkışıp düzeni değiştirmeye nasıl kalkışırdı. Gençlik politikayla uğraşmamalıydı, bugünün depolitizasyonu onun için, alternatif bir yaşam oluşturmak, 'itirazlarını' belirlemek için en elverişli koşullardan sayılmalıydı.

Baskı ve ona uygun ideolojik saldırılar karşısında sol sesler durumu belli belirsiz meşrulaştırıyor, politikanın gençlik için kurutucu özellikleri olduğunu vurguluyordu. Bunlar, baskının esas olduğu dönemin değişmez olduğunu varsaymaktan geçiyordu.

GENÇLİK DEPOLİTİZASYONU KIRIYOR

Depolitizasyon sürecinin kırılmasının başlangıç noktasını, somut hak istemleri oluşturuyor. Somut hakların korunması, yeni istemlerin geliştirilmesi, baştan veri duruma muhalefeti geliştiriyor. Bu durum başlangıç olarak, siyasal bilincin en ilkel ve başlangıç düzeyini oluşturuyor. Çünkü yaşam ve çalışma koşullarını iyileştirmenin, yeni somut haklar elde etmenin, kaderci bir anlayışla çözümü geleceğe bırakmamak, suskunluğu üstünden atmayı gerektirdiğini kavrama süreci başlıyor. Bu ise depolitizasyon sürecinin tersyüz edilmesinin başlangıcını oluşturuyor. Bu sürecin iç içe geçmiş ikinci adımını örgütlenme ve örgüt bilincinin kendini dayatması oluşturuyor. Hak arayışını ve hakları kalıcılaştırma, eylemi kurumsallaştırmaktan geçiyor. Bu, politik dengelerin değişimine olumlu yönde etkide bulunurken, aynı zamanda, değişen dengeler 'hak arama' eylemlinin yükselmesinin koşullarını yaratıyor. Siyaset ve ekmek ikizinin, birbirinden kopmaz bağlarının görülmesini, bilince çıkartılmasını kolaylaştırıyor. Eylemin içeriği politikleşiyor, üstü istemez. Ekonomik mücadele ve bilincin kendiliğinden siyasal bilinç ve mücadeleye dönüşeceğini söylemiyoruz. Ekonomik mücadele ve bilincin, siyasal mücadele ve bilinçle bağını anlatmaya çalışıyoruz.

Gençlik, güçler dengesinin demokrasi güçlerinin lehine değişme koşullarında yüksek bir aktivite gücüne ulaşan ilk toplumsal kesimlerden birini oluşturuyor. Kitlesel olarak siyasal bilinci hızla yetkinleşiyor.

1984-85 öğretim yılında somut bir istem olarak ortaya çıkan 'ek sınav hakkı' için verilen dilekçeler önce bireysel ve bakanlığa ve YÖK başkanlığına verilirken, sonraları birlikte davranma alışkanlığı yaratacak biçimde toplu ve parlamentoya verilmeye başlandı. Geniş toplumsal muhalefete karşın YÖK'ün hâlâ ayakta kalmayı başarması karşısında, YÖK'ün siyasal dayanaklarını zayıflatamadan, kalıcı başarılar, kazanımlar elde etmenin olanaksız olduğunu yaşayarak öğrendiler. Dertlerini anlatmak için gittikleri parlamentodan, gözaltına alınmış olarak çıkmaları, O'nun üstünde hiçbir kurum ve kişinin olmadığı bir parlamento isteminin yaygınlaşmasını getirdi. Bu süreçte bir çok aracı birlikte ve ustaca kullandılar. Büyük bir özveri vekararlılık gösterdiler. Keyfilikleri, kararlılık ve özveri ile aştılar.

Birlikte davranma alışkanlığı ve bilincinin geliştiği bu aşamada, kendi bağımsız, kitlesel sendikal örgütlerini yaratmaya giriştiler. Bu yüzden gençlik yılında, gençlik yılının 'katılım, gelişme, barış' sloganının, 'katılım' yanı öğrenci yığınları içinde öne çıktı. Öğrenci Derneklerini yeniden oluşturma bir zorunluluk halini aldı. Çok büyük engellerle karşılaştılar, dönemin belirgin özelliği keyfilik bütün açıklığı ile öğrencilerin karşısına çıkartıldı. Bunları aştılar, kuruluş sürecinin ilk aşamasını tamamladılar.[2]

İlk başarılarını YÖK'ün bütün muhalefetine karşın, YÖK yasasının 44. Maddesinin değiştirilmesinin sağlanmasıyla elde ettiler. Büyük bir öğrenci kıyımını[3] tersine çevirdiler.

BUGÜNÜN GÖREVLERİ

Gelinen noktada öğrenci gençliğin üç temel görevi, başarmak zorunda olduğu üç hedefi olduğu kanısındayız. Depolitizasyon sürecinin olumsuz etkilerini tersine çevirmeyi başarmışlardır. Bunu temelde örgüt ve demokrasi bilincinin kitlesel yaygınlığa dönüşmesiyle başarmışlardır. Bu açıdan kurulmuş öğrenci derneklerinin kendi kitlesiyle bütünleşmesinin sağlanması, bu amaçla ilgili bütün kanalların oluşturulması ve güçlendirilmesi birinci temel görevdir. İkincisi, ülke düzeyine yayılmış öğrenci derneklerinin sesini ve gücünü ulusal düzeyde birleştirmek, güçlü ve tek ses düzeyine çıkarmaktır. Üçüncü görev iktidarın ve mevcut siyasal yapının gençliğe dayattığı 'politika yasağı'nın kırılmasıdır. Bu yöndeki yanlış görüşlere karşı etkin bir çabanın gösterilmesidir.

Bu üç görev birbirleriyle yakından ilgilidir. Öğrenci gençliğin somut kazanımları bu üç görevin başarılmasına bağlıdır. Bu alanda atılmış, kurumlaşmaya dönük ileri adımlar vardır. Otuz dokuz öğrenci derneği biraraya gelmiştir. Tek ve güçlü sesi oluşturmak için adımlar atmaktadırlar. Bileşik ve örgütlü gücün başarılarının temeli yapacaklardır.

Öğrenci gençlik demokrasiyi bütün kurum ve kuralları ile işletecek, değişim ve onarımı sağlıyacak demokratik biriktidar istemektedir. Çünkü sorunlarının çözümünün böyle bir iktidarla kalıcılaşacağının bilincindedir. Bu nedenle, işçi sınıfı ve diğer demokrasi yanlısı güçlerle neanel bağlaşıklık içindedir. Bunu bilince çıkartmakta demokrasi cephesinde kararlı, bilinçli, inançlı ve mücadeleci yerini almaktadır.

Gelecek gençliğindir. Türkülerimiz yine meydanlara çıkacak.

1- Casonova ve Diğerleri, Aydınlar ve mücadelesi Ankara 1985, Hacan yayınları, s: 59

2- Bu konuda ayrıntılı bilgi S.Can. Öğrenci Dernekleri İstanbul 1986 Yarın Yayınları.

3- Öğrenci kıyımı bütün yönleriyle, S. Demirci Öğrenci kıyımı İstanbul 1985 Yarın YYayınları'nda incelenmiştir.

SÜLEYMAN DEMİREL

"Bugünkü rejim aslında demokrasi değildir"

YARIN, gençliğin ülkemizin politik yaşamındaki konumuna ilişkin sorunları tartışırken değişik kesimleri ve eğilimleri temsil eden liderlerin bir kısmının görüşlerini de okuyucusuna yansıtmak istedi. Bu amaçla girişimlerde bulundu. SHP genel başkanı sayın Gürkan ile görüşmek, bu partinin genel kongre hazırlıklarının yoğunlaşması nedeniyle mümkün olamadı. Genel kongre'den sonra bu görüşmenin gerçekleşebileceğini umuyoruz. Kapatılan CHP'nin eski genel başkanı sayın Bülent Ecevit ile görüşme isteğimize ise bu güne kadar bir yanıt alabilmiş değiliz. REFAH PARTİSİ Genel Başkanı Sayın Ahmet Tekdal ile söyleşi gerçekleştirildi. Bu söyleşiyi önümüzdeki sayı yayınlayacağız. Bu sayımızda ise kapatılan AP Genel Başkanı Sayın Süleyman Demirel ile yaptığımız söyleşiyi sunuyoruz. Kuşkusuz yukarıda anılan liderlerin görüşleri okuyucu için tek tek ayrı bir önem taşıyacaktır. Ancaksayın Demirel'in görüşleri okuyucu için özel bir önem taşıyabilir. Çünkü Demirel'ini 12 Eylül sonrası izlediği politik tutum, Türkiye solu için yeni sayılabilecek bir tartışma konusunu gündeme getirmiştir. Demirel çizgisinin demokratikleşme sorunu karşısındaki nesnel konumu nedir? Bugünün koşullarında bu çizgiye karşı politika ne olmalıdır? Daha da çeşitlendirebilecek bu sorulara ilişkin yaklaşımlarda, tartışmaya katılan, görüş sunan çevrelerin anlayış birliğine vardığı söylenemez Söz konusu tartışmayı önemli veya önemsiz bulabiliriz. Konuya ilişkin görüşümüzü oluşturmuş da olabiliriz. Ancak tartışmanın varlığını görmezlikten gelemeyiz. İşte YARIN bu tartışmanın da varlığını düşünerek, genişçe yer verdiği bu söyleşinin konuya ilişkin görüşlerin değerlendirilmesinde küçük de olsa bir katkı sağlayacağına inanıyor. Ancak YARIN, kendi yorumunu, söyleşinin yayınlandığı bu sayısında yer vermeyi doğru bulmadı. Okuyucularımız, "Demirel olayına" YARIN'ın bakışını, önümüzdeki sayının sayfalarında bulacaklardır.

□ *12 Eylül 1980'den bu yana yaşanılanlardan Türkiye toplumunu oluşturan her katman, her grup, her kurum etkilendi. Etkilenmeler genel bir ortaklık taşırken birçok farklılıklar da gösteriyordu. İşte çeşitli kesimlerin özellikle son birikiyıllık dönemde giderek yükselen bir sesle sürdürdükleri tepkilerini, eleştirilerini, tartışmalarını, önerilerini hem bu "genel ortaklık" dediğimiz "temel halk ve özgürlüklerin kısıtlanması" karşısında, diğer bir deyişle demokrasi olgusuna ilişkin aldıkları tavır, hem de kendi özel konumlarının gündeme getirdiği gereksinimler oluşturdu. Örnekleyecek olursak, işçiler sendikal haklarının büyük ölçüde kısıtlanması, sendikalarının etkinliklerinin durdurulması gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıkları için demokrasi istemlerine ağırlıklı olarak bu alandaki kazanılmış haklarını yeniden kazanmaya yönelik girişimlerle katıldılar.*

Bizim görüşlerinizi almak istediğimiz konu ise pekçok sorun ve taleple var olan gençlik kesimini ilgilendiriyor. Biz bu sorun ve talepleri daha genel ve bizce daha temel olan bir başlıkta görüşlerinize sunmak istiyoruz. Bu başlık: Gençlik ve Politika. Çünkü gençliğin sorunlarının çözümü ve taleplerinin karşılığını bulması da politika sürecinden geçiyor. Depolitizasyon çabalarının giderek yoğunlaştığı, hatta adı konulmuş bir politika halini aldığı günler yaşadık/yaşıyoruz. Siz daha önce "depolitizasyon olgusunun vatandaşları demokrasiden uzaklaştıran, anti-demokratik bir hareket olduğunu" söylemiştiniz. Bu çerçevede, gençliğin doğrudan kendisine yönelik olarak geliştirilen bu depolitizasyon çemberini kırması, hak, istem ve çıkarları doğrultusunda politika yapması ne anlama gelmektedir? "Konuşan Türkiye"ye gençlik de bir ses olarak katılmalı mı, ne dersiniz?

SÜLEYMAN DEMİREL ■ Şimdi, 12 Eylül 1980 olayı bir askeri müdahaledir. Bu müdahale, rejimedir. 12 Eylül 1980 öncesinde mevcut olanların 12 Eylül 1980 sonrasında mevcut olmayışı, bir sürpriz değildir. 12 Eylül öncesinde milletin hür iradesine dayanan bir seçimle teşekkül etmiş bir parlamento vardı. Bu parlamentonun güvenoyuna dayanan bir hükümet vardı. Ve 1961 Anayasası'nın getirdiği, 1971-72 tadilleri ile birtakım kısıtlamalara tabi tuttuğu müesseseleri vardı. Hür basın vardı, özerk üniversite vardı, tarafsız radyo-televizyon müessesesi vardı, demek kurma hakkına dayanarak kurulmuş dernekler vardı, siyasi partiler vardı, toplantı, gösteriş yürüyüş hakkı vardı, hür yargı organları, velhasıl hür sendikal haklar vardı. Yani, sendikacılık yapma hürriyeti vardı. 12 Eylül 1980 hareketi, ülkede meydana gelen kan dökülmesinin, daha çok kan dökülmesinin sebebini bütün bu müesseselere bulmuştur. Bunların içerisinden hiçbirisi de ayağa kalkıp "hayır sebep biz değiliz" demediştir. Der miydi, diyebilir miydi, onları tartışmıyorum, ben olanı söylüyorum size. Ve hatta, daha sonraki gelişmeler göstermiştir ki, "Türkiye'de kan dökülmesinin sebebi demokrasidir" şeklindeki bir anlayış da o günkü yönetime hakim olmuştur. Yani, ülke idaresini bir müdahale ile devralan yönetime hakim olmuştur. 12 Eylül 1980 olayı, kendi başına bir olay değildir, evveliyatı vardır. Türkiye Cumhuriyeti'nin 57 senelik tarihinde yani 80'e kadar olan, 57 senelik dönemde 1923'ten 1980'e kadar, ilk 37 senesinde askerin siyasete karışması hadisesi yoktur. Askerin siyasete karışması veya karıştırılması hadisesi 1960'lardadır. 27 Mayıs 1960; ortadan, bir seçilmiş meclisin kaldırılmasıdır. Onun güvenoyuna dayanan bir hükümet de parlamentoyu kaybetmiştir. Bunu niçin yapmıştır? Atatürk ilkelerinden sapıldığı iddiası vardır orta yerde. Tahkikat Komisyonu'nun kurulması suretiyle anayasanın ihlal edildiği, çiğnendiği iddiaları vardır. Ve o günkü iktidarın diktaya gideceği iddiaları vardır. Bu iddialarla gelenler ne yapmıştır?

Bu iddialarla gelenler, çiğnendi, dedikleri anayasayı tümüyle ortadan kaldırmışlardır. Atatürk ilkeleri çiğnendi diyenlerin yaptığı en büyük iş milletin hür iradesine dayanan meclisi ortadan kaldırmak olmuştur. Ve Atatürk ilkeleri ise, bu ilkelerin başında askerin siyaset dışı kalması vardır. Bu ilkelerin başında hakimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olması, ilkesi vardır, bunlar tümüyle çiğnenmiştir. Türk devleti 27 Mayıs 1960 müdahalesi ile felç olmuştur. Şimdi düşünün, memlekette eğer cumhurbaşkanını darağacına getirirseniz, veya başbakanı asarsanız binaenaleyh meclisi hapishaneye götürürseniz, yine aynı kaynaktan gelecek olan hastalıktır. Türkiye'nin cumhurbaşkanı her zaman olacağına göre, bir başbakanı her zaman olacağına göre, bir meclisi her zaman olacağına göre ve bunlar da seçimle gelen kişiler olacağına göre bu kişiler görev başındayken acaba kendilerinden evvel o makamlarda oturanların başlarına neler geldiğini düşünmeyecekler midir? Onların makam odalarında darağaçları gezinmeyecek midir?

Kişi ne kadar cesur olursa olsun, gayriiradi, şuurunun, iradesinin dışında bunları düşünmeyecek midir? Binaenaleyh, büyük kararlar alınırken kişiler bunları düşünerek, acaba zaafa düşmeyecekler midir? Çünkü büyük kararlar daima tartışmalıdır. Milletin onlara bakışı nasıl olacaktır, millet nasıl bakacaktır onlara, millet "eh işte, bunların başına da böyle birşey gelir" diyecektir. Bir memleket düşünün ki, herşeyin çaresini beklediği kişi ve makamları tahrip ediliyor ve bu tahribattan millet ikiye bölünüyor, bir kısmı memnun, bunu alkışlıyor, bir kısmı üzüntü içinde. Ve milli birliği korumak için geliyoruz diye geliyor müdahale, milleti içinden çıkılmayacak şekilde ikiye bölüyor. İşte buna çift standart denir. Türkiye'de daha milletin hür iradesiyle ve serbest seçimle iktidara gelen hiçbir hükümet, milletin serbeat,-tek parti için söylüyorum- serbest iradesiyle ve hür bir seçimle iktidardan gitmedi. Geliyor, amaigidemiyor.Bana, 80 sonrasında pek çok dışardan içerden kimseler geldi. Dışardan işçi teşekküllerinin mümessilleri geldiler, onlara sordum "niye geldiniz", "işçi haklarının durumunu görmeye geldik" dediler. "Zahmet etmeseydiniz" dedim, çünkü bir ülkede işçi hakları, ancak demokrasi varsa vardır, demokrasi yoksa niye işçi haklarından bahsediyorsun? Türkiye'de zannedilmiştir ki, hem demokrasi olmasın hem de işçi hakları olsun. Binaenaleyh Türkiye'de zannedilmiştir ki, hem demokrasi olmasın hem siyaset serbest olsun.Türkiye'de zannedilmiştir ki, hem demokrasi olmasın hem üniversite hür olsun. Türkiye henüz müştereğini,ortak değerini bulamamıştır. Yani, Türkiye henüz, birşey varsa, bu "varın" olmasını neye borçlu olduğunu bulamamıştır. Türkiye'nin ortak değeri hür ve demokrat olmasıdır. Eğer hür ve demokrat bir Türkiye varsa, hür ve demokrat bir ülkenin tüm müesseseleri orda mevcut olur. Yalnız, kendiliğinden ne hürriyet olur, ne demokrasi olur. Evvela bir ülkenin vatandaşları, hür olmanın kendi hakları olduğunu içlerine sindirecekler. İnsanca yaşama hakkı için kişinin, hür olması, güvenlik içinde olması ve refah içinde olması la-

" '12 Eylül öncesine dönemiyiz haa!' tam öcü haline gelmiştir. 12 Eylül öncesinde kan dökülmüş. Kim ister kan dökülmesini? Kan dökülmesi hadisesi karşısında devletin mekanizmalarını harekete geçirip onları önlemesi lâzım. Onu ne üniversite önleyecektir, ne parlamento önleyecektir. Yani ne üniversite öğrencisi önleyecektir, ne parlamenter önleyecektir. Onu devletin güvenlikkuvvetleri önleyecektir. Önleseydiniz. Henüz Türkiye bunu dahi tartışacak durumda değil. Anlatabildim mi?"

zımdır; tok olması lazımdır. Açık, çıplak olmaması lazımdır. Ama, acık çıplak olmayın ama hür de olmayın, veya bu üçünden bir tanesini seçin, hangisini isterseniz onu alacaksınız, öbürlerini almayacaksınız, diyen birtakım çıkmazlarla kişi karşı karşıya kalabilmektedir. Çünkü hür olmak, can ve mal güvenliğinin sağlanmasına bağlı değildir, "hem hür olmak, hem de can ve mal güvenliğinin olması, refaha mahsustur" veya "refah, ancak hür olmazsanız olur" gibi şeyler yanlıştır. Türkiye bunun üçünü birden sağlamayı bir ortak değerhalinegetirebilirse,mutlubir ülke olur; 1980 olayını düşünürsenis, büyük olaydır. Bir rejimi, 61 Anayasası'nın kurduğu bir rejimi ortadan kaldırmış, yeni bir rejim kurmuştur. Bugünkü rejim de, aslında demokrasi değildir. 1980 müdahalesinin kurduğu bir rejimdir. Esasen bu rejime de, yani 1980 müdahalesinin kurduğu rejime de Türkiye'de pek fazla itiraz yoktur. Hani üniversitelerin sesi, hani varlığını hür ve demokratik rejime borçlu olan müesseselerin sesi? Ses yok! Yani, biç ses yok demiyorum, dikkat edin, pek fazla ses yoktur diyorum. Şimdi Türkiye'de halk, oyuna ve seçtiklerine sahip görünür. Halkı kötülüyorum sanmayın, halksız birşey yapamazsınız, benim halkım ezik bir halktır. Devlet, asırlar boyu Türkiye'de, korkutucu bir devlet olmuştur ve 1980'e kadar gelen 57 senelik Türkiye Cumhuriyeti'nin idaresine bakarsanız bunun yarıdan fazlası da sıkıyönetim tarafından idare edilmiştir. Henüz biz, ne demokrasiyi kurmayı, ne de onu yaşatmayı başarabildik. Bu neyin kusurudur, kimin kusurudur falan gibi tahlillere girmedim biç. Ama eğer demokrasi, bir ülkenin çoğunluğunca sahip çıkılıyorsa ancak ayakta durur. Ve tek payandalı demokrasi olmaz. Binaenaleyh sadece reye dayanan bir demokrasi olmaz. 1960 zaten reyi ortadan kaldırmış. bir kağıt parçası haline getirmiştir.

Şimdi ne oluyor, rejim ortadan kalkıyor, o rejim kendi nimetleri ve hikmetleriyle ortadan kalkıyor ve ortadan kalkarken bu durum alkışlanıyor. Herkes alkışlamasa bile, alkışlamayan da alkışlamış görünüyor. Netice itibarı ile, rejimi ortadan kaldıranlar alkışlanmış oluyorlar, kuvvet ve cesaret alıyorlar o alkışlanmadan. Ondan sonraki kısmında istediklerini yapıyorlar. Bakınız, "istediğini yapma" hadisesi krallarda dahi mevcut değildir, ama müdahale, müdahale sonrasındaki olan olaylar budur. Anayasa referandumu yapılıyor, evet demek mecburi, hayır demek yasak. Bu anayasa % 92.5 oy alırsa, ondan sonra ülkeyi idare edenler, kendilerini herşeyi yapmakta serbest addedecekterdir. Sonra sıkıntılar doğuyor; köylü perişan, işçi perişan, üniversite müessesesi tamamen susukun, hiçkimsenin sesi çıkmıyor. Ondan sonra milyonlarca işsiz meydana gelmiş. Memleket ızdıraplar içerisine garkoluyor, sonra yangın var diye bağırışıyorlar. Hepsi birbirine bağlı bunların. Binaenaleyh bugün, çeşitli kesimler eğer rahatsa mesele yok. Çeşitli kesimler şikayetçiyse,bu şikayet anında doğmamıştır, şikayetin kökeni vardır. Burada üstünlük meselesine gelelim şimdi: Ben demokratik, millet iradesinin üstünlüğüne dayanan bir rejimin savunucusuyum. Türkiye'de millet iradesi üstünlüğü dediğiniz hadise de, 950'ye kadar mevcut değildi. Türkiye Cumhuriyeti'dir adı cumhuriyetin.Ama tek partiyle cumhuriyet olmaz. Bakınız, bizim savunageldiğimiz şey,hukukun üstünlüğüne dayanan anayasa devletidir. Bunu yapabilmenizin tek yolu, milletin buna sahip olmasıdır. Sahipliğin de tek yolu var; hür ve serbest iradeli seçim. 1950'de halk, idare edenlerin arasına girmiştir. Üstün irade olmuştur. 1960'ta halk, idare edenlerin arasından çıkarılmıştır. Gerçi ordunun içinden gelen bir grup subay bu hareketi yapmıştır, devletin memurudur bu bir grup subay. Ama üniversitesiyle, entellektüel kesimiyle , aşağı yukarı her kesimiyle buna sahip çıkmıştır.

Şimdi bakınız, birtakım şeyleri elde edersiniz, bu elde ettiğiniz şeyleri neye borçlusunuz, onu bilmek lazımdır. Neye borçlusunuz, silahlı kuvvetlerin içerisinden çıkan bir grup subayın zorla onları elde edivermiş olmasına borçlusunuz, yaşamaz ki onlar. Ve zaten parlamentoyu tahrip ettikten sonra, parlamentonun tahribini esas alarak bunları elde etmişsiniz, bunlar neye yarar? Onlar elden gittiği zaman hak arama yolları kapalıdır. Ve nitekim 1980'de 1961 gerekçe olarak gösterilmiştir. Türkiye'de kan dökülmesinin sebebi, ülkenin iyi idare edilmemesinin sebebi 1960 hadisesidir diyor. 1960 hadisesinde birtakım dokunulmaz olan şeylere dokunulmuştur. Ben size bir şey söyleyim,1960'ı haklı sayıyorsunuz, 1980'i de haklı saymaya mecbursunuz.Şimdi, ikisi de zora dayanan hareketlerdir. Birisini haklı sayıp, öbürünü haklı saymamak halinde, bugünkü neticelerden şikayetçi olmaya hakkınız yoktur. Benim düşüncelerim bunlar ve benim kendi maotığım içerisindedir. Şimdi, bakınız, cumhuriyet tarihinde yüksek iradeye dokunma hadisesi 60'a kadar yoktur. Yüksek iradeye dokunma hadisesi Osmanlı idaresinde vardı.

Bu yol açıldı mı bir defa bitmez. Demokrasi kaidelere yöneliktir. Bu kaideleri çiğnediniz mi, çiğnemeye devam edersiniz. Ve arkasından iki defa kamtlanmıştır ki, 71 hareketi 80hareketi gelmiştir. 20 sene zarfında 5 defa devletin tepesiyle oynanmış ve bu oynamada da zor hakim olunmuştur. Ve kendi güvenliğinizi sağlamak için meydana getirdiğiniz: güvenlik kuvvetleriniz, artık bir kaygı ve kuşku vasıtası haline gelmiş devlet için. Böyle devlet işletemezsiniz. Bugünkü sıkıntıların menşeinde yatan tüm sebebiyet, devletin ve rejimin işlemesine indirilmiş darbelerden mevcuttur.Binaenaleyh Türkiye, ne yapıp yapıp irade ikiliğinden kurtulmaya mecburdur. Üstün irade hangisi? Milletin iradesi mi, yoksa elinde silah tutan devletin görevlilerinin iradesi mi? Esasen iktidar inkisam kabul etmez, yani iktidar parçalanamaz, bölünemez. Eğer iktidar milletle devletin bir veya birkaç organı arasında taksim ediliyorsa öyle devlet işlemez. Düzlüğe çıkmak istiyorsak, yapılacak tek bir şey vardır: Milletin hür iradesini en üstün irade kabul edeceksiniz, getirdiği meclisleri yeni bir seçim yapılıncaya kadar taşıyacaksınız başınızda

Meseleleri müdahalelerle çözmüş, askerini bu işin içine karıştırarak çözmüş bir tek memleket yoktur dünyada. İleri memleketlere baktığınızda, hiçbirisinde ne bir asker kordonu vardır ne bir asker korkusu vardır. Zor korkusu yoktur, kaideler vardır, kaideler işler ve yerlerine tamamen oturur. Bizim etrafımızda da var, dünyanın başka memleketlerinde de var. Herhalde Türkiye, siyah Afrika ile Güney Amerika memleketleri ile aynı tabloda olmamalıdır.

Tabi bütün bunlar aslında gençlik kesiminin de meseleleri.. Gençlik kesimi dediğiniz zaman burda bir tanım veremez misiniz? Gençlik kesimiyle kimi kastediyorsunuz? Üniversite okuma yaşına gelmiş gençlerimizin, halen yüzde 8'i yükseköğretim yapabilme imkanlarına sahiptir. Geriye yüzde 92'si kalıyor. O yüzde 92 sizler üniversitede yükseköğretim yapan gençlerimiz, anasından babasından harçlık alıp veya anası babası harçlık verecek durumda değilse, kısmen çalışarak veya burs alarak veya bu imkandan faydalanarak okumaya çalışırken, kendi yaşında olan kişiler tarlada çalışıyor, fabrikada çalışıyor veya işsiz geziyor. Üniversitelere giden, yükseokullara giden gençlerimizin meseleleri vardır. Önemli meseleleri vardır. Ama gençlik kesimi dediği zaman bazı imkanları bulamamış çocuklarımızı saf dışı edemeyiz, onları da beraber düşünmek lazım. Şimdi bu konuya daha fazla gitmeden önce bir şey söyleyim. Bugün YÖK sistemi var üniversitelerde. YÖK sistemiyoden öğrencilerin şikayetleri var, öğretim kadrolarının şikayetleri var. Öğrencilerin şikayetleri, en önemli maddi şikayetleri vardır. Tıp fakültesinde okumak isteyen 100.000 lira harç verecek, aldığı burs 80.000 lira. Yani burs almışsa devletten, 100.000 harç verecek. Evvela mesele burda başlıyor. Yani üniversitede veya yükseokulda okumak meselesi, imkanı olanların yapabileceği bir iş olmaktan çıkarılmalıdır. Ben şahsen bir Anadolu köylüsüyüm. Eğer, devletin sağladığı birtakım imkanlar olmasaydı yolumuzu açamazdık. Eşit fırsatlar olacak yetmez, eşit imkanlar verilmeli. Ama, bizatihi üniversitenin kendisi de sıkıntı içinde. Çünkü, üniversite öğretim üyeleri; "bizim tayinimiz, bir ilkokulu öğretmeninin tayininden daha kolay" deyip duruyorlar , öğretim üyeleri aşağı yukarı bağımsızlıklarını yitirmiş durumdalar. Hürriyetin olmadığı yerde ilim olmaz. Yalnız bakınız, şimdi bunları söyleyelim de gene çeşitli şekillerde tartışılabilir. Bir yere geldin ki, üniversiteler öğretim hürriyetini yitirdi. Yani çeşitli teşvikler, çeşitli tahrikler üniversite zeminlerini bir anarşi yuvası haline getirdi. Bu da iyi değil. Bizimki zaten, bir uçtan bir uca. Hadi herkes hür, istediğinizi yapın dendiği zaman, yapılmayacak şeyler yapılıyor; ki buna hakkın kötüye kullanılması denir. Hakkın kötüye kullanılmasının neticelerini ortadan kaldırmak için hakkı da beraber kaldırıyoruz.

Bunlardan devlet kurtulmadı. Yani sistem değişmese, hem bu şekilde eğitim olacak, hem herşey eskisi gibi olacak, bu mümkün değildir. Çeşitli insanların birbirlerini öldürme diye bir hürriyetleri yok, öğrencilerin ders yaptırmama diye bir hürriyetleri yok. Ben bunları seneler evvel söyledim. Ben size bir şey söyleyeyim mi, gösteri hakkını Türkiye'de benden ileri savunan kimse yoktur. Gösteri yapın... Ve gençliği anlamak lazım. Aslında gösteriden, şundan bundan şikayetçi değilim ben. Devlet de şikayetçi olmaz. Kırmadan, dökmeden usulüne göre yapıldığında. Ama, üniversiteleri okunamaz hale getirdiğiniz takdirde, bunu savunmak mümkün değildir. Onu okunabilir yapmanın başka yolları var mıydı, bulamadık.

Netice geldi buraya dayandı." Şimdi, hakkaten bugün Türkiye haklı olarak susukundur."

Diyebilir miyiz? Diyemeyiz. Çünkü susukunluğa hak verme mümkün değildir. Yani kırk katır mı kırk satır mı istersiniz dendiği zaman ikisini de istemeyiz, Başka bir teklifiniz yok mu, onu arar. Şimdi, henüz 8 ay önce Türkiye yenisıkıyönetimden çıkmıştır. Sıkıyönetimden çıktı, ama Türkiye'de korku hakimdir. Korku tüneli aşılabilmiş değildir. Korkuyu aşıp da ne yapacaksınız? Korkuyu aşıp, korkusuz yaşamak hakkını elde edeceksiniz. Onun için size, yaşama hakkı kafi değildir, insan haysiyetine yakı r yaşama lazımdır dedim. İnsan haklarına, insan haysiyetine yaraşır biçimde yaşamanın başlangıç noktası bu olmalıdır.

Şimdi bugün genç arkadaşlarımız, dertlerini dile getirecek birtakım vasıtalardan mahrumdurlar. Eğer, bunu dile getirmeye kalktıklarındaonlara "politika yapıyorsunuz" deniyorsa bu yanlıştır. Politika o kadar çok lüzumsuz yerde kullanılıyor ki, herhalde politikayı tanımlamak gerek. Politika; memleket meseleleriyle kişinin meşgul olması politika değildir. Tabii bir icaptır. Ve bu ülkenin çocukları, meseleleri anlayacak muayyen bir seviyeye geldikten sonra, tabii ki memleket meseleleri hakkında düşüncelerini dile getireceklerdir: Bu da politika değildir. Politika, bir siyaset teşekkülüne üye olup, bir siyasi partinin mensubu gibi çalışmaktır, bundan başka şekilde olmaz politika. Farzet ki politika yapıyorum, söylediğime bak. Bu söylediğim doğru mu, sen beni politika yapıyorsun diye susturmaya kalkacağına, benim söylediğimde haklılık var mı, yok mu, onu söyle önce. Bunu dediğiniz zaman politika yapıyorsun şantajı işlemez hale gelir. Bu bir şantajdır. Politika, kötü bir şey değil ki, yapı-

byor diye herkesi susturmaya kalkıyorsun. Ama 1980 olayı, politikalara, politikacılara yüklendiği için daha çok, çoğu politikacılar hemen hemen her kargaşada kötülendiği için böyle denmiştir. Şimdi size bir ayrıntı vermek istiyorum:

1980'e girişte üniversite suçludur, politikacılar suçludur, parlamento suçludur, devletin çeşitli müesseseleri suçludur şeklinde bir yargı 12 Eylül beyannamesinde yoktur. Binaenaleyh 12 Eylül beyannamesi, topyekun bir rejimi kötülemektedir. Topyekun gençlik suçlu, topyekun politikacılar suçlu olmaz, suçlu kimse odur. Suçun şahsı mühim değil. Ve 12 Eylül'de olay varsa, bu olayın o günkü kanunlara göre suç olup olmadığını cezasının ne olduğunu o kanunlara göre tayin edecektir yargı. Kişisel suçlar, müesseselerinin bütünlüğüne malolmaktan çıkar. Ama, tüm üniversiteyi suçlu sayıp onlara ceza mahiyetinde birtakım şeyler tatbik etmek, veya hakkın hukukun tümünü ortadan kaldırmak yanlıştır. Şimdi üniversite gençliği, demin belirttiğim gibi hak arama yollarından mahrum, hak arama yolları kapalı. Eğer hak aramaya kalktığınız zaman bir hadise çıkıyorsa, o yol kapalıdır. E, zaten biz hukukun üstünlüğüne dayalı anayasa devletinin savunurken, bunu hak arama yollarının tümüyle açık olduğu bir rejim olduğu için savunuyoruz.

□ *Peki bu hak aramanın mekanizmaları nelerdir?*

S. DEMİREL ■ Hür ve demokrat bir Türkiye. Bütün mekanizmaları beraberinde getirecektir bu. Yani, şimdi bakın bir parlamento teşkil ediyorsunuz, 3 partiyi seçime sokuyorsunuz, halkın yüzde 95'i rey veriyor. Şimdi bakınız ayağınız tutmuyor, kolunuz tutmuyor, kulağınız duymuyor, gözünüz görmüyor amasız diyorsunuz ki ben sapasağlam bir insanım. Teker teker herşey bozuk, bunları yan yana getirdiğinizde sapasağlam bir şey çıkıyor ortaya, böyle bir şey olmaz, onu düzeltmeye çalışmak lazım önce.

Tüm sıkıntıların çözümünü hür ve demokrat Türkiye'de aramak gerekir. Şimdi bakın, geçmişte öğrenci dernekleri çok kötü bir etki yaptı ve geçmişte öğrenci derneklerinin— birtakım mensupları anarşi ve terörün içinde yeraldılar. Hassasiyetleriçok olan bir konu. Buna bakarak öğrenci derneklerini bütünüyle ortadan kaldırmak, çalışmaz hale getirmek, öğrenci derneği müessesesinden vazgeçmek yanlıştır. Ve bu dernekler geçmişte anarşiye alet edilmişse, geçmişte anarşiye alet edilmiş olmalarından tecrübe kazanmıştır. Anarşiye alet edilmeyecek şekilde de denetime tabi olmalıdır. Sadece bu olmalıdır. Yani böyle bir meyil varsa, anarşiye alet edilinceye kadar beklenmemelidir. Mutlaka ben bu derneklerin olmasını ve anarşiye alet edilmemelerini savunuyorum. Anarşiye alet edilmek dışında hür ve serbest olmalıdır. Şimdi üniversite veya yüksekokul öğretimi, sadece ilim ve bilgi öğretme yeri değildir. Kişinin formasyon aldığı memleket meseleleri üzerine tartıştığı yerdir. Ve burada 18 yaşa mutlaka seçim hakkı verilmesi gerektiğini savunuyorum. daha önce de 80 öncesinde de savunuyordum bunu. Gençliğinden korkan bir memleket olmaz. Gençliğini tehlike sayan bir ülke de olamaz. Tehlikeli saydığımız kişiler, gençlerin içinde de vardır, orta yaşlıların içinde de vardır, yaşlıların içinde de vardır. Milyonlarca kişinin söz konusu olduğu bir yerde, herkesi kötü veya herkesi iyi saymak mümkün değildir. Hele kötü kimselerle meşgul olmayıp da herkesi kötü ilan etmek daha da yanlıştır. Bu memleketin 18 yaşına gelmiş çocukları doğruyla eğriyi ayırdedebilecek bir zihin bilincine sahiptir.

Siyasi partilerin gençlik kollarının kaldırılmış olmasına da karşıyım. Siyaseti yaptırmayarak ülke bir yere varamaz. Hür olmak kolay bir şey değildir, demokrat olmak da kolay bir şey değildir. Zaman içerisinde bazı şeylerde hiçbir hata olmasın derseniz, o zaman şuna benzer o, çocuğu serbest bırakırsan belki elini sobaya değdirir, yakar, öyleyse bağlayalım. Şuna değer, buna değer. Çocuk böyle büyümez ki. En gelişmiş demokratik rejimlerde bile birtakım arızalar meydana gelebiliyor. Arıza hiç meydana gelmeyecek, hiçbir şey olmayacak diyemezsiniz. Önemli olan rejim, o arızaları kendi içinde düzeltecek vasıtalara imkanlara ve zeminlere sahip mi değil mi? Sahiptir de. Onun için ben dedim, "demokratik rejim içinde çare tükenmez" diye. Çareyi orada arayacaksınız. Herşeyin çaresini orada arayacaksınız. Herşey ölçü kazanacak. Memleketin üniversitesi de bir sorumluluk kazanacak, ölçü kazanacak. Memleketin siyasi partileri de sorumluluk, ölçü

".. bir ülkede işçi hakları ancak demokrasi varsa vardır, demokrasi yoksa niye işçi haklarından bahsediyorsun? Türkiye'de zannedilmiştir ki, hem demokrasi olmasın hem de işçi hakları olsun. Hem demokrasi olmasın hem siyaset serbest olsun. Hem demokrasi olmasın hem üniversite hür olsun.."

kazanacak. Hepsi ölçü kazanacak bunların. Ama ölçü kazanmasına müsaade etmeyeceksiniz, yasaklamalar getireceksiniz. Eninde sonunda bir gün o ölçüleri kazanmış memleket olmak istiyorsanız, yasaklarla yapamazsınız bunu. Binaenaleyh, bir "Yasaksız Türkiye" ile ancak o yere varabilirsiniz. Biraz hoşgörü.. Her yerde biraz hoşgörü. Hoşgörü demek, vurdumduymazlık demek değildir. Bunların sınırları var.

□ *"Yasaksız Türkiye"yi tabi her alanda düşünüyoruz Sayın Demirel. Örgütlenme, özellikle tüm düşünceler düzeyinde örgütlenme de bunun bir parçası oluyor. Türkiye'de ise düşüncelerin örgütlenmesi, özellikle siyasi partiler düzeyinde örgütlenmesi bir sorun olarak hep tartışıldı. Bu konu, bugün de gündemde. Katılım bir sorunsa, örneğin gençliğin bir siyasi parti düzeyinde katılımı bir sorunsa, daha doğrusu bir gerekliliksse ve eğer düşüncelere konulmuş birtakım yasaklar varsa.. Burada tekrar durup düşünmek gerekiyor. Bu konudaki görüşlerinizi alabilir miyiz, efendim?*

S. DEMİREL ■ Düşüncelere yasak koymak mümkün değildir. Ama sizin getirdiğiniz, onun ötesinde bir şey. Her düşüncenin örgütlenmesi serbest olmalı mı olmamalı mı? Yoksa yani kişi Marxist ise, Marxist fikirlere inanmışsa, Marxist fikirleri zihninde taşıyorsa buna kim mani olabilir?

□ *Peki efendim, ya bu düşüncelerin örgütlenmesi konusu?*

S. DEMİREL ■ Tabi, ikisini birbirinden ayırmak lazım. Şimdi bakınız, örgütlenmeye gelince "Marxist fikirler örgütlensin, ama faraza şeriat esasına göre devletin yürütülmesi örgütlensin" diyemezsiniz. Yani kişiye sorsanız, "siz Marxist fikirlerin örgütlenmesine, yani bir Komünist Parti kurulmasına taraftar mısınız, değil misiniz?" diye, kişi size dese ki "ben taraftar değilim". O kişiyi "sen demokrat değilsin" diye suçlayamazsınız. E, ben taraftar değilim, ama siz taraftarsanız taraftarsınız. Mesele şuraya geliyor. Birisinin taraftar olmadığı fikirlerin örgütlenmesine düşüncelerin örgütlenmesine bakmamak lazım. Siz bu fikir ve düşüncelerin örgütlenmesini istiyor musunuz? "E, istiyorum" Buyrun, kendinize millette taraftar bulun ve o düşüncelerin, fikirlerin örgütlenmesini sağlayın. Ben buna karşı isem, ben de sizin karşınızda bu fikir ve düşüncelerin örgütlenmesini size yaptırtmamak için yeralabilirim.. Millet huzurunda, "bunlar doğru değildir" diyebilirim. Başka türlüsü düşünülemez Yani o nereye varır biliyor musunuz, herkesin aynı şeyi düşünmesine varır, eğer siz Marxist fikirlerin örgütlenmesine ben karşıyım, dediğim zaman beni demokrat saymıyacaksınız, benim de kendiniz gibi düşünmemi istersiniz. Ben niye sizin gibi düşüneyim? Plural-çoklu düşünmeyi sözkonusu ediyoruz. Sen ayrı düşün, ben ayrı düşüneyim. Bir yerde ayrı düşünemeyiz. Ülkenin bölünmesi, devletin ortadan kaldırılması, milletin parampara edilmesi.. Burada ayrı düşünemeyiz.

□ *Efendim, burada "ortak değerlerle" de bağlantılı bir soru yöneltmek istiyoruz. Daha önce sizin şöyle bir açıklamanız olmuştu.: "Asgari bir demokrasi üzerinde uzlaşma bir zarurettir. Şablonu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi olan bir demokrasi, Türkiye'de sağcı veya solcu kimsenin karşı çıkmayacağı bir demokrasidir. Öyleyse itiraz edilemeyecek olan bir şeyi niye beraber yapmayalım. Neden yapılmasın?" demiştiniz bir ay kadar önce. Bu sözlerinizi, içinde "birliği", ortak bir demokrat zeminde birleşme düşüncesini de barındıran bu düşüncenizi gene gençlik düzeyinde ele almak istiyoruz. Öğrenci Derneklerini sürekli gündeme getirmemizin bir nedeni de, Türkiye gençliği içinde artık susmak istemeyen, birtakım sorunlarını dile getirmek, yönetime bir ses olarak katılmak isteyen, bunu tartışarak yapmak isteyen, öğrenci derneklerini kurarak örgütlü biçimde yapmak isteyen veya daha öteye giderek 18 yaşında ise oy kullanarak, yada bir siyasi partiye üye olarak yapmak isteyen üniversite öğrencilerinin bulunması. İlk çıkış, suskunluğu ilk kırış ya da ilk kırma çaban öğrenci derneklerinden geldi. Fakat siz de dile getirdiniz, öğrenci dernekleri geçmişteki birtakım terör olaylarının sorumlusuymuş gibi gösterildi, o olayların nedenleri araştırılmaksızın, ayrıntıya düşünülmeksizin suçlandı öğrenciler. ancak bugün öğrenci derneklerinde yaşanan bir başka olgu var. Gençlerin ortak birtakım istemleri var. Farklı görüşleri olan gençler öğrenci derneklerinde bir araya gelip, ortak çıkarlarını savunabiliyorlar. Bunun bir örneği de 1973'le gelen baskı rejimine karşı mücadele verilen Şili'de yaşandı. Şili Ulusal Öğrenci Birliği'nde Katolik, Hıristiyan Demokrat-Komünist, Sosyal demokrat gençler birlikte çalışmayı başardılar. Şimdi biz bu konuyu gene Türkiye gençliği özelinde tartışmak istiyoruz. Sizce Türkiye'de, 1980'i yaşamış, 1980 öncesini yaşamış ya da en azından anımsayan ve de 1980 sonrası altı yılı yaşamış gençlerin, militarist birtakım uygulamalara karşı, bu uygulamaların üniversitedeki uzantılarına karşı ortak bir mücadele vermeleri, bir birlik oluşturmaları nasıl bir anlam taşıyor?*

S. DEMİREL ■ Şimdi ben deminki beyanımı rayına oturtayım. Benim orda söylemek istediğim şudur. Ben sağcıyım diyen kişi, başkasının ben de solcuyum demesini aynı zamanda sağlar. Yani, ben sağcıyım, iyi, sen madem ki kendinde bu hakkı görüyorsun, başka birisi de ben solcuyum deme hakkını kendisinde.. görür. Olmaz öyle şey diyemezsin. Binaenaleyh, çoğulcu düşüncede -ki çoğulcu düşünce olmayan yerde yaratıcılık olmaz- örnek fikrin çok gerilerde kalmış olması lazımdır. Çoğulcu düşüncede, farklı düşüncede sağcıyım, solcuyum demeden önce bir ön şart vardır: Bunlardan önce olması lazım gelen temel, hayır temel de değil, bunlardan önce, olması lazım gelen bir şey var. Bunu d iyebilmen için senin, diyebilme hakkın olmalıdır. Birşey diyebilme hakkın yoksa, sağcıyım da diyemezsin, solcuyum da diyemezsin. Öyleyse, evvela demokrasi olması lazımdır. Demokrasi, sağcıyım diyebilmekten de önce gelir, solcuyum diyebilmekten de. Ey sağcıyım diyenler, solcuyum diyenler veya böyle demek isteyenler, evvela gelin bunu deme hakkını bir alın elinize. Bunu da bir misalle her zaman söylerim. Tuğla var, kireç var, kereste var, cam var, bina yapacak insanlar var, bepsi var bunların fakat arsa yok bina yapacak. Binayı nereye yapacaksınız? Havaya yapamazsın ki. İşte böyle, zemin, zemin dediğimiz hadise.. Rejimi beraberce koruyun da iktidarı eleştirin. Ne zaman ki hadiseler rejimin tepetaklak getirilmesine geldi, o zaman buna bep beraber karşı duralım, çünkü rejim tepetaklak geldiği vakit, sen de tepetaklak geliyorsun, ben de geliyorum. O zaman gemi batıyor, denizin dibinde birbirimizle konuşacağız. Olmuyor. İşte bu ayrıntıları orada vermek istedim. Bu oydu. Şimdi bugün için de hangi düşüncede olursa olsun, gençlerin, bilhassa üniversite ve yüksekokul gençlerinin hangi düşüncede olurlarsa olsunlar, evvela kırarak dökerek, dövüşerek, birbirlerinin kolunu kanadını kırarak, bıçağa, tabancaya, sopaya, taşa müracaat ederek bir şeyin hallolmayacağını bilmeliler. Böyle hiçbirşey hallolmaz, olmamıştır da mazide. Öyleyse değişik fikir ve düşünceye sahip olmayı da, birbirlerini de hoşgörüyle karşılamalıdır. Bu hoşgörü kimsenin kendi fikrinden vazgeçmesi manasına gelmez Şimdisiz, bugün bu ülkenin gençleri olarak düşündüklerinizi ,'hatta bizi çok sıkıntıya sokan şeyleri'söylemek imkanından

mahrumuz diyorsunuz. Ama bu ülkeye senelerce hizmet etmiş şeyler var. beni saymayın, benim mücadelem daha değişik bir mücadele- ama benim arkadaşlarım var ve bu arkadaşlarım bir partinin yönetiminde y alan arkadaşlar. Yani kısıtlama hadisesi sadece sizin üzerinizde değil. Onun için diyorum, bu kısıtlamaların tümünden Türkiye kurtulduğu zaman rahat bir Türkiye olur. Efendim, korkular var, eski sıkıntılara tekrar düşer miyiz? Bunu öcü haline getirmiştir bugün Türkiye. "12 Eylül öncesine dönersiniz baa!." tam öcü haline gelmiştir. 12 Eylül öncesinde kan dökülmüş. Kim ister kandökülmesini? Kan dökülmesi hadisesi karşısında devletin mekanizmalarını harekete geçirip onları önlemesi lazım. Onu ne üniversite önleyecektir, ne parlamento önleyecektir. Yani ne üniversite öğrencisi önleyecektir, ne parlamenter önleyecektir. Onu devletin güvenlik kuvvetleri önleyecekir. Önleseydiniz. Henüz Türkiye bunu dahi tartışacak durumda değil. "Neden önlemediniz?" Daha iyi tartışacak durumda değil Anlatabildim mi? Belki Türkiye'de iki sene sonra gelseniz benimle konuşsanız, daha rabat konuşursunuz. Ben size herşeyi olduğu gibi söylerim. Benim bir füturum yoktur, kimseden çekindiğim de yoktur. Ama sizin bana getirdiğiniz zorluklar. bizatihi bugünü yaşanan Türkiye'nin zorluklarıdır Bakınız İngiltere'de aşağı yukarı Cromwell'den beri hiçbir müdahale görmedi İngiliz rejimi. Üçyüz seneye yakın zaman. Ama İngiliz Muhafazakar Partisi'nin de, İşçi Partisi'nin de seçim beyannamelerinde "superiority of parliament" diye bir madde var. Parlamentonun üstünlüğü. Ben bunu sordum, gayet yukarı mevkiideki siyasetçilere de, "bunu niye koyuyorsunuz, bugün buna gerek var mı, bu süperiorite, bu üstünlük kabul edilmemiş mi? Bu üstünlük tehlikede mi?" "Hayır, unutulmasın diye koyduk" dediler.[Hak üstünlüğü, bütün hadise orada. Ve bu ülkenin idare hakkı, bu memlekete, bu millete ait. Bu milletin devletinin organlarının hakkı değil. Bizim 25 senedir yapageldiğimiz mücadele budur. Ve birşey söyliyeyim size, biz AP Gençlik Kolları, AP'de Gençlik Kolları olarak kurulan teşekküller, hiçbir meseleye karışmamışlardır, kavgalı döğüşlü, sokaklarda, ya da şunlarda bunlarda. Bugün departinin ,yani yeni kurulan partilerin ana kademelerinde onların çoğunun vazifesi vardır. Gençliğin bu meselelerde, siyasi meselerde fevkalade tatlı şeyi vardır, bir tavrı vardır Coşkuludur, hareketlidir, dinamiktir, ama gene mazide birtakım kötüye kullanmalar oldu. Bu çocukları aldılar, şu veya bu istikamette kullandılar. Kimseyi suçlamak için söylemiyorum. Yani tümünü demiyorum, bir kısmını birtakım işlere alet ettiler. Bu defa da, onlar alınıp onlar üzerinde muamele yapılacağı yerde tümüne yasak koydular.

□ *Efendim, şimdi siz de gençliğin yeni oluşumlarından sözederken şu kaydı hep koyuyorsunuz. Ellerine taş almasınlar, sopa almasınlar. Bu kaygı biraz da şu an yaşanan "yeni oluşumlar geçmişe dönüşü getirir" anlayışıyla çakışıyor gibi geldi bize.*

S. DEMİREL ■ Onu hiçbir zaman savunamazsınız. Yani eline taş alma, sopa alma, silah almayı hiçbir zaman savunamazsınız. Zaten açık zeminlere lüzum olması onlar olmasın diyedir. Anlatabildim mi? Şu savunulamaz. Bir üniversitede, bir sınıfa geliyorsunuz, öğrencileri dışarı çıkarıyorsunuz, hocayı kürsüde bırakıyorsunuz. Savunamazsınız. Ama söylediğim gibi bir mecelle kaldesi vardır. "Kötü, örnek olmaz". Bir şey kötü ise başka bir şeye örnek olmaz.Başka bir kötüyü haklı çıkarmakta kullanılmaz. Kötü örnek olmaz. Onların içine başka türlü girmek lazım. Anlatabildim mi? Ve bakınız, eğer kötü bir iş yapılmışsa, milletin hür kürsüsü vardı, Millet Meclisi'nde söylenemeyen laf yoktu. Hür basını vardı. Yazılamayan söz yoktu. Anlatabildim mi? Bir genç çocuğu alacak, karakola götüreceksin, işkence yapacaksın, kim yaptıysa bunun burnunu sürtmek o günkü idarelerin boynunun borcuydu. Böyle bir hadise yapılmışsa eğer, ertesi gün Türkiye'de gazeteler, Meclis vesaire hepsi birden ayağa kalkardı. Yani oralara girmek istemiyorum. Zaten onun tümünü birden tartışamazsınız. Şu tarihte omuş, şu hadise diye tartışmak gerek. Şu hadisenin neresinde haklılık var, ben size söylerim onu.

□ *Sayın Demirel, gene geçmişe dönmek istiyoruz. Hazır söz gençliğin böylesi eylemlerinden arınmışken. Şimdi, '80 öncesinde MHP gibi bir oluşum vardı. MHP örgütlenmesini, tabanını*

"Anayasa referandumu yapılıyor, evet demek mecburi, hayır demek yasak. Bu anayasa % 92,5 oy alırsa, ondan sonra ülkeyi idare edenler, kendilerini herşeyi yapmakta serbest addedeceklerdir."

özellikle gençliğe dayamış bir partiydi. MHP'nin gelişimine baktığımızda ise, 1973'te Meclis'e tek milletvekili ile giriyorlar. 75'te de ilk kez sizin kurduğunuz hükümette yeralıyorlar. Ve o dönem de MHP oluşumu toplumun tüm kesimlerince tartışılıyor. Çünkü sözkonusu partinin lideri, kendi gençlik örgütlenmeleri içinde yeralan "komandolar" olayını, "komandolar benimdir" şeklinde sahiplenebiliyordu. Yine aynı dönemde örneğin Ege'deki çeşitli otellerde, çiftliklerde birtakım gençlerin silahlı eğitim yaptıkları belgelenmişti. Ve bu partinin gelişmesi aşamasında, gelişmesi diyorum gerçekten her yeni seçimde daha çok milletvekili ile meclise girdiler. Özellikle silahlı eylemlerin içinde açık olarak, sıcak olarak yeraldıkları çeşitli şekillerde belgelendi. Ve o dönemde siz şöyle bir suçlamayla karşı karşıya kaldınız: "Adalet Partisi ve onun sayın Genel Başkanı böylesi eğilimlere sahip bir partinin örgütlenmesi konusunda kayıtsız davranmıştır. Ve böylesi bir gelişimde payı vardır." Şimdi ben sözü gene güncel bir örneğe getirmek istiyorum. 14 Mayıs'ta Erzurum'da Atatürk Üniversitesi'nde yaşanan bir olay var. Bu son altı yıl içersinde önemle üzerine dikkat çekilmesi gereken bir olay. Üniversite yemekhanesindeki bir grup öğrenciye, yedi kişilik bir gruba kırk kişilik bir öğrenci grubu tarafından saldırılıyor. Gerekçesi de Ramazan'da yemek yemeleri. Ve, hem bu yedi öğrencinin verdiği ifade de, hem de bunların dışındaki öğrencilerin ifadelerinde saldıran 40 kişilik grubun eğiliminin az önce sözünü ettiğimiz partinin doğrultusunda olması. Şimdi ben hem geçmişte yaşananları düşünerek, hemde '80 sonrasındaki bu ilk diyebileceğimiz örneği ortaya koyarak sizin bu konudaki görüşünüzü almak istiyorum. İlk diyebileceğimiz diyerek, şöyle bir kayıt koyuyoruz efendim: '80 sonrasında değişik düşüncelerdeki gençler üniversitede hep biraradaydılar ama ilk kez böylesine toplu bir saldırıyla karşılaştı karşıt düşüncedeki öğrenciler. İtişme kakışma gibi örnekleri vardı geçen zaman içersinde, ama, ilk kez böyle toplu bir harekete dönüştü. Bunun için özellikle üzerinde durmak istiyoruz.

S. DEMİREL ■ Dinde zorlama yoktur. Bunlar fevkalade yanlış şeylerdir. Cenabıallah'a, kusur ve günah çıkartmak Allah'ın takdirine bağlıdır Bunu münferit olay saymak lazımdır. Aslında bunu nerelere bağlamak lazım geldiği hususunda derinlemesine bir tahlil yapmak istemem. Olay üzücü ve yanlıştır. Şimdi asıl öbürüne gelmek istiyorum, MHP, 1965'te Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi olarak kurulmuş bir partinin devamı olarak Türk siyasi sahnesine girmiştir. CKMP ise 1948 de kurulmuş olan Millet Partisi'nin devamı olarak kurulmuştur. Bineanaleyh 1948 de kurulmuş bulunan Millet Partisi 1954'de kapatılmış bunun yerine Cumhuriyetçi Millet Partisi kurulmuş ve sonra Köylü Partisi ile birleşerek CKMP olmuş. 1968'de sayın Alpaslan Türkeş bu partinin genel başkanı olmuş ve ismi MHP olmuştur. MHP 1965 seçimlerin e girmiştir. Aldığı oy yüzde 3,5 tur. 1969 seçimlerine girmiştir, yine aldığı oy yüzde 4 civarındadır. 73 seçimlerine girmiştir, yine o civarda oy almıştır. 75'de 3 tane milletvekilleri vardır. 77 seçimlerine girdiğinde yüzde 6 civarında oy almıştır. Binaenaleyh hükümete girmiş de reyleri yüzde 100 artmış, doğru yüzde 100 arttığı da, yüzde 3'ten 6'ya çıkmış veya 4'ten 6'ya çıkmış, eğer baraj sistemi olsa meclise giremezdi. MHP hadisesi rey bazında büyük birer hadise değildir. Ve bakınız1965'ten 77'ye kadar geleceksiniz, reyiniz yüzde 6'ya çıkacak, 12 senede yüzde 6 gibi bir reyle iktidar olmak mümkün değil Türkiyede. O günkü şartlarda bile yüzde 45'ten aşağı oy alıp da iktidar olmak mümkün değildi. Şimdi zaman zaman bizim, bu partinin gelişmesine yardımcı olduğumuz iddiaları ortaya atılmıştır. Bunların hiçbir tutarlılığı yoktur. Bunlar sadece kuru iddialardır. MHP'nin oy alacağı taban miliyetçi muhafazakar tabandır. Milliyetçi muhafazakar taban 1965'te bize yüzde 52,8 oy vermiştir. 1979 da da aradan 14 sene geçtikten sonra bu oy gene yüzde 50 civarındadır. Arada inmeler çıkmalar olmuştur. Biz kendi tabanımızdan oy alacak bir partiye niye yardımcı olalım, bir defa bu akli değildir. MHP çeşitli suçlamalara tabi tutulmuştur. Bizim bunu himaye ettiğimiz şeklinde iddialar ortaya konmuştur. Biz o zaman dedik ki, bunların bir geçerliliği yoktur. Çünkü;işte MHP, hangi suçunu biz bunların himaye etmişiz, ortaya suç koyun. Biz hükümeti bıraktık 77 sonunda, bizim yerimize bu iddiaları yapan CHP tek başına iktidar oldu. CHP'ne biz dedik ki, devletin bütün imkanları, dosyaları herşey elinizdedir. Bu suçlamaları yaptınız, yapmaya da devam ettiniz. Hadi çıkarın. 78 79 yıllarında CHP iktidarda hem tek başına iktidarda. CHP'nin çeşitli konuşmacıları bu partiyi suçladılar. O partinin sözcüleri geldi, dediler ki, devletin bütün imkanları elinizde, Anayasa Mahkemesi de orda duruyor, dosya yapın bizi kapattırın. 22 ay zarfında, söylenen şeylerin hiçbir tanesini, daha önce söylenen, şimdi de söylenmeye devam eden şeylerin hiçbir tanesi tesbit edilip bunların mahkemelere verildiği veya Anayasa Mahkemesi'ne gidildiği vaki olmamıştır Biz 80'de tekrar hükümet olduk. Ve bize hem Milli Selamet Partisi, hem de Milliyetçi Hareket Partisi destek verdi. Efendim işlenen cinayetlere siz gene himaye gösteriyorsunuz diye lafları hiç kimse açıktan söylemedi. Söylese dişlerini kırardık açık söyleyeyim. Yani şey manada söylüyorum. Fevkalade ağır reaksiyon verirdik. Biz hukuk devletinin müessesesiydik.Biz suç himaye etmeyiz. Nitekim Sıkıyönetim Komutanı bana mektup yazdı, 22 Temmuz 1980 tarihli mektuptur. Aynı gün ben kendisine cevap verdim. "Suç imtiyazı yoktur. Kim suç işliyorsa yakasına yapışın. Kanunların gerektirdiklerini yapın." Çünkü polis Sıkıyönetim Komutanı'nın emrindedir. Askeri Mahkeme vardır Sıkıyönetim'in emrinde. Hükümetlik hiçbir iş yoktur ki, yani nasıl himaye edeceğim adamı, o senin emrinde. Ve ben himaye etmeye kalksam, sana söyleyeceğim, filanca adamı filan yapın diye. "Kimi bulursanız yakasına yapışın" diyen benim. Mesele bitmedi. 12 Eylül 1980 müdahalesi yapıldı, bu partinin mensuplarıve genel başkanı hepsi mahkemeye götürüldü Bu mahkemeler 5,5 senedir devam ediyor Daha şu ana kadar gerek sizin şimdi söylediğiniz suçlamalar içersinde, gerekse benzeri mazide söylenmişsuçlamalar içerisinde bir suçlama tespit edilip de bunlara bir ceza da verilmedi. Cezalar verilir, o ayrı mesele. Fakat o benim meselem değil. Benim meselem şu. Bu 5,5 sene zarfında cereyan eden mahkemelerde, cereyan eden soruşturmalarda, şurda burda Adalet Partisi'ne, Adalet Partisi'nın iktidarlarına en ufak bir söz gelmemiştir. Yani bizim elimizde şöyle hadiseler var, bu hadiselerde şöyle şöyle işler olmuş bunlara siz de yardımcı olmuşsunuz veya himaye etmişsiniz, gelin bakalım ifadenizi verin. Böyle bize en ufak bir şey gelmemiştir. Kaldı ki 1980 sonrasında cereyan eden olaylar var, öncesinde cereyan edenler var, sonrasında cereyan edenler de var. 1980 öncesinde 6 bin kişi Türkiye'de hayatını kaybetmiştir 4500 soygun vakası olmuştur, 4500 hapisane kaçması vakası olmuştur. 150'ye yakın da sabotaj olmuştur. Bunların hiçbir tanesinde bir Adalet Partisi mensubu yoktur. Teşkilat mensubu yoktur. Hatta sempatizanının olmadığını dahi rahatça söyleyebilirim. Ve tüm bu olayların içerisinde Adalet Partisi yoktur. Ve bir tane Adalet Partili mahkemeye götürülmüş değildir. Gel, şu

meselede şu hadiseyi işlemişsiniz, şu suçu işlemişsiniz veya bu suçu himaye etmişsiniz gibi. Açıklıkla ifade edeyim, biz hukukun üstünlüğünü varolduğumuz günden beri savunmuşuzdur ve eğer bizim işlediğimiz birtakım kusurlar olsa biz mahkemeye giderdik. Darbeler, müdahaleler iktidara yönelik, iktidarlara karşı yapılır. Biz 1980'de iktidardık. On sene iktidarız 1980'e kadar. Adalet Partisinin ne bir tek milletvekili, ne bir tek genel müdürü, ne bir tek bakanı-yüzelliye yakın bakan benim idaremde çalıştı- şu veya bu sebeple, şu veya bu himayeden veya devletin tek kör kuruşunu kötüye kullanmaktan veya zimmetine geçirmekten, rüşvetten, suistimalden, takibata uğramamış, mahkemelere gitmemişlerdir ve 12 Eylül 1980 harekatı parti olarak bizi muhatab almıştır, parlamento olarak da almıştır, ama hükümet olarak almamıştır, acaba alacak bir şey olsa almaz mıydı? Bizim hesap gayet temiz. Biz de bak, ben gerine gerine söylüyorum, bir süreden beri de söylüyorum, size de söyleyeyim, bizim geride bıraktığımız bir damla kan, bir damla gözyaşı, bir tane çirkin iş yoktur. Efendim, zamanınızda insanlar ölmüş diyebilirler. E, Atatürk'ün idare ettiği Türkiye'de de dünya kadar isyan olmuş, birçok insanlar ölmüştür. İnönü'nün idare ettiği Türkiye'de de olmuştur. Birisinin işlediği cinayeti, eğer o günün hükümetine yüklemek gerekirse, bugünün hükümetine de yüklenecek pekçok hadise var. 1065 kişi ölmüş 12 Eylül 80'den bu yana geçen beş sene zarfında, daha bugün dört tane şehit var Adıyaman'da.

□ *Efendim, MHP örneğini şunun için verdik. Suçlamalar tabi ki Adalet Partisi'nin ve örneğin onun gençlik kollarının MHP ile ilgili suçlamalara ya da MHP'nin gerçekleştirdiği iddiası bulunan olaylara fiilen katılması şeklinde değildi. Böyle bir olgunun, gelişip serpilmesiyle ilgiliydi zaten.*

S. DEMİREL ■ Uzaktan yakından hiçbir alakamız yoktur. Uzaktan yakından bir alakası olsa, bunlar böyle kişisel düşünceler, münazaralar şeklinde ortaya atılmaz. Bunlar mahkemelere intikal etmiş konulardır. Bir yerinden bize çengeli gelmesi lazım. Bir tane olay yoktur. Kaldı ki ben daha evvel de söyledim. MHP' veya MSP daha çok bizlerle birarada gelmişlerdir her ikisi de ama, MHP eskiden beri vardır. Ben söylüyorum size, MHP olarak değil de, başka bir parti olarak vardır. Ve hep o civarda rey alarak gelmiştir. Sonra bu illegal bir parti değildir. Legal bir partidir. O kadar çok suçlamalara maruz kaldı ki, neticede suçlamalar bize kadar taştı. Biz de döndük, demek mecburiyetinde kaldık ki "bize ne söylüyorsunuz? İşte parti orada duruyor. Gidin onlara söyleyin." "E, siz bununla koalisyon yaptınız" diyorlar. E, Halk Partisi de Selamet Partisi ile koalisyon yaptı. Selamet Partisi sonra ihtilal sebebi sayıldı. İrtica vesaire falan diye. Hatta, yani Halk Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi ile koalisyon yapsa kimse bir şey demez de, bize gelince biz kiminle bir şey yapsak bir laf bulur herkes. Onun nedenini de söyleyeyim. Biz halkın gerçek mümessilleriyiz. Hakkın da gerçek mümessilleriyiz. Biz, konuşmanın başında izah ettiğim üzere, devletten kovulmuş, devletin içine sokulmamış halk var ya, işte onun temsilcileriyiz. Öyle olmaya da devam edeceğiz.

□ *Evet, böyle bir şeyin gerekliliğine yani bir hükümetin gerçekten halkın temsilcisi olması gerektiğine yürekten inanıyoruz biz de. Bundan sonra da mutlaka böyle olmalı. MHP olayının ne kadar hassas bir olay olduğunu biliyoruz, özellikle sizin üzerinizde.*

S. DEMİREL ■ Hiçbir hassasiyeti yoktur. Ben yalnızca aydınlatmada bulundum. Orta yerde bir suç varsa, onun suçlusu dururken başkalarını suçlu saymak yanlıştır. Kaldı ki, 5,5 senedir de bir suçluluk ispatı da yapılmadı daha. Ve Konya Mitingi, 6 Eylül'de yapılan Konya Mitingi ihtilalin sebepleri arasında görülmüştür, mahkemede beraat etti adamlar. Değil mi? Şimdi, Habeas Corpus'tan bu yana, biçimsel işlemediği bir suçtan dolayı suçlu sayılamaz, bir. İkincisi, kişi suçu ispatlanıncaya kadar masumdur. Biz ne suç işlemişiz , ne orta yerde fiil var, ne vakıa var. Bize suç geliyor. Anlatabildim mi? Ona razı olmadığımı peşin söyleyeyim.

□ *Farklı bir soru yöneltmek istiyoruz. Az önceki sorumuzu yanıtlarken, bugüne kadar, son 5,5 yıl içinde 1065 kişinin çatışmalarda öldüğünü söylediniz. "Hatta bugün Adıyaman'da dört şehit var" dediniz. Şimdi bu 12 Eylül sonrası ölüm/öldürülme olaylarının arasında idam olayları da var efendim. Biliyorsunuz, Deniz Gezmiş'lerin idamı için sizin "evet" şeklinde el kaldırmış olmanız "12 Eylül sonrasında çok gündeme getirildi. Fakat siz de yanıtladınız; "O talihsiz bir olaydı, dün dündür bugün bugündür" şeklinde. Şimdi ayını olaya dönmek istemiyoruz. Biz yalnızca sizden 12 Eylül sonrası idam cezaları konusundaki görüşlerinizi almak istiyoruz. "Toplum vicdanı bu idamları sindiremez" diyorsunuz. Bu sizin görüşleriniz de bir çelişkiyi yansıtmıyor mu?*

"Şimdi bugün "Türkiye haklı olarak suskundur' diyebilir miyiz, diyemeyiz. Çünkü suskunluğa hak vermek mümkün değildir. Yani kırk katır mı kırk satır mı istersiniz dendiği zaman ikisini de istemeyiz. Başka bir teklifiniz yok mu, onu ararız. Şimdi, henüz 8 ay önce Türkiye sıkıyönetimden çıkmıştır. Sıkıyönetimden çıktı ama Türkiye'de korku hakimdir. Korku tüneli aşılabilmiş değildir."

S. DEMİREL ■ Hayır, hiçbir şey ifade etmez. 5,5 sene geçmiş üzerinden hadiselerin. Şimdi bakınız, orta yerde kan var. Kan dökülmüş. Orta yerde idam cezasını veren mahkemeler var. Tasdik eden Yargıtay var. TBMM'ye kalan nedir? Zaten birçok memlekette meclislerden geçmez idam cezası. Mahkemelik bir iş bu. Ben hakim değilim ki. Dosya tetkik edeyim, hakimin yargısı ne diye bakayım. Ve orta yerde "ülkenin güven ve huzuru bu parlamento yüzünden felce uğruyor, çünkü bu parlamento verilen cezaların icrasına manidir" iddiaları var. '72 budur. Ben hakim değilim ki. Ama aradan 5,5 sene geçmiş şimdi, ceza bir ibret-i müessire için vardır, ceza bir intikam alma hadisesi değildir. Pişmanlık meydana gelmişse ve o ceza, başkalarının o suçu işlemesinde caydırıcılık meydana getirmişse, cezanın tatbikine devam etmek intikam olur.

□ *Ve hâlâ onay aşamasında olan idam cezaları var, efendim.*

S. DEMİREL ■ Hiç, yani şeyi kaybolmuş meselenin, ibret-i müessire olması, pişmanlık verici olması özelliği kaybolmuş. Onun için düşünmek lazımdır. Değişimin sebebi o. 72 hadisesi tamamen değişik bir hadisedir. Sonra, bu parlamento bu kadar kişiye idam cezası vermiştir, tasdik etmiştir. Yani idam cezalarına karşı olmak başka iştir. İdam cezası bir memlekette varsa, onların icra edilmesine birisi vesile olacak gayet tabii. O cani mi olur, yahut kan döktürmüşmü olur. Öyle şey olmaz. Ondan suç çıkaramazsınız kimseye.

□ *Kısaca af konusundaki görüşlerinizi de almak istiyoruz, efendim. '74'te affa karşı "devlet düşmanları sokağa salınıyor" şeklinde tavır almıştınız. Daha sonra da "affın özelliği genel olmasıdır" demiştiniz. Biliyorsunuz, son yapılan infaz yasası değişikliği, buna taraf olan herkes tarafından, toplumun önemli bir kesimi tarafından "yetersiz, etkisiz ve işlevsiz" olarak değerlendirildi. ANAP'ın gerçekleştirdiği bu yasa değişikliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?*

S.DEMİREL ■ Şimdi bakın ben '74 affına karşıydım. Benim haklı olduğum meydana çıkmıştır. O günkü af, ondan sonraki hadiselere neden olmuştur. Eğer '74 affı yapılmasaydı, Türkiye'de bu kadar kan dökülmez ve Türkiye'nin itibarı düşmezdi. Bunun aksini söyleyebilecek kimse yoktur. Çünkü ibret-i müessire henüz teşkil etmemişti, pişmanlık teşkil etmemişti. Af çıkarıyorsunuz. İyi af insanı bir şey de, eğer suç işleyenin, adam öldürenin cezasını çekmediği bir ülke olursa neye yarar. Suçu savunamazsınız. Suç işlemiş olanları savunamazsınız. Suç karşılıksız, cezasız olamaz. Ceza verilmesin diyemezsiniz. Yerde yatan adamın hukuku ne olacak? Gene açıklıkla söylüyorum; İbret-i müessire haline gelmeden affın çıkarılmış olması, birçok olaya neden olmuştur. Devlet bunların hepsini bilir. '74 affının nelere mal olduğunu bilir. Bugünkü durum ise farklıdır. İnfaz Yasası ile oynamak suretiyle yapılan iş, af değildir. Orta yerde bir af yapılmış değildir. İnfaz Yasası ile oynanacağına, genel affın çıkarılması daha doğru olurdu. Aradan geçen şu kadar seneden sonra, ülkenin sulha sükuna gitmesi için bir af gereklidir. Bu genel bir af olmalıdır ama sınırları da çizilmelidir. Bakınız 12 Eylül sonrasında, 60 bin kişi mahkemeye gitmiş, bunlardan 30 bini beraat etmiş Kalan 30 binden 464 kadarı hakkında idam cezası istenmiş. 3 - 4 bin kişinin ise davası bala devam ediyor. Bu kişiler bir taraftan, 6 yıla yakın zamandır yatıyorlar içeride. Diyelim davası sonuçlandı, 3 sene ceza yedi. Eh, 3 sene ceza yeyip 6 sene yatmış bir insan bu toplum için nasıl menfi bir unsur olur, değil mi? Adaleti tevzi ediniz. Suçsuzsa bırakınız adamı. Tevzi edilmemiş adalet en büyük adaletsizliktir.

□ *Efendim, genel bir af olmalıdır ama sınırları da çizilmelidir" dediniz. Bu sınırlar nelerdir?*

S. DEMİREL ■ O benim meselem değildir. Hukukçuların işidir. Bu mevzuuya girmem.

□ *Son bir soru yöneltmek istiyoruz. Uluslararası Barış Yılı'nın ilk beş ayını geride bıraktık, biliyorsunuz. Geçtiğimiz yıl da Uluslararası Gençlik Yılı idi ve temel ilkelerden biri Barış'tı. Barış kavramı, barış yılı gençlik açısından özel bir önem taşıyor. Bu yıl BM tarafından olsun, diğer uluslararası kuruluşlar tarafından olsun düzenlenen barış etkinliklerinde Türkiye'nin adını göremiyoruz. Bunun yanısıra Türkiye gençliği, Uluslararası Birinci Atatürk Barış Ödülü'nü NATO eski Genel Sekreteri Joseph Luns'a veren bir ülkenin gençliği konumunda. Bunun dış basında farklı yansımaları da oldu. Sizin bu konudaki görüşleriniz neler?*

S. DEMİREL ■ Luns'a barış ödülü verilmesi devleti bağlayıcı bir şey değildir. Bir özel kurul kararlaştırmıştır, devletin bu ödülü verdiğini saymak mümkün değildir. Devleti bağlayacak bir müessese sayamayız. Gençliği de bağlayamaz.

□ *Peki efendim, Türkiye'nin Barış Yılı çerçevesinde başkaca etkinlik düzenlememesi konusu var. Türkiye gençliğinin Barış Yılı'nda BM gibi bir kuruluşun barış etkinliklerine katılamaması var. Bir de biliyorsunuz Türkiye Barış derneği yöneticileri yargılanmaya devam ediyor. Siz bu kişiler serbest bırakılmadan önce, "serbest olmalarını arzu ederim" demiştiniz. Sonra bırakıldılar, ama yargılama sürüyor. Türkiye gençliği ise diğer tüm ülkelerin gençliğinin yaptığı gibi, ülkesinde Barış gösterileri, silahsızlanma karşıtı gösteriler yapamıyor, etkinlik gösteremiyor. Buna ne diyorsunuz?*

S. DEMİREL ■ Bu konuda gösterdiğiniz hassasiyet takdire layıktır. Bir gün Türkiye gençlerinin de adı barış faaliyetlerinde geçer. Bir gün gelir onlar da yaparlar. Siz bu hassasiyeti göstermeye devam edin

□ *Efendim, son olarak eklemek istediğiniz, YARIN dergisi aracılığıyla dile getirmek istediğiniz şeyler var mı?*

S. DEMİREL ■ Tabi, gençliğinden şüpheye düşmüş bir millet olamaz. Gençlik geleceğin teminatıdır. Kan döken, kahve tarayıp suçsuz insanları öldüren adamları gençliğin mümessili olarak almayın. Siz, sizden önceki kuşaklara, benim kuşağıma göre çok iyi olanaklara sahipsiniz. Bunları iyi değerlendirin, eski günlere, koşulların iyi olmadığı günlere dönülmemesi için çalışın. Bu sizin görevinizdir. Millet sevgisi, memleket sevgisi sahibi olun. Suçluluk psikozuna girmeyin. Yapıcı olun.

□ *Evet, efendim. Yalnız belirtmek isteriz ki, "suçluluk psikozuna" giren gençlik değil. Gençlik bir dönemin sorumlusu olarak gösteriliyor, Suçlanıyor.*

S. DEMİREL ■ Bu suçlamayı asla kabul etmeyin. Kabullenmeyin. Çaba gösteriyorsunuz. Bu çabanıza devam edin.

□ *Söyleşi için çok teşekkür ederiz Sayın Demirel.*

GERİ KALMIŞLIĞIN BEDELİ

Şükran Ketenci

genç işçiler

Doğurganlığa bağlı olarak çağ nüfusunun fazla olması ile doğrudan bağıntılı olarak ülkemizde genç çalışan, genç işçi sayısal ve oransal olarak çok yüksektir. Buna bir de eğitim göremeyen, ailesine yardım etmek zorunda kalan gençlerin çok erken yaşlarda işçiliğe başlamaları eklenince, "genç işçi" kapsamındakiler daha da artmaktadır.

Gelin görün ki, değil sorunlarına sağlıklı yaklaşabilmek, bugün genç işçilerin bir dökümünü yapabilecek dahi durumda değiliz.

Genç işçiler deyince, akla bu konuda çok sınırlı sayıda düzenlenmiş, "dostlar alışverişte görsün" kabilinden seminerler geliyor. Tabii ki, uluslararası metinlerden aynen çevrildiği için genç işçileri koruyucu, işçi sağlığı, iş güvenliği tüzüklerini bazı koruyucu yasal hükümleri unutmamalıyız. Ne yazık ki genç işçileri koruyucu bu yasal hükümlerin yaşamda çok az anlamı vardır. Ancak denetlenebilen genellikle büyük kamu işletmelerinde iş bulabilecek gençler için sağlıklarını koruyucu bazı önlemler söz konusudur. Ancak ülkemizde genç işçiler özellikle yasaların girmediği, sendikaların, sigortalaşma hakkının ulaşamadığı iş yerlerinde iş bulabilip çalışmak zorunda kaldıklarından onları, can ve sağlıklarını korumaya çalışan ilgili yasa hükümlerinden hiç yararlanamazlar. Korunmaları gerekirken, aksine en ağır koşullarda, en uzun sürelerde ve genellikle en düşük ücretlerle çalıştırılırlar.

Yeri gelmişken genç işçileri korumak amacı ile çıkarılmış biricik önemli yasa, çıraklık yasasından söz etmeliyiz. Çıraklık yasası genç işçilerin çalışarak eğitimlerini düzenlemek amacı ile çıkarılmış bir yasadır. Gelin görün ki pratikte, yetişkin işçi ile birlikte aynı işi yapan genç işçinin, çırak adı altında daha ucuza çalıştırılabilmesinden başkaca bir işe yaramamaktadır. Çıraklık yasası, uygulaması ile genç işçinin korunması değil, sömürülmesi aracı olmaktadır.

Genç işçi deyince dünyada eğitim görebileceği yaşlarda çalışmak zorunda kalan insan anlaşılır. Sosyal devlet daha iyi eğitim görebilecek, kendine daha iyi bir yaşam hazırlayabilecek yaşlarda çalışmak zorunda kalan genç insanı koruma ile sorumludur. Sosyal devlet yaklaşımı içinde genç işçiler iki temel çizgide korunurlar; sosyal devlet eğitim çağında çalışmak zorunda kalan genç insanın, eğitim görme, kendine daha iyi bir gelecek yaratma hakkını gözetir. Genç işçinin çalışırken eğitilmesi koşullarını yaratır. Sosyal devlet genç yaşta çalışmak zorunda kalan genç bedenin korunması gerektiğini kabul eder. Bu çerçevede genç bedenin sağlıklı kalabilmesinin koruyucu önlemlerini alır.

Ülkemizde sosyal devletin bu iki temel sorumluluğu açısından genç işçiye yaklaşımı, yapılabilenler yürekler acısıdır. Önce çalışan genç insanın daha iyi gelecek için eğitilebilmesi olanaklarına bir göz atalım: Dünyada genç çalışanların eğitiminde başvurulmuş çözüm yolları çok çeşitli. Kimi ülkelerde Devletin, kimi ülkelerde genç işçiyi çalıştıran işverenin sorumluluğu fazla. Arada işçinin çıkar örgütü sendikalar önemli işlev yapıyor. Ancak sonuç olarak ortaya çıkan durum şu: İster devletin, ister işverenin katkısı fazla olsun, isterse sendikalar toplu sözleşmeler yolu ile önemli adımlar attırmış olsunlar. Genç işçiler daha iyi yarınlar, daha iyi gelecek için çalışırken çeşitli eğitim olanaklarından yararlanıyorlar. Pek çok ülkede işverenler için genç işçileri iş saatleri dışında meslek ve beceri kazandıkları okullara gönderme yükümlülüğü var. Pek çok ülkede de genç işçilere özel eğitim iş yeri içinde yapılıyor. Sadece meslek değil, kültürel gelişmeleri de sağlanıyor. En önemlisi de genel yaklaşımın genç işçinin, beden ve yeteneklerinin tümü ile iş yaşamında kullanılmasının hak olarak görülmesi. Çalışabileceği zamanın önemli bir bölümünün yetişmesine ayrılıyor olması. İster iş yeri dışında, ister iş yeri içinde geleceğe yönelik eğitilen genç işçiler eğitimleri için çalışmak zorunda kalacakları süreler de gözetilerek, normal işlerinde 8 saatin altında, daha kısa sürelerle çalıştırılıyorlar.

Bizde henüz sembolik düzeyde olan birkaç meslek okulu ile sanayiin ancak göstermelik sayılabilecek işbirliğini saymazsanız, genç işçinin eğitimi, daha iyi gelecek için hazırlanması konusunda yapılan hiçbir şey olmadığı söylenebilir. Bizde genç insan, yetişkin gibi aynı koşullarda çalışarak ne öğrenebiliyor, kendine nasıl gelecek sağlayabiliyorsa sağlıyor. Daha önce de vurguladığımız gibi, çıraklık yasası gerçekten eğitimlerini değil, sadece daha ucuza çalıştırılmalarını sağlıyor. Asıl önemlisi bizde genç işçinin eğitimi ki, (bu asla bilimsel anlamda okulla birlikte değil, en ilkel usta çıraklık ilişkisi içinde gerçekleşiyor) genç insanın daha ucuza çalıştırılması ile eş anlamda. İster yasa kapsamında, isterse çok daha ağır koşullarda yasaların girmediği iş yerlerinde genç işçiler meslek ve beceri kazanma paravanası altında çalıştırılıyorlarsa, bu çok çok düşük ücretle, çok uzun süreli ve sağlığı ile çelişkili koşullarda çalıştırılma anlamına geliyor.

Çok uzağa gitmeğe gerek yok. İstanbul'un göbeğinde, Kapalı Çarşı yöresindeki ara sokaklarda şöyle bir öğlen saatlerinde dolaşmaya kalkınız. Yüzlerle, binlerle oyun çağı yaşlarında genç işçinin çırak adı altında, meslek öğretme adına nasıl çalıştırıldıklarını görebilirsiniz. Eğer gerçekten ustadan ilerde zanaat sayılabilecek bir iş öğreniliyorsa, ücret bile alamamak söz konusudur. Büyük çoğunluk çok gülünç ücretlerle günde 10-12 saat ortalama çalıştırılır. Meslek öğretme adına her tür ayak işlerinde de kullanılırlar.

Büyük fabrikalarda da değişen, eğitim açısından olumlu birşeyler yoktur. Orada genç, yetişkin işçi ayırımı olmaksızın, herkes aynı koşullarda, aynı işleri yapar. Genç işçinin özel meslek eğitimi, iş dışı saatlerde eğitime gönderilmesi hak götüre. Sendikalar boğuldukları işçi sorunları içinde, genç işçilere bu türden olanaklar sağlayıcı sözleşme bükümlerini getirmekle sorumlu olduklarının farkında bile değildirler.

Ya genç bedenin sağlık açısından korunması? Yine uzağa gitmeden Kapalı Çarşı yöresindeki üretim yapılan hanların içine bakabilirseniz, yüreğiniz elverirse şöyle bir göz atın. Ancak iki dokuma tezgahının sığabildiği göz odada tezgahların başında duran genç işçi, daha o yaşlarda ağır gürültüden duyma yeteneğini büyük ölçüde yitirmiştir bile. Ya ayakkabı üretiminde çalışan ve göz boyu odalarda benzolle zehirlenen çocuk yaştaki genç işçiler? Sayısız örneklemelere geçmeden, ülkemizde devletin giremediği, sigortalılık hakkının kullanılamadığı sendikaların ayak basamadığı, kara sanayi denilebilecek çoğunluk üretim merkezlerinde genç işçilerin, çocuk yaşta işçilerin genç bedenlerinin korunması bir düş, en ağır koşullarda çalıştırıldıklarını belirtmekle yetinelim. Ülkemizde insanların çok erken yaşlarda ölmelerinin, bedenlerinin gelişememesinin, çok yönlü hastalıklara yakalanmalarının genç yaşlarda, genç bedenler korunmadan çalıştırılmalarının çok büyük payı olduğunu, bunun bir kader olmadığını anımsayalım.

Geri kalmışlığın bedeli olan genç işçinin yaşadığı bu ağır gerçekler yetmiyormuş gibi, bir de son yıllarda genç insana, genç işçiye bakış açısında gelişen çarpıklıklar var ki akıl alır gibi değil...

Genç insan bilim adamlarına göre, uzmanlarına göre, yaşamı içinde en idealist insandır. İnsanın yaşamı içinde en idealist olduğu, aynı zamanda yaşı gereği en cesur, en atılgan olduğu yıllar, ondan bu niteliklerinden en çok yararlanılması gereken yıllarken, tersine bir yaklaşım gelişmiştir. Herhalde ülkemizde geçerli olan düzen, yapılanlar idealizmle, genç insanın cesareti, atılganlığı ile giderek çelişiyor ki, Devlet genç insana nerede ise doğal suçlu gözü ile bakar oluyor. Devlet değil tabii, Devlet gücünü ellerinde tutan siyasal iktidarlar, genç insanı, genç işçiyi doğal suç işlemeye eğilimli insan gibi görüyorlar. Yasalar ve uygulama ile alınan tüm önlemler genç insanın ve genç işçinin toplum dışı tutulması çabasını taşıyor. Genç insanın ve genç işçinin öncelikle seçme, seçilme hakkı yok. Sendikal örgütlenmede, siyasal örgütlenmede yeri yok. İşçi olabildiği yaşlarda, sendikalarda söz hakkı sınırlı. Daha da önemlisi, normalde sosyal Devlet işveren genç işçiyi aynı zamanda eğitmekle yükümlü iken, aşırı özveri ile bunu kendi kendine yapan suçlu sayılıyor. Genç işçi kazara aynı zamanda öğrenci ise, sendikaya üye olması yasaklanıyor. Sözün kısası genç işçinin toplum dışı tutulması, yıpranması, kendine daha iyi gelecek hazırlayamaması konusunda sanki özellikle, özenerek kötü ne yapılabilecekse yapmışız. Sonra da ülkemizin gelişememesinden, insanımızın yetişememesinden yakınıyoruz utanmadan...

Nesrin Hocaoğlu

'68 Örneği ve Gençliğin Katılımı

1968 yılında Fransa'da yaşanan olayların sağlıklı bir değerlendirilmesini yapabilmek için, 68 Fransa'sının ekonomik ve toplumsal koşullarıyla, politik dengelerini gözden geçirmekte fayda var.

Öncelikle işçi sınıfının birliği ile potansiyel ve mevcut anti-tekelci güçlerin en geniş birliğini ve bu birliğin 68 olaylarındaki yerini saptayabilmek gerekli.

II. Dünya Savaşı'ndan çıkıldığında Fransa'nın ekonomik tablosu hiç de içaçıcı değildi. Sanayileşme çok alt düzeylerdeydi. Savaşta yitirilen insan sayısının fazlalığı ve birçok insanın da Almanya'da esir oluşu işgücünü yetersiz kılıyordu. Alt düzeydeki sanayileşmeyi geliştirebilmek için yetersiz olan diğer bir kalem de sermaye birikimiydi. Savaş sonrası Fransa'sı sermaye birikiminden yoksundu. Savaşta, büyük burjuvazi işgalcilerle işbirliği yaptığı için, Yahudiler dışındakilerin tümünün sermayeleri devletleştirilmişti.

Savaş sonrası politik dengeler ise çok ilginçti. Herşeyden önce büyük burjuvazi örgütlü değildi. Savaş sırasında gösterdiği işbirlikçi tutum, bunun en büyük nedeniydi. O yıllarda Fransa'da örgütlü olmayan tek güç büyük burjuvaziydi. Başlıca siyasal güçler, müttefik askerler, de Gaulle'ün güçleri ve Direniş Cephesi'ydi. Bu noktada dikkati çeken, bu güçlerin hiçbirinin tek başına iktidar olabilecek güce sahip olmamasıydı. Hükümette sol bir koalisyon vardı. Bu ise, sol birlik nedeniyle gerçekleşebilmiş bir durumdu. Fakat anti-faşist mücadele içinde tekrar kurulabilmiş olan birlik, 1948 yılında soğuk savaş başladığında Sosyalist Parti önderlerince hem sendikal, hem siyasal alanda bir kez daha bozuldu. Ardından gelenler hükümet değişiklikleri, yükselen fiyatlar, Vietnam Savaşı, Cezayir'deki Savaş, kanca istikrarsızlıklarla geçen on yıl... Bu on yılın sona ermesinde Cezayir Savaşı'nın büyük önemi vardır. Savaş Cezayir'deki Fransızlar ve Fransa'daki Cezayirliler nedeniyle bir iç savaş görüntüsüne bürününce, sol güçler başta sağlıklı tahliller getirip, net bir tavır geliştirememişlerdir. Bunun sonucu, bir taraftan sol için prestij kaybı, diğer taraftan da savaşın biraz daha uzaması olmuştur. Bir süre sonra da, de Gaulle savaşı sona erdirmek üzere hükümete getirilmiştir. Bundan sonraki on yılda ise, de Gaulle'ün yönetimi vardır. Büyük burjuvazinin güçlenişi sol koalisyonun bükümetten ayrılarak, de Gaulle'in bükümete geçtiği bu soğuk savaş yıllarıyla başlar. Vietnam, sol koalisyon döneminde kredi vermeyi reddeden ABD'ye Cenevre Anlaşması'yla kredi karşılığı bu yıllarda devredildi. Ve kredi muslukların açılmasıyla, kanunlarında yapılan değişiklikler sonucu kamu fonlarının özel sektöre aktarılmasıyla büyük burjuvazi güçlenmeye, tekelleşmeye başladı.

Tekelleşme sürecine girilen bu on yıllık yönem sonunda halktan büyük bir hoşnutsuzluk ortaya çıktı. İşsizlik yarım milyona ulaşmış, ücretler dondurulurken, sendikaların sosyal güvenlik sistemiyle ilgili yönetsel hakları kısıtlanmıştı. Tekelleşme, diğer kesimlerle birlikte esnaf ve küçük çiftçiyi de olumsuz yönde etkiliyordu. Üniversiteye ilişkin reform önerileri ise sürekli olarak reddediliyordu.

Teknolojik düzey ve kapitalizmin ihtiyacı, daha yüksek bir öğrenim düzeyi gerektiriyordu. Bu gereksinim sonucu öğrenci sayısında önemli bir artış oldu. (Aynı olgu tüm Avrupa'da ve Amerika'da da yaşanmıştır.) 1950 yılında da 200 000 olan öğrenci sayısı, 64'de 680 000'e çıkmıştır.

Bir yandan öğrenci sayısı artarken, diğer yandan da işsizlik artıyordu. Ve bu işsizlikten en çok etkilenen kesimlerden biri de beyaz yakalılardı. Özellikle sosyal bölümlerden mezun olan öğrenciler iş bulamıyorlardı. (Nitekim 68 yılında yaşanan olaylar Nanterre Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde öğrencilerin bir havuzun açılışını yapan Maliye Bakanını havuza atmalarıyla başlamıştır.) Gelecek kaygısı öğrenciler arasında tedirginlik yaratıyordu.

Kaldı ki, üniversitelerdeki huzursuzluk, yeni ve bilinmeyen birşey değildi. Yıllardır eğitim sisteminden hoşnutsuzluk, boykotlarla, gösterilerle dile getiriliyordu. "Düzene uygun kafalar" yetiştirmek üzere düzenlenmişti sistem. Ve amaçtan en küçük bir sapmaya meydan vermemek için sıkı bir kontrol altına alınmıştı. Üniversiteler özerk değildi; dekan ile rektör seçimine kadar herşey hükümetin kontrolündeydi. Sonuçta ortaya çıkanın şüpheci, otoriter, tutucu ve gerici bir eğitim sistemiydi, Eğitim sisteminin aksadığını hükümet bile kabul etmek zorunda kalmıştı. Ve Fouclet Planı denen bir plandan söz ediliyordu. Fakat bu plan yıllardır uygulamaya konulmamıştı. Herşeyden önce, öğretim üyeleri ve öğrenciler karşıydılar plana. Bunun nedeni, oluşumuna katılmadıkları ve kendilerine dayatılan bu planın istemlerine yanıt vermemesiydi. İstenen üniversitelerin robot yetiştiren yerler değil, daha insancıl, daha özgür, politik tartışmaların kolayca yapılabildiği yerler olmasıydı.

Bu istemlerin dile getirilmesi yoğunlaştığında, hükümetin tepkisi yumuşak olmadı. Bir süre sonra öğrenciler "imitasyoncular". Yeni bir düzen kurulmadıkça isteklerinin gerçekleşmeyeceğine inanmaya başladılar. Bu aşamadan sonra hareketin niteliği değişmeye başladı. Artık istemler eğitim sisteminin değişmesinden öte, tüm toplumun değişmesine yönelikti. Ve bu değişiklikteki en büyük payı kuşkusuz öğrenci örgütleri ve hareketin gidişinde söz sahibi olan kişiler sağladı. Bu kişilerden en önemlisi Daniel Cohn-Bendit'di.

Koyu bir anti-komünist olan Cohn-Bendit, eylemin amacının rejimin devrilmesi olduğunu söylerken "devrimin öncü gücü", kuramını, parti ve örgütün önemini yadsıyordu. Ve eylemin başlıca özelliklerini şöyle açıklıyordu: "Eylemimizin gücü, denetlenemeyen ve kendiliğinden bir eylem oluşuna dayanır... Eylemi derhal felce uğratacak bir örgütü hemen kurmaktan, bir program çizmekten kaçınmalı". Bu düşünceler 68 öğrenci olaylarının temel felsefesini yansıtmaktadır. Ve ancak bu düşünceler bilindiğinde, UNEF (Fransız Ulusal Öğrenci Birliği)in "sol" gruplarca ele geçirilerek etkisizleştirilmesi, komünist partisinin tamamen dışlanması ve "işçiler hazır olmadıkları için devrimi öğrencilerin başlattıkları" iddiası anlam kazanabilir.

Olaylar 3 Mayıs'ta Nanterre Edebiyat Fakültesi'nin kapatılıp, poli-

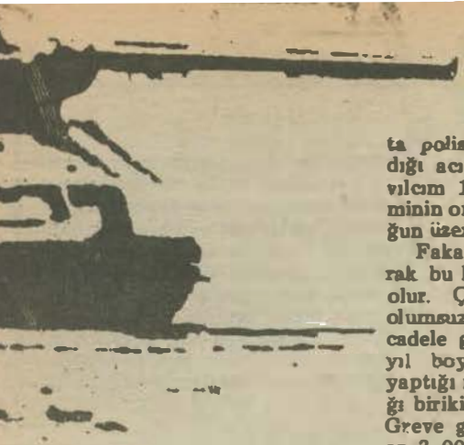

in Latin Quartier'e girmesiyle başadı. Polisle öğrenciler çatıştılar. 7 Mayıs'ta CGT, (Genel İş Federasyonu) Fakültenin kapatılmasına ve polisin zorbalığını kınadığını bildirken, öğrencileri, işçi sınıfını karalamayı amaçlayan suçlamalara ve UNEF'i zayıflatılacak "solculuğun" tehlikesine karşı uyarmıştı. Bu uyarı, "solcu" gruplarca öğrencilere yönelik saldırıyımçasına algılandı ve bu yönde propaganda yapıldı.

10 Mayıs akşamı bir gösteriden sonra Paris'te öğrenciler polisle çatıştılar. Latin Quartier'yi işgal ederek, barikatlar kurdular. Özel Polis Birlikleri gaz ve el bombası kullanarak öğrencilere saldırdılar. Çatışmalar sonucunda yüzlerce kişi yaralandı.

11 Mayıs'ta CGT tüm sendika merkezlerinin FEN (Ulusal Eğitim Fed.) ve UNEF ile birlikte yetkililere güçlü bir yanıt vermek üzere acilen toplanmalarını istedi. Bu toplantıda, 13 Mayıs Pazartesi için, tüm Fransa'da yapılacak gösterilerin başlık edeceği 24 saatlik bir grev kararı verdi. Pazartesi Fransa'da işler durmuş görünüyordu.

Bundan sonra fabrika işgalleri ve birkaç hafta süren, dokuz milyon işçinin katıldığı grev aşaması gelmektedir.

CGT 15 Mayıs'ta hükümetin düşürülerek, yerine demokratik bir halk hükümetinin kurulması yolunda bir çağrı yayınladı. Çağrıya yanıt olarak ertesi gün fabrika işgalleri ve grev kararları alındı. Grev ve işgaller 9 000 000 işçiyi kapsayıncaya dek sürdü. Bu işgallerde dikkati çeken önemli noktalardan biri işçilerin makinelerin bakımını titizlikle yapmaları ve makinaları yerle bir etmeleri için yardım etmek isteyen öğrencileri fabrikalara almayı reddetmeleridir.

Grev ve işgaller CGT ve hükümet arasında yapılan bir dizi anlaşmayı kapsayan ve adını görüşmelerin yapıldığı sokakta alan Grenelle Anlaşmaları ile sona erdi. Öğrenci eylemleri de bundan sonra devam edememiş. Ve grevlerin resmi olarak son bulmasından sadece 11 gün sonra, 23 Haziran'da yapılan seçimleri de Gaulle kazandı.

68 Mayıs'ında başlayan olayların patlamın bu denli çok ve etkin olmasını, barikatlarda öğrencilerle birlikte birçok Parisli'nin de çatışmasını, 9.000.000 işçinin greve gitmesini başlatan kıvılcım 10 Mayıs'ta polisin öğrencilere karşı takındığı acımasız tutumdu. Ve bu kıvılcım 10 yıllık de Gaulle yönetiminin ortaya çıkardığı hoşnutsuzluğun üzerinde parlamamıştı.

Fakat olayların tek nedeni olarak bu hoşnutsuzluğu görmek bata olur. Çabşan kesimlerin yıllardır olumsuz koşullara karşı verdiği mücadele göz ardı edilmemeli. Bu 10 yıl boyunca Komünist Partisi'nin yaptığı mücadelenın ortaya çıkardığı birikimin olaylara etkisi büyüktür. Greve giden 9 000 000 işçinin en az 3 000 000'unun düzenli Komünist Partisi seçmeni olduğunu belirtmek bu acıdan anlamlıdır.

Fransa 68 olaylarının sonuçlarından biri Komünist Parti'nin bataları nedeniyle bir devrimin kaçırılmış olduğu savıdır. Örneğin The Economist (25 Mayıs 68) "Öğrenciler tarafından aydınlatılan, komünistlerce söndürülen bir devrim" gördüğünü ileri sürerken, Cohn-Bendit "devlet tamamen acizdi" demiştir.

"Sınıf mücadelesinin bu keskinleşmiş koşullarında, bazı kuşkulu kişileri çoğunlukla dönekler, işçi sınıfının iktidarı alma fırsatını kaçırdığımızdan, onur kırıcı bir biçimde bizi suçladılar.

Gerçeği söylemek gerekirse, ayaklanma saatinin gelip gelmediğini, ne Konfederal Büro'da, ne de herkesin bildiği üzere, gerçek durum ile kendi isteklerini karıştırma gibi bir ünleri olmayan sorumlu, ciddi militanlardan oluşan Yönetim Komitelerince asla tartışılmamıştır. Hayır grevdeki 10 000 000 işçi, işçi sınıfının iktidarını değil, daha iyi yaşama ve çalışma koşullarını istiyordu ve büyük çoğunluğu, kişisel iktidara dayalı rejime karşı muhalefetlerini, demokrasiye bağlılıkların bir halk hükümeti sloganı ile dile getirmişlerdir.

En başından sonuna dek, grev hareketine verdiğimiz hedefler ve önem böyleydi; bizim istediğimiz olduğundan değil, hareketin niteliği böyle olduğundan."*

Komünist Partisi'nin izlediğipolitikayı açıklayan Waldeck Rohcet şunları söyler :

"Solcu eğilimleri önerenlerin değerlendirmelerinin tersine, sınıfsal güç dengesi, günün düzeninin yerine sosyalist iktidarın hemen kurulmasını olanaksızkılmaktadır. Öteyandan, de Gaulle'cü iktidarı defetmek ve sosyalizme giden yolu açan ileri bir demokrasiyi kurmak olasıdır. Bu yayın olasılığı uygulamaya geçirmede eksik olan, işçilerin ve demokratik güçlerin birliğidir."

68 Fransası irdelendiğinde ortaya çıkan görüntü CGT ve FKP sözcülerini doğrular nitelikte. Olaylar bir yönüyle işçi sınıfıyla tekelci burjuvazi arasındaki ilk önemli karşılaşmaydı. Ve son yüzyılda batıda yaşanan en önemli işçi olaylarıydı. Ama bunlar devrim için yeterli değildi. İşçilerin büyük bir çoğunluğu reformist hatta burjuva partilerini destekliyordu. Grevler sonunda yapılan seçimlerde grevlere katılan işçilerin de bir kısmı dahil olmak üzere çok sayıda işçi de Gaulle'cü adaylar için oy kullanmışlardır.

Yani politik dengeler sistemin değişmesi için elverişli değildi. Bunun yanında Cohn-Bendit'in iddia ettiği gibi devlet de pek aciz değildi. Polis ve ordu güçlüydü. Nitekim, grevler sırasında, de Gaulle F. Almanya'ya gittiğinde, Paris, heran harekete hazır tanklarla sarılmıştı. Oysa işçiler silahsızdı. Bu koşullar altında her türlü ayaklanma girişimi bir felaketle sonuçlanırdı. Oysa Grenelle anlaşmalarıyla işçilere maddi ve demokratik kazançlar, ve sol birliği yeniden oluşturmak için temel sağlanmıştır.

Ayrıca bu anlaşmalarla yasaların demokratikleştirilmesi ve üniversitelerdeki reform istekleri bükümete kabul ettirilmiştir.

Olaylar son bulduğunda 68 başındaki güçlü sol birlik ve bu birliğin hükümette köklü bir değişiklikle ilgili umutları tamamen yokolmuştu. Oysa olaylar öncesindeki bu sol Birlik Fransız büyük sermayesi ve de Gaulle için yenilgi demekti. Bunların tek şansı birliği bölmekti. 68 olayları bu fırsatı vermiştir. 68 olaylarının tüm günahları aşırı sol gruplar ve de Gaulle tarafından komünistlere yüklenmiştir. İç savaş korkusunun yaşandığı ortamda yapılan seçimlerde ise de Gaulle "kurtarıcı" rolünü bir kez daha oynama fırsatını ele geçirmiştir.

68 olayları, en büyük tahribatlarından birini UNEF'te yapmıştır. Fransa'da 250 000 öğrenci varken UNEF'in üye sayısı 100,000'e varıyordu. Fakat 68 olaylarından sonra öğrenci sayısının 650 000'e ulaşmasına karşın üye sayısı 10000'e inmiştir. Çünkü olaylar sırasında UNEF'i ele geçiren gruplar Maocular ve Troçkistler ele geçirdikleri tüm örgütlerde olduğu gibi UNEF'te de seçimleri boykot etme yoluna gittiler.

Fakat tüm bu olumsuzluklar, bir yana, o yılları yaşayan Günther Wolfrang'ın da dediği gibi "68 gençlik hareketi, önce belli bir arayış dönemi uyandırdıktan sonra giderek güçlenen bir toplumsal-politik karşı çıkış süreci başlatmıştır."

1- *Yeni Devrim Teorilerinin Eleştirisi (Jack Woddis)*
2- *Sendikalar ve Sınıf Savaşımı (Henri Krasucki)*
3- *Anarşizm Komünist Bürokrasiye Karşı (Daniel John Bendit)*
Anarşizm Sol Adına Sola İhanet (Jacques Duclus)
4- *Fransa'da Mayıs Patlaması (Can Kolukısa)*
6- *Devrimler Karşı Devrimler Ansiklopedisi*
6- *Elan - Freiheit*

* Bu konuda CGT ve Komünist Partisi'nin düşünceleri ise farklıydı: Genel Sekreter Seguy, 15 Haziran 68'de CGT Ulusal Konseyine verdiği raporda bu sorunla uğraşmıştır.

Mutluluk

Bir gün bir sarma sürgünü olacaksın
Ege dibinde bir taşın üzerinde biriken aydınlık
çığlığın içindeki sessizlik olacaksın
duvara tırmanan inatçı sarmaşık
su dolu testinin ışığında yeşil yosun
rakı bardağında terleyen buğu olacaksın;

bir düğmede beyaz iplik olacaksın
bir gömleğin mavi teni üzerinde,
bir basma entari olacaksın bin bir renkli
bir gençkızın çıplak, terli gövdesinde,
fışkıran boyaları olacaksın bir delikanlının
ilk içkinin ilk sarhoşluğu olacaksın
torununu dizlerinde hoplatan dede
lazımı okula gönderen anne olacaksın,
dünyanın dönüşü olacaksın güneşin çevresinde
güneş olacaksın Oğlak dönencesi'nde
ilk sözcüğü olacaksın ölümden dönen hastanın
kuhcan kırıldığı taş olacaksın;

bir çentik açılacak omuzlarında, bir beyaz yara,
yağmur olup yağacaksın kendi yarana,
bir kaçak olacaksın ses ve öfkeye karşı
zaptiye bulamayacak gölgeni hiçbir yerde,
şerbet olacaksın yılana, çıyana karşı,
denizden esen serin rüzgâr olacaksın,
bin bir deval ot olacaksın, tohum olacaksın,
Karlovassi'de denizin sesi olacaksın,
haber olup geleceksin Çavuşkuşu'nun ağzında.

Ve bir ceviz olacaksın Gülhane Parkı'nda.

Özdemir İnce

Özdemir İNCE'nin "HAYATBİLGİSİ" adlı kitabından alınan bu şiir, yakında BROY Yayınları tarafından yayınlanacak olan

Cevdet Selvi "Politikanın içine girmek gençliğin en doğal hakkıdır..."

"Gençliği politikadan soyutlamak isteyenler belirli çıkar çevreleridir"

Gençlik toplumumuzun en dinamik güçlerinden birisidir. Bu dinamizm büyük ölçüde gençliğimizin toplumumuzdaki düzene yoğun tepkisinden kaynaklanmaktadır. Kapitalist bir toplum olmamız, insanlar arasındaki maddi ilişkileri ön plana geçirirken gençliğimiz her zaman ideallerini maddi çıkarlarının önünde tutabilmiştir. Barış, demokrasi, kardeşlik, eşitlik, sosyal adalet gibi kutsal saydığı,kutsal bildiği kavramlar için her zaman büyük özveri ile mücadele etmiş, bu yüzden de sermaye çevrelerinin tepkisini her zaman üzerinde bulmuştur. Kendi çıkarları için değil, ülkesinin çıkarları için, bir avuç azınlığın değil, geniş halk yığınlarının yanında en temiz duygularla ve büyük bir kararlılıkla yer alan gençliğimiz bu yüzden politikadan soyutlanmak istenmektedir. Bu yüzden seçmen yaşının 18'e düşürülmesi bir türlü gerçekleşememektedir. Bu yüzden özellikle gençlerimizin en geniş şekilde örgütlendikleri derneklere siyaset yasağı getirilmiş ve yine bu yüzden siyasi partilerin gençlik kolları kaldırılmış, öğrenci gençliğin siyasi partilere üye olmaları yasaklanmıştır.

"Geçliğe güvenmeyenler yarını olmayanlardır"

Bütün bunlar elbette nedensiz değildirler. Bugün çok belirgin bir şekilde toplumun belirli bir kesimi gençliğimizi bir tehlike olarak görmekte ve tüm toplumun da gençliğimizi o gözle görmesi için büyük bir çaba harcanmaktadır. Demokrasiyi tüm kurum ve kurallarıyla benimsemiş, sağlıklı, bilinçli ve dinamik bir gençlik elbette demokrasi dışı her uygulamaya karşı çıkarak, kendisine tehlike gözüyle bakan, her türlü hak ve özgürlüklerini sınırlamak ve gençliği pasifize etmeye yönelik her gayreti göstereanler için elbette bir tehlike oluşturacaktır. Bu nedenle rahatça söyleyebilirlz ki; gençliğe inanmayanlar, güvenmeyenler yarını olmayanlardır.

"Gençliğimiz her zaman emekçi halkımızın yanında yer almıştır"

15 yılı aşkın sendikacılık yaşamındaedindiğim izlenim; gençliğimizin her zaman büyük çoğunluğuyla işçi sınıfımızın ve emekçi halkımızın yanında yer almış olduğudur. İşçilerimiz ve gençliğimiz grev alanlarından miting meydanlarına her zamanbirlikte ve omuz omuza olmuşlardır. Birbirlerinin sorunlarına büyük bir içtenlikle sahip çıkmışlardır.

Çalışan öğrencilerin sendikalara üye olmasının yasaklanması biraz da bu güçlü dayanışmanın sonucu olsa gerekir. Bugün de değişen bir durum yoktur. 1982 Anayasası ve bu anayasa doğrultusunda hazırlanmış olan yasalarla getirilen olumsuzluklar en az işçiler kadar, gençliğimizi de rahatsız etmektedir. Güçlü bir sendikal hareket bugün nasıl önlenmek isteniyorsa, aynı şekilde gençliğimizin de güçlü örgütlenmeler içinde bulunmasının önüne geçilmek istenildiği ortadadır. Bugün emekçi halkın yaşamını zindan eden işsizlik ve pahalılık illetinin gençliğimizin de başlıca sorunlarından olduğu bilinen bir gerçektir. Gençliğimiz bir yandan maddi sıkıntılar içinde kıvranırken bir yandan da geleceğine güvenle bakamamaktadır.

"Politikanın içine girmek gençliğin en doğal hakkıdır"

Bütün bunlar ülkemizdeki olumsuzlukların gençliğimiz üzerine de doğrudan yansıdığını göstermektedir. Bu olumsuzluklardan kurtulmak isteyen gençler elbette ülke sorunlarına sahip çıkacaklar. Elbette bu olumsuzluklardan kendileri gibi rahatsız olan toplumun diğer kesimlerine omuz verecekler ve elbette bu olumsuzlukları gidermenin belli başlı yollarından biri olan politikanın da içine girecekleridir.

Özellikle aydın gençliğimiz Türkiye'de gerçek anlamda aydın olabilmenin emekten ve halktan yana olmaksızın mümkün olmadığının bilincindedirler. Bu da bizler için bir güvence olmaktadır. Bugün sağlıklı bir demokrasi için var gücünü ortaya koyan işçiler bu savaşımda yalnız olmadıklarını iyi bilmekte ve bundan güç almaktadırlar.

Yolculuk

VI.

O zamanlar büyük kentlerin varoşlarında
Hayatın dengesini tartan öğrenciler vardı
Taşralı yüreklerinin tedirgin terazileriyle.
Öfkeye benzerlerdi biraz, aceleci sert tatlı
Sevgi kadar yumuşak, yoksulluk kadar katı
Yürüyüşleri önemli, susuşları anlamlı
Birer düş damıtasıydı duruşları rengini evlerden alan
Sözleri alışılmış görüntülerin örtülerini aralardı.
Bir köprü kurup sorulardan bernen kendilerince
Bilinen iki şey arasında
Sular gibi akıp altından, üstünden rüzgâr gibi geçerek
O masal ülkesinin kapılarını zorlarlardı
İnançları kadar yalın kılıcıyla yanıtlarının
Boyları ırmak kıyılarında serin söğüt dallarıydı.

O zamanlar uzak taşra kasabalarında
Akşamlar birer kara buluttu
Ölümü yedeğine almış ajana haberleriyle.
Korkunun ve bekleyişin bunalttığı evlerde
Yüreklerinde merakın ağır yüküyle insanlar
Günde bin kez gidip gelirlerdi
Yaşamla ölümün bıçak sırtı sıratında.
Ölenler, aranaanlar, yakalananlar...
"Gerçek oğlu, Düş'ten olma, 1950 Dünya doğumlu..."
Bir metal ses, yitirmiş insan sıcaklığını
Okuur, okurdu...
Rahatlatırken nice insanı acı bir sevinçle
Söylenen her isim
Bitişik evlere düşen yargısız bir kıyamettl...

VII.

Ey gece sokaklarına sabahın resmini çizen
Ey gülüşün ve ayışığının gümüş çocuğu
Yaşlanan yolcusu artık uzun yürüyüşün
Ey sözleri halkının kalbini içeren...
Yağmur çürüttü o afişleri çoktandır
Bir suçlu gibi susturup renklerini
Sürükleyip götürdü o türküleri rüzgâr...
Hani o, güneşini eğninde taşıyan
Bir ulu geleceğin altın kalemini
Batırıp batırıp ömrüne ve geceye
Kenti süslediğin..
Birinde bir ölümsüz yüz/ölüme inat
Birinde düğün eden sözcükler
Yaşamak ve direnmek kıvamında...
Yok artık, gömüldü anıların göğsüne
Közünü küllerinde saklayan bir ateş gibi
Şimdi herşey duruk örtüsünde zamanın...
Duvarlarında boydan boya
Büyük şirketlerin reklâm afişleri
—İnsanı affetmez vuran bir yasal suç—
Şimdi kent, sana yasaklıdaklarıyla
Ölü, çirkin ve kirli...

Şükrü Erbaş

Ozanın Yarın Yayınları'ndan çıkacak Yolculuk adlı kitabından

yalandan kim ölmüş?

Taner Gürel

-Sulh istiyorsan, harbe hazır ol-

1911 yılı ocak ayı, Hollanda kralı meraktan ölecek gibi olmuş. Büyücüsü ona, yüce krahm, bu yıl içinde Rotterdam'da bir erkek çocuk doğacak ve çok büyük bir türk dostu olacak demiş. O günden sonra kralda bir merak içini, beynini kavurmuş. Sarayında sabahtan akşamlara dek dolaşır olmuş. Her doğum haberinde Rotterdam sokaklarını mahiyeti ile birlikte arşınlamaya başlamış. Yemekten içmekten kesilmiş. Koskoca kral soru dolu gözlerle bakar olmuş. Büyücünün her doğumdan sonra başını umutsuzca ikiyana sallaması kralı kahrediyormuş. Kral dayanamamış, şu çocuk tez doğsun yoksa meraktan öleceğim diye etrafa haber salmış. Pualu bir Rotterdam sabahında, ortalık aniden aydınlanmış. Büyücü hemen krala koşup, tamam oldu, beklediğimiz çocuk doğdu demiş. Kral telaşla sokaklara fırlamış. Bebeğin evine koşmuş. Beşikte dünyalar tatlısı, minicik bir bebek, insanlara gülümser dururmuş. Aslında o anda bulunan insanların aktarıcılığında tüm insanlığa gülümser dururmuş. Kral gözlerini kırpmadan, çocuğa uzunca bir süre bakmış, artık ölebilirim, çünkü bu çocuk dünya barışını koruyacaktır demiş. Öykü böyle sürer gider ama biz gerçeğe dönelim.

Küçük Luns, dünyaya olan yabancılığını üzerinden kısa bir sürede atar ve yaşamın sorunlarına dalar. Her sabah biberonu elinde, taytay büyükbabasının yanına gelir. Günün ilk haberleri, dünyanın çeşitli gazetelerinden büyükbaba tarafından okunur. Allah sizi inandırsın her sabah küçük Luns'un ilk sorusu şudur; Dedeşko, bugün Türklerin durumu nasıl?

Büyükbaba, minik torununun yufka yüreğini kırmayacak biçimde olayları imbikleyerek anlatmaktadır. Osmanoğulları hastadır. Toprakları bölüşülmeye başlanmıştır. Sabahın ilk incelemelerinden sonra, Luns ve dede Luns Türklerin izlemesi gereken strateji ve taktikleri öğlene dek tartışırlar. Küçük Luns'un sarsılmaz bir inancı var ır ki; Türkler kendilerini, yine kendileri kurtaracaklardır. Büyükbaba, küçük Luns'un bu sezgilerini bir türlü kavrayamaz.

Günler birbirini izlerken, Luns'un büyüdüğü görülmektedir. Diğer çocuklar gibi kendine düşsel arkadaşlar uydurmayan Luns, gerçekçiliğini işte o günlerdeki alışkanlıklarına borçludur. Babasının kendisine armağan ettiği inek yavrusu ile ülke ve dünyanın envai çeşit sorunlarını tartışmaktadır. (Bilindiği üzere Hollanda inekleriyle ünlü bir ülkedir.)

19 Mayıs 1919, Luns, mutluluktan uçmak üzeredir. Büyükbaba, küçük Luns'un stratejik ve taktik sezgilerinin önemini kavramaktadır. Artık Türklerin attığı her adım, Luns'un yüreğinden akan kanın ritmi ir. 29 Ekim 1923. Luns'un sezgilerinin gerçekleşme anı olarak tarihe geçecektir. Luns, Cumhuriyetin ilanı, çeşitli devrimler, tarım ve sanayileşme sorunlarıyla, bizlere duyumsatmadan, alçakgönüllülükle gizlice ilgilenecektir.

Ama yaşam hızla akmaktadır, Hani tepelerden kopup gelen çığlar vardır ya, işte onun gibi akmaktadır. Luns ergenlik çağına girmiş, adem elması gelişmiş, sesinin tonu davudi bir titreşime kavuşmuştur. Dünya kıpırdanmaktadır. ...manya'dan Müteveffa Adolf Hitler'in ulu sesi duyulmaktadır. Almanya, Almanya über alles diye yer gök çınlamaktadır. Romantik, lirik, pastorel bir bileşimin gayet makul ve mantıklı bir seslendirilişidir bu. Rahmetli Adolf'un çekici sesi Luns'un tüylerini diken diken eder. Almanya'ya Hukuk okumaya gider. Luns, Almanya'ya giderken, Frankfurt'lu Yahudi Anna Frank Hollanda'ya kaçmaktadır. Amsterdam'a sığınan Frank'ın müzevir kişiliği kısa zamanda kendisini gösterir. El kapılarında dedikodu yapamıyacağını anlayan Frank hatıra defterleri tutmaya başlar. Führer ve arkadaşlarının insani sorunları çözmek için gösterdiği çabaları, uğraşıları, şikayetçi psikolojisinden gelen dürtü ile sabahlardan akşamlara dek defterlerine yazmakta ır. Şimdilerde yeniden bulunan eklerle gündeme getirilmek istenen defterler, faşizmi ve savaşı anlatıyor diye pazarlanmaktadır. Aslında Anna Frank'ın yazdıkları hep istisna-i durumlardır. Eh o kadar da olur yani, şimdi düşünün bir ülkeyi yeniden kurcakmış, kimi istisna-i durumlar olmasın mı?

Luns Almanya'da hukuk okurken biranda Wagner'in musikisi ile tanışır. Wagner'in temaları, hassas, ince, narin ruhlu Luns'u allakbullak eder. Ritmindeki erkeksilik, coşku, sertlik, aheng Luns'u alıp alıp başka diyarlara götürür adeta. Ne ki Luns, bu ülkenin yabancısıdır. Hangi binalara girilip girilmeyeceğini bilememektedir. Fakat, ruhundaki musiki tutkusu o dereceye varır ki, Wagner duyduğu her kapıdan girecektir. Birgün, sürekli gidip geldiği, ama yalnızca Wagner dinlediği binanın üzerindeki tabelaya gözü ilişecektir. Tabelada Hitlerjugend yazmaktadır. Wagner dinlemek ve kişiliğini geliştirmek için gir iği bu binada Luns için hiçbir sakınca yoktur. Tarih de bunun böyle olduğunu kanıtlamıştır.

Müzik dinlemesi, kişiliğini katıldığı her ortam a geliştirme arzusu, Luns'un Türkiye'nin sorunları ile ilgilenmesine engel değildir. O sıralar gelen bir haber Luns'u canevinden vurur. Yüreciği yere düşen bir nar gibi parçalanır. Duçe, Türklerden üç beş a a istemektedir. Luns kağıdı kalemi eline alır ve yazar. Duçe mektubu okudukça bir hüzün bulutu içine gömülür. Ben ne yapmışım yarab, ben ne yapmışım diye hayıflanmaktadır. Yataklara düşen Duçe derin uykulardadır adeta. Doktorlar çare bulamazlar. Çarenin mektupta yazılı olduğunu anlayan yaverler, tüm orduları teyakkuza geçirerek mektubu aramaya başlarlar. Üzüntüden şuursuzca yırtılan mektubun bir iki parçasını bulabilirler. Bitaraya getirirler: Duçe... Türkler.. Dost... Olmadı. Yapmamalıydın... Adalar... Tüm parçalar bitaraya getirilemediği için mektup tüm olarak okunamaz. Yavaş yavaş kendisine gelen Duçe'nin, mağrur romalı başı, hüzün bulutlarından bir güneş gibi çıkar ilk sözü bakhan Luns olur. Adalardan derhal vazgeçer.

Luns bir gece kan ter içinde uyanır. Rüyasın a Hitler Kafkas petrollerini almak için Türkiye üzerinden geçme hazırlıkları yapmaktadır. Seyahati çok seven Hitler, Avrupa'da bir süre dolaştıktan sonra, doğuya yönelmiştir. Luns, tüy kalemi ile acele bir mektup da Hitler'e yazar. Savaş sırasında yazılan bir çok mektup kaybolmuştur ve bunun içinde nice belgeler de vardır. Hitler'e gelen mektubun içeriği bilinmemekle birlikte, savaş ve siyaset tahmincileri, orduların yön değiştirmesinden yola çıkılarak bir yorum yapılacağını öne sürerler. Bizim için ise önemli olan Luns'un dostluğunu göstermesidir. O büyük bir Türk dostudur, ne yazık ki bizim bundan haberimiz yoktur. Ama tarihe karşı gelinmez, tarih bize bunu öğretecektir!

Savaş boyunca, Luns, hep barış çağrıları yapmıştır, kimileyin barut kokusu genzini yakmış sesi kesilmiş, kimileyin bombardıman sesini duyulmaz kılmıştır, duyuramamıştır. Zembereğinden boşalan savaşta kimileri rahmetli olmuş, kimileri yaşamak zorunda kalmıştır. Olmuş bitmiş şeyler üzerinde durmaya gerek yoktur artık. Yeniden kurulan yaşamın akışı önemlidir.

Bu akış için Luns'u binbir zorluk beklemektedir. 1949'da yaşamın zorlukları başlar. Luns Birleşmiş Milletler temsilcisi olur. Başı dik, alnı açık yüreği temiz vicdanı hür olarak, insanlığın savaş sonrası yaşamına ilişkin kararlar alınmasına ortaktır. Luns'un görüş açıklığı, fikir berraklığı, ona gereksinim duyanları çoğaltmaktadır. Hollanda Katolik Partisi'ne girer. Yaraların sarılmasında, onun gibi müşfik, münevver, bir insan yüreğine gereksinim vardır. Tüm işlerinin yanında 952-956 arasında sandalyesiz bakan olarak parlamento yaşamına atılır. Zeka kıvrakbğı, ışıltılı gözleri onu Dışişleri Bakanlığına doğru iter. Dışişleri Bakanlığı demek sorunlarla uğraşmak demektir. Uğraşılan gündelik sorunların yanında bir de atalardan dedelerden kalan sorunlar gündeme gelir. Yıllarca önce atalarının uygarlık götürdüğü, yüzlerce yıldır sorunlarıyla uğraştıkları Endonezya'da general Suharto'ya karşı bir ayaklanma belirtisi görülür. İç barışı korumak için biraz önlem alınır. Ama biliriniz, kimi memurlar anlayışı kıt insanlardır, Luns'un iç barışı korumaya dikkat çekmesini öldür anlarlar, 300 bin dolaylarında ölüm olayı olur. Ama önemli olan iç barış değil midir?

Derken bir haber daha gelir; Yunanistan'da iç barışı bozucu girişimleri, Albay Papadopulos hiçbir fedakarlıktan kaçınmadan ortadan kaldırır. Albay belkide tarihin en nazik, müşfik ve kibar adamıdır. Eğer Luns, albay için bu nitelemeleri yapmasa, Papadopulos'un adı faşist olarak kalacaktır. Luns'un uyarısı ile dünya kendine çekidüzen verir. Yunanistan'da istisnâ-i birkaç olay olur, ama iç barışın yanında eh o kadar olacaktır, yani.

Luns'un yaratıcılığı, dehası, fikir berraklığı, sınır tanımaz görev aşkı, insanlığın gönenci ve barışa duyduğu özlemi, kişiliğinde bileştiren karakteri, onu NATO genel sekreterliğine doğru itmektedir. Müşfik bir insanın ilk gençliğinden beri sabırlı çalışmasının doruğudur, o küçük sekreterlik makamı. Luns, artık barış ve mutluluğu insanlığa sağlayacak olan bir "iç barış" örgütünün genel sekreteridir. Üstelik Türk dostudur.

10 yılı aşkın bir süre, bir kuş misali kah orada kah burada görevini sürdüren Luns emekli olana dek, bizim NATO'daki en önemli dayanağımız olarak çabşmış, çalışmış, çalışmıştır. Emekli olduktan sonra karşılaştığımız sorunlar onun değerini bize bir kez daha göstermiştir. Bizi unutmayan Luns'u bizim unutmamız olamazdı, zaten olmadı da. Muhterem Luns'a çam sakızı çoban armağanı ödülümüzü verdik.

Luns'a verilen ödül, onun kişiliğinde yıllarca gizli kalmış Türk dostu olmasından kaynaklanmaktadır. Eğer Luns bize bu denli yakın olmasaydı, Reagan ve Thatcher'a dünya barışına katkıları için; Waldheim, Botha, Mobutu, Ziya ül Hak, Pinochet, Stroessner gibi iç barış uzmanlarına barış ödülü rahatlıkla verilebilirdi. Teknik bir zorluk nedeniyle; ödülün 10 milyon olması, bir plaket, bir rozet olarak armağanların saptanması, bu birbirinden kiymetli kişilere düşecek armağanların, ma di yanlarını az gösterecekti. Her ne kadar maneviyata önem verilse bile. Eh ne yapalım bir başka sefere, yeni ödüllere. ●

KURULUŞUNUN 41. YILINDA birleşmiş

Mustafa Üstün

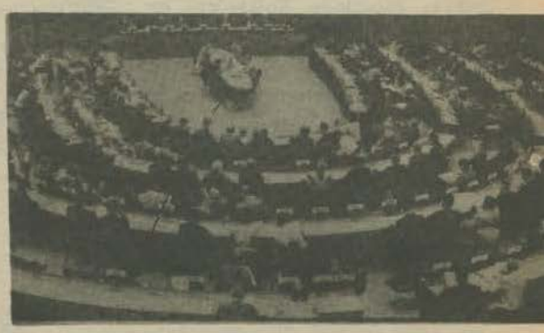

Biz Birleşmiş Milletler Halkları: Savaş felaketinden gelecek kuşakları koruma-ya... 'insan haklarına... tüm ulusların hak eşitliğine... daha iyi yaşam koşulları... sosyal ilerlemeye...hoşgörülü davranmaya... iyi komşuluk...barış ve güvenlik için birlik...uluslararası kurumlardan yararlanarak... bu amaçlar için çaba harcamaya..."

Birleşmiş Milletler Antlaşması güvenli bir dünya ve barışçıl bir yaşam özlemini dile getiren bu tümcelerle başlar. Kendi insanlık dışı düzenini dünyaya kabul ettirmeye yeltenen faşizme karşı, omuz omuza savaşan farklı toplumsal düzenlere sahip ülke halklarının sesleri bir yeminin yükümlülüğü gibi yükselir: YENİ BİR SAVAŞA HAYIR.

İkinci Dünya Savaşı'nın tarihte, görülmedik bir yıkıma sahne olması; barışın kalıcılaşması, güvenliğin ve silahsızlanmanın sağlanması için güçlü ve yaptırım olanaklarına sahip, evrensel bir örgüte olan gereksinimi ivedi olarak gündeme getiriyordu. Daha savaş bitmeden, 14 Ağustos 1941'de Roosevelt ile Churchill'in yayınladıkları Atlantik Bildirisi bu yolda atılmış ilk adım olarak kabul edilir. Almanya, İtalya ve Japonya'ya karşı savaşan 27 ülke, 1 Ocak 1942'de Birleşmiş Milletler Bildirisi'ni yayımlarlar. Bunu 1 Kasım 1943 de yayımlanan Moskova Bildirisi izler. Moskova'da biraraya gelen ABD, SSCB, B .Britanya, Çin devletleri temsilcileri evrensel bir örgütün kurulması için, o ana kadarki gelişmeleri değerlendirir ve bu örgütün bir an önce kurulmasını kararlaştırırlar. 1944'de Washington yakınlarındaki Dumbarton Oaks'da örgütün ilk kurulma çalışmaları başlar. 1945 de Yalta Konferansı'nda Roosevelt, Stalin ve Churchill örgütte oy kullanımına ilişkin ilkelerde anlaşırlar ve beş büyük devlete ünlü "Veto" hakkı tanınır. 25 Nisan 1945'de San Francisco'da yapılan toplantıda örgütün resmen kurulması kararlaştırılarak, üye olabilmek için faşist güçlere savaş ilan etme zorunluluğu getirilir. Savaş sona erdikten sonra alınan bu karar sembolik de olsa son derece anlamlıdır. Türkiye bunun üzerine Almanya'ya savaş ilan ederek Birleşmiş Milletler Örgütüne üye olmaya hak kazanır. 51 devletin BM Anayasası'nın altına imzalarını attıkları 29 Haziran 1945 tarihi, Birleşmiş Milletler'in kuruluş günü olarak kabul edilir.

BMÖ Anayasası, özgün bir "barış içinde birarada yaşama" belgesidir. Bu belgede farklı sistemlere sahip devletlerin "Barış içinde birlikte yaşamaları" görüşü, bir uluslararası yasa diline dönüşmüştür. "Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı "evrensel bir gerçeklik haline gelmiştir.

Uluslararası barış ve güvenliği korumak ve sürdürmek, devletler arasında dostça ilişkiler geliştirmek, ekonomik, toplumsal, kültürel ve insancıl sorunları çözmekte işbirliğinde bulunmak ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı geliştirmek, ulusların bu ortak amaçlara erişmek için girdiği eylemleri uyumlulaştıran bir merkez olmak BM'in temel amaçlarıdır. Faşizme karşı oluşturulmuş örgütün Anayasası'nın özü ilerici ve demokratiktir. Ayrıca bir diğer önemli faktör de barış ve güvenliği bozan tutumlar karşısında yaptırım olanaklarının öngörülmüş olmasıdır. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından 1919 yılında kurulan, politik alanda evrensel ilk örgütlenme deneyi Cemiyet-i Akvam (League of Nations) yaptırım olanaklarından yoksun ve yalnızca öğütlemelerle sınırlı bir yetkiye sahip olduğundan, birincisinden daha korkunç olan İkinci savaşı önleyememiş ve dağılmıştı. BM'nin kuruluşunda bu deneyden oldukça fazla yararlanılmıştır.

Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Meclis, Vesayet Meclisi, Uluslararası Adalet Divanı ve Sekreterlik BMÖ'nün başlıca organlarıdır.

Genel Kurul BMÖ'nün bütün üyelerinden oluşur. Her üyenin en fazla beş temsilcisi bulunabilir ve bir oyu vardır. Yılda bir kez olağan, Güvenlik Konseyi'nin ya da üyelerinin büyük çoğunluğunun isteği ve Genel Sekreter'in çağrısı üzerine de olağanüstü toplantısını yapar. Gündemdeki konular yedi büyükkomitesinde detaylı bir biçimde görüşülür. Anayasaya göre, Genel Kurul gerektiğinde ilgili ülkelerle Güvenlik Konseyi'ne öneride bulunabilir.

Güvenlik Konseyi BM'in onbeş üyesinden oluşur. Çin Halk Cumhuriyeti, Fransa, SSCB, Büyük Britanya, Kuzey İrlanda Krallığı ve ABD sürekli üyelerdir. Uluslararası güvenliğin ve barışın korunmasında başlıca sorumluluk BM üyeleri tarafından Güvenlik Konseyi'ne bırakılmıştır. Ayrıca dünyanın insanve ekonomi kaynaklarının yalnızca en küçük bölümünün silahlanmaya ayrılarak, Askeri Kurmay Komitesi'nin de yardımıyla silahlanmanın düzenlenmesi görevini üstlenmiştir.

Ekonomik ve Sosyal Meclis, Genel Kurulca seçilen ellidört BM üyesinden oluşur. Meclis, ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda, eğitim ve sağlık alanlarında incelemeler yapar ve raporlar hazırlar.

Vesayet Meclisi, vesayet altındaki ülkelerden herbirinde yaşayan insanların siyasal, ekonomik ve sosyal alanlarla eğitim alanındaki ilerlemeleri konusunda incelemeler yapar.

Uluslararası Adalet Divanı BM'in başlıca adli organıdır. Sekreterlik ise bir Genel Sekreter ile örgütün gerek duyabileceği memurlardan oluşur. Genel sekreter, Güvenlik Kurulu'nun tavsiyesi üzerine Genel Kurulca atanır.

SİYASAL SORUNLAR KARŞISINDA BİRLEŞMİŞ MİLETLER

2. Dünya Savaşı'nın ardından başta ABD ve yakın müttefikleri olmak üzere emperyalist güçler dünyayı yeni bir gerginliğe iterek "Soğuk Savaş" dönemini başlatmışlardır. Gerginliği yükseltmekte yarar gören emperyalist güçler o yıllarda BM içerisinde de etkin durumdaydı. Dünyadaki gerginlik ve güçler dengesi BM içinde de doğal olarak yansımasını bulmuştu. Bu yıllarda, BM'in aldığı kararlara göz atacak olursak, güçler dengesinde ağır basan başta ABD olmak üzere batılı güçlerin BM'yi kendi sömürgeci, saldırgan ve soğuk savaş politikalarını onaylatmak ve meşruluk kazandırmak için kullandıklarını görürüz.

1947'de emperyalist güçlerin etkisi altında bulunan Genel Kurul, Filistin topraklarının Arap ve museviler arasında paylaştırılmasını kararlaştırır. Bu kararla, Filistin sorunu o tarihten bu yana kapanmayan bir yara haline gelir. 1950 yılında Sovyetlerin BM toplantılarını protesto ederek ayrılmış bulunmasını fırsat bilen ABD, Kuzey Kore-Güney Kore savaşını gerekçe göstererek Kuzey Kore'ye askeri müdahalede bulunulması gerekliliği kararını çıkartır. Askeri müdahaleye onaltı ülke askeri birliklerle, altı ülke de sağlık birlikleriyle katılır. Bu olay, emperyalistlerin BM'i anti-sosyalist harekete alet ettikleri örneklerden biridir. Türkiye'nin de yeraldığı Kore olayları, sosyalizme karşı "haçlı seferleri"nin başlatılmasıdır ve BM'in kara bir sayfasını oluşturur.

Çok geçmeden BM içerisindeki güçler dengesinin hızla değişmeye başladığını görüyoruz. 1960'lara geldiğimizde BM içerisindeki dengeler tümüyle farklılaşmıştır. Ulusal kurtuluş mücadelelerinin başarıya ulaşması ile birlikte, Bağlantısız ülkelerin BM içerisinde sayılarının hızla artmasına koşut olarak, emperyalistlerin etkinlik alanı da ters orantılı biçimde azalmıştır. Sosyalist ve Bağlantısız ülkelerin çok büyük bir kesiminin barışçı, anti-emperyalist ve anti-sömürgeci politikaları, artan bir ivme ile geçerlilik kazanmıştır. BM'deki güçler dengesinin değişmesi sonucu "mekanik çoğunluktan" yoksun kalan ABD ve yakın müttefikleri, delegelere karşı şantaj ve tehditlerigündeme getirmiştir. BM'de Washington'un istekleri doğrultusunda oy kullanmayan az gelişmiş ülkelere karşı sürekli yardımı kesme tehditleri sıkça yaşanan bir olaydır. Bazı hallerde kimi delegeler üzerinde başarılı olsa da, bugün artık üye sayısı yüzaltmışı bulan BM içerisinde emperyalizme hizmet eden politikaların başarı sağlama olanakları tarihe karışmıştır.

1956 yılında Mısır'ın Süveyş kanalını ulusallaştırması üzerine İsrail, Fransa ve İngiltere, BM'in amaç ve ilkelerini hiçe sayarak askeri müdahaleye girişirler. Emperyalistlerin ve siyonistlerin bu saldırgan tavrı üzerine, BM araya girer ve ateşkes sağlanır. Bu olayla birlikte, ilk defa Birleşmiş Milletler Barış Gücü bölgeyeyerleşerek iki taraf arasında tampon görevi görür. 1967'de Mısır'ın isteği, üzerine, Barış Gücü'nün bölgeden ayrılması sonucu çatışmalar yeniden başlar ve İsrail, Mısır, Suriye, Ürdün topraklarının bir bölümünü

milletler ve türkiye

işgal eder. BM, İsrail'in bu saldırgan tutumunu fiilen engelleyememekle birlikte, o tarihten bu yana İsrail'in işgal altında tuttuğu toprakları geri vermesini savunarak çeşitli fırsatlarda Siyonizmi kınayan bildiriler yayınlamıştır.

1974'te Genel Kurul, Filistin halkının vazgeçilmez haklarını tanır ve onun meşru temsilcisi FKÖ'nü gözlemci olarak çalışmalara davet eder. Bu karar FKÖ'nün uluslararası platformda prestijini arttırmış, Ortadoğu'da hakça ve barışçıl bir çözümün sağlanması için olumlu bir adım olmuştur.

Kıbrıs sorunu karşısında BM Barış Gücü, Türk ve Rum toplumu arasında çıkması olası bir çatışmayı engellemek için bölgeye yerleştirilir. 1960 yılında Kıbrıs bağımsızlık kazandıktan sonra "Enosis" isteyen milliyetçi Rumların saldırılarını önlemek için Barış Gücü adaya tekrar gönderilir. 1974'de Yunanistan'daki faşist Albaylar Cuntası'ndan destek alan Eokacı Nikos Sampson, varolan engelleri belirli sınırlar içerisinde de olsa sürdürmeye çalışan Makarios'a karşı giriştiği askeri darbeden sonra Türk hükümeti bölgeye asker çıkarır. Yine BM'in aracılığı sonucu ateşkes sağlanır. 1983'te Türk kesimi bağımsızlığını ilan eder. BM Güvenlik Konseyi kararın geri alınmasını onüçe karşı bir oyla kabul eder. Bugün Kıbrıs sorunu BM gündeminin dikenli sorunlarından biri olmaya devam etmektedir.

Bugünkü ABD yönetiminin "Komünizm tehlikesi" maskesi altındaki saldırgan politikalarına BM'e üye devletlerin büyük çoğunluğunun karşı olduğunu, ABD'nin 1983 yılında Grenada'ya saldırısını kınayan bildiri göstermiştir. Hatta ABD'in yakın müttefikleri bile (Fransa, Hollanda) Güvenlik Konseyi toplantısında saldırıyı kınayan karar tasarısına olumlu oy vermiş, İngiltere, Zaire, Togo çekimser oy kullanmışlardır. Tek karşı oy ise ABD'nindir.

Güvenlik Konseyi 38. toplantısında Nikaragua'nın inisiyatifi sonucu Orta Amerika'daki durum hakkında yapılan görüşmelerde ABD'nin küçük devletlere karşı giriştiği askeri müdahaleler geniş ölçüde kınanmıştır.

1946'dan beri BM gündeminden eksik olmayan bir sorun da "ırk ayrımı"dır. Bu sorunun alevlenmesine en sık yol açan devlet de "apartheid" resmi politika durumuna getiren Güney Afrika Cumhuriyeti olmuştur. BM Afrika'nın güneyinde, sömürgeciliğin ve ırkçılığın korunmasına yönelik eylemlerle ırkçı manevraların kınanmasından yanadır. Bu çerçevede, BM Anayasası'na, 14 Aralık 1960'ta kabul edilen ulusların kendi kaderlerini belirleme ilkesi" kılavuzluk ediyor. Ne var ki, fiziksel olarak bu ülkenin (GAC) dış yardım kaynaklarının kesilmesi gerçekleştirilemediğinden, sömürgecilik ve ırkçılık, dünya barışı ile güvenliği için tehlikeli bir gerginlik, anlaşmazlıklar ve tehdit kaynağı olmaktadır.

Son zamanlarda BM Genel Kurul toplantılarında, nükleer savaş tehlikesinin kaldırılması, nükleer silahlanma yarışının sınırlandırılması ve durdurulması konusu öncelik kazanmıştır. Bugün bu sorununçözümüneaktif olarak katılmak, devletler için BM üyeliğinin doğurduğu bir yükümlülük olduğu gibi, politik gerçekçiliğin ve sağduyunun bir gereğidir de. Sovyetler Birliği, BM Genel Kurulu'nun 36. dönem toplantısına "Nükleer felaket önlensin." başlığında önemli ve ivedi bir sorunu gündeme getirdi. SSB tarafından getirilen Bildiri taslağının özünü, nükleer silahı ilk olarak kullanacak devletlerin ve devlet adamlarının insanlığa karşı ağır bir suç işleyeceklerini resmen ilan etmek önerisi oluşturuyordu. Bu taslak, BM üyesi sosyali ve bağlantısız devletlerin çoğunluğu tarafından desteklendi. Bildirinin kabul edilmesine yalnız ABD ve yakın müttefikleri karşı çıktılar

Birleşmiş Milletler hem nükleer yarışın sınırlanması yararına kısmi önlemlerden, nükleer silah denemelerinin durdurulmasından, hem de nükleer silahların kaldırılması yoluyla bu sorunun köklü çözümünden yana olduğunu beyan etmektedir. Ne var ki, başta ABD olmak üzere emperyalist ülkelerin, askeri üstünlük sağlamak, askeri kuvvet yardımıyla kendi isteklerini başka halklara ve ülkelere kabul ettirmek planlarından vazgeçmek istemeyişlerinin bir sonucu olarak, BM'in nükleer

silahsızlanmaya ilişkin tavsiyeleri kağıt üzerinde kalmaktadır. Buna karşın BM'de, bu yaşamsal önemdeki sorunun değişik yönleriyle ilgili birçok yapıcı karar alınmıştır. Barışsever güçler, BM'in olumlu karar ve belgelerinin uygulamaya geçirilmesi için kararlı olarak mücadele vermektedir.

BM'DE TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Türkiyedeki rejim, BM'in iç yapısı ve uluslararası yumuşama ya da gerginlik, BM'deki Türk dış politikasının üç belirleyici faktörünü oluşturur. Bu faktörler ışığında Türkiye'nin tutumunu üç bölüme ayırabiliriz. Savaş sonrası ortaya çıkan soğuk savaşın belirlediği ortamda, çıkarlarını batının, özellikle de ABD'nin yanında gören Türkiye, Batı'nın militan yandaşlarından biri olmuştur. Bu politika sonucu Türkiye ulusal kurtuluş hareketleri ve sömürge halklarının bağımsızlık istemleri karşısında olumsuz tavır takınmıştır. DP iktidarı Dışişleri Bakanı, F.Rüştü Zorlu, bunu "Nato içerisindeki dayanışma yalnız Avrupa içerisinde değil, fakat dünyanın öteki bölgeleri için de bir zorunluluktur" biçiminde açıklamıştı.

Bu dönemde Tunus'un bağımsızlık sorunu "Fransa'nın iç işlerine girer" denilerek konunun BM'in gündemine alınmasına karşı oy kullanmıştır. 1955'de Cezayir'in bağımsızlık sorunu gündeme geldiğinde Türkiye yine bu konunun tartışılmaması için oy kullanmış, 1957 ve 1958'de Cezayir'in kendi kaderini kendisinin tayin etme hakkı gündeme girince çekimser oy kullanmıştır. Türkiye yine azgelişmiş ülkelere yardım sorununu gündeme getiren tüm oylamalarda ABD'nin yanında yer almış ve olumsuz oy kullanmıştır. Türk bükümeti yalnızca mazlum ulusların ekonomik ve sosyal taleplerine karşı çıkmakla kalmayıp, kendisiyle ilgili Kıbrıs sorunu görüşülürken İngiltere'nin yanında yer alarak, Kıbrıs halkının kendi kaderini belirleme ve bağımsızlık hakkına karşı çıkmıştır. Türkiye'nin bu dönemdeki geleneksel tutumuna aykırı olan tek örnek, Filistin sorunu karşısında aldığı olumlu tavır olmuştur.

1960'lı yıllarda ise "yumuşama dönemine geçildiğinde, BM'de Amerikan etkinliği son bulmuş, Bağlantısız Hareketi'n aritmetik üstünlüğü BM'nin bundan sonra alacağı kararların niteliğini bütünsel olarak değiştirmişti. 1961 Anayasası ile birlikte toplumda daha önce sahneye çıkmamış olan işçiler, aydınlar ve öğrenciler ilerici toplumsal muhalefeti başlatmışlar ve "kişilikli bir dış politika" özlemini dile getirmişlerdir. Bu gelişmeler Türkiye'nin BM içerisindeki tutumunu değiştirmiş, "çok yönlü dış politika" izlenmeye başlanmıştır. Bu dönemde Türkiye, Üçüncü Dünya Halkları yanında yer almıştır. Örnekleyecek olursak, Namibya sorununda destekler konumdadır. Güney Afrika'da ırkçılığı kınamış, başta Filistin sorunu olmak üzere pek çok konuda daha demokratik bir tutum takınmıştır.

1978-1979 döneminde artık bağımsızlıktan, eşitlikten yana bir Türkiye'yi BM'de görmekteyiz.

Üçüncü dönem olarak kabul edebileceğimiz 1980 sonrası dönemde ise Türkiye'nin politikasının yeniden değiştiğini görüyoruz. Zaten uluslararası düzlemde de 70'li yılların sonlarına doğru yumuşama son bulmuş, emperyalizm yeniden saldırganlığını artırmıştır. Bunun sonucu olarak da Doğu-Batı ilişkilerinde yeni bir gerginlik doğmuştur. Bu dönemde Türk Demokrasisi de kesintiye uğramıştır. O günlerde alınan kararlara Türkiye'nin yaklaşımına birkaç örnek verecek olursak: Genel Kurul'da Pinocbet Rejimini insan haklarıyla ilgili kınayan karar tasarısına çekimser oy kullanmış, El Salvador'da demokratik yaşam isteyen ve teröre karşı olan bir karar tasarısına olumsuz oy vermiş, Guatemala'da insan haklarının çiğnenmesine karşı bir karar tasarısına karşı oy vermiştir.

Aynı dönemde, silahsızlanma konusu ile ilgili olarak, 20 Kasım 1985 günü yapılan bir toplantıda 7 karar tasarısı oylanarak kabul edilmiştir. Türkiye bu tasarıların 6'sına red oyu vermiştir. Olumsuz oy kullanılan karar tasarıları şunlardır: "Nükleer silahların tüm yönleriyle ilgili karar tasarısı", "Sovyet- Amerikan nükleer silahlarının dondurulması karar tasarısı", "Nükleer güce sahip tüm devletlerin nükleer silahlanmayı dondurmasıyla ilgili karar tasarısı", "Nükleer silahların dondurulmasıyla ilgili karar tasarısı", "Nükleer silahlanma yarışı ve nükleer silahsızlanma ile ilgili karar tasarısı". Türkiye'nin olumlu oy kullandığı tek karar tasarısı "bölünebilir maddelerin üretimiyle ilgili karar tasarısı" idi. Bu oylamada tasarıya karşı oy kullanan devlet olmamıştır.

Bugün emperyalist devletler, Birleşmiş Milletler'e karşı bir sahiplenme değil, saldırı politikası yürütmektedir.

En son olarak ABD'nin ve İngiltere'nin, BM'in en etkin kuruluşlarından olan UNESCO'dan çekilmeleri, artık BM'in etkinliklerinden rahatsız olduklarının göstergelerindendir. BM kurulduğu yıldan beri etkinliklerini tüm dünyaya duyurmak üzere Amerika'nın Sesi Radyosunu kiralamıştı. ABD anlaşmanın uzaması için ilk kararlaştırılan fiyatın altı katını isteyince BM bu ücreti ödeyemeyeceğini belirterek bu anlaşmayı iptal etmişti. Bu da ABD'nin UNESCO'ya karşı açtığı kampanyanın bir uzantısını oluşturmaktaydı.

Uluslararası barış ve güvenliği korumak, ırk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı gözetmeksizin insan haklarına ve temel özgürlüklere saygının geliştirilip güçlendirilmesinde uluslararası işbirliğini sağlamak gibi amaçlarla kurulan Birleşmiş Milletler'e karşı alınan bu tavır kimi ülkeleri "terörist" ilan eden ve sözde insan haklarını savunan Reagan yönetiminin gerçek amacının ne olduğunu ortaya koyuyor.

Dünyada emperyalizm varolduğu sürece, gerçek ve kalıcı bir barışın tam anlamıyla sağlanamayacağı, insanların savaş tehlikesinin korkusunu sürekli yaşayacağı bilinen bir gerçektir. Ancak bu yolda BM'in bugüne kadar ortaya koyduğu çalışma ve barış yanlısı devletlerin kararlı ve güçlü tutumları emperyalizme karşı caydırıcı bir rol oynamaktadır. Bugün BM birçok yöresel savaşları ve saldırganlıkları tam olarak engelleyemese de, haksız tutumlar karşısında dünyada önemli bir "kamuoyu vicdanı" görevini görmektedir. BM'i güçlendirmek ve daha etkili kararlar almasını sağlamak dünyadaki tüm ilerici güçlerin görevidir. Faşizme karşı oluşturulmuş bu büyük, evrensel örgüt bugün emperyalizme, nükleer bir savaşa, sömürgeciliğe ve insan onurunu kıran her türlü davranışa karşı da aynı kararlılıkta mücadele etmek durumundadır. ●

1. Barışın Etkin Aracı, Vladimir Petrovski, Çev: Tevfik Koçak.
2. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, Cilt. I.

"Burjuva ideologlerinin, sosyalizmin Afrika'ya yabancı olduğu yolundaki savlarına karşın, Angola'da bağımsızlığın ilanından bu yana güçlü bir demokrasi ve toplumsal gelişme mücadelesi veriliyor"

"Angola İşçi Partisi lideri ve Cumhurbaşkanı Eduardo dos Santos"

KARA KITANIN GÜNEYİNDE BİR UMUT ÜLKESİ angola

Demet Çetin

Angola Halk Cumhuriyeti Afrika'nın siyasi haritasında 10.5 yıllık bir süreden beri yeralıyor. Luanda'da 5 yüzyıl dalgalanan Portekiz bayrağı 11 Kasım 1975'te indirilip yerine bağımsız Angola'nın siyah-beyaz bayrağı yükseltilerek "geniş kitlelerin istemleri somut bir biçimde" yerine getirildi. Bağımsızlığın ilan edilmesi, 14 yıllık çetin bir mücadelenin zaferle ulaşmasının anlamına da geliyordu. 1956 yılının Aralık ayında yurtsever emekçilerle, devrimci aydınların biraraya gelerek oluşturdukları Angola'nın Bağımsızlık için Halk Hareketi (MPLA), bugünkü adıyla Angola İşçi Partisi'nin öncülüğünde kazanılmış bir zaferdi bu. Angola Halk Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı ve bağımsızlık hareketinin lideri Agostinho Neto o günlerde şöyledi yordu: "Angola Halk Cumhuriyeti MPLA'nın öncülüğünde ilerledikçe, demokrasi ilkeleri üzerine oturtulmuş bir devlet durumuna gelecektir."

Gerçekten de Portekiz sömürgeciliğinin sona erdirilmesi ile yeni bir ulusun demokratik devrime geçiş koşulları oluşturuldu. Aynı zamanda, Portekiz sömürgecileri tarafından uzun süre üstü örtülmeye çalışılan sınıf ayrımları da belirginleşti ve sınıf mücadelesi ileriye dönük gelişmeler yönünde taktikleşti. Üçüncü Olağan Kongresi'ni Ekim 1976'da gerçekleştiren MPLA "ulusun dönemde sosyalizmi kurma" görevini resmen üstlendi. Kongrede ayrıca, MPLA'nın, İşçi Partisi adı altında işçilerin öncü partisine dönüştürülmesi kararlaştırıldı. Merkez Komitesi tarafından Kongre'ye sunulan raporda "ulusal bağımsızlık için parti ve diğer insanların devrimci mücadele deneyimine güvenilerek, bilimsel teorinin öncülüğünde İşçi Partisi'nin, Angola devletinin ve halkının önder gücü olacağı" belirtildi. Partinin bu görevi, Angola Anayasası ile güçlendirildi. İşçi Partisi Genel Sekreteri aynı zamanda Angola Cumhurbaşkanı olarak kabul edildi. 1979 yılında Agostinho Neto'nun ölümü üzerine, bu göreve Jose Eduardo dos Santos getirildi.

Bugün Afrika'nın emperyalizmin gözlerini en fazla diktiği bölgedeki bir devlet olarak Angola'nın ulusal kurtuluş hareketinde gösterdiği başarı ve bu başarıyı izleyen ekonomik ve dış politikalarının anti-emperyalist, anti-tekelci çizgisi dünya kamuoyunun dikkatini çekiyor. Angola Halk Cumhuriyeti'nin varlığı ve giderek güçlenmesi, hem ABD'nin, hem de onun bölgedeki elçisi Güney Afrika'nın ırkçı beyaz azınlık yönetimini rahatsız ediyor. Yüzyıllarca sömürülmüş bir ülkenin insanları, bugün yeni sömürü biçimlerine, ırkçılığa en kesin biçimde karşı çıkarken, onların, süren demokrasi mücadelelerini izlemek de benzer sorunları ve tehditleri yaşayan halklar için büyük önem taşıyor.

DEVRİMCİ YÖNETİMİN EKONOMİK VE KÜLTÜREL POLİTİKASI

Angola İşçi Partisi'nin programında, "hedefin kesinlikle sosyalizm olduğu, ancak devrimci-demokratik bir geçiş döneminin de zorunlu olduğu" dile getiriliyor. Bu programa göre, "işçi sınıfı mücadelesini etkin kılmak için, köylü ve ilerici aydınlarla ittifak kurarak, iç ve dış saldırılara karşı ilkeyi yönetirken, bu dönem demokrasiye geçişin bir aşaması olacaktır. Bu aşamada üstlenilecek en büyük *görevler*, ulusal birliği desteklemek, ekonomide sosyalist sistemi egemen kılmak, sınai ve tarımsal üretimi arttırmak, eski bürokratik mekanizmanın kalıntılarını yoketmek ve Cumhuriyetin egemenliği ile devrimci başarıları savunanları örgütlemektedir."

Angola'da bağımsızlığın ilan edilmesinin ilk günlerinden bu yana geçen zaman kuşkusuz yüzyıllar süren bir sömürüden geriye kalan külleri temizlenip yeni ekinlerin ekilmesi için çok kısa bir süre. Ne var ki, bağımsız günlerin getirildiği kazanımlar da bugün yaşamın hemen her alanını etkilemiş durumda. Sosyalist kalkınma yolunu seçen Angola, bu bağlamda devlet yatırımlarını arttırma, devlet mülkiyetini yerleştirme ve özel sermayenin etkinlik alanını daraltma politikası güdüyor. Bankalar, çimento, maden ve besin endüstrisi balıkçılık ve kahve ekimi de tümüyle devletleştirilmiş durumda.

Angola İşçi Partisi (MPLA), tarımda gelişmenin yalnızca ekonomik değil, toplumsal bir sorun olduğunun bilincinde. Devletleştirme çabalarına koşut olarak tarımda kooperatifleşme de giderek önem kazanıyor. Bugün toplam 60 bin üyeli tarım kooperatiflerinin sayısı 300'e ulaşıyor. Eskiden Portekiz zenginlerinin özel mülkiyetindeki arazilerde bugün 1900 devlet çiftliği üretim yapıyor. Ekonomiyi yöndiren petrol endüstrisi yurtiçi petrol tüketiminin karşılıyor ve petrol dışsatımından elde edilen gelirlerin büyük bölümü, besin maddeleri ve diğer gereksinimlerin dışalımında harcanıyor.

Bağımsızlık kazanıldıktan sonra, üretim tekniklerinin geliştirilmesinin gerekliliği de ele alındı ve buna bağlı olarak üretim ilişkileri yeniden gözden geçirildi. 1977'de Meclis'te onaylanan bir kanunla, haftalık çalışma saati, tüm sektörlerde 44 saate indirildi. Nüfusun yaklaşık yüzde 90 - 95'inin eğitimsiz olması nedeniyle, eğitim sorununu çözümlemeye yönelik ivedi önlemler alındı. Eğitim işleri tümüyle bağımsız hale getirildi. 1983'de 8.2 milyon nüfusun yaklaşık 3 milyonu ilk ve orta okullara devam ediyordu. Angola'da 1986 yılında zorunlu kılınan ilköğretime devam eden öğrencilerin sayısı 2.600.000 olup, bu rakam 1975 yılındakinin beş katıdır. 1980 yılında, Angola hükümetine" cahilliği önlemedeki başarısından dolayı" UNESCO tarafından Nadezhda Krupskaya Ödülü'nün verilmesi de kültürel reformlarda katedilen yolu simgeliyordu.

Emperyalist propagandanın ülkedeki yabancı öğretmen, doktor, mühendis, ekonomist ve teknisyenlerin büyük çoğunluğunun gözünü korkutarak ülkeyi terketmek zorunda bıraktığı ve GAC'nin sürekli saldırıları ile ABD'nin ekonomik önlemleri de düşünüldüğünde, Angola İşçi Partisi'nin Portekiz sömürgeciliğine son verilmesiyle ülke ekonomisini ve kültürel programını kökünden değiştirip, yeniden planlamak gibi güç bir görevi yerine getirmesindeki önem de daha iyi anlaşılabilecektir. Kuşkusuz bu başarıda, Angola'nın izlediği dış politika ve dünya sosyalist sistemi ile Bağlantısız devletlerin sağladığı desteğin payı da büyüktür.

EMPERYALİST TEHDİT KARŞISINDA TUTARLI DIŞ POLİTİKA

Burjuva yayın organları ve Batılı ekonomistler, Angola halkının sosyalist eğilimine ağır suçlamalar yöneltmekte ve "emperyalizmin Afrika'ya yabancı olduğu" savını kanıtlamaya çalışmaktadır. Bunu yaparken de devlet politikasını çizgisinden saptırmaya, gelişmesini emperyalist tekellere bağımlı kılmaya zorlamakta ve genç cumhuriyetin 10.5 yıllık varlığını gözardı etmekteler. Uluslararası emperyalizmin bölgedeki stratejik çıkarları ilerici rejimlerin yıkılmasını ve kukla yönetimlerin güçlendirilmesini öngördüğünden, bağımsızlığını ilanından bu yana Angola'ya karşı "barbarca bir şiddet ve saldırı" politikası izlemektedir. Bu politikasının uygulayıcısı da, hiç kuşkusuz, Pretoria'daki kukla yönetimden bir başkası değildir.

1975-1981 yılları arasında çeşitli silahlı provokasyonlar, ekonomik ambargo ve hava saldırıları biçiminde süren bu politika, 1981 Ağustos'unda Güney Afrika Cumhuriyeti'nin başlattığı işgal hareketi ile yeni bir biçim kazandı. Güney eyaletlerinden Cunene, tümüyle işgal edildi. Bugün ise, Cunene'nin yanısıra Cuando-Cubango ve Huila'da da işgalciler, onların karşıdevrimci işbirlikçileri ile devrimci halk arasındaki çatışmalar yoğun biçimde sürüyor. Saldırganlar Angola içlerine 200 kilometre kadar girmiş durumdalar ve işgal ettikleri topraklardaki halka karşı tam bir zulüm politikası izliyorlar. Pretoria yönetimi büyük bir ikiyüzlülükle bu saldırının Güney-Batı Afrika Halk Örgütü (SWAPO) gerillalarına yönelik "sınırlı bir operasyon" olduğunu getirse de, çatışmaların sürdüğü yörede ne SWAPO gerillaları, ne de Namibya mülteci kampları yeralmıyor.

Güney Afrika Cumhuriyeti (GAC)'nin yanısıra, CIA'in doğrudan desteklediği UNITA ve FNLA (bölücü çeteleri) de Angoladaki devrim karşıtı etkinliklerini yıllardır sürdürüyor. Bunlardan özellikle UNITA önemli bir tehdit oluşturuyor. 1976'da Angola askeri güçleri ve halkınca hemen hemen tümüyle dağıtılan bu kukla örgüt, Namibya ve Angola'nın ırkçılarının işgali altındaki bölgelerinde üslenmiş, askeri malzemeyle donatılmış ve çeşitli birliklerde örgütlenmiş durumda. Bu birlikler sivil halka yönelik terör uyguluyor, yerleşim birimlerine saldırıyor ve Angola'da çalışan çeşitli sosyalist ülkelerden gelmiş uzmanları büyük karşılığı rehin alıyorlar (!) GAC-CIA-UNITA bağlantısı Pretoria tarafından reddedilse de, 1983 Ağustos'unda yaşananlar bunun tersini kanıtlıyor. O tarihte Angola'nın doğusunda ve Namibya sınırından 250 kilometre içerdeki Cuangamba kampında Angola silahlı güçlerinin UNITA'ya karşı başlatmış oldukları saldırı GAC ordusunun bombalama girişimiyle püskürtülmüştü.

ABD yönetimi ise gerek Na tib-

ya'ya bağımsızlık v ilmesi karşısındaki, gerekse Angola'ya yönelik baskı politikasına lişkin tutumunu gizlemeksizin, her iki sorunun da Angola topraklarındak Küba askeri gücüne son verilmeksizin çözümlenmeyeceğini söylüyor. Oysa gerek Afrika ülkeleri, gerekse diğer anti-emperyalist devletler, Küba askeri birliklerinin Angola'da bulunmasıyla saldırgan eylemler arasında bağ ku ulmasına karşı çık yorlar. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 28 Ekim 1983 tarihl kararı da "Kübalı enternasyonalistlerin BM Anayasası'nın 51'inci maddesine uygun olarak Angola hükümetinin daveti ve istemi çerçevesinde bu ülkede bulunduklarını" dile getiriyordu. Zaten Küba birliklerinin 1976'da iki ülke arasında alman b r karar sonucu lkeyi terketmeye başlamışken, bundan vazgeçmelerinin tek nedenini de Angola'ya yönelik emperyalist tehdidin sürmesi oluşturuyordu.

Tüm bu olumsuzluklara karşın, Angola halkının devrimci mücadelesini kesintisiz sürdürebilmesinin nedeni ise İşçi Partisi'nin izlediği tutarlı dış politika ile bu politikay desteleyenenternasyonalist dayanışma. MPLA'nın belirlediği ve Anayasa'da ifadesini bulan lkelerle Angola, anti-emperyalist, anti-sömürgeci bir dış politika izliyor ve hem Afrika Birlığ Örgütü(OAU)nün hem de Bağlantısızlar Hareketi'nin etkin bir üyesi olarak uluslararası ilişkilerde boy göstariyor.

Günümüzün önemli sorunlarında sosyalist ülkelerle ortak görüşleri savunan Angola, uluslararası gerginliğin azaltılması yolunda, nükleer silahların yokedilmesi, silahlanma yarışının durdurulması, Dünya Barış Hareketi'nin desteklenmesi gerekliliğini savunuyor. Ortadoğu ve Orta Amerika'ya yönelik ABD politikalarını en sert biçimde eleşti en Üç ncü Dünya lkelerinden biri de Angola. Bağlantısız Ülkeler dışişleri bakanlarının 1986 Eyl l'ünde Angola'nın başkenti Luanda'da toplanmaları da, ülkenin topluluk içinde ve dünya poli k düzlemindeki artan prestijinin bir göstergesi sayılıyor.

Bugün Sovyetler Birl ği başta olmak üzere, sosyalist lkelerle gelişkin bir ekonomik işbirliği olan Angola'nın bir özelliği de Pretoria yönetimine karşı mücadele veren Afrika Ulusal Kongresi(ANC)nin bölgedeki en yakın ekonomik ve politik desteği olması. Apartheid rejiminin bu "Kara Kıta"nın güneyinden silinmesi yolunda Angola'nın çabaları büyük önem taşıyor.

Angola'lı gençlere gelince, onlar da çocukluklarında yaşadıkları bağımsızlık sevincini bugün demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde etkin birer katılımcı olarak sürdürüyorlar. MPLA'in programı gereği, gerek parti içinde, gerekse sendikal örgütlenmelerde yerlerini alan gençler, eğitim ve kültür reformunun ger çekleştirilmesinde öğretmen, uzman ve rehber olarak görev alıyorlar. Bu gençlerin eğitimlerinde, özellikle yükseokullara devam etmelerinde de Angola'nın sosyalist ülkelerle imzalamış olduğu Kültürel İşbirliği anlaşmalarının büyük rol oluyor.

MPLA lideri ve Angola Cumhurbaşkanı Eduardo dos Santos'un 1986'te belirttiği gibi onlar, "özellikle genç işçi ve köylüler ulusal bağımsızlığın, toplumsal gelişmenin güvencesini oluşturuyorlar." ●

Bu yazının hazırlanmasında 1985 – 86 yılı "Afrique – Asie" dergilerinden yararlanıldı.

GÜNEY KORELİ ÖĞRENCİLERDEN MEKTUP

"işkence ve baskıya son"

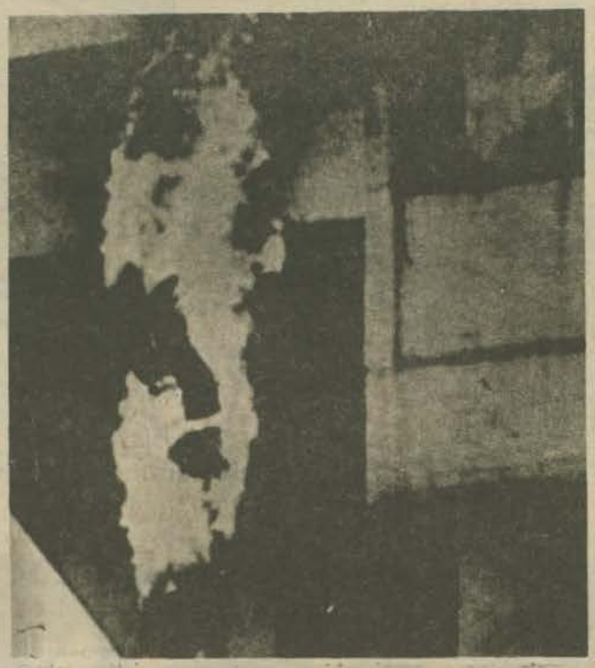

Adalet, demokrasi ve toplumsal gelişmeden yana Sevgili Arkadaşlar!

Bugün Güney Kore'deki demokratik gençlik ve öğrenci örgütlerine uygulanan korkunç baskılar giderek daha insanlıkdışı bir hal almaktadır.

Chun Du Hwan cuntası kısa bir süre önce "Demokrasinin Geliştirilmesi Komitesi Davası" başlıklı bir dosya yayımladı ve sözkonusu komiteyi "düşmanlara hizmet eden komünist bir örgüt" olarak damgalayıverdi. Cunta, bu komitenin üyelerine karşı yürüttüğü kampanya çerçevesinde, hiçbir yasal gerekçe göstermeksizin 26 öğrenciyi tutukladı.

Güney Kore'nin faşist cellatları, davada adı geçenlerden "düşmanlara hizmet eden komünist eylemler gerçekleştirildiği" yolunda asılsız ifadeleri alabilmek için bu insanları elektrik şoku ve "kızarmış tavuk" cezası gibi anlatılması güç işkencelerden geçiriyorlar. Bu işkenceleri on gün süreyle günde 7 saat uyguluyor ve tutukluların bu süre içinde uyumasına izin vermiyorlar.

1985'in Şubat ayında tutuklanan Demokratik Hareket Gençlik Federasyonu Başkanı Kim Gun Tae ve hareketin diğer üyeleri de bu işkencelerden geçirildiler.

1986 Ekim'inde eşini cezaevinde ziyaret eden Bayan Kim Gun Tae, "kızarmış tavuk" işkencesinin kocasına da uygulandığını belirterek, "öylesine dövülmüş ki, kocam artık iki ayağının üstünde duramıyor" demişti.

Demokrasinin Geliştirilmesi Komitesi'ne üye bir öğrencinin dövülerek öldürüldüğü gerçeğini gizlemek isteyen faşist katiller, bu öğrenci'nin "bir tren kazasına kurban gittiği" yolunda polisiye bir hileye başvurmaktan da geri durmamışlardı.

Bu olaydan çok kısa bir süre önce, "Amerika'nın Sesi" radyosunun, Güney Kore polisinin "Demokrasinin Geliştirilmesi Komitesi Davası"yla ilişkisi bulunan öğrencilerden "Komünist itiraflar" alabilmek için, onları işkenceden geçirdiğine ilişkin bir yayın yapmış olması da rastlantı değildi kuşkusuz.

Güney Kore hükümet yetkilileri tarafından açıklanan veriler bile, 1985'in ilk on ayı içinde 302 öğrencinin gözaltına alındığını 1707 öğrencinin ise tutuklandığını gösteriyor.

Chun Du Hwan yönetimindeki kukla cunta tarafından gerçekleştirilen bu eylemler, hukuksal açıdan bağışlanamaz saldırılardır ve Güney Koredeki yabancı güçlere ve diktatörlüğe kar ı giderek güçlenen mücadelenin kökünü kurutmak, cuntanın uzun bir süre görevde kalma arzusunu gerçekleştirmek ve 1988 Olimpiyatlarının herhangi bir engellemeyle karşılaşılmaksızın yapılmasını sağlamak amacını taşımaktadır.

Chun Du Hwan cuntası tarafından, emperyalist gücün egemenliğine karşı, barışçı bir birleşme ve demokrasi için mücadele veren öğrencilere yöneltilen bu tür faşizan baskı eylemlerinin, barış, demokrasi ve adalet için mücadele eden tüm dünya ilerici gençliğinin ortak davasına karşı olduğunun da bilincindeyiz.

Cezaevlerine konulan ve i kenceciler tarafından sorgulanan Güney Koreli suçsuz, yurtsever gençlerle öğrenciler, adaletten yardım beklemektedir.

Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu ve Uluslararası Öğrenci Birliği gibi barış, demokrasi ve toplumsal gelişmeye önem veren iki kuruluşun, Güney Kore'nin yurtsever gençlik ve öğrenci örgütleriyle bunların üyelerine yönelik baskılara geçmişte olduğu gibi bugün de gereken duyarlılığı göstereceğini umuyoruz. Güney Kore'deki faşist cellatların işlediği işkence suçlarını ortaya çıkaracak bir araştırma grubu kurulacağını ve bu grubun topladığı bilgileri Uluslararası bir mahkemeye aktararak, tutuklamalar işkence, terörizm ve cinayetlerin gerçek sorumlusunun Chun Du Hwan rejimi olduğunu açığa kavuşturacağını umuyoruz. Son olarak, hiçbir yasal gerekçe olmaksızın tutuklanan öğrencilerin salıverilmesi için uluslararası bir kampanya başlatılacağını da umuyoruz!

Aynı zamanda, inanıyoruz ki, Güney Kore'deki militarist-faşist yönetimin baskı politikasından doğrudan sorumlu olan ABD emperyalistlerinin Güney Kore'den çekilmelerini sağlamak için daha da kararlı bir uluslararası kampanya başlatılmalıdır, başlatılacaktır.

Bu mektup, Kore Ulusal Öğrenci Komitesi tarafından Uluslararası Öğrenci Birliği'ne yazılmıştır.

YAKUP KARAHAN

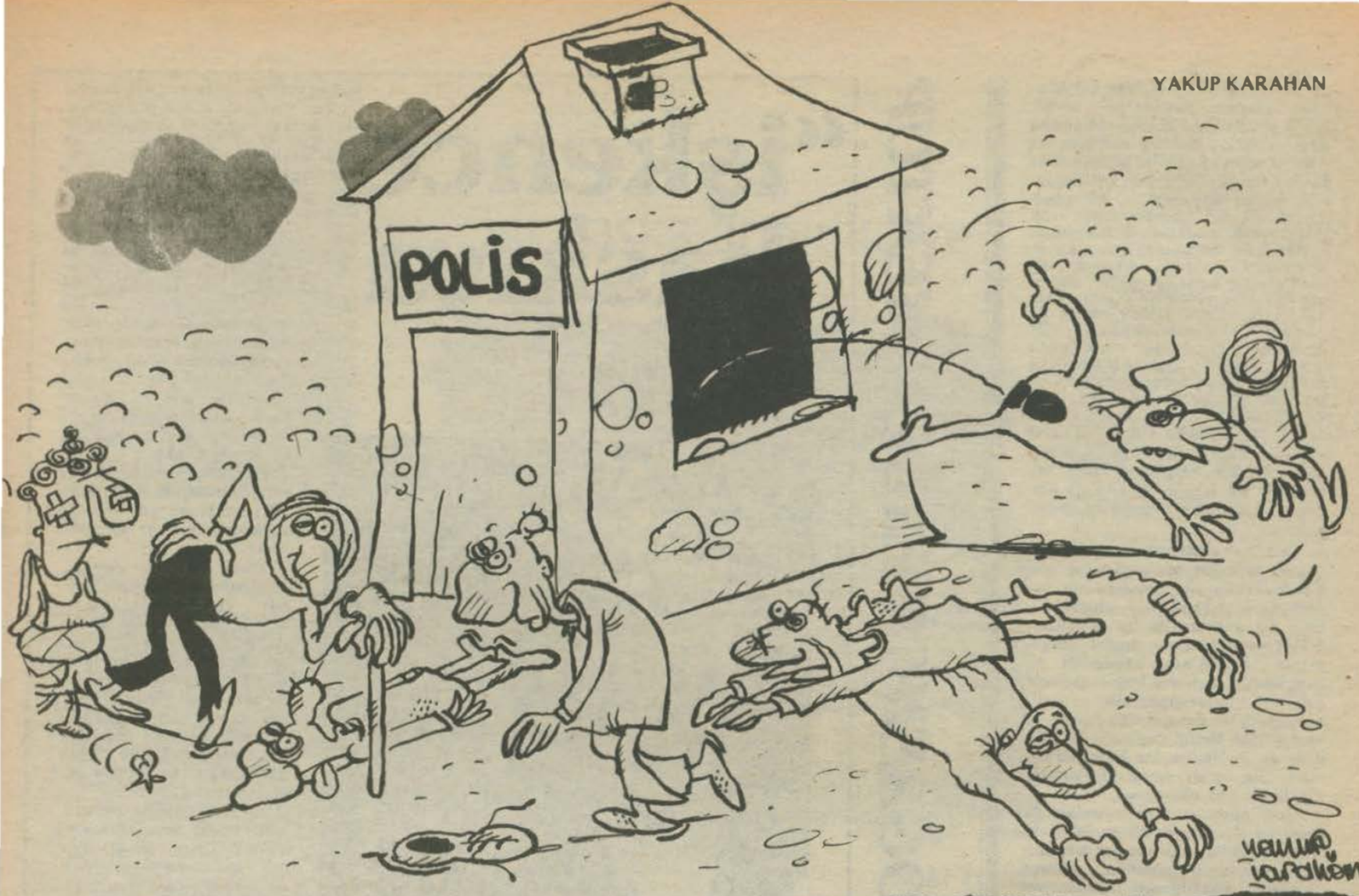

1 MAYIS O

1 Mayıs öncesinden başlayarak sonra da süren operasyonlarda pek çok kişi göz altına alındı. Resmi olarak 90 kişinin göz altına alındığının açıklanmasına karşın rakamın daha fazla olduğu sanılıyor. Özellikle alındıktan kısa bir süre sonra salıverilenlerin sayılarının fazlaca olduğu biliniyor.

13 Mayıs günü 16'sı öğrenci olmak üzere 22 kişi İzmir Emniyet Müdürlüğü tarafından Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne sevkedildi. 8 kişi ise haklarında takipsizlik kararı verilerek salıverildiler.

Göz altına alınma olayına ilişkin görüştüğümüz aileler şunları anlattılar:

Esma Duman: 30 Nisan gecesi saat 01'de kapı çalındı. Kapıyı açtığımızda sivil giyimli ve polis olduklarını söyleyen kişiler içeri girdiler. Bizi yatak odasına doldurdular. Elinde makineli tüfek olan polis silahını bize doğrultarak kapıda bekledi. Evin her yanını aradılar. Arama süresince odadan çıkmamıza izin vermediler. Tuvalete bile polis eşliğinde gidildi. Oğlumla vedalaşmama izin vermediler. Biz ailece balkona çıkarak oğlumuza 'seni seviyoruz, seninle birlikteyiz, akşama bekliyoruz' diye bağırdık.

Aynur Aktaş: 30 Nisan gecesi saat 01'de 7 kişi geldi. Benim ve misafir olan ablamın gece giysilerimize aldırmadan odaya girdiler. Giyinmemize izin vermediler. Evi aradılar. Eşimle birlikte bir sürü kitabı götürdüler. 1. Şubeye gidiyoruz dediler. Ev paçavraya döndü. Arama sırasında polisler şarkı söylüyorlardı, giderken bile şarkı söylüyorlardı.

Aileler, yakınlarının göz altına alınmasından sonra Emniyet Müdürlüğü'ne başvurduklarını ancak yanıt alamadıklarını belirtiyorlar. İkinci gün yakınlarına para vermelerine izin verilmiş. Eşi göz altına alınan bir bayan olayı şöyle anlatıyor: "30 nisan gecesi saat 04'de kapının zili çaldı ve eşim kapıyı açtı. Bize bu kadar sorun içinde bunca kitabı niye okuyorsunuz diye sordular. Kocamın özel mektuplarını okudular. Anı defterini öykü denemelerini ve bir kaç kitap aldılar. Tutanak tutunuşlar. Sorduğumda 1. Şubeye götürüldüğünü, herhangi bir suç unsuru bulunmadığı için ifadesinin alınıp bırakılacağını söylediler. Hala serbest bırakılmadı."

Oğlu gözaltına alınan Türkan Gündüz olaya tepkilerini şöyle dile getirdi: "Anayasaya karşı çıktılar diye insanlar toplandı. O zaman evlatlarımız birgün bizi de alırlar diye uyarmışlardı. O da oldu. Bu anayasa insan özgürlüklerini hiçe sayarak keyfi uygulamalara neden oluyor. Bu olay bizi daha fazla duyarlı olmaya zorladı. Dayanışmamızı daha da kuvvetlendirdi. Tüm anne ve babaların bilmesini isterim: Bugün bizim başımıza gelen yarın sizin de başınıza gelebilir." Adını vermek istemeyen bir anne ise direncini kaybetmediğini, oğlunun ve onun gibi iyi insanların yanında olduğunu belirtiyordu.

"YAKINLARIMIZIN YAŞAMINDAN KUŞKU DUYUYORUZ"

Olaya ilk tepkiler ailelerinden geldi. Gözaltına alınanların aileleri ilk günden başlayarak SHP de daha sonra da Emniyet Müdürlüğü ve. DGM önünde toplanarak yakınlarının durumunu öğrenmeye izlemeye çalıştılar. Ailelerin istemiyle SHP İl Başkanlığı'nca düzenlenen basın toplantısında sanık yakınları, yakınlarının 1 Mayıs'ta "eylem yapabilirler" gerekçesi ile gözaltına alındıklarını ve daha sonra yakınlarından haber alamadıklarını söyleyerek yakınlarının yaşamından kuşku duyduklarını söyleyerek bu hakaız ve antidemokratik tutumun düzeltilmesini istediler. SHP il başkanı Şeref Bakşık'ın 5 Mayıs günü basına verdiği açıklamada "I Mayıs günü özellikle büyük illerimizde ve bu arada İzmir'de yüzlerce yurttaş, geçersiz nedenlerle evlerinden, ve öğrenci yurtlarından geceleri toplanarak gözaltına alınmışlardır. Türk-İş'in mitingine ilaveten 1 Mayıs günü İzmir'de yaşanmış olan üzücü olaylar, polis yasasının nasıl bir keyfilikle uygulandığına da yeni bir kanıt oluşturmuştur. Çıkışında esasen geniş eleştiriler almış olan bu yasanın, polis devleti zihniyetindeki bir iktidar elinde hangi kötü sonuçlar doğurduğu da görülmüş oldu. Düşme korkusu büyüdükçe ANAP iktidarı, '12 Eylül öncesine mi getirmek istiyorsunuz Türkiye'yi sözleriyle, militarist evrelere, 'sizin tek sivil politik desteğiniz benim. demek istiyor" dedi.

6 Mayıs Salı günü gözaltına alınanların yakınları Öğrenci Dernekleri temsilcileriyle birlikte İzmir Valiliği'ne giderek yakınlarının ve arkadaşlarının durumu hakkında bilgi almak istediler. Öğrenci dernekleri temsilcisi ve gözaltına alınanların yakınlarından beş temsilci SHP Karşıyaka YK üyesi Doğan Üskanat,beraberinde basın mensupları da olduğu halde İzmir Vali yardımcısı Şevket Ekinci'ye başvurarak "güvenlik güçlerinin yetefli bir neden göstermeksizin gözaltına alınan yakınlarının ve arkadaşlarının yaşamlarından kaygı duyduklarını belirttiler. Temsilciler,siyasi polisin 'insanlık onuruna yakışmayacak bir şekilde evleri ve öğrenci yurtlarını aradıklarını, bir kişi için 20 görevlinin arama yaptığını, aradan 1 hafta geçmesine karşın yakınlarından bilgi alamadıklarını, yakınlarını, yakınlarının gereksinimlerini gideremediklerini" belirterek Vali Yardımcısından olayla ilgilenmesini istediler. Vali yardımcısı "olayın kendisi'ni ilgilendirmediğini, adli bir olay olduğunu" söyleyerek "eğer bir şikayetiniz varsa Cumhuriyet Savcılığı'na müracaat edin, savcılık elbetteki gerekli incelemeyi yapar ve size de gerekli bilgiyi verir, polis evlerde ve yurtlarda arama yaptıysa Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasasına göre arama yapmıştır" şeklinde karşılık verdi. daha sonra gözaltına alınanların yakınları Cumhuriyet Savcılığı'na başvurdular. Dilekçelerinde yakınlarının yaşamlarından endişe duyduklarını, işkence söylentilerinin olduğunu belirterek gerekli inceleme ve araştırmaların yapılmasını istediler.

Daha sonra gözaltına alınanların yakınları acele posta ile TBMM Başkanlığına, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığına, SHP Genel merkezine, DYP Genel Merkezine olayı bildiren

Dünyanın yüreğinde uyuyan
Güzel insan
Yüreği şiirinde yaşayan
Sevgili Nâzım
"Bizim dünyamızda yine
en tatlı yemiş: aydınlık.."

Nerden başlamalı söze Nâzım deyince? Elbette şiirden denilecektir. Şiirden elbette ama, öyle insanlar vardır ki dünyamızda -ve öyle az ki sayıları- ömürlerinin büyük denizlerine ulaşmak için onlarca, yüzlerce ırmaktan geçmeden olmaz, yarım kalır. O büyük denizi bu ırmaklardan akan sular oluşturmuştur çünkü.

Elbette şair Nâzım'dan başlanacaktır söze. Salt şiir yetecek midir peki, herşeyden yalıtılmış salt şiir midir büyüklüğü Nâzım'ın? Düşünce ile eylemin, şiiri ile yaşamının ayrılmaz birliği; "Devrim düşüncesiyle şiirsel yükün müthiş bütünlüğü!"nden sözetmeden olur mu?

Peki devrimci, eylemci, kavga adamı Nâzım'dan mı başlamalı, salt bu yanından mı girmeli söze? 1921 yılında, Batum'da Fransa Oteli'nde ömrünü değiştirecek yolculuğun başlangıcında: "Karar ver oğlum, karar ver diyordum, kendi kendime... Karar verildi. Ölmek var dönmek yok.
Duur, acele etme oğlum. Koyalım soruları da şu masanın üstüne, Anadolu'nun yanıbaşına. Neyini verebilirsin? Herşeyimi. Hürriyetini? Eveti Hapislerde kaç yıl yatarsın bu uğurda? Gerekirse ömrüm boyunca. İyi ama sen kadınları seversin. Yiyip içmeyi, temiz giyinmeyi seversin. Avrupa'yı, Asya'yı, Afrika'yı, Amerika'yı dolaşmaya can atıyorsun. Anadolu'yu Batum'daki rokoko masanın üstünde bırakıp da (..) Ankara'ya döndün mü beş-altı yıla kalmaz mebus olursun, bakan olursun, kadın yemek, içmek, sanat, dünya.. Bırak! Hapislerde gerekirse ömrüm boyunca yatabilirim. Asılmak da var, öldürülmek de(...) Öldürülmekten korkuyor musun diye sordum. (..) Önce korktuğumu anladım, sonra korkmadığımı. Sonra sakatlığa, topallığa, sağırlığa razı mısın bu uğurda diye sordum. Verem illetine, yürek hastalığına, körlüğe? (..) Razıyım körlüğe de. Ne kitaplardan, ne ağız propagandasıyla, ne de sosyal durumum yüzünden geldim geldiğim yere. Beni geldiğim yere Anadolu getirdi.."[2] diye yapılan o büyük hesaplaşmadan yıllarca sonra: "Yeniden mihenge vurdum inandığım şeyleri/ çoğu kalpsiz çıktı çok şükür"; "Elimde olsaydı bu yolculuğa/başlayıp başlamamak/başlardım yine" diyebilen, lekesiz, katışıksız inanç, devrimci Nâzım'dan mı sözetmeli?.

Bıkıp usanmayan büyük öğretmen Nâzım'dan mı ya da? Edebiyatımızda şair, ressam, romancı, öykücü pek çok sanatçının sanatsal ve kültürel gelişimine, oluşumuna insan sabrının boyutlarını aşan o alçak gönüllü öğretmenden mi? (Bunun için yalnız Kemal Tahir'e Mektuplar'ı okumak bile yetecektir.) Bu bilge tutumu yurt dışında da sürdüren Nâzım'dan nasıl sözedilmez: "Nâzım genç ressamlara, genç ozanlara sürekli yardımcı. Kimsenin satınalmak istemediği resimlerini alarak, kimsenin kitabını basmak istemediği tanınmamış şairlere önsözler yazarak. Bazı bana telefon eder, paraya gereksinmem olup olmadığını sorardı. Ben 'Hayır' dedikten s

NAZIM İÇİN NE DEDİLER?

NAZIM Hikmet'in "Büyük Ozan" olup, hiç kuşkusuz onun olduğu evrensellikten ayrı düşünülemez. Dünyanın başka başka yerlerindeki Türklere "Siz Nazım Hikmet'in ülkesinden misiniz?" sorusunun yöneltilmiş olmasının anlamı "evrensellik"ten başka bir olguyla açıklanamaz. Nazım'ın güçlü soluğu, aydınlık düşüncesi farklı renklerden, farklı dillerden insanlara bağlamıştır onu. Dünyanın beş kıtasından yazarlar, ozanlar, sanatçılar şiirlerindeki coşkuya, serbest bırakılışının sevincine, mücadelesinin umuduna, ölümünün acısına katılmışlardır. Evrensel bir dostluk kurulmuştur "Büyük Ozan"ın çevresinde. Bu dostluğun anlatımıdır bu mektup, bu mesaj ve bu şiir.

Fakı ozan Abdüllatif Laabi'nin Nazım Hikmet'e serbest bırakılışından sonra yazdığı mektubun bir bölümü. Bu mektup Laabi'nin yakında Paris'te yayımlanacak bir kitabında yeralacak. Dünyadaki ilk basımı ise Yarın sayfalarında gerçekleşiyor.

Sevgili Nazım;

Sana yanıt vermekte bu kadar geciktiğim için beni bağışla. Çeşitli sorunlar var... (Kişinin hapiste kendini bunalmış hissettiği anları iyi bilirsin sen) Sağlık sorunları... Mektup yazacak kağıt bulma zorluğu.. (Şu son zamanlarda alışılmışın dışında bir kısıtlama var). Ve sonra diğer dostlara yazmaya alıştığım biçimde sana, yazabilmenin olanaksızlığı... Seninle aramızda sansür uygulayan birilerinin varolması düşüncesi bile beni donduruyor. Bilinen kelimelerin tuzağına düşmeyi engelleyecek bir biçimde iletişim kurabilmek için uzun yıllar sonunda geliştirmiş olduğum şifreli anlatıma bağlı kalma zorunluluğu, sana her yazmak isteyişimde bunu olanaksız kıldı.

Neyse ki bu sabah, sana daha önce bahsetmiş olduğum o şairgardiyanın nöbeti var. Beni görmeye geldi, sağlığımı, moralimi ve yeni şiirleri sordu. Uzun bir süre tereddüt ettikten sonra ona sorunumu açtım. Hatta güvenini sağlamak için senin adını bile verdim. Postalamak üzere mektubumu alıp, dışarı çıkarmayı hemen kabul etti. Gitmeden önce bu gece tekrar uğrayacağına söz verdi ve "Halk çocuklarına daha fazla güvenmelisiniz" diyerek beni kibarca eleştirdi de.

Dayanıklı konuklarının bir açığını yakalayabilmek için kan ter içinde kalan, yazın eleştirmeni kisvesine bürünmüş o kulağı deliklere aldırmaksızın, böyle özgürce yazabilmek ne güzel... Kelimelere dalından koparılmamış olgun meyva tadını, kokusunu, o kuğu kanatlarını yeniden kazandırabilmek... Onları, söylemin yakıcı muson yağmurlarıyla uyandırıp, bütünüyle özgür kılmak... Görüyormusun, biz kısıtlanmış yazarların düş gücünü engellemeye yönelik tüm çabalar boşuna!

Harap karakol odaları ve mahkemelerde yüzlerce kez yinelenmiş olan yöntemlerle; yani kimliğimi, sicil numaramı ve diğer bilgileri belirtme zorunluluğu gibi birtakım anlamsız işlere kalkışmadan ve gene yönetmeliğin öngördüğü biçimde tek bir sayfa ile sınırlandırılmadan, parmaklarımı, şu çerçevelenmemiş, antetsiz beyoz kağıdın üzerindeki ritme bırakarak sana mektup yazabilmek, benim için olağanüstü.

Ah, yasaklara karşı gelebilmenin coşkusu kişiyi nasıl da gevezeleştiriyor!

Sevgili Nazım;

Sana biraz da, serbest bırakılışının haberini aldığımızda bunu kutlamak için düzenlediğimiz şenlikten bahsedeyim. Maskeler, müzik ve çeşitli süslemelerle donatılmış karnavalımsı bir gösteri hazırladık. Böylece buradaki, oradaki ve dünyanın dört bir yanındaki gardiyanlar görkemli bir darbe yemiş oldular. Biz ise, bir kültür devriminin şokunu yaşamakta olan emekçi dansçılara benzemiştik. İstem dışı gerçekleşen bu beceriksizliğimizi bağışlamalısın. Böylesi bir duruma araç gereç yokluğu neden oldu. Ancak bana inan, amacımıza ulaş-

bir mektup gönderdiler. Mektupta, "biz insan hak ve özgürlüklerinin anayasa ve yasalarla korunduğu bir ülkede yaşadığımızı düşünüyorduk. Ancak yaklaşık bir hafta önce hiç bir gerekçe göstermeksizin İzmir Em. md. siyasi şube elemanlarınca ailelerimiz, evlatlarımız gece yataklarından alınarak götürüldüler. Bu süreden beri kendilerinden haber alamıyoruz. İşkence iddiaları ve söylentileri var, sağlıklarından endişeliyiz. Kendilerinden haber alabilmek için yaptığımız tüm girişimler ve valiliğe yaptığımız başvuru yanıtsız kaldı, hiç bir haber alamıyoruz. Bir an önce yakınlarımızın salıverilmesini ve haksız uygulamaların giderilmesi doğrultusunda gereğinin yapılmasını saygıyla ilgilerinize sunarız."

Bir gün önce İzmir'deki onbir Öğrenci Derneği yaptıkları Basın açıklamasında şöyle dediler: "Son günlerde öğrenciler üzerinde baskıların arttığı görülmektedir. Yakın geçmişte İnciraltı Öğrenci Yurdunun basılıp aranması olayının öğrenciler üzerinde yarattığı moral ve sinir bozukluğu hala sürmekteyken, bugünlerde kimi arkadaşlarımız gerek evlerinden gerekse yurtlardan aileleri'ne bile haber verilmeden ve nedeni belirtilmeden alınıp götürülmektedir. Özellikle 1 Mayısta yurtlardan ve öğrenci evlerinden öğrenciler gerekçesiz olarak alınıp götürülmüştür. Bu durum sosyal ve hukuk devleti anlayışına sığmamakta ve anayasada güvence altına alınan kişi temel hak ve özgürlüklerini yoketmektedir. Ayrıca, öğrenim yolunun son bir ayını oluşturan ve içinde bulunduğumuz şu günler biz öğrencilerin dersleri açısından çok önemlidir. Alınan arkadaşlarımız ya son vizelere giremeyecek ya da ders çalışmamaları nedeni ile başarısız olmaları sonucu doğacaktır. En önemlisi öğrenci tabanı üzerinde her an alınıp götürülebileceği korkusunu yaygınlaştıran ve yasa güvencelerini tehdit eden tüm uygulamalara son verilmesi'ni istiyoruz."

Daha sonraki günlerde gözaltına alınanların yakınları SHP İl Merkezi'ne giderek, olay hakkında bilgi edinebilmek için kendilerine yardım edilmesini istediler. Olay hakkında araştırma yapan SHP Merkez İlçe Başkanı Ercan Yücel, araştırmanın fazla sonuç vermediğini ancak göz altına alınanlara her hangi bir kötü muamele yapılmadığı konusunda kendilerine teminat verildiğini, göz altına alınmalarının nedeninin ise genel bir soruşturma olduğunu öğrenebildiklerini açıkladı. Daha sonra İzmir Milletvekili Aşkın Toktaş da Emniyet Müdürlüğü'ne yaptığı başvuruda benzer bilgileri edindi.Ayrıca Siyasi Şube Müdürü ile görüşmek üzere randevu aldıysa da görüşme günü kendisine Siyasi Şube Müdürü'nün şehir dışında olduğu bildirildi.

Öte yandan 11 Mayıs günü İzmir Cumhuriyet Savcılığı'na başvuran Saadet Dikici, başvurusunda şunları belirtti: "Güvenlik güçlerince 30 Nisan 1986 günü saat 24sıralarında kardeşim Ali Dikici ve ben gözaltına alındık. Göz altına alınırken bize bir gerekçe söylemediler. Ben ve kardeşim göz altına alınırken bir tutanak tutulup ifadem alınmadığı gibi ben 2 Mayıs 1986 günü saat 17.00 sıralarında bırakıldım ve o zaman da ifadem alınmadı. Ayrıca Cumhuriyet Savcılığına ve bir yargıca da çıkarılmadım. Kardeşimin göz altı durumu devam ediyor. Gerek benim ve kardeşimin gerekçesiz olarak keyfi şekilde göz altına alınmamız, gerekse kardeşimin şu anda göz altı süresi aşılmasına rağmen tutulmaya devam edilmesi nedeni ile ona kötü muamele yapılması kuşkusu da taşıdığımdan sayın savcılığınıza başvurmak zorunda kaldım."

SHP Genel Başkanı Aydın Güven Gürkan 1 Mayıs günü TBMM'de yaptığı konuşmasında emeğe ve emekçiye saygının bir gereği olarak 1 Mayıs kutlamalarının serbest bırakılmasının zorunluluğunu belirtti. Gürkan'ın bu sözleri büyük tepkilere yol açtı. ANAP'lı milletvekilleri en kolay tepkiyi göstererek Gürkan'a Moskova yolunu gösterdiler. Ülkenin bir kargaşa ortamına sürüklenmek istendiğinden söz ettiler. Da a sonra da 1 Mayıs yerine 15-25 Mayıs gibi bir tarihin işçi bayramı olarak kutlanabileceği görüşü ortaya atıldı.

1 Mayıs'ta işçi bayramının sözünün bile edilmesine dayanamayan, somut bir gerekçe olmadan, salt göz korkutmak amacıyla yüzlerce kişiyi göz altına alan bir mantığın herhangi bir mayısta da işçi bayramının kutlanmasına dayanabileceği kuşku götürür. Önemli olan 1 Mayıs tarihi değil, işçilerin kendilerine atfedilen bir bayramda birlik ve dayanışma duygularını güçlendirmeleri ve demokrasi istemlerini kitlesel gösterilerle dile getirmeleridir. Böyle bir bayramın da tüm dünya işçileriyle birlikte 1 Mayıs'ta kutlanmasından da a doğal bir şey olamaz.

SERBEST BIRAKILAN KİŞİLERLE EMNİYETTEKİ UYGULAMALAR ÜZERİNE YAPILAN RÖPORTAJ (İsim verilmedi)

"Siyasi şubeye getirildim. Üç saat sonra, sorgusuz, sualsiz sol elimden kelepçelenerek, 5 gün su ve yiyecek vermeden ayakta beklettiler. Oturmayı yasaklamışlardı. Hareket etmek yasak. Ayakta bile olsa uyumak yasak. Gece gündüz sürekli uyanık tutulduğumuz için, bir anda kendin i kaybedip uyku haline geçiyorsun. Dizlerin büküldüğünde kafan demir parmaklıklara çarpıyor. Gürültü çıkardığımız için onları rahatsız etmiş oluyoruz. Sille tokat giriyorlar. İki gün geçince ayaklar şişiyor, ayaklarımızın üzerine basamıyoruz. Koridorda pencere önlerinde demir parmaklıklar var. Gözüm bağlı. Aralarından biri geldi "sen istediğimiz gibi ifade vermezsen çıldıracaksın, verene kadar burada kalacaksın. Sonunda vereceksin" dedi. 6. gün sabaha karşı amirin odasına götürdüler (gözlerim bağlı) aynı şekilde tehditler savurdular, ifademi kendilerinin istediği şekilde değiştirmemi istediler."

"7-8 kere sorguya çekildim. Anadan doğma soydular. Gözlerim bağlı sorgu sırasında otururken, istediği ifadeyi vermezsem boğazımı sıkıyor devletin eli. 'Bu bir savaştır, siz kaybettiniz, devletin eli uzanıyor' deyip yukarı kaldırıyorlar, sonra bırakıyorlar."

"Şema çıkarmışlar. Arkadaşların itiraf etti sen de açıklarsan kurtulursun, açıklamazsan hep operasyonda buradasın, misafirimiz olursun diyorlar.

"Hücre dar,kedi gibi büzülebiliyorsun."

"23 saat betona oturttular. Projektörle ısı veriyorlardı. Sonra havalandırmayı açıp soğutuyorlardı. Ben bağlıydım. Yanımda yapılanlar benim direncimi kırmak için."

"İbrahim'in yanında son gün bir ekip kaldı. Etrafında su döküyorlar. İki kişi geliyor. Biri elini kaldır, diğeri elini indir diyor. Kaldırınca vuruyor, indirince diğeri vuruyor. Bu işlemler sırasında arkadaş, bilincini yitirmişti."

"A.yı sorguya aldılar. Bizim koğuşun önünde bayıldı, gardiyanların biri doğrulttu, sonra bir kez daha bayıldı."

"Bir arkadaş işkenceden sonra koğuşa alındı. Kulağı az duyarken duymaz oldu. Hücrelerde kalanlar dışında herkes olanları görüyordu."

"Kollar arkadan bağlanıyor (kasap askısı), askıda on dakikakadar tutuyorlar, vuruyorlar. Askıdayken hayalara vuruyorlar. Gözlere pamuk koyup yüzüne vuruyorlar."

"Askıdayken penise (erkeklik organı), kollara, elektrik veriyorlar, teli gezdiriyorlar, 'Şişeyle korkutuyorlar' biz demokratız, seçme özgürlüğü var, şişe seçimini size bırakıyoruz' diyorlar."

"İfadeleri soruyorlar, bırakıyorlar, sonra yine çağırıp yaratıcı bir biçimde yazıyorlar. Okutmadan, gözleri bağlı, metin bölümünü kapatıp imzalatıyorlar."

POLİS GÖZALTINA ALINANLAR İÇİN PARA TOPLUYOR

Gözaltına alınanların yakınlarının bildirdiğine göre Gümüşhala'da o kadar kişi kendilerine gözaltındakiler için para topluyor süsü veren iki sivil polis tarafından gözaltına alınmıştı. Olayın doğruluğunu araştırmak için 10 Mayısta Gümüşpala'ya giden Yarın muhabiri olayı izleyenlerle görüştü. Aktarıldığına göre olay şöyle gelişti: Gümüşpala'da biri bayan biri erkek iki genç, bakkallara, esnafa, kahvelere uğrayarak "hayat pahalılığından, baskılardan' ve benzeri şeylerden sözederek daha sonra kendilerinin gözaltına alınanlar için para topladıklarını söylediler. Bazı esnaf, durumlarından kuşkulanarak "gözaltına alınanların kendilerini ilgilendirmediğini" söylediklerini belirttiler. Bu arada "para toplayan" iki kişinin sivil polis olduğu ortaya çıktı. Polisler yaklaşık on kişiyi beraberlerinde götürdüler. Hukukçular bu şekilde gözaltına alınma eyleminin yasal olmadığını,bunun insanları suça teşvik etmek şeklinde düşünülmesi gerektiğini belirttiler.

YARIN'A TEHDİT

Gözaltına alınanların DGM'ye çıkarılacağı söylentileri üzerine Em. md.'lüğü ve DGM önünde aileler yine toplandılar. Emniyet Müdürlüğü önünde gözaltına alınanların aileleriyle birlikte bekleyen Yarın muhabiri yanında ailelerden biri ile DGM önünde bekleyenlerin yanına gitmek üzereyken yolda iki sivil polis tarafından durduruldu. Polisler gözaltına alınan kardeşinin durumunu soran yakınına, bugün çıkarılmalarının olanaksız olduğunu, ailelerin Emniyet önünde boş yere beklediklerini söylediler. kimliği sorulduğunda Yarın mu abiri olduğunu öğrenince arkadaşımıza "Yarın" hakkında tehditler savuran sivil polisler, "Yarın"ın olay üzerine gitmemesini, ailelerle görüşmemesini gerekli bilgileri Emniyetten almalarını tehdit eder bir biçimde açıkladılar. Yine Yarın muhabirinin koluna giren bir sivil polis Emniyetin 3. katına götürmek istedi. Ancak yine tehditler savurup, öğütler vererek serbest bıraktılar.

DGM ÖNÜNDEKİ BEKLEYİŞ

13 Mayıs salı günü yakınlarının DGM'de duruşmaya çıkarılacağını öğrenen aileler sabahtan DGM önünde toplandılar. Yakınlarının soruşturma için DGM'ye getirilmesiyle birlikte DGM önünde bekleyen aileler yakınlarını alkışlamaya başladılar. Bunun üzerine polis sert tavır alarak alkışları durdurmaya çalıştı. Bu arada ailelerden biri polisce iki saat gözaltında tutuldu.

GÖZALTINA ALINANLARIN 22'Sİ DGM'YE GÖNDERİLDİ

DGM Savcılığınca yapılan soruşturmalar sonucunda 8 kişi serbest bırakıldı, diğer 14 kişi hakkında DGM Savcılığınca dava açıldı. Ve bu 14 kişi tutuklandı. Tukuklanan bu kişiler'in mahkemesi henüz olmamıştır.

PERASYONLARI

ızım'a hasret
klü bir selam...

Haldun Yüce

Türkçenin yatacağı, sallana sallana büyüyeceği, ninninin yiğit bir türküye dönüşeceği ağaç beşiğe, gökyüzü mavisinden, kır yeşilinden bir boya vuran.."[5] Nâzım'dan mı girmeli söze?..

Ve o büyük gurbetçiden, hasret ustasından mı sözetmeli?. "Yürek değil be çarıkmış bu manda gönünden/teper ha babam teper/paralanmaz/ teper taşlı yolları" diyen acı damlasından mı? "Kimi insan otların kimi insan balıkların çeşidini bilir/ ben ayrılıkların/Kimi insan ezbere sayar yıldızların adını/ben hasretlerin" diyen dingin hüzünden mi? Hapiste olsun, uzaklarda, dışarda olsun, onca acıya, olumsuz ve aykırı koşullara karşın "dünya herşeye rağmen de gayetle güzel ve yaşamak mükemmel şey"; "Sözün kısası yoldaşlar/Bugün Berlin'de kederden gebermekte olsam da/insanca yaşadım diyebilirim" diyebilen o büyük yaşama tutkunu, durmuş oturmuş bilinç, süzülmüş duyarlık, o engin bilgelikten mi sözetmeli?

Dünyanın çeşitli ülkelerinde adı okullara, hastanelere verilen; ölüm yıldönümlerinde adına haftalar düzenlenen; kendi ülkesinde yapıtları yıllarca yasaklanmış, hâlâ bir korkuyla anılan ve ne tuhaftır ki Türkiye denilince dünyada adı ilk akla gelen o büyük yasaklıdan mı sözetmeli? Elbette bütün bunlardan ve bunların her biri bir ömre değen coşkulu hüzünlü binlerce ince ayrıntısından sözedilmeli. Bu, derinlemesine, uzun araştırmalar gerektiren bir büyük, bir kutlu iş kuşkusuz. Biz burada ölümünün 23. yılında O'na ve okurlarına hasret yüklü bir selam, bir minnet duygusu, yalansız, çırılçıplak bir sevgi sunmak istedik yalnızca. Bir de yaşamındaki önemli tarihleri, olayları anımsatmak. Eksiğimiz anmaya çalıştığımız dünyanın derinliği ve yüceliğindendir.

listelerdi: Ama belki böyle birisini tanıyorsundur."[3]

"Sonra kızlara tutuldum şiir yazdım"[4] diyen; "Tahir olmak da ayıp değil Zühre olmak da/ hattâ aşk yüzünden ölmek de" diyen; bütün misyonlarını soyunmuş, bütün misyonlarını giyinmiş Pirâye'nin karşısındaki çırılçıplak insandan; Vera'nın karşısındaki o hayran aşıktan, tepeden tırnağa sevdadan mı sözetmeli? O en özel, en yalnız yanından bile dünyaya pencereler açan, hayata ilmekler atabilen büyük aşk peygamberinden sözetmeden geçilebilir mi?

Hapislik yılları öncesinden ve ondan sonra var olan şiir yolculuğunu iliklerine dek sarsan, çağdaş, evrensel Türk şiirinin başlangıç çizgisini çeken Nâzım'dan mı; yoksa bir "adli hata" ile 14 yıl yattığı hapishanelerde: "Ufak iş bizimkisi/Asıl en kötüsü/bilerek bilmeyerek/hapishaneyi insanın kendi içinde taşıması" diyebilen; "Hapishanede değil, önü çardaklı alacakaranlık bir işlikte eğilmiş, Türkçeden ve halkın yaşantısından gereçler seçen, bunları birleştiren, tak tak tak vurup, durup bir bakan; bir ağaç, sepilenmiş bir deri, bir oltu taşı, bir demir gibi şiirine bakan, sonra işleyen, biçim veren; içinde

1. Şapkam Dolu Çiçekle – C. Süreyya - Çizgi Yayıncılık. İST. 1985
2. Mavi Gözlü Dev. Z. Sertel - Ant Yayınları
3. Zima Kavşağı - Y. Yevtuşenko - Çev. Ö. İnce - Kuzey Yayın. Ank. 1985.
4. a.g.e.
5. C. A. Kansu - Nazım'ın Bilinmeyen Mektupları'ndan Ş. Kurdakul - Broy Yayın. İST. 1986.

tık. Sonra senin şerefine bir şiir okuma oturumu da yer aldı. Bu sayede inanılmaz sayıdaki arkadaşın şairliği de ortaya çıktı.

Görüyorsun; şiirin bir ayrıcalık olmadığına; onun beton duvarları yıktığını, gözetleme deliklerinden taştığını ve demir parmaklıkları yerle bir ederek tüm kalplerde yeşerdiğini görebilmek için, savaşımcı ve insan kimliğimizi anımsamamızın bile yeterli olduğuna inanmakta nasıl da haklıymışız! Kuşkusuz, içinde zorunlu bir kış uykusuna tıkıldığımız bu harap mağaranın kapılarının ardına kadar açılması ve acıların dinmesinden sonradır ki gerçek kazanımımız, yani sanatsalmerak ve sabır ile, bu ayrıcalıksız ve arzulu mesleğin coşkusuna varılabilecektir.

Neyse, tüm bunları bir kenara bırakalım. Sana şölenden, senin şöleninden bahsediyordum. Tüm yaptıklarımız, haykırışlarımız, gülüşlerimiz, hatta bu kutlamalara renk katan futbol turnuvasını kazanan takım bile senin yapıtlarına olan bağlılığımızın şiirin bir göstergesi olarak kabul edildi.

Bağışla beni dostum, şu şairgardiyan uğradı. Biraz sonra nöbeti bitecek, yazıyı istiyor. Bu nedenle mektubunda yer alan 2. soruna daha kısa yanıt vermek zorunda kalacağım.

Aslında, iyice düşünülürse, herşey bizim zorlu mesleğimizin ödevbilimselliğinden ileri geliyor. Yazarın (yazarlığından önce ve sonra insan olarak) yapıtına karşı sorumluluğu, yeniden üretilecek ütopyayı sergileme ve savunmaya olan katkısından geçer. Yaratıcıların çoğunluğunun karşılaşmakta olduğu açık bir "ses boşluğu", kanımca, insan yaratıcılığının hala tarihöncesi devirleri yaşamakta olduğunun bir kanıtıdır. Ve biz hâlâ, kendimizi bulamamış olmanın bahtsızlığını şiddetle duymaktayız. Bunca sanat ve düşün eserini onulmaz kılan aldatmaca da burada yatıyor.

Birgün, bir sergi sırasında, Fransız resminin ustalarından birini, bir diğer ustanın düşüncelerini yansıtırken duymuştum: "Benim bu galerilerde en çok sevdiğim pencerelerdir".

Burada senden ayrılıyorum dostum Gardiyan tekrar geldi ve kapıyı gizlice tıkırdatıyor. Açıklamalarım hakkında ne düşündüğünü söyle.

Sağlık haberlerini gönder. Kalbin dayanmak ZORUNDA. Duyuyor musun beni? Kendin ve bizler için sağlığına özen göster. Biliyorsun Nazım, yolumuzun belirli bir aşamasından sonra, bizler artık kendimize ait olmaktan çıkıyoruz. Tedbirsiz davranarak başkalarına zarar verme hakkına da sahip değiliz.

Açık ve temiz alnından öperim.

Başaracağız, değil mi?

Fransızca'dan Çeviren:
Zeki Yücel

Nazım Hikmet'in anısına saygı için 15 Aralık 1964 Salı gecesi Paris'te, Pleyel Konser Salonu'nda bir toplantı düzenlendi. Ünlü Fransız yazarı Jean Paul Sartre'ın bu toplantıya gönderdiği mesaj şöyleydi:

"Büyük ozan Nazım Hikmet'e duyduğunuz saygıya bu mesajla katılmak istiyorum. Yazdıklarının güzelliğini ve güçlülüğünü başkaları benden iyi anlatacak. Ben herşeyden önce onun insan olarak büyüklüğünü ve kabına sığmaz enerjisini hatırlatmak istiyorum. Onu ağır hastalığı sırasında tanımış, yaşamak ve savaşmak iradesi karşısında şaşıp kalmıştım. Ama, beni asıl etkileyen onun hüzünlü ve alaycı uyanıklığı oldu. Eziyetlerden, ölümlerden kaçıp kurtulan bu adam —başkalarının yapacağı gibi— dinlenmiyordu. Biten hiçbirşey yoktu onun için. (...)

Vefalı dost, yiğit militan, insan düşmanlarının amansız düşmanı, her yerde hizmet etmek, ama hiçbir şeyi görmezden gelmek istemiyordu. Biliyordu ki, insan yapılacak bir şeydir ve hiçbir yerde yapılmamıştır. Gerekli olan, durmadan düşmanla savaşarak kendi kendini yaratmaktır; sözün kısası, Pascal'ın hristiyan için dediği ve bugün militan için, Nazım Hikmet dolayısıyla aydın militan için denebileceği gibi, "asla uyunamak" gerekliydi. O asla uyumadı. Hakikatlade olan şudur ki, ölüm onun ilk ve son uykusu oldu.

Durup dinlenmeden nöbet tutan bir insanın eserleri, ölümünden sonra da sizin için aynı işi yapıyor."

BU ROMANLAR BİR DÖNEMİ ANLATIYOR MU?

"Gece Dersleri"

Atila Çınar

Ne zaman öğrendik direnmeyi
Birbiri ardına toplanmayı
Yürümeyi

Osmanlı tarihi söyler
Tersane grevi
Tramvay grevi

Ya daha önce
Piramit yontulurken
Hangi kan karıştı harcına
Hangi kan?

Bir çok insan hayatının 'roman gibi' olduğunu düşünmekte bir sakınca görmez. Gerçekten de bir insanın yaşamı, boyutları ne kadar dar olursa olsun, çoğu kez en canlı, en girift olayların yer aldığı bir romandan daha çok çeşitlilik, zenginlik içerir. Bu nedenledir ki çok yalın yaşamış, başından çok az 'macera' geçmiş, değil okyanuslar aşıp başka diyarlara gitmek, kendi dar çevresinden çıkmamış bir insan bile bulunduğu yerden gerilere baktıkça çoğu kez bir romanla karşılaşır. Bu roman ilk bakışta yalın, tekdüze gibi algılanan o yaşamın ta kendisidir. Sanıyoruz işte bu gerçek nedeniyle herkes 'hayatım roman' diyemese bile, kolaylıkla 'hayatım roman' diye düşünebiliyor. Ancak bir yaşamın roman olması ile, bir yaşamı romanlaştırmak tümüyle farklı olaylar olmalı. Bu nedenle yaşamının roman olduğunu düşünüp, roman yazmak için yola çıkan her çaba ne yazık ki başarıya ulaşamıyor, bir çoğu yolda kalıyor.

Bir yaşamın romanlaştırılması çabalarını düşününce aklımıza gelen ilk örneklerden biri hiç kuşkusuz Carlos Fuentes'in 'Artemio Cruz'un Ölümü' adlı romanı. Fuentes'in bir yaşamı toplumsal olayların eksenine koyarak anlattıkları aslında bir Meksika tarihidir. Bu romanda bir kişinin yaşamından yola çıkılarak neredeyse uçsuz bucaksız bir Meksika haritası çizilir, bir Meksika tarihi anlatılır. Roman kahramanının günlük yaşamındaki ayrıntılardan Meksika'ya, oradan İspanya iç savaşına uzanan bütünlük gerçekten büyüleyicidir. Bu insan yaşamının bireysel, ulusal ve giderek evrensele ulaşan boyutlarının tarihsel süreç içerisinde ele alınması, işlenmesidir.

Latife Tekin'in yaşamının bir döneminden kesitleri 'mırıldanarak' anlatmaya çalıştığını zannettiğimiz Gece Dersleri'ni okurken anımsadık Artemio Cruz'un Ölümü'nü. Gece Dersleri özellikle 'çarpıcı olmaya çalışan' anlatım tekniğiyle anımsattı bize Fuentes'in adı geçen romanını. Amacımız Fuentes ile Latife Tekin'i veya Artemio Cruz'un Ölümü ile Gece Dersleri'ni karşılaştırmak değil. Bu çok farklı konumlarda olanların, sonucu baştan belli olan adaletsiz bir karşılaştırılması olur. Ancak roman olmak iddiasıyla ortaya çıkan bir ürünü değerlendirirken yazarın neleri nasıl anlattığına bakıp, olumlu örneklerle karşılaştırmakta yarar görmekteyiz. Gece Dersleri hem yazarının anlatımda kullandığı tekniğin başarısız olması, hem de nesnel gerçekliğin yansıtılmaması nedenleriyle, ne yazık ki olumlu bir roman değil. Hele hele toplumcu gerçekçi bir yazın ürünü hiç değil.

Tümüyle sağlıksız bir insanın mırıldanmalarını, sayıklamalarını, kendi kendine konuşmalarını, arada bir iç çekişlerini andıran bu anlatılar bütününü anlayabilmek gerçekten çok zor. Okur kitabı, her tümcesini bir kaç kez yineleyerek, neyin neye karşılık geldiğini derin derin düşünerek okurken oldukça zorlanıyor. Oysa en değişik/karmaşık anlatım tekniklerinin kullanıldığı romanlarda bile yazarın bir sistematiği olmalı. Simgeler kullanılıyorsa bu simgelerin gerçek yaşamda nelere karşı geldiğinin ipuçları daha açık belirtilmeli. Anlatıdaki sistematiğin farkına varan okur yazılanları baştan sona ilgi ile izleyebilmelidir. Her kurgu mutlaka mantıksal bir bütün oluşturur. Bir roman da önünde sonunda bir kurgu olayı ise yazarın bir sistematiği mutlaka vardır. Ancak Gece Dersleri'nde bu mantıksal bütünü kavrayabilmek, kurguyu oluşturan ögeleri bütün netlikleriyle ortaya çıkararak yazarı izleyebilmek yer yer neredeyse olanaksızlaşıyor.

Buraya kadar anlattıklarımız Gece Dersleri ile ilgili sorunun yalnızca bir yanı. Sorunun önemli bir başka yanı ise bu romanda anlatılanların nekadar doğru olduğu, nesnel gerçeğin bu romana ne ölçüde yansıdığıdır.

Gece Dersleri'nde belli ki bir dönemin anlatılması hedef alınmış. Kitapta anlatılanlar ne kadar bulanık da olsa, bize biç de yabancı olmayan sözcüklerin,deyimlerin bulunduğu bölümlerden çıkartabiliyoruz yazarın böyle bir hedefinin olduğunu. Bakın neler anlatıyor 'illegalitenin masal yazıcısı': "Parkamın cebinde devletle devrim, gözlerimde alev gibi iki bebek, en son çıkan ideolojik marşları söylemeye gidiyorum. Bir yılını daha başımdan aşağıya devirmiş olaraktan hayatımın. Burjuvazi domuz! Yaşım da zaten on dokuz.." (s.79)

Hemasılsa son yıllarda bazı yazarlarımız arasında bir dönemi yaşamadan, ama o dönem çok şey yaşandığını bilerek, düşsel romanlar yazmak, gelenek haline geldi. O dönemin 'yanlışlarla dolu insanlarına' biraz da tepeden bakarak sahip çıkmak, kanat germek için birbirleri ile yarışır oldu yazarlarımız. Anladığımız kadarıyla Latife Tekin de o dönemin insanının oraya hep yanlışlıklar sonucu gelen 'kurbanlar' olduğunu savlayıp onlara yer yer bir ana şefkati gösterme çabasında. Oysa bütün bunlar öylesine gereksiz ki.

Bir dönemi böyle algılayıp yorumlamak yalnızca yanlış değil, aynı zamanda gereksiz. Çünkü yaşadığı çağdan haberdar olan, çağının ve ülkesinin sorunlarının farkında olan her aydın için o dönem hiç de öyle bulanık ve anlaşılmaz değil. 1980 öncesi denince ne büyük bir talihsizlik ki, yazarlarımızın usuna yalnızca 'bir takım karanlık işler çeviren, karanlık kişiler' geliyor olmalı. Tıpkı demokrasiden yana en küçük bir kıpırdanışa bile tahammül edemeyen ve '12 eylül öncesine mi dönmek istiyorsunuz?' diyen anlayış gibi. Çok tartışıldığı ve açıklığa kavuştuğu için uzun uzun anlatmakta değil ama kısaca yinelemekte yarar var. 1980 öncesi dönem yalnızca insanların sokaklarda güpegündüz kurşunlandığı, can güvenliğinin kalmadığı, 'memleketin bölünmek üzere olduğu' bir dönem olarak düşünülmemeli. O dönem aynı zamanda kazanılmış demokratik hakların daha da geliştirilmeye çalışıldığı bir dönemdi. İşçilerin sermaye karşısında daha ileri kazanımlar için grevlere gittiği bir dönemdi. Öğrencilerin, hocaların üniversite özerkliğinin boyutlarını genişletmek için çaba harcadıkları bir dönemdi. Köylülerin topraksızlığa, emeklerinin gaspedilmesine karşı çıkmak için bir araya geldikleri bir dönemdi. Bu çerçeveden bakınca o dönem kafamızda netleşir, anlam kazanır. O dönem bu netliğiyle daha biç bir romanda yer almadı. Üzerine basarak söylüyoruz, o dönemin romanı henüz yazılmadı.

Latife Tekin'in Gece Dersleri'de ne yazık ki 'bu romanlar bir dönemi anlatıyor mu' kuşkusunu yoğun biçimde üzerine çeken bir roman olarak karşımızda.Nasıl tramvay grevinden, tersane grevinden sözetmeden bir işçi sınıfı tarihinden sözedemezsek, piramitlerin harcına karışan kandan aözetmeden insanlık tarihini yazamazsak, bir döneminde sınıfsal, en azından insani boyutlarına yer vermeyen ama dönemi anlatan bir roman yazamayız. Toplumcu gerçekçi sanat ürününde insan ögesi ile alay edilmemeli, insani olan biç bir durum aşağılanmamalıdır. Herşey soğukkanlılıkla, umutsuzluğa düşmeden neden sonuç ilişkileri kurularak ele alınmalıdır. Oysa Gece Dersleri'nde bakın insanla nasıl sinsice alay ediliyor: 'kavlayan burnumu soydum ve rüzgar gibi bir militan oldum' (s.41), 'kız kardeşin her türden teorinin yalama ettiği bir civatadır artık' (s.46), 'iç odadakiler, devrimin dindar öncüleri' (s.59), 'gece evlerinin sokaklarında sinsice gezinen genç bir militan' (s.9) vb. Böylesine çetrefilli ve ikilemli tümcelerle dolu bir kitap toplumcu gerçekçi bir roman değil ancak bir fantezi olabilir.

Son olarak şunları söylemek istiyoruz. Latife Tekin'i tanımıyoruz, dünya görüşü nedir, neler düşünerek Gece Dersleri'ni yazmıştır pek bilemiyoruz.

Ancak, gündemimizde onun kaleminden çıkan, tüm sorumluluğu da ona ait olacak bir roman var. Pek çok insanda bu romanı okumaktadır. O insanlara bu romanın 12 eylül dönemini anlatmadığını, o dönemin böyle bir kaç insanın abartılı, rotasını şaşırmış ruh hali olmadığını anlatmak bizim görevimizdir.

Büyük şair Enver Gökçe 1940'larda ki hürriyetsizliği şu dizeleriyle dile getirir:

fakültenin önü demirden köprü
fakültenin önü bir sıra kavaktı
biz bir garip yiğit kişiydik
bütün hürriyetler bizden uzaktı.

İşte 1980 öncesi dönemi böylesi netlik ve yalınlıkta anlatan roman henüz yazılmadı. Yukarıdaki küçücük dörtlüğün bile anlattığı yalınlıkta, netlikte.

Bulgar şairi Andrei Guermanov, 1932'de Vama'nın Yavorovo köyünde doğdu. Sofya Üniversitesinde Rus dili ve edebiyatı okudu. Öğretmenlik, gazetecilik ve editörlük yaptı. İlk kitabı olan Tohum'da (1959) sönmekte olan romantizmin yurtsama havası vardır. Rus ve Ukrayna edebiyatından çevirileri ile de tanınmıştır. Amatör ressam ve karikatüristtir. Şimdi Plamak yazın dergisinin yazı işleri yönetmeni olan Guermanov'un yapıtları şunlar: İşçi Treni (1962); Beni Hatırla Diye (1967); Dörtlükler (1975)

Türkçesi : KEREM KURTGÖZÜ

a.guermanov

n.vaptsarov

SİNEMA

Dışarda uğultular içinde
reklamlar ışıl ışıl.
Afiş
müthiş:
"...bir kadın...bir adam
Bir dram."
Kasa doluyor tıklun tıklım
avucumda sıktığım
Krum Hanın kafası(*)
ter içinde sırılsıklam.
Gün geceye dönüyor
"Metro"nun uslu aslanı
dörtköşe beyazlığında
kafesinin esniyor, patlamış sıkıntıdan.
Birden: bir anayol
derken bir orman
geride-uçsuz bucaksız gökyüzü
süt mavisi.

Çarpışmadan sonra-
nasıl sağsalim kurtulur insan
gel de inan!
esasoğlan kollarında taşıyor
kızı yarıyarıya ölü
oğlan güçlü mü güçlü
kız sanki saman çöpü...

Kız ayılıyor hemen:
ateşli gözleri
seyrederken cümbüşlü mavilikleri
kapanıveriyorlar.
Bir görseydin kızı, dostum, ni-ni-ni-nin!
gerçek bir kırak azgın...deme gitsin!

Koruluktа
eh elbette, bir bülbül...
Gök usul usul ufalıyor üzerlerinde
yumuşacık, gönülçelen çimen de
sunuyor onlara fısıldayarak bir hoş,
yeşilliğini.
Züppe bir Coni
öpüyor Edit'ini
dolgun dudaklarda
şehvetli salya...
Yetti be, a..aaa!
Nerde burda bizim kaderimiz hani?
Nerde insanın dramı?
Nerdeyim ben? hadi deyin!
Bahtsız ganimetiyiz hepimiz
bu dinamit yüklü çağın.

Acıyabilir miyiz şimdi
hoşlanabilir mi
şu saf yüreğimize kanıp?
Göğüslerimiz duman dolu
delikdeşik ciğerlerimiz
Yolda mı bulunur acaba
kupa arabalarda
sevgililerimiz?
Doğar bizim sevilerimiz
kurumdan,
terden,
bir ekmek kabuğu altında
makinaların yanında.

Boş hayaller bir yana
ekmek havgası ömrümüz
yaşamla karşıkarşıya
çetin, çileli, dümdüz...
Sonra, akşamları, yoksul yatağa
birşey anlamadan ölür gideriz...

Hepsi bu.
Budur işte dram
Gerisi yutturmaca-
Gerisi reklam!

* Krum Hanın kafası: Bulgar Hanı Krum'u (IX. yy.) simgelediği sanılan kabartma başresimli para!

FÜTÜRİST SÖYLENCE

Onbeş yıl sonra, belki de daha erken,
Mutlak Silahı bulacak kadar
Uygar olacak insan.
Öyle basit olacak ki silahın yapımı,
Herkes yapıverecek evinde,
De ki tavada pişirilmiş bir ufak gözleme
Ya da yayıkta dövülmüş bir topak tereyağı.
Madem yapmış, dolduracak yarımın adamı
Üstün Silahı,
Komşuyu korkutma hikayesi yani
Ya da düpedüz enayi görünmemek...
Ve bir sabah adamın biri
Bir çomak sapıyla artıracak
Büyük Yokoluşu başlatan dozu
O kadar göz kamaştırıcı olacak ki ışık
Işığı göremeyecek insan.
Gürültü öylesine sağır edici
Gürültüyü duyamayacak insan.
Acı mı, acı yok, sakin olun.
Kimse anlamayacak olup biteni.
Gök bitirmiş yaşamın
Göz yok ki seyretsin maviliğini.
Uzayda dolaşacak ruhlarımız,
Artık varolmamaktan şaşkın ufak bulutsular...
Yalnız, bir gökbilimci, burnunda gözlük,
Görünmez bir göktaşının üstünde, orda,
Büyük Ayının kuyruğunun altında bir yerde,
Kaşıyacak kulağını, görmüş bizi memnun:
"Ali novalar listesine bir tane daha..."
Yeni yıldız, yıldızımız, ışıyacak ona
Paraldayarak taptaze ışıltısıyla.
Ve biz,
O kütlenin parçası olacağız.

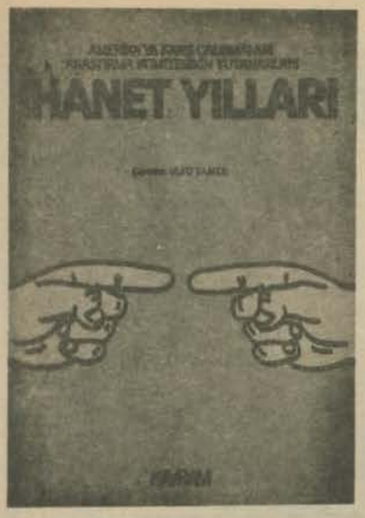

bir başka amerika ve PAUL ROBESON

Nihat Yıldız

Pasifik Okyanusu'nun ötesinde koca man bir ülke var; Amerika. Göz alabildiğine uzanan uçsuz bucaksız toprakları, milyonlarca insanı ve 200 yıllık geçmişiyle, gelişmiş, zengin bir ülkesi dünyanın. Uzayda cirit atan uydu ları, Orta Amerika'daki küçücük bir başkentten Uzakdoğu'daki adalara değin, burnunu sokmadığı yer kalmayan CIA'sı, dünyanın hemen her yerine kollarını uzatmış, insan mezarları üstüne yükselen silah tekelleriyle, dünya kapitalizminin merkezi, yozlaşmış "özgürlükler" ülkesi Amerika Birleşik Devletleri!

Evet, 18. yüzyılın sömürgeci İngiltere'sine karşı demokrasi ve özgürlük bayrağıyla savaşım veren Amerika, bugün kendi çıkarları uğruna, en baskıcı yönetimlerden bile milyonlarca dolarlık yardımı esirgemeyen bir "süper devlet". Milyonlarca insanını çıkarcı, yalan propagandalarıyla koşullandırmış; kafalarındaki bir türlü kurtulamadıkları örümcek ağlarıyla, salt kendi düzenleri egemen olabilsin diye, neredeyse tüm dünyayı yokedebilecek bir nükleer savaşın çığırtkanlığını yapan, umarsız politikacıların yönettiği karmaşık ülke!

Amerika'da yaşayan onca insanın hepsi benimsemiyor bu düzeni elbet. Yaşadıkları düzenin gerçek yüzünü, kokuşmuşluğunu gören, bu çelişkiyi içlerine sindiremeyip, olanca insancıllıklan ile özgürlük ve barış uğrunda savaşım veren insanlar da var. Hem öyle ki; işçisinden, sendikacısından tutun da, yazarına, sanatçısına değin hiç de az değil böyle insanlan sayısı.

"Bir başka Amerika daha var; yeni bir dünya savaşından korkan ve barışçıl bir dünyada yaşamayı yürekten dileyen, yalın insanların Amerika'sı." diyen, ünlü şarkıcı Paul Robeson da bu insanlardan biri işte.

Paul Robeson, 10 yıl önce 23 Ocak1976'da öldüğünde, yalnız Amerika'da değil, tüm dünyada tanınan büyük bir sanatçıydı. Söylediği şarkılarında olsun, yazı ve konuşmalarında olsun, savunduğu tek bir şey vardı: Irk ayrımının olmadığı, barışçıl ve demokratik bir ülkede, özgürceyaşayabilmek. Tüm halkı için istiyordu bunu; kendisi gibi kara derili insanlara yapılan haksızlıklar, ülkesinin onuruna indirilmiş bir darbeydi çünkü ona göre. 1950'lerde onu, "Amerika'ya ihanet ettiği" savıyla sorguya çeken kurula verdiği ve kendisine okutulmayan bildirisinde, şöyle dile getiriyordu bunu:

"...Yurt içinde olsun, yurt dışında olsun, barış için, halklar arasında bir sevgi bağı kurmak için, sömürgeciliğe son vermek için, zenci Amerikalıların haklarına kavuşabilmeleri için, sanat ve kültürün rahatça soluk alabilmesi için bundan böyle de var gücümle çalışacak ve ülkemize yeni dostlar kazandıracağım."[1]

1898 yılında, "köle" bir babanın oğlu olarak dünyaya geldi Paul Robeson; çocukluk dönemini babasınınki gibi çok zor koşullar altında geçirdikten sonra, tüm kısıtlı olanaklarına karşın, hukuk öğrenimini tamamlamayı başardı. Müzikle yakından ilgilenmeye başlamadan önce, pek çok uğraşı birlikte yürütüyordu. Çocukluğundan beri en büyük meraklarından olan futbol, onun adını duyuran ilk uğraşıydı ve bu sporda -bırakmasaydı- onu bir "futbolcu" olarak tanıyabileceğimiz denli yetenekliydi. Daha sonra sinema ve tiyatro ile ilgilenen Robeson, birçok filmde ve tiyatro oyununda rol aldı. Çok ünlü bir şarkıcı olmadığı bu yıllarda doldurduğu plaklar bile, onun müzik yeteneğinin değerli birer kanıtı olarak, büyük bir saygınlık kazandırdılar ona. Uğruna yaşamını adadığı özgürlük savaşımı, yalnızca kendi ülkesiyle de sınırlı değildi ona göre; 1936-37 yılları arasında, İspanya'daki iç savaşa katılan "Uluslararası Gönüllüler Birliği"nde yeraldı. Burada tanıdığı en yakın dostlarından biri de, daha sonra kendisiyle birlikte "Amerika'ya ihanet" savıyla sorgulanan ünlü yazar Ernest Hemingway'di.

Paul Robeson, özellikle 1940'lı yıllardan sonra -yine kendisi gibi ünlü- Pete Seeger ve Woody Guthrie ile birlikte yaptığı ortak çalışmalarıyla olsun, çeşitli dergilerde yayınlanan yazıları, kalabalık toplantılardaki konuşmalarıyla olsun, giderek daha çok duyurmaya başladı sesini ve giderek daha çok batmaya başladı yöneticilerin gözüne. Onun gibi özgürlükçü ve barış yanlısı insanların sesini yükseltmesinden hep rahatsız olan Amerikan yönetimi, 1950'lerde "ırksal eşitlik, barış, dayanışma" diye haykıran Paul Robeson'ı da susturmaya çalıştı. Hatta bu amaçla, "bir numaralı devlet düşmanı" bile ilan ettiler onu. Ünlü şarkıcı Harry Belafonte, Paul Robeson'a yapılan baksızlıkları şöyle dile getiriyor: "Paul Robeson'ın salonlarda halka açık dinletiler düzenleyip, şarkılarını rahatça söylemesine izin vermediler çoğu zaman. Dünya çapında bir yıldızdı o, ama ona başka ülkelerde turneler düzenleyip, halkının sesini duyurması için pasaport bile vermediler. Tam anlamıyla bir mahkum gibi, evinin çevresinde yaşamaya zorladılar onu. FBI tarafından azılı bir suçluymuşçasına her yerde izlendi; özgür bir insan gibi rahat yaşamasına izin vermediler hiçbir zaman!"

Harry Belafonte'nin bu sözleri, Amerika'da 1950'li yıllarda yaşanan ve pek çok suçsuz insanın yaşamını cehenneme çeviren "komünist avı" döneminden küçük bir izlenim yalnızca, adım adım izlenip, yokedilmeye çalışılan bu insanlardan biri de Paul Robeson'du çünkü. Robeson, kendisini bu amaçla sorguya çeken kurula verdiği ve okutulmayan bildirisinde şöyle sözediyor bundan:

"Amerika'da yurttaşlık haklarının durumunu gösteren acı ve üzücü bir olaydır bu: Meclis üyesi Francis Walter ile senatör arkadaşlarının "temsil" ettiği tutucu güçler, beni konferans ve konser salonlarına, operalara, tiyatro sahnelerine sokmamışlardı; şimdi söyleyeceklerimi dinlemek için bir soruşturma komitesinin önüne çağırıyorlar. (...) Benim Walter'i, Eastland'ı, Dulles'ı sorguya çekmem, onların beni sorguya çekmesinden daha uygun olurdu; asıl hesap vermesi gereken onlardır, ben değilim, Walter, zenci halk tarafından kullanılınca anayasayı bir kâğıt parçası sayan, Yüksek Mahkeme kararlarını tanımamayı ırkının kendine verdiği bir görev bilen Eastland ile çetesinin "Amerika'ya karşı" çalışmaları niye araştırmıyor? Beyaz Yurttaşlar Konseylerinin ve Ku Klux Klan'ın on beş milyon Amerikalıya alçakça saldırılarını destekleyen Eastland, nasıl oluyor da ulusal güvenliğin tehlikede olduğunu ileri sürebiliyor? (...)

Pasaport almamı ne zaman sağlayacak Dulles; ne zaman yurt dışına çıkıp şarkı söyleyebileceğim? (...) Benim yurt dışında şarkı söylemem, tiyatroda oynamam, film çevirmem ve konuşmam, Amerikan halkına zarar vermez. Ülkemizin adını kirleten Walter, Dulles ve Eastland gibi ırkçılara değil, Amerika'ya, gerçek Amerika'ya,zencilerin, emekçilerin, çiftçilerin, sanatçıların Amerika'sına, dışarda çok dostlar kazandırdım bugüne kadar. (...)"[2]

Robeson, "Amerika'ya Karşı Çalışmaları Araştırma Komitesi"ne verdiği bu bildiriden başka, uzun bir sorgulamadan da geçirilmişti. Sorgulamada, onu tuzağa düşürebilmek için birbiri ardınca sorulan planlı sorulardan, her zamanki zeki esprileri ve sağlam hukukçu mantığıyla kurtulmasını bilmiş, kendisine oynanan oyunları boşa çıkartmıştı. Bazı bölümlerini aktarmak, söz konusu sorgulama hakkında bir fikir verecektir sanırız:

"...

ARENS: Amerika'ya Karşı Çalışmaları Araştırma Komitesi'nin çağrısı üzerine buraya gelmiş bulunuyorsunuz değil mi?

ROBESON: Bir dakika, ben, de sizin kim olduğunuzu sorabilir miyim?

ARENS: Adım Richard Arens.

ROBESON: Göreviniz?

ARENS: Komite Sorgu Kurulu'nun başındayım. Buraya çağırımız üzerine gelmiş bulunuyorsunuz, değil mi?

ROBESON: Evet öyle.

(...)

SCHERER: Çağrımızı ne zaman aldınız Mr. Robeson?

ROBESON: Unuttum, birkaç hafta oluyor.

SCHERER: Belgeleri aramadınız mı?

ROBESON: Aradım, karım da aradı, ama bulamadı, Nerede olduklarını bilsem getirirdim; benim açımdan bir sakıncası yok.

ARENS: 2 Temmuz 1954'de pasaport almak için dilekçe verdiniz mi?

ROBESON : I: Son birkaç ay için- aşağı yukarı yirmi beş dilekçe rdim.

ARENS: Dilekçenizi verirken, münist olmadığınıza dair yazılı ifade vermeniz istendi mi?

ROBESON: Evet. Hiçbir zaman yle bir ifade vermeyeceğimi söy- dim. Yurttaşlık haklarına aykırı luyorum bunu.

ARENS: Komünist Parti'ye üye siniz?

ROBESON: Lütfen lütfen...

SCHERER: Tanığın cevap ver- esini istiyorum, sayın Başkan.

ROBESON: Ne demek Komünist rti? Komünist Parti de, Demokrat rti ya da Cumhuriyetçi Parti gibi sal bir kuruluştur. Komünist Parti rken, bütün Amerikalıların, bütün ekçilerin onurlu bir biçimde ya- yabilmeleri için kendilerini feda enlerin partilerini mi söylemek is- orsunuz? (...)

ARENS: Komünist Parti'ye üye siniz?

ROBESON: Seçim günü sandık şına gelip, kime oy verdiğimi de rmek ister miydiniz?

BAŞKAN: Cevap verin.

ROBESON: Anayasanın bana ver- i hakkı kullanıyorum, bu soru- zu cevaplandırmayacağım.

ARENS: Sanıyor musunuz ki, umuza cevap verirseniz...

ROBESON: Bir şey sandığım yok. Anayasayı hatırlatıyorum. Ayrıca, sanıp sanmamam da sadece beni ilgilendirir. Size ne?

BAŞKAN: Cevap verin.

(...)

ROBESON: Baylar, dünyada nereye gittimse, İngiltere'de olsun, İskandinavya'da olsun, başka yerlerde olsun, faşizme karşı verilmiş savaşta önce komünistlerin öldüklerini gördüm, Komünistlerin mezarlarına çelenkler koydum. Suç değil bu. Anayasa da bunu suç olarak tanımlamıyor.

ARENS: Hiç John Thomas adını kullandınız mı?

ROBESON: Ne diyorsunuz siz! John Thomas'mış! Benim adım Paul Robeson, bugüne kadar ne söyledimse, Paul Robeson olarak söyledim, ne yaptımsa Paul Robeson olarak yaptım.

ARENS: Komünist Parti'deki adınız John Thomas mıydı, değil miydi.

ROBESON: Anayasayı hatırlatıyorum. Saçmalıktan başka bir şey değil bu.

(...)

ARENS: Manning Johnson'u tanır mısınız?

ROBESON: Manning Johnson mu? Gazetelerde okuduğuma göre FBI'dan atılmış. Aşağılık bir adam. Düşünün, FBI'dan bile atıldığına göre.

SCHERER: Aşağılık olsun olmasın, tanıyor musunuz onu?

ROBESON: Anayasa.

(...)

ARENS: Max Yergan'ı tanır mısınız?

ROBESON: Anayasa.

ARENS— Max Yergan burada yeminli bir ifade verdi.

ROBESON: İsterseniz getirin bu adamları yüzleşelim. Bütün bunların yasal olup olmadığını sorabilir miyim?

BAŞKAN: Elbette yasal. Bu tatsız görevin yapılması oybirliğiyle kararlaştırıldı.

ROBESON: Kimi'nle konuşuyorum?

BAŞKAN: Bu komitenin başkanıyla.

ROBESON: Mr. Walter mısınız siz?

BAŞKAN: Evet.

ROBESON: Meclis'te çelik işçilerini temsil eden adam?

BAŞKAN: Evet.

ROBESON: Maden işçilerini temsil eden adam? Sahi, United States Steel'i temsil etmiyorsunuz değil mi? Büyük bir yurtseversiniz.

BAŞKAN: Evet.

ROBESON: Bütün namuslu yurttaşları Amerika'dan attırmak isteyen de sizsiniz değil mi?

BAŞKAN: Yalnız sizin gibileri.

ROBESON: Benim gibi karalerileri. Yalnız safkan beyazları mı tutacaksınız ülkede?

(...)

ROBESON: Bir bildiri hazırladım, okuyabilir miyim?

ARENS: O bildiriyi hazırlamanıza hangi komünistler yardım etti?

(...)

ARENS: Sonra Moskova'ya gittiniz değil mi?

ROBESON: Evet gittim. (...) Rusya'ya gittiğim zaman, gerçek bir insan olduğumu anladım. Mississipi'de, Washington'da olduğu gibi, renk ayrımı yoktu orda. Gerçek bir insan olduğumu anladım.

SCHERER: Niye Rusya'da kalmadınız öyleyse?

ROBESON: Babam bir köleydi çünkü; halkım bu ülkenin kurulmasına katkıda bulunmuştu. Ben de sizler gibi bu ülkenin bir parçasıyım. Hiçbir faşist de beni buradan atamaz, anlaşıldı mı!

(...)

ARENS: Oğlunuzu New York'ta bir Sovyet okuluna gönderdiniz mi?

ROBESON: Oğlumu New York'taki Sovyet okuluna göndermedim. İngiltere ve Sovyetler Birliği'ndeki Sovyet okullarına gönderdim.

ARENS: (...) Oğlunuz için "üç yılını bu ülkede geçirdi" diyorsunuz.

ROBESON: Evet, Washington'da olduğu gibi ezilmedi.

BAŞKAN: Ne ezilmesi! Siz Rutgers'de, Pensylvania Üniversitesi'nde okumadınız mı? Okul takımında futbol bile oynadınız. Bir kere Lehigh'e gelmiştiniz.

ROBESON: Sizin takımı yenmiştik.

ARENS: (...) Stalin'i övdüğünüzü hatırlamıyorsunuz demek?

ROBESON: (...) Stalin konusu Sovyetler Birliği'ni ilgilendirir. Bunu sizlerle tartışamam. Afrika'dan getirilen yüz milyon zenci kölenin ölümünden sizler sorumlusunuz. Bana başkalarını sormaya ne hakkınız var? (...)[3]

Paul Robeson, yalnızca bu tip sorgulamalardaki düzmece sorulara yanıt vermek zorunda bırakılmadı yazık ki. Engellemelerden fırsat bulup da verebildiği konserlerinin pek çoğunda, polis tarafından kışkırtılan faşist saldırganların saldırılarına uğradı. 27 Ağustos 1949'da Amerika'nın Peekskill kentinde Paul Robeson için düzenlenen bir açık hava konseri, taşlı, sopalı kalabalık bir grubun saldırısı nedeniyle ertelenmek zorunda kalınmıştı. Öyle korkunçtu ki saldırıları, yalnız dinleyicilerden pek çoğunu yaralamakla kalmayıp, Paul Robeson'ı da linç etmeye çalıştılar. Bunun üzerine 4 Eylül'de işçi ve sendikacıların çok geniş güvenlik önlemleri aldığı yeni bir konser düzenlendi. Binlerce kişi gelmişti Robeson'ı dinlemeye; hepsi omuz omuza söylüyorlardı şarkılarını ve onu korumak için sanki etten bir duvar oluşturmuşlardı. Ünlü yazar Howard Fast, "Peekskill ABD" adlı röportaj kitabında bu anı şöyle anlatıyor: "İşçi sınıfımızın o şaşmaz kararlılığını somut bir biçimde gördüğüm ilk büyük hareketti bu. Gücün ve birlikteliğin simgesiydi tam anlamıyla. Tek bir amacı vardı onca insanın; sevdikleri, saygı duydukları bir insanın onur verici savaşımına ortak olmak. Robeson, tam bir halk kahramanıydı onlar için."[4]

Aynı anda dünyanın bir başka köşesinden, büyük ozan Nazım Hikmet de, Paul Robeson için alıyordu kalemi eline;

"Ümitten korkuyorlar Robeson,
ümitten...
Korkuyorlar kartal kanatlı
kanaryam.
Türkülerimizden korkuyoriar."

Evet, 10 yıl önce öldü Paul Robeson; yaşamı boyunca hiç ödün vermeden sürdürdüğü özgürlük, demokrasi ve barış savaşımının yılmaz bir savaşçısı, büyük bir sanatçı ve dürüst bir insan olarak. ●

1. İhanet Yılları. Çev. Ülkü Tamer, Kavram Yayınları, 1986.
2. a.g.e.
3. a.g.e
4. "Eiserne Lerche" Şubat 1986

UMURSAMAZLIKTAN UMUDA
Arjantin Sineması

Moskova, Havana, Huelva, Chicago, Batı Berlin, Cannes festivallerinde kazanılan ödüller ve sonunda Oscar...Tüm bunlar Arjantin sinemasının son yıllardaki başarısının kanıtları. Bilindiği gibi, 1983 seçimle sonrasında iktidara gelen Raul Alfonsin başkanlığındaki hükümet, ülkenin ekonomik sorunlarını çözümleme çabalarının yanısıra, birçok sosyal ve politik reformu da gerçekleştirmişti. Bu anlamda elde edilen en büyük başarılardan biri de, ülkenin kültürel yaşamında, özellikle sinema alanında olmuştur.

Önceki yıllarda ülke içinde bile beğeni kazanamayan Arjantin filmleri, giderek uluslararası festivallerde ödüller kazanmaya başladı, hatta Luis Puenzo'nun yönettiği "La Historia Officiale" (Resmi Tarih) filmi, 1986 en iyi yabancı film Oscar'ını aldı. "Acaba tüm bu ödüller birer rastantı mıydı?" sorusuna, tanınmış Arjantinli film yönetmeni Fernando Ayala'nın yanıtı açık: "Tüm bu başarılar doğal bir gelişimin sonucudur. Sinemamız yeni bir dönüm noktasındadır. Uzun yıllar süren sosyal ve politik umursamazlıktan sonra, sinema yönetmenlerimiz ülkemizin, halkımızın sorunları ile ilgilenmeğe başlamışlardır."

Örneğin 13. Uluslararası Moskova Film Festivalinde gösterilmiş olan "The Deal" (Pazarlık) filmi için şunları söylemekteydi Ayala: "Bu filmde amacımız; kapitalist toplumların kaçınılmaz gerçeği rüşvetin çerçevesinde insanların kendi vicdanları ile yapmış oldukları pazarlığı anlatmak ve aileleri ve çevreleriyle olan ilişkilerinde bunun etkilerini gözler önüne sermenin yanısıra, onurlu bir yaşam sürdürmenin olabilirliğini de anlatmakta. Bu filmde sıradan bir Arjantinlinin patolojisini, insanlık değerleri, onur ve yaşam görüşü gibi tavırlar çerçevesindeki tutumunu ele aldık".

Ayala'nın son dönemlerde, yine toplumsal gerçeklerden hareket ederek çevirdiği diğer bir film ise komedi türünde olup, "Sweet Money" (Tatlı Para) adını taşımaktadır. İnce bir mizah anlayışı ile dokunmuş olan bu filmde, orta sınıf mensubu iki yakın arkadaşın şans oyunları yolu ile kısa sürede zengin olma çabaları, ancak bu konuda uzmanlaşmış profesyonellerin bu iki kişiyi kullanmaları işlenmiştir. Film İspanya'daki Uluslararası San Sebastian Festivalinde gösterildiğinde, başrollerini oynayan Arjantinli aktörler Federico Luppi ve Julio de Grazia, başarılı oyunlarından ötürü basının büyük beğenisini kazanmıştı.

Bu filmlerin bir ortak yönü de, ülkede yaşanmakta olan ciddi ekonomik sorunların beyaz perdeye yansıtılmasıydı. Senaryo yazarı ile birlikte Ayala, Arjantin'in son yıllardaki ekonomik ve politik tablosunu filmlerinde yeniden çizmekte ve 1976 - 1981 döneminin Maliye Bakanı Martinez de Hoz'un başlattığı monetarizm politikasının sonuçlarını ortaya koymaktadır. Bilindiği gibi bu dönemde dış borçlar 36 milyon doları aşmış, enflasyon % 100'e ulaşmış, işsizlerin sayısı 2 milyonu bulmuş ve sahtekarlık, dolandırıcılık her alanda teşvik edilmiş, itibar görmüştür. Aslında filmin sanat eleştirmenlerinden çok ekonomistler ve işadamları arasında ateşli tartışmalara yol açmış olması boşuna değildir. Üstelik filmin ilk değerlendirmeleri de finansman çevrelerinin sözcüsü Ambito Financiero ve Mercado'da yer almıştı. Mercado dergisinin bürosunda yapılan bir tartışmaya içlerinde eski bakanın da bulunduğu birçok ekonomistin yanısıra Ayala da davet edilmiş ve ülkenin karmaşık ekonomik durumunu bir ekonomist kadar anlamış olduğunu kanıtlamıştı.

Geriye dönüp baktığımızda, Arjantin sinemasının doğuşunu 1908'lere kadar götürebiliriz. Bu tarihte, Mario Gallo tarafından yönetilen ilk Arjantin filmi ' The Execution of Dorrego" (Dorrego'nun İdamı) Buenos Aires'de gösterildi. Film, 19. yy'da İspanya'ya karşı verilen ulusal kurtuluş mücadelesine etkin olarak katılmış Arjantinlilerin yaşamını anlatmaktaydı. Ancak sosyal ve politik sorunları işlemeye yönelik bu çizgi çabuk terkedildi.

Ayala bunun nedenlerini şöyle ortaya koymaktadır: "Film sanatını film sanayine, bir kâr kapısına dönüştüren, tamamen ticari kaygılardı. Mali başarının, genellikle kaliteli yapımlardan çok, politik ve sosyal içerikten yoksun eğlence filmleriyle sağlandığını, yapımcılar hemen farkettiler". Ayala'nın haklı olduğu pek çok nokta bulunmakla birlikte, Arjantin sinemasının, yaşadığı en kötü dönemlerde bile iyi çalışmalar yapmış yönetmenleri de bulunmuştu. 1950'lere göz atarsak, Piero Bruno Hugo Fontana takma adıyla Hugo del Carril, Leopoldo Torre Nilsson ve Leonardo Flavio gibi ustaların çalışmalarını gözlemleyebiliriz. Örneğin, 1952 yılında del Carril in filmi "Turbid Flow the Waters" (Bulanık Akan Sular), komünist yazar Alfredo Varela'nın bir romanından uyarlanmıştı. Bu film birçok yabancı eleştirmen tarafından övgüye değer bulunmuş ve Arjantin'de de yılın en iyi filmi seçilmişti. Film çay plantasyonlarındaki işçilerin acımasız sömürüsünü ve onların yaşam mücadelelerini anlatmaktaydı. Nilsson'un çalışmaları da her dönemde ilgi çeken yapıtlar arasındadır. "Days of Hatred" (Nefret Günleri), "The House of Angels" (Meleklerin Evi), "Graciela", ve "Hand in a Trap" (Kapandaki El) gibi filmlerindeki ortak tema, kişi ile toplum arasındaki ilişkiler olmuştur. Yönetmen, kapitalizmin iki yüzlü ahlakının insanları nasıl boşup tüketttiğini ve yozlaşmalarına neden olduğunu ustaca sergilemektedir.

Bu filmler ticari kaygılar sonucunda yok olup gitmiştir. Ancak bu duruma neden olan diğer etkenler de göz önüne alınmalıdır. Arjantin politik değişikliklerin en üst düzeyde olduğu bir ülkedir. İktidar, uzun yıllar askeri cuntalar ve sivil yönetimler arasında el değiştirmiştir. Böylesi bir cöreç içinde ilerici sanatçılar çeşitli baskı ve sulümlerle karşılaşırken, ülkenin durumunu gösteren gerçekçi filmlerin yapımı ya da gösterimi de engellenmiştir. Örneğin son askeri cuntanın yönetimi sırasında 40'dan fazla film yasaklanmıştır. Sonuçta birçok film yönetmeni ya hiçbir zaman seyirci karşısına çıkarılmayacak filmler yaptılar ya da çalışmalarına son vermek zorunda bırakıldılar. Bazıları ülkeden ayrıldı, çok az bir bölümü de çalışmalarını resmi makamlardan gizli sürdürebildi.

Bilindiği gibi, 1982'de Falkland adaları çerçevesinde ortaya çık İngiltere-Arjantin anlaşmazlığı bardağı taşıran son damla olarak, kitleleri sosyal ve politik tutumlerindoğrultusunda harekete geçirmiş ve bunun sonucunda yapılan genel seçimler, Raul Alfonsin önderliğinde radikal bir birliğin iktidara gelmesini sağlamıştır. İşte yaşanan tüm bu olaylar dolaylı olarak Arjantin sineması üzerinde de etkili olmuş, yaratılan elverişli koşullar ve sansürün azaltılması, yönetmenlerin toplumsal sorunları duçlamayan filmler yapabilmelerini sağlamıştır.

Bu dönemin hemen başlarında yönetmenliğini Hector Olivera'nın, senaryo yazarlığını ise Roberto Cossa'nın yaptığı "No More Pity or Oblivion" (Kayıtsızlık ya da Acımaya Paydos) isimli film, sadece çağdaş bir film olmayıp aynı zamanda Maria Estella Martinez de Peron başkanlığındaki son peronist hükümetin yönetimi boyunca yaşanan olayları gün ışığına çıkarmaktadır. Büyük ilgi uyandıran bu film, 1983 Eylül'ündeki genel seçimlerin hemen öncesinde gösterime girdi. (Bu seçimler, 1976 yılında peronist hükümetin ülkeyi yönetmede acizliğini ileri sürerek darbe yapan askeri cuntadan sonraki ilk seçimlerdi). Film tek bir bölümden oluşmasına karşın, Arjantindeki bu karmaşayı yansıtmaya yetmiyordi: "1974 sonbaharında Colonia Vela kasabasındaki bir grup peronist "üstlerinden aldıkları talimat uyarınca" yine bir peronist olan ancak "çok fazla solda" olmakla suçlanan belediye başkanlarını görevden almaya karar verirler. Ancak başkanın arkadaşları ile karşıt grup arasında gerçek bir savaş başlar ve

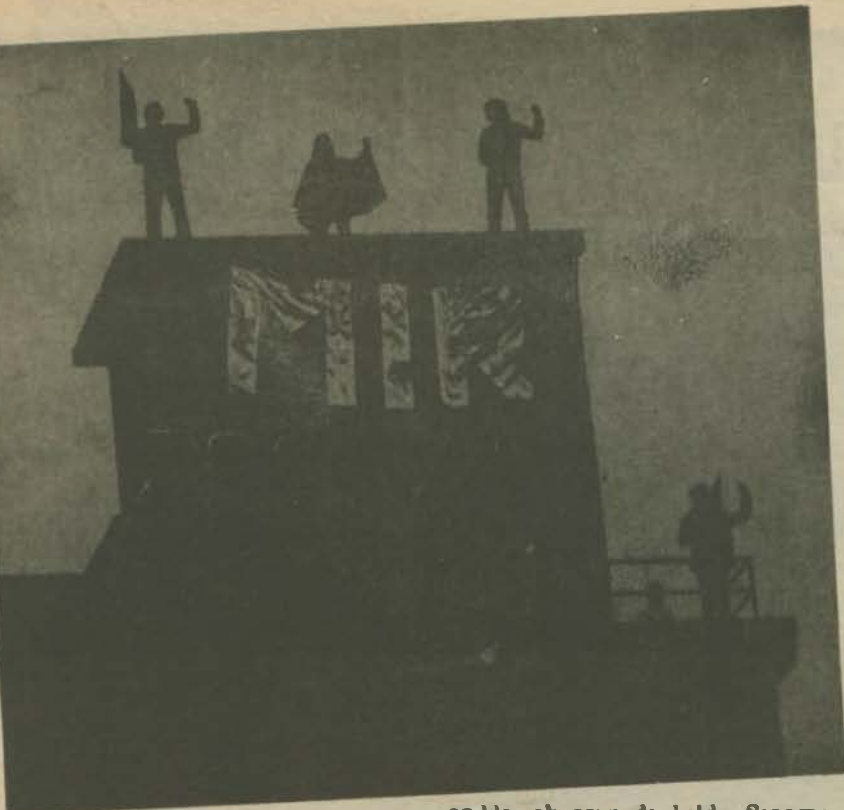

Füsun Yücel-Zeki Yücel

birçok kişinin ölümüne neden olur.." Bu film seçim arifesinde gösterime girdiğinde, peronist ve radikal partiler iktidar için mücadele ediyorlardı. Film, bu koşullar altında açık bir sorumluluk çağrısını yerine getirmiş oluyordu. Sonuçta, şüphesiz peronistleri desteklemeye niyetli bir grup seçmen üzerinde etkili oldu.

Arjantin sinemasındaki "yeni akımın" tek temsilcileri Ayala ve Olivera değildir kuşkusuz. Örneğin 1982'de David Lipszic'in adı duyulmaya başlandı. San Sebastian film festivalinde "The Return"(dönüş) filmi, genç yapımcılara verilen en iyi film ödülünü kazandı. Aslında sinemanın hiç de yabancısı olmayan ve uzun yıllar aktörlük yapan Lipszic, bir film yönetmeni olarak oldukça yeni olup, The Return, yönetmen olarak gerçekleştirdiği ikinci filmidir. Filmde aynı zamanda günümüz orta yaş sanatçılarından biri olarak görünen Lipszic, kendisini sinekamera aracılığıyla gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışan sinema işçileri grubunun bir üyesi olarak tanımlamakta.

The Return, ilk bakışta sanatsal kaygılardan uzak bir konuyu işler görünüyor: 18 yıllık bir aradan sonra iki arkadaş tekrar karşılaşırlar. Birisi bu süre içinde yurt dışında bulunmuştur. Yokluğu sırasında ülkede neler olup bittiğini anlamak istemektedir, ve bunlara ilişkin sorularla doludur kafası. İşte film bu sorulara yanıtlar getirmektedir. Bu yapıt aslında son 20 - 25 yılın olaylarının, halkın giderek yoksullaşmasının, ülkenin yabancı sermayeye nasıl peşkeş çekildiğinin ve Arjantinlilerin bağımsızlıkları uğruna verdiği savaşımın bir özetidir. Film Falkland savaşının etkilerinin Buenos Aires'de hala hissedilmekte olduğu bir dönemde gerçekleştirildi. Birçok seyirci, hatta sinema eleştirmeni, The Return'un Falkland adalarında savaşan Arjantin askerlerine bölgeyi yeniden ele geçirmek için savaşmaya üstü kapalı bir çağrı olarak değerlendirildi. Öyle ki, Lipszic filmin İngiltere'de gösterilmesine çatışmasıyla hiçbir ilgisi olmadığını açıklamak zorunda kaldı: Senaryo düşmanlığın başlamasından 6 ay önce yazılmıştı. Ancak yine de Güney Atlantik'te geçen olayların en azından film üzerinde bazı etkileri olduğunu da kabul ediyordu.

Günümüz Arjantin'inin sorunlarını ayrıntılı bir şekilde ele alan yapıtlardan biri de Adolfo Aristarain'in yönetmiş olduğu "A Time for Revenge"(Öç Zamanı)'dır. Kolombia'nın Cartagena kentinde yapılan 23. Latin Amerika filmleri festivalinde büyük ödülü kazanan filmin konusu başkentteki büyük bir fabrikada geçiyor. Bu filmde yönetmen, işveren ve işçiler arasındaki sınıf mücadelesinin, uzun ve çetrefil bir savaşım sonunda nasıl işçi sınıfının zaferi ile sonuçlanacağını gözler önüne seriyor.

Son olarak da Arjantin sinemasının en yeni yapımlarından olan ve 1986 İstanbul Sinema Günlerinde de gösterilen iki filmi ele almalıyız. Bunlardan az tanınmış olanı, Alejandro Doria'nın "Darse Cuenta"sı (Anlamak). Filmde bir doktorun çalıştığı hastane, ailesi ve çevresi ile olan ilişkileri irdelenmiş ve bu bağlamda yaşam hakkındaki görüşlerinin işlenmesinin yanısıra televizyondaki hastane dizileri de alabildiğine hicvedilmiş. Filmin geneline bakıldığında, günümüz Arjantin'inde yaşanan bilinçlenme arayışlarından bir kesitin yansıtılmış olduğu görülür.

Birçok ödülün sahibi Puenzo'nun Resmi Tarih'ine gelince bu film günümüz Arjantin sinemasının varmış olduğu düzeyi kanıtlayan bir başyapıt olduğunu baştan sona hissettiren bir sorgulama filmidir. Filmin en önemli özelliği klasik sinema yapısı içinde işlenmiş duygusal bir öykü temelinde askeri cuntanın yönetiminde ezilen Arjantin halkının yaşadıklarını güçlü bir gözleme dayanarak yansıtmasıdır. İlk bakışta Gavras'ın "Missing"(Kayıp) filminin temasını çağrıştıran, ancak ondan çok daha defalarca, baskıyı bizzat yaşamış kişilerle gerçekleştirilmiş Resmi Tarih, ne sinema sanatına ne de tarihsel gerçeklere ihanet etmeden özle sanatı başarıyla harmanlamış, onurlu bir film. Filmde yıllar boyu insanlara empoze ettirilen resmi tarihi öğrencileri karşısında savunarak anlatan Alicia adlı bir öğretmenin (Norma Aleandro) uluslararası tekellere çalışan kocası Roberto (Hector Alterio) ve evlat edindikleri kızı ile sürdürmekte olduğu mutlu yaşamlarının, bir şüphe sonucu yaptığı araştırmanın kendisini cunta dönemi Arjantininin insanlık dışı gerçeklerine götürdükten sonra ne denli değiştiği ve sonunda öylesine inanarak öğrettiği resmi tarih başta olmak üzere, kocası hakkındaki düşünceleri dahil birçok yanılgıdan nasıl sıyrıldığı anlatılmakta. İnsanların birdenbire nasıl "ortadan kayboldukları", hapisanelerde ne gibi işkencelerle karşı karşıya kaldıkları, kendi öz çocuklarından nasıl koparıldıklarını büyük bir acı ve nefretle gören Alicia, yalnızlığı ve mutsuzluğu pahasına çevresindeki sahtekarlıktan uzaklaşırken bilincini ve bu yoldaki tercihini de ortaya koymuş oluyor.

Görüldüğü gibi Arjantin sineması yepyeni bir atılımın eşiğinde. Cunta sonrasında birçok ilerici yönetmen ülkeye döndü, sansür komitesi dağıtıldı. Bu nedenle halk, önceden yasak olan birçok yerli ve yabancı filmi seyretme olanağına kavuştu. İşte 10 yıllık bir aradan sonra Riccardo Wullicher'in "Quebracho"'su, Hector Olivera'nın "Başkaldıran Patagonya"'sı gibi birçok yerli yapım vizyona girerken, Mikhail Romm'un "Ekim Devrimi ve Lenin" "Lenin 1918'de"si, Sergei Eisenstein'ın "Potemkin Zırhlısı" ve "Grev" gibi yıllarca Arjantin'e sokulmamış Sovyet Sinemasından örnekler de ilk kez Arjantinlilerin seyrine sunulabiliyordu.

Ancak Arjantin sineması bugün hala bir dizi sorun ile karşı karşıyadır. Bunların başında sinema endüstrisine yapılan yatırımların oldukça sınırlı olması geliyor. Ülkede yaşanmakta olan ekonomik kriz sinema sanatını da olumsuz yönde etkilemekte. Sadece geçen yıl mali sorunlar yüzünden başlanmış olan 12 filmin çekimi durduruldu. Televizyon ekranlarında gösterilen yıllık 350 - 400 filmden yalnız 25 - 30'u yerli yapım. Gerisi yurt dışından gelmekte ve büyük bir çoğunluğu bizdeki gibi uyutucu, içi boş Amerikan filimleri oluşturmakta. Ancak bugün Arjantin'deki ilerici basın ve demokratik örgütler ABD'nin uygulamakta olduğu kültür emperyalizmine karşı çıkabilmekteler. Tanınmış yönetmen Mario Sabato bu konuda şunları söylemekte: "Ülkemizin yönetmenleri tam bağımsızlığımızın sağlanması için yürütülen savaşımdan daha az önemli ve daha az gerekli olmayan ulusal kültürümüzün bağımsızlığı için yürütülen savaşımı da desteklemeli ve başarıya ulaşması için ellerinden geleni yapmalıdırlar. "Gün gelecek" diyor Sabato, "Yeni sömürgeciliğin ne ekonomimize ne de kültürümüze el atamamasını sağlayacağız". ●

Sıradan Bir Ölüm Üzerine

Sıradan bir sokaktı onun öldürüldüğü sokak, hep bildiğimiz
Parke taşlı belki, kaldırımları gitgide aşınan...

Sıradan bir mermiydi onu öldüren, ne önemi var
Basit bir şeydi işte, kurşun ve kovandan oluşan..

Sıradan biriydi silahı ateşleyen ne olsun ki
Bir sokak itiydi en çok, çöplüklerde dolanan..

Sıradan bir ölümdü onunkisi unutma sakın! Sıradan!
Öldü ve bitti öyküsü, sen varsın şimdi...

Ekim / 1985

Muharrem Ender Öndeş

1887-1985 yılları arasında yaşayan Rus asıllı Fransız ressam Marc Chagall'ın resimleri Paris'te Opera Binası'nın tavanından, Moskova'daki sanat galerilerine, New York Metropolitan Operası'nın duvarlarına kadar uzanıyor. Çağdaş resim sanatının ustalarından biri olan Chagall'ı arkadaşı ve ünlü Sovyet sanat eleştirmeni Alexander Kamensky'nin bir yazısıyla anıyoruz.

ÖZGÜRLÜĞÜN ve SEVGİNİN RESSAMI

MARC CHAGALL

Marc Chagall tıpkı Titan gibi çok uzun bir süre yaşadı ve gene onun gibi yaşamının son gününe kadar hiç durmaksızın çalıştı. Çocukluğunu Rusya'da geçirmiş, daha sonra 1900'lerin başında Fransa'ya yerleşmişti, ama yaşamı boyunca hep o sessiz Belorus kasabası Vitebsk'te geçen ilk yıllarına ilişkin konuları yansıttı resimlerine. Ne var ki, onun bu "kasabalı" geçmişi, sanatının dar kalıplar arasına sıkışmasına ya da salt bir yerellik taşımasına neden olmadı hiçbir zaman.

Şimdi bu satırları yazarken 5 Haziran 1974'ü, Chagall'ın Moskova'daki Tretyakov Sanat Galerisi'ndeki sergisinin açılış gününü anımsıyorum. Gözlerime inanamamıştım. İçerisinin sıcağına, insanın sinirlerini bozan kalabalığa aldırmaksızın, galerinin koridorlarında koşuşturan, bir an durup sonra yine yürüyen o ufak tefek, zarif adam bir ay sonra seksenaltıncı doğumgününü kutlayacak olan Chagall olabilir miydi? Evet, gerçekten de tüm gençliği, tepkiselliği ve sevecenliğiyle Chagall'dı bu. Neyse ki törensel bir açılış düzenlenmemişti, yalnızca ressamın kendisi kısa bir konuşma yaptı. İçten, yürekten olduğu kadar beklenmedik, şaşırtıcı bir konuşmaydı bu. Tek sözcükte özetlemek gerekirse tipik bir Chagall'dı. Onun kocaman eliyle, düzensiz hareketlerle karaladığı konuşma notlarının bir kopyesini almıştım. Birkaç gün sonra Chagall'a rastladığımda, daktilo ettiğim konuşma metnini de imzalamasını istedim. Burada bu konuşmanın bir bölümünü sunuyorum.

"Elli yıllık bir aradan sonra beni buraya, doğduğum ülkeye davet ettiğiniz için hepinize içtenlikle teşekkür ediyorum. Aynı zamanda çalışmalarımın bir bölümünü Tretyakov'da sergilediğiniz için de teşekkür ederim.

Şimdi gözlerimde yaş göremiyorsunuz, çünkü bunca zaman uzakta yaşamış olmama karşın, anayurdum, babamın memleketi hep yüreğimdeydi. Toprağımdan sökülmüş bir ağaç gibiydim, köklerim havada kalakalmıştı bir süre. Ama gene de yaşadım ve büyüdüm.

Bu çelişki sonuna dek sürecek. Sık sık söylediğim gibi, ya

renk ya da kimya sorunu. Avrupalı ve Amerikalı sanatçılar, önce, Roma'ya yöneldiler daha sonra Paris çekti onları, ama Asyalı ve Afrikalı sanatçılar yerlerinde kaldılar. Ben küçük bir çocukken, benliğimde bir renk vardı, belki de mavinin bir gölgesiydi düşlediğim. İçgüdüm de beni bu rengin pırıldadığı yerlere sürükledi. Rus sanatçıları Brullov ile İvanov'un Roma'ya gittikleri gibi, daha sonraları bazı genç sanatçılar da Paris'te buldular kendilerini. Burada bu çelişkinin tüm ayrıntılarını tartışacak değilim. Ancak benim için ne söylenirse söylensin, ister büyük, ister sıradan bir sanatçı olarak kabul edileyim, her zaman Vitebsk'teki ana babama bağlı kaldım.

Bugün herbirinizin teker teker elini sıkmak istiyorum. Sevgiden sözetmeyi çok severim, çünkü insanların gözlerindeki ve resimlerdeki o sevecen renk derinden etkiler beni. Ve bir insana en çok gerekli olan şey, dünyayı özel gözlerle, daha yeni doğmuş gibi görebilmektir."

Seksen yıllık ressamlığı süresince, Chagall'ın çalışmaları konu, yaklaşım, biçem ve çeşitli akım ve türlere bağlılık bakımından büyük değişimler gösterdi. Pastoral idillerden, acı çekmeye, trajedilere dek uzanan bir duygu çeşitliliği yaşadı ve bunu resimlerine yansıttı. Ama her zaman koruduğu bir özellik vardı, o da "dünyayı yeniden doğmuş gibi, özel gözlerle görebilmesiydi." Resimlerinin kendine özgü birçok yönü, duygu saflığı ve düşsel/masalsı havası da hep buradan kaynaklanıyordu.

Artık herşey garip bir hız ve kolaylıkla oluyordu, sanki bir mucizeymiş gibi ya da düşteymişçesine.. Şimdi Tretyakov'da bulunan "Audessus de la ville" (Kentin Üstünden) resmindeki aşıkların mutluluk içinde uçuşları gibi ya da 1917'de yaptığı ünlü yağlıboya çalışması "Yolcu"daki süzülüş hareketi gibi. Bu resimde, özne kendini ağırlığından ayrılmış hisseder, kollarıyla bacakları iki çift kanatmışçasına yana açar ve dingin, basit bir küçük kasabanın ve dünyanın üzerinde, sonsuzluğun yoğun mavisinde yüzer.

Chagall bu resimdeki motifi büyük bir pano üzerine de çalıştı ve Ekim Devrimi'nin Birinci Yıldönümü nedeniyle Vitebsk'de sergiledi. Onun resimlerinde özgürlük kavramı uçmak eylemiyle özdeşleşmişti. Resimlerinde, simgeler, benzetmeler, çift anlamlı motifler kavramamız. Bu dönemi olarak adlandırabileceğimiz çalışmaları, karmaşık, her an tetikte ve beklentiler içindeki bir dünyayı gösteriz ki bu dünyada, düşsel ve doğaüstü olanla gerçek olan örtüşmüş, birbirinin içine girmiştir. Gözlemlenen geçiş dünyasında herşey hareket halindedir ve yabancıdır.

Yoksul bir Yahudi ailesinin çocuğuydu. Yaşamının ilk yılları güçlüklerle doluydu ve ün kazanması da hiç kolay olmadı. Ama sonra deli bir kasırga gibi Rusya'nın, daha sonra Avrupanın ve dünyanın sanat çevreleri üzerine esti.

Chagall'ın yağlıboyalarındaki düşsel hava ile geleneksel folklora yakından bağlıdır. 1918'de yaptığı "Yeşil Kemancı" resminde bir müzisyen ve çevresinde o müzisyenin müziğin etkisiyle düşlediği herşeyi görürüz; yaşadığı sokağı, sevdiği insanları ve yüreğine yakın duyduğu toprakları. Chagall için en önemli olan şeylerden birisi, doğumun, ölümün ve sevginin gerçekliğini sergilemektir.

Bunda ve diğer resimlerinde, büyük bir gürültü, coşu ve hoşluk [illegible] bir [illegible] seziniz. Çalışmaları [illegible]

Andre Kertesz "Fotoğrafın güzelliği onun gerçekliğindendir..."

Kertesz, kendi kendini yetiştirmiş amatör bir fotoğrafçıydı. 1912'de günlük yaşamdan gelişigüzel fotoğraflar çekmeye başladı. Daha sonra dünyanın her yerindeki fotograf salonlarında sergilenen duygusal ve süslü resimlere karşı çıkacak ve bunun ne büyük bir "asilik" olduğunun ayrımına varmayacaktı. Birinci Dünya Savaşı nı bile en doğal, en gerçek hali ile görüntüledi. Fotoğraflarında zafer çarpışmalarına, kahramanlara, sürüyle madalya alan generallere yer vermedi. En ön saflarda savaşan bir asker olarak bitli ıslak siperlerde yatmanın ne demek olduğunu ve savaş öncesi günlerde kalan, belki de bir daha hiç yaşamayacakları, hüzün dolu şakalaşmaları çok iyi biliyordu. Onun fotoğraflarında sıradan insanlar vardır. Nadir bulunan bir dinlenme anında piposunun keyfini çıkaran bir asker, ya da kırsal yaşama olan tutkusunu belli etmeyen, ancak bir alaca ineği otlaşmak için karşı çayıra koşan bir diğerinde olduğu gibi. Bütün bu fotoğraflar sanki günlük yaşamdan anının yakalanmışçasına önemsiz ayrıntıları içerir.

Eğer fotojurnalizmin doğuşunun kolay taşınan, her an fotograf çekmeye hazır bir fotograf makinasının bulunması ile ilişkili olduğu söylenirse, bir an için yakalayabileceğimiz ince fakat önemli ayrıntılara fotograf sanatına kazandırılmasının da Andre Kertesz'in kişiliğinde, bu tür bir fotograf makinasının bulunmasından çok önce ortaya çıktığının belirtilmesinde de yarar vardır.

"Kendime fotoğrafçılığın dışında bir uğraş seçmeyi asla düşünmedim." Artık ünlü biriyken bir gazeteciye böyle söylemişti Kertesz ve şöyle sürdürmüştü konuşmasını: "Elime, bir fotograf makinası almadan önce böyle biri olmayı düşlemiş, bir fotograf makinam olunca böyle bir fotograf çekebilmeyi istemiştim." Yaşamını anlatan tümüyle özel, heyecan verici bir günlüğü vardır. Kuşkusuz mükemmel bir günlüktür bu, insan yaşamındaki tutkuya bir duygunun görsel bir konseri, ölümsüz dakikaların değeri ve dünya güzellikleri için.

1925'de Kertesz, Paris'e geldiği zaman 31 yaşındaydı. Orada ünlü sanatçılar, şairler, ressamlar, eleştirmenler, gazeteciler ve politikacılarla birlikte oldu. Her zaman şu ilkeye bağlı kaldı: 'Fotoğrafın güzelliği onun gerçekliğindedir." Fotograf makinasıyla sanatın, yazın'ın, 1920 ve 30'ların moda ve eğlence dünyasının içinde yer aldı. Yeni düşünce akımlarının ve eğilimlerinin merkezin de yaşadı. Düşünsenize böyle bir kentte, böyle zamanlarda, fotoğrafını çekebileceği neler bulamaz ki insan. Ama o yine de gösterişli ve soylukonular aramadı. Sen nehrinin kenarındaki bankalarda kestiren serseriler, Paris'in o ünlü meydanındaki tavernalarda çalışan işçiler, içten bir ciddiyetle bulvar kahvelerinin masalarında yer işgal eden aşıklar, sokak satıcıları, hokkabazlar, İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından hemen bir gün önce faşizme karşı gösteri yapan ateşli cephe taraftarları fotoğraflarında yer verdiği görüntülerdi. Çok sonraları "Candid camera"* biçiminde adlandırılan akım ve Henricatier-Bresson'un bu akımın başlıca temsilcisi olarak nitelendirdiği Kertesz'in fotograf makinası, bir insanın ortak sorunlarını çeşitli durumlarda kaydedecekti. Kertesz 27 yıl boyunca, Paris'te çektiği fotoğrafları yitirdiğini sanıyordu. 1936'da 12 aylık bir anlaşma ile çalışmak üzere Fransa'dan ayrılarak Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti. Ne var ki, savaşın sadece zamanında geri dönüşünü değil, denizaşırı bir ülkedeki konukluğunu 30 yıl kadar uzatacağını bilemezdi. Artık Paris'teki ürünlerini tümüyle yitirdiğini düşünürken, oradaki bir arkadaşı, Fransa'nın güneylerindeki eski bir çatonun mahzeninde Alman faşistlerinden sakladığı negatifleri ona geri gönderdi. Amerikan dergileri fotoğraflarının Orta Avrupa'nın lirik ve öznel niteliğini taşıdığını ileri sürdüklerinden, Kertesz bundan sonra fotoğraflarında yeni düzenlemeler yapmak zorunda kaldı. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sergilerinde ara sıra da olsa boğucu kazandığı oluyordu. (New York'da Modern Sanat Müzesi'nde 1964'de açılan sergisinde olduğu gibi). Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yaşama biçiminden dolayı hemfikirsizlik gösterdiği kınayan Kertesz, "günlük yaşamı doğal haliyle gözleyen, modern fotoğrafçılığın büyük öncülerinden ve fotojurnalistler tarafından saygıyla sözedilen" biri olarak tanımlanıyordu.

Kompozisyonlarındaki o kendine özgü anlatım, fotoğraflarında kusurlardan arınmak için yaşamı boyunca ona yol gösterdi. Üretime doğrudan bedeniyle katılma tutkusu ileri yaşlarda bile şaşırtıcı bir güçle üretmesine olanak vermiştir. Fotoğraflarında yaşamsal değerleri epik olmasa da lirik olarak koruyan Kertesz, görsel bir kusursuzluk örneği vermiş ve insan onurunu son derece tutkulu bir biçimde dikkate alarak insancıl bir düşünce yapısına sahip bütün fotoğrafçıları etkilemiştir.

İlk kez 18 yaşında eline aldığı fotograf makinasından hiç ayrılmadı. 90. doğum yıl dönümünde ülkesi Macaristan onu bir sergi ve kitapla ödüllendirirken, o hâlâ fotograf koleksiyonu "Macar Anıları"na eklemeler yapmakla uğraşıyordu. Sözü edilen kitap yayınladığı en etkileyici kitaptır. Macaristan halkına "insan doğduğu ülke ile bağlarını hiç bir zaman koparamıyor" derken, sözlerinde bir yabancı aksanının izleri yoktu.

Büyük fotoğrafçı 27 Eylül 1985'de öldü. Çektiği son fotoğraflar, ölümünden bir ay öncesinin tarihini taşımaktadır.

* (Candid, her alanda, her şeyi olduğu gibi, gerçekçi, açık yürekli, yanıltmayı, iletmeyi amaçlayan ve Kertesz'in öncülerinden olduğu fotoğraf türüdür.)

"ÇENTİK OYUNCULARI"

Mayıs ayı içinde, Ankara Sanat tiyatrosunda, Çentik Oyuncuları "Meşguldü Şekspir Baba" adlı bir oyun sergilediler.Oyunu, Funda Alaybeyi,Özcan Yağcı yazdı, Orhun Şemin yönetti. Oyun sonrası Çentik Oyuncuları ile yaptığımız söyleyişi aşağıda yayımlıyoruz.

■ *Amatör bir topluluksunuz. Oyununuzu izledik. Kısaca sizleri tanıyarak başlayalım söyleşimize.*

□ YAĞCI: Bizler de sağolun diye başlayalım söze. Grubumuzun adı Çentik Oyuncuları. Üç yıldır hiçbir destek almadan amatör olarak tiyatro çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Uzun uzadıya amatörlüğe ilişkin sorunları sıralamanın pek anlamı yok. Bu yüzden kısaca şöyle diyebiliriz. Güçlük ve zorluklarla ve bunlara dair ilginç ve komik örneklerle dolu üç yıllık bir geçmişimiz var. İlginç olan, yönetmenimizi, oyuncumuzu, oyun yazarımızı, gişecimizi, kısacası tiyatro adına akla gelen herşeyi, hatta seyircimizi bile bizden buluyoruz. Aşık Veysel oyununun tekstini Demet Günoğlu, Ayı Masalı'nın ikinci perdesini gene Demet Günoğlu ve Funda Alaybeyi yazdılar. Bu yıl oynadığımız "Meşgüldü Şekspir Baba"nın tekstini ise ben Özcan Yağcı ve Funda Alaybeyi birlikte yazdık. Tüm oyunlarımızı arkadaşımız Orhun Şemin yönetti. Geçmiş yıllar ilginç ve komik örneklerle dolu dedik. Bir tekini anlatarak adımızın neden Çentik olduğunu da açıklamak istiyorum. Aşık Veysel'i oynadığımız yıl, hiçbir yerden birtek spot dahi bulamayınca, koca sanatevini otuzdört gaz lambası ile aydınlatmaya kalktık. Zehirlenir iz korkusuyla yöneticiler bulamayız dedikleri spotları buldular. Bize de pavyondan bir ışıkçı bulmak kaldı. Bu koşullar altında, tiyatroya, iyiye, güzele derlitoplu düşünceye, ancak çentik kadar katkıda bulunulurdu, adımız da Çentik oldu. Hepimiz üniversite öğrencisiyiz. Okulunu zamanında bitirebilecek sadece ve sadece iki arkadaşımız var. Geri kalanı, zamanında bitmeyen okullar için hiç de üzüntülü değiller. Nedeni ortada. Hepimiz şu anda çileli bir şekilde içinde bulunduğumuz tiyatro uğraşının değerli bir okul olduğuna inanıyoruz.

■ *Kendi tekstinizi kendinizin yazma nedenini öğrenebilir miyiz?*

■ YAĞCI : Uzunca bir süre tekst araştırmamız oldu. Çokça okuduk. Fakat istediğimizi bulamadık. Bunda bir etken de tiyatroya bakış açımızdı. Gülmeyi çok seviyoruz. Düşüncemize göre gülerek öğrenmek ve öğretmek en güzeli. Tiyatro, salt eğlendiricilik işlevini yerine getiremez. Yani sahne gerektiği gibi kullanılmalı uygun dil yakalayarak öğretici olabilmeli. Gerçi ne bizler öğretmen, ne de izlemeye gelenler öğrenci. Diyoruz ki bugünü görelim, uygun dili bulalım, bilinenin tekrarı olsa da, olanı, gözler önüne kendi kişisel düşüncelemizi de katarak serebilelim. Buradan yola çıktığımızda bize ait teksti bulamadık. Biz yazdık. Biz bizi, çokça eksik ve yetersiz anlattık belki ama bizi de, bizden iyi kimse anlatamazdı. İntiharımızı, sevişimizi, yozluğumuzu, özlemlerimizi, yabancılığımızı kısacası seksen sonrasının genci olmayı biz anlatabilirdik.Çokça eksik oldu ama beklediğimizin üzerindeydi ortaya çıkan.

□ *Özcan'la birlikte yazmışsınız. Neydi anlatmak istedikleriniz.*

■ ALAYBEYİ : "Anlatılamıyanı anlatıyorum" diyordu, oyunda olay örgüsünü üzerine kurduğumuz,Sevgi tipi.Neydi bu anlatılamıyanlar?.. Bolca korkuydu, suskunluktu, yeter artık yeterdi anlatılamıyan. Bunların sese ve söze dönüşmemesiydi anlattığımız. Beş ay önce intihar eden bir öğrenci arkadaşın, bıraktığı mektuplardı çıkış noktası. O mektupları, yüzde kırkların üzerindeki enflasyon, arap saçına dönen üniversite öğretimi, yurtlarda akmayan sular, yanmayan kaloriferler, değişmeyen öğlen ve akşam yemeği simitleri yazdırmıştı. Geleceğin teminatı biz gençlerdik, ama daha da emin olunması için iyice yaşlanmamız gerekiyordu herhalde. Her işin başı sonu gülmek. İntihar bile,yüreklere saldığı zehirlere rağmen gülerek anlatılabilirdi. Bizler de bunu anlatmaya çalıştık. Yarını, bugünden kuracaksak, bugün yaşamamız,ne olursa olsun azrailin inadına yaşamamız gerekli diyorduk oyunumuzda.

□ *Peki, çok alışılagelmiş bir soru yöneltelim. Tiyatronun işlevini nasıl açıklıyorsunuz.*

■ ALAYBEYİ : Bu sorunun yanıtı da tiyatroya bakış açımızdan bağımsız değil. Günümüzde pekçok etmen, insanlara insan olduklarını unutturma uğraşında. Sanki başta düşünce yetisi olmak üzere insana yakıştırdığımız eylemlerin tümü

yok edilmeye çalışılıyor. Hiçbirşey düşünmeden sadece solumak, doymak, gülmek ve sevmek, kendi dışındaki soluğu, gülüşü, doyuşu, sevişi görmeden yaşamak, insanın sadece kendisi için yaşaması, insana yakışır bir yaşam mıdır sorusunu akla getiriyor. Düşünceme göre, en ufak zerresinin değeri bilinen, nefesler, gülüşler ve hepsinin paylaşılmasıdır insan onuruna yakışan. Bana dokunmayan yılan bin yaşasın demek insan oluşu kabullenmemektir. Altın olan sükuttan daha değerli sözler bulmalıyız ki, susmayışımız anlam kazansın. İşte burada sözü edilecek çokça araçlardan biri, tiyatro gündeme geliyor. Tiyatronun başardığı bize bizi unutturmamasıdır. Bir oyunun ardından, başkalarının düşüncelerini izleyip de tek bir cümle dahi kazınmışsa beyinlerepaylaşım gerçekleşmiştir ve sonrası için yol açılmıştır artık. Düşünsenize, bir salon dolusu insan bunun iki katı göz, gözler ve beyin bileşkesi.. Söz amatörlere dair ise, bu gün salonlar dört beş defa dolsa da yarın yirmi otuz kez dolmayacağını kimse garanti edemez. Gişe kaygısından uzak fakat parasal sorununu da bir kambur gibi sırtında taşıyan amatör tiyatrodur, yeninin bulunmasında cesaretli adımlar atacak olan.

□ *Oyunu siz yönettiniz. Sizden de amatör ve profesyonel çizgi arasındaki farklar ve bu konu hakkında düşündüklerinizi öğrenelim.*

■ ŞEMİN: Günümüz tiyatrolarının yaşadığı kargaşalardan biri de amatör profesyonel ayrımının bir bakış açısı olarak berraklaşmamasıdır. İçerikleri gereği paralı oyun kıstası, en az öneme sahip olduğu halde gişe kaygısı taşımaya başlayan tiyatroya profesyonel damgasını yapıştırıyoruz. Nedense yaptığımız işin "ne olduğu" üzerine kafa patlatmak zor geliyor bizlere. İki parça kostüm giyip, perde ipini çekecek birini bulmak yetiyor tiyatrocu olmak için. Hele hoşgörü dolu alkışları nedensiz ve nasılsız bir çabaya eşit edince amatör niteliğe bürünmek işten bile değil. Oysa tiyatroda amatörlük eskiyi bilmekle başlar. Dünü anlamadan bugüne yön vermenin anlamsızlığını görmekle başlar. Sonra da daha doğru, daha güzel olana ulaşma çabasıyla kimlik kazanır. Bu işte bir bilet parasıyla ölçüt, böyle düşünenlere diyoruz ki, Türkiye'de profesyonelliğe ulaşmış ama henüz amatör olmayı başaramamış bir tiyatro yapılması vardır. Amatör yapı, hataların ve eksikliklerin, salt emeğin saygınlığı içinde göz ardı edileceği, her şeye karşın alınacak alkışın garantisiyle rahatlık kazanmış bir anlayışı kaldırmaz. Tersine bu yapı, tiyatronun kuramsal ve teknik birimlerinde tam ve etkin bir donanımı gerektirir. Bilimsel sözcüklerle bezenmiş, sert çizgilerle sınırlandırılmış, esneklikten uzak bir kuram anlayışı soğuk ve mekanik bir yenilik arayışını da beraberinde sürüklüyor. Oysa biliyoruz ki, sanat insana dayanır, tiyatro insan sıcaklığıyla perdeyi açacak gücü bulur. Sahnemiz,her ne kadar eksiksiz ve sağlam bir tiyatroyu gerektirse de, bu engin bilgini'n (!) bangır bangır seyircinin kafasına vurulduğu, sevecenlikten uzak bir anlayışı da o kadar gereksizdir. Bizce sorun içerik biçim kaygısının dengesizliğinden kaynaklanıyor. Aşırı bir içerik sevdasına kapılıp gitmişiz. Sanat, izleyeni olmadan izleyeni kavramadan bir anlam kazanmaz. Sanatta çıkış noktası içerikse, sanatla, izleyeni'n bağını kuran da biçimdir. Estetik kaygıdan yoksun bir tiyatro, ne denli sağlam bir mesaj yüklese de kafasına, kafasındakini anlatacak en etkin yolu güçlü bir teknik-estetik yapıyı sağlamadıkça ve bunu insanla yoğurmadıkça varlığıyla övünemez. İşte amatör düşünce bu dengeyi de tasa edinmelidir kendine. Söylediklerimiz hep özel çabalara ilişkindi. Devletin, kendi sahnelerinde, tiyatroya bakış açısına değinmek gerekir mi bilmem. Tiyatro politikasından yoksun, dinamizmini kaybetmiş mi bilmem. Tiyatro politikasından yoksun, dinamizmini kaybetmiş bir kurumda amatör ruh kaygısı anlam taşımıyor. Şu bir gerçek, devlet elinde tiyatro Cumhuriyet Dönemi ile birlikte yüzü gülen bir kukla haline getirilmiştir. Oysa bugün kuklanın yüzü gülmüyor, iplerini kimin elinde olduğu ise siyasal iktidarların sorunudur artık.

□ *Grubun genel sanat yönetmenisiniz. sizden de, geleceğe ilişkin düşüncelerinizi alarak söyleşimizi noktalayalım.*

■ GÖKÇEOĞLU : Çentik Oyuncuları'nın Türk Tiyatrosu'ndaki yeri nedir sorusunu sorabilmek için daha uzun yıllar gerek demeliyim ilkin.. Ancak, edinmek istediği yer ardında bıraktığı üç yılda giderek netleşiyor, belirginleşiyor. 1980 sonrası okul tiyatrolarında güçlenen merkezi denetimin getirdiği kısıtlayıcı ortama "bir tepki olmak" anlamında yanyana gelen topluluğumuz her yeni çalışma döneminde çıkış yerinden oldukça uzaklaştı. Artık YÖK'ün okul tiyatrolarındaki sanatsal(!) uzantılarına bir reaksiyon değil, amatör tiyaroların yolaçacağı bir gelişimin aksiyonunu oluşturma çabasındayız. Kendini kendi boyutları kadar gösteren aynalara bakmaktan korkmayın, iletmek istediklerini kendi yaşam pratiklerine geçirerek salt bir mesaj olma kuruluğundan kurtarmış-en azından kısa dönemde- kalıcılık sorunlarını çözebilecek iskeletlerini kurabilmiş amatör topluluklarla başarılacak çok şeyler olduğu inancındayız. Özgün yapılarımızı ortadan kaldırmadan, yapıcı bir eleştiri ve samimi bir dayanışma ile yaratılmaya çalışılan bencil, görgüsüz, köşe dönmeci, yabancılaşmış insan tipine sağlam bir fren basılabilir diyoruz. Öğrenci gençliğin yığınlaştığı Ankara'da dağınık çalışmalar ulaşabilecekleri sonuçların çok gerisinde kalmakta, amatör birliktelik daha bir gereklilik göstermektedir. Çentik oyuncuları olarak böylesi bir oluşuma katkıda bulunmanın sevincini yaşıyor, dürüst bir tiyatro anlayışını yeşertmek için tüm dostlara açık bir çağrıya seslendiriyoruz.

□ *Oyuna katkıda bulunan diğer arkadaşların adlarını öğrenerek söyleşimize son verelim.*

■ GÖKÇEOĞLU :Sahne üzerindeki arkadaşlar Şeref Akşit, Selahattin Köksal, Tansel Doğaner, Özdemir Aydın, Özcan Yağcı, Mete Tekinalp, Murat Gören, Mehmet Adalı, Alev Oğuz, Buket Özgen, Orhun Şemin, Funda Alaybeyi Aktan Keskin, Canan Elvanlıoğlu, Özlem Demirtaşlı ve ben Ahmet Gökçeoğlu.

okuma notları

***Kurtlar Arasında Çıplak/ Roman//Bruno Apitz/ Başak Yayınları Nisan 1986/Çev. Alaattin Bilgi.**

"Tutukluluk tehlikeden kaçınmaya izin verir, ama insan için tek yol vardır; o da doğruca tehlikenin ortasına atılmak."

EMİN BEBEK

Nedir çocuk? Neyi simgeler kendinden öte? Ve nedir çocukluk?... Yaşamın gözbebeği, insan ömrünün özü, filizi, çekirdeği.. Sürekli bir ilkyaz, bir diş bulut, rüzgâr bir incecik, bir duru su... Bir sevinç, bir coşku aylası. Akıl almaz saflık, sonsuz bir değişim, sakıncalı sorular... Yalınlık, güç, iyilik, direnç. Ve insanın "büyük" yaşlarında, yılgınlıkta, kirlilikte dönüp dönüp yunduğu el değmemiş gizli kaynak.

Ve nedir savaş? Yaşamın sunduğu ne varsa alıp götüren bir kinli yıkım. Nice kötülük varsa yeryüzünde hepsini özünde toplayan bir kirli gerçek, acı bir olgu. Bir kış bulutu, gece soğuğu, çocuk imgelesini örten.

Ve savaşlar içinde bir savaş. Elli milyon ölü, milyonlarca yaralı ve sakat, sayılara vurulamayan kırılmış insan onurun, işkence, acı.. Adı faşizmle özdeşleşmiş II. Dünya Savaşı. Kimbilir bugüne değin kaç romana, şiire, şarkıya, resime, filme...kısaca sanatın ölümsüzlüğüne konu olmuş bir ölümler tufanı. Ve II. Dünya Savaşında esir kampları. Kamplar içinde bir kamp: "Kayın Ormanı" "Buchenwald..- Kayın Ormanı'nda bir çocuk: Kurtlar Arasında Çıplak.

Kurulduğu 1937 yılından ilerici silahlı bir ayaklanmayla özgürlüklerine kavuştukları 1945 Nisan'ına kadar 60.000 insanın öldürüldüğü Buchenwald'ın ve Hitler'in son günleri Bir çocuk gelir kampa bir tutsağın bavulunda. Üç aylıkken annesi babası Auschwitz'de gaz odasında öldürülmüş bir Polonyalı ailenin çocuğu. Kamplarda büyüyen, insan olarak yalnız SS'leri ve tutsakları tanıyan; SS'leri ayak seslerinden bilen, ses çıkarmadan saklanan; bunu bir çocuk önsezisiyle, koşulların gerektirdiği doğal bir davranış olarak geliştiren bir çocuk.

Savaşın sonu yaklaşmış, yönü belli olmuştur. SS'ler ve tutsaklar bıçak sırtı bir tedirginlik üzerindedirler. Her iki taraf için de ölümle yaşam aynı ağırlıkta çalmaktadır kapıyı artık. Geriye çekiliş için kamplar an boşaltılabilir. Ve "bir kampın boşaltılması her zaman ölüm demektir." Ölüm, tutsaklar için sürekli vardı ama kurtuluş bu denli yakına gelmemişti. Bu yakınlıkta yapılacak küçücük bir hata - bir çocuk için de olsa- onlarca, binlerce insanın bir anda sonu demekti. Ve bu ölüm bugüne kadar olanlara hiç benzemiyordu: "...karşıda durup dudak şapırdatan ölüme artık el sallayamazsın. Bu ölüm ölümlerin en sinsisi, en çirkini. Sen son nefesini verirken burnunun dibine bir demet çiçek uzatacak kadar iki yüzlü. Bu çiçek yaklaşan bir umut; evi'yle sokaklarıyla, halkıyla, köyüyle, ormanıyla, arabasıyla, bisikletiyle, kadınıyla, yatağıyla, eşyasıyla, perdesiyle, çocuğuyla gerçek, insanca bir yaşam."

Şimdi, çeşitli uluslardan ilerici tutsakların oluşturduğu gizli direniş örgütü "Uluslararası Kaçış Komitesi" güç bir karar, zor bir seçenek karşısındadır. Çocuğu saklamak (ki çocuk, Komite ve tutsaklar için her an ölüm demektir) ya da geldiği gibi bir bavul içinde, giden kafilelerle sonu bilinmez bir yolculuğa çıkarmak.

Bu çocuk, sekiz yıldır tüm insanî değerlere, sevgiye, sıcaklığa, yaşama yabancılaşmış bu insanlar için, yitirdiklerinin ve yüreklerinin yeniden bulunması, keşfi ise, elbette seçenek, herşeyi göze alarak çocuğu kampta bırakmak, saklamak olacaktır. Ve akılla yürek, duygu ile düşünce arasındaki bu çetin savaşı yürek kazanır... ama ne acılar pahasına.

"Ölümlerine ağlanmayan askerler" öğrenmişlerdir kampta bir "yahudi piçi" olduğunu. Ve daha önemlisi tutsakların oluşturduğu gizli direniş örgütünün varlığından kesinlik derecesinde kuşkulanmaktadırlar. Çocuğu aramak adı altında başlar sorgular, işkenceler.

Acımasız sözcüğünün çok hafif, masum kalacağı iğrençlikte işkenceler, işkenceler... Müttefik kuvvetler Almanya'ya girmiştir. Çarpışmalar kampın yakınlarına kadar gelmiştir. Tutsaklar için özgürlük ve ölüm seçeneğini kıl-ince bir dengede sunan gelişmeler, SS'ler için, ölüm kusan son bir çıkışla yalnız yıkımı hazırlamaktadır. O "büyük güç"ün çok daha büyük bir korkuya dönüştüğü; korkunun, saldırganlıkla acizlik arasında bir çılgınlık ipine gerdiği günler...Sorun çocuk olmaktan çoktan çıkmıştır. Çocuk, olanların, olabileceklerin boyutlarını kavramaktan uzak; bir dünya görüşü, inanç, onur, kurtuluş, yaşam ve direniş örgütünün simgesi olmuştur.

Evet, Demokratik Alman Edebiyatının önemli romanlarından birisi Kurtlar Arasın da Çıplak. Yazarının başından sonuna kadar yaşadığı bir Alman esir kampının son günlerinin, çöküşünün, roman boyunca çok fazla öne çıkmayan -ya da diğer olayların gölgede bıraktığı- bir çocuk ekseninde, titiz bir gözlem, sanatsal bir derinlik ve ustalıklı bir gerilimle işlendiği bir roman. Bruno Apitz'in yazmak için yedi yıl uğraştığı; yayınlandığı 1958 yılında, 17 milyonluk Demokratik Almanya'da bir milyon satışa ulaşan ve Ulusal Ödülü alan; bugüne değin yirmiden fazla ülkede çeşitli dillere çevrilen ve yine yazarın hazırladığı senaryoyla sinemaya aktarılan bir kitap.

Kurtlar Arasında Çıplak'ta biz, iyiliğin kötülüğe, onurun onursuzluğa, inancın korkuya, yaşamın ölüme üstünlüğünü okuyoruz.

ŞÜKRÜERBAŞ

YÖK ÇIKMAZI
Yükseköğretim Davaları
Bilim ve Sanat Kitapları
Nisan 1986, 119 sf. 500 lira

Meclisin tatile gireceği sıralarda gündemin önemli maddelerinden biri de Yüksek Öğrenim Kanunu değişikliğiydi. YÖK'ün üniversitelerdeki bilimsel yapıyı ve demokratik unsurları hedef alan yapısının yarattığı tahribat uygulanan baskılara karşın tüm açıklığıyla kendini gösterdi. Ancak bu noktada tümüyle Yüksek Öğrenim Kanunu'na yüklenmek Yüksek Öğrenim Kurumu'nu her yönüyle değerlendirmeyi engelliyor ki işin püf noktası biraz da burada.

YÖK'ün asıl etkisi yasanın uygulayıcılarından kaynaklanıyor. 12 Eylül sonrası dönemde damgasını vuran "keyfilik" YÖK uygulayıcılarında sıklıkla başvurdukları bir yöntem. Güney Dinç'in derlemesi de bu açıdan önem taşıyor. 12 Eylül 1980 ile meclisin çalışmaya başlaması arasında çıkan yasalar hakkında anayasaya aykırılık vb nedenlerle iptal davası açılamıyor. Uygulayıcıların bir güvencesi de bu. Ancak kitabın arka kapağında da belirtildiği gibi "...çıkarılan kararnameler, yasa değişiklikleri, 1402 uygulaması...YÖK'ü iflastan kurtaramadı. YÖK'ün uygulamalarıyla alt üst etti'ği hukuk kuralları doğrultusunda açılan davalar, sürekli YÖK aleyhine sonuçlandı, birçok kararı durduruldu, kaldırıldı."

Güney Dinç, İzmir İdare Mahkemelerine açılan davalardan örnekler derlemiş. Hemen tüm örneklerde, öğretim üyeleri ya da öğrenciler YÖK aleyhine açtıkları davaları kazanmışlar, ancak YÖK'ün keyfiliğinden kurtulamamışlar. Kitap tam anlamıyla YÖK keyfiliğinin bir belgesi. Kitabı yalnızca YÖK'ün hukuk karşısında "köşeye sıkışmışlığı" olarak değerlendiremiyoruz, çünkü Güney Dinç sürükleyici ve bukuk kurallarını bile kolay anlaşılır kılan, öykücü anlatımıyla aynı zamanda 12 Eylül sonrası ilerici, demokrat insanların içinde bulundukları durumu da sergiliyor. Kendisine bir magazin gazetesinin fal köşesini düzenlemesi önerilen astronomi uzmanı, açtığı kilim dükkanında yaşamını kazanmaya çalışırken bir yandan da hazırlamaya uğraştığı "gökbilimi sözlüğünü" bitiremeden geçirdiği kalp krizi sonucu ölen gökbilimcilerimiz, idare mahkemelerinde kazanılmış davaları bile umursamayan "yönetim kurulları'nın" bazı öğretim üyelerinin kanıt göstermeden "12 Eylül öncesinde anarşik olaylara karışmış ve fiilen görev almıştır" diyerek "muhalefet şerhi" koymaları ile görevlerine son verilen ve dilekçe vermek üzere bile okula alınmayan, görevlileri'n müdahalesiyle okuldan çıkartılan öğretim görevlileri, öğrencilerde "YÖK tedirginliği" saptadığı için ceza alan öğretim üyeleri, mahkeme kararıyla görevine döndüğü halde: yaratılan ortamda çalışamayacağı için istifa eden öğretim üyeleri...

Kitaptaki örnekler yalnızca İzmir İdare mahkemelerine açılan davaları içeriyor. Ancak derlemenin İzmir'le sınırlı olması bir eksiklik değil, olaylar birbirine öyle benziyor ki sınırlı olması bir tekrarı da engelliyor. Güney Dinç, hukuk ve yönetmelik kurallarını karışıklığından ve sıkıcılığından kurtararak, davaları öykülçtürerek anlatmış. Kitabın, adlarını vererek çeşitli kişilere saldırmak gibi bir kaygısı da yok. Dönemin belirleyici özelliklerini taşıyan davalar, özellikle de güvenlik soruşturması ele alınmış. Güney Dinç'in sunuşta da belirttiği gibi "Hukuk, insanla bütünleştiği oranda anlam kazanıyor. (...) Daha niceleri yaşanan bunca olay, sıkışıp kaldıkları dava dosyaları arasında unutulmamalı."

FİLİZ SUNAY

Öğrenci Hareketinin "Yarın" Hangi İlke

TARTIŞMADA YÖNTEM VE ÜSLUP ÜZERİNE BİRKAÇ SOMUT ÖLÇÜT

Demokratik öğrenci hareketi yeni açılımlara yönelmenin sancılarını yaşamaktadır.Gericiliğin ise bu süreci tıkamaya yönelik komplolara hız verdiği gözlerden kaçmıyor.Bir yandan mevzuat değişikliklerine soyunulurken, diğer yandan öğrenci derneklerinin kamuoyu önündeki meşruluğunu sarsma amacı taşıyan Mc Charty'ci yöntemler piyasaya sürülmektedir. Koşullar öğrenci hareketi içinde yeralan ve bu hareketi destekleyen herkese ciddi sorumluluklar yüklemektedir.Öğrenci hareketi, önünde duran sorunların çözümünü saptarken , kuşku yok ki kendi içinde bir tartışma süreci yaşayacaktır ve bugün de yaşamaktadır.Çeşitli eğilimleri kucaklayan demokratik bir harekette bu tür tartışmaların doğal, hatta kaçınılmaz olduğunu, biz bu sayfalarda yeri geldikçe belirttik. Ne gericiliğin tuzakları ne de henüz öğrencilerin çoğunluğunun bu tartışmaların uzağında kalması, karşılıklı görüş üretmeyi ve tartışmayı gereksiz kılmıyor. Burada bütün sorun, öğrenci çıkarlarının savunulması zeminini kaybetmemek, bu amaçtan sapmamak oluyor. Tartışmalarda, sonuç alınamayacak üslup ve yöntemden kaçınmak,özellikle önem taşıyor.

Ancak, belirtmek gerekir ki, tartışmaya katılan kimi çevreler henüz bu olgunluğun çok uzağında gözüküyorlar.GÖKYÜZÜ'nün Mayıs sayısındaki polemik yazılarını okuduktan sonra yazarlarına hatırlatmak gerekir. Eğer tartışmaktan anlaşılan,ağzına gelen tartmadan, biçmeden yazıp çizmekse, yaşanan somut süreçten hiçbir kanıt göstermeden, iddialarla olaylar arasında hiçbir bağ kurmadan, kimi sıfatları kısa yoldan karşı tarafa yüklemekse, böyle bir tartışmadan öğrenci hareketinin kazanacağı hiçbir şey yoktur. Böyle bir yöntemi benimseyenlerin gerçek niyetlerinin öğrenci hareketinin sorunlarını çözmek olduğuna inanmak da mümkün değildir.

Tartışmada yapıcı olmak özelliği, sanıldığı kadar soyut, elle tutulmaz bir kavram değildir.Görüşler sunulurken,somut bir takım ölçütlere bağlı kalınmak gerekir.Birincisi, somut bir politika eleştirilirken,karşılığında genel ve yuvarlak sözler söylemek yerine, aynı somutlukta politikalar önerilmelidir.İkincisi,eğer teorik ilkeler düzeyinde bir tartışmaya girilyorsa, eleştirilen tarafın söylemediği ve yazmadığı görüşlere değil, ortaya koyduğu yazılı ve sözlü görüşlere dayanılmalıdır.Üçüncüsü, pratik politikalar ve tavırlar eleştiriliyorsa, bunun da yolu, kendi seçtiğin kavramı (buna küfür de denilebilir) somut süreç konusunda okuyucuya hiçbir açıklama yapma zahmetine katlanmaksızın karşı tarafa yüklemek olmamalıdır.Eğer, 'karşı taraf zorbadır, sevgiyetçidir, antidemokratiktir, katılımcı değildir diyorsan,okuyucu hakb olarak senin bu sonuçlara hangi somut tavırları gözleyerek vardığını merak edecektir.Yok eğer, 'ben söylerim, benim okuyucum bana güvenir diye düşünüyorsan,o zaman ,ağızlardan düşmeyen 'taban inisiyatifi', kitlelerin aktif tartışmalara katılımı'ideallerini içtenlikle savunduğuna kimi, nasıl inandıracaksın ?

Bu ölçütlere vurulduğunda, Gökyüzü'nde yeralan yazılar tatminsiz yazılardır.Büyük ölçüde birbirini tekrar eden 6 yazıda, pratik süreçten bahsedilmediği gibi, YARIN'ın savunduğu ilkeler, ya görmezlikten gelinmiş ya da çarpıtılarak başlıklar ve kavramlar halinde aktarılmıştır.Genel geçer sözler okuyucuya politika diye sunulmuş. YARIN ve onun ilkelerini savunan gençlere ağız dolusu sövülüp sayılmıştır.Okuyucunun sabrına sığmarak kimi örnekleri buraya alıyoruz.

'Gençliği vesayet altına almak isteyenlerin dayattığı dergi tartışmaları... Kitle örgütlerinin (işlevi ve işleyişi açısından) partiden farklı örgütler olduğunu kavrayamamak.. Atamayla önder ve merkez yaratmak..YARIN dergisinin...'bizden farklı düşünen gericidir' fikri..Sürdürülen zorbalığa...Farklı düşünen insanların birlikte mücadele edemeyeceği safsatası, ...Birliğin yerine grupçuluğu, demokrasinin yerine zorbalığı geçirmek isteyen anlayışların...'(1)

'Demokratik katılımdan soluk almayan ve bunu alenen reddeden bir merkezileşmeyi dayatmak..Tepeden dayatmacı tavır..Derneklerin gönüllü demokratik birlik ve tartışma zeminini tekeline almak..Kitlelerden kopuk, kitle inisiyatifinin genişlemesi ve güçlenmesi sürecine müdahele eden tutuma arka çıkan YARIN yazarları..Demokratik merkeziyetçilik iddiası altında,kitlelerin demokratik katılımı temeline dayanmayan,kısacası demokratik olmayan bir merkeziyet, tepeden,parmak sayısıyla dayatılmaya çalışılıyor...'' (2)

Bu aktarmalar daha da çoğaltılabilir.Evet, YARIN için söylenenler bunlar.Peki bu sonuçlara nereden varmış bu yazıların sahipleri ? Savunduğumuz teorik ilkelerden mi,yoksa pratik süreç içindeki tutum ve politikalarımızdan mı ? Hiç kimsenin bugünün koşullarına sığınarak somut süreç hakkında (elbette sorumluluğu elden bırakmadan) açıklamalar yapmaksızın,karşısındakine aklına geleni söylemeye hakkı olmamalıdır.Ne ki, Gökyüzü yazarları dayanak göstermeksizin küfür etmenin sorumluluğunu "yüreklice" üstleniyorlar, fakat somut süreç konusunda okuyucuyu aydınlatma sorumluluğunu YARIN'a bırakıyorlar.

Kimbilir belki eski alışkanlıklarından korkarak kendilerine güvenemiyorlar, belki de 'ince' politika yapıyorlar.Onların bu hırçınlıklarının, saldırganlıklarının nereden ileri geldiğini açığa çıkartmadan önce öğrenci hareketinin gelişme sürecini ve bu süreç içinde YARIN'ın somut tutumunu ele almak gerekiyor.

HATAY DUMLUPINAR

ÖĞRENCİ HAREKETİNİN GERÇEKLERİ VE YARIN'IN TUTUMU

Okuyucu hatırlayacaktır, YARIN 1985 yılının başlarında öğrenci derneklerinin ohşturulması amacına yönelik bir tartışma başlattı. 12 Eylül'le birlikte bütün hakları elinden alınmış, ağır sorunlar içine itilmiş öğrenci gençliğin artık kitlesel hak arama mücadelesinin örgütlenmesi için kalıcı girişimlerde bulunmanın ön koşulları oluşmaktaydı.Bu koşullarda, demokratik öğrenci hareketinin kaldıraç noktaları, yasal öğrenci dernekleri olacaktı. Keyfi engellemelere teslim olmadan yasal hakları küçümsemeyip sahip çıkmak gerekiyordu.YARIN sayfalarında ısrarla savunulan görüşler böyleydi.Bugün küfür yazıları yazanların, kitleleri tartışma ve karar direcinin dışına itmekle suçladıkları YARIN, o dönemin tek gençlik dergisi olarak, daha sürecin başlangıcında dernekleşme fikrini kitlelere açıyor, binlerce okuyucusuna bir tartışma platformu sunuyordu.Yine bu sürecin başlangıcında, YARIN sayfalarında savunulan bu görüşler kimi gençlerce benimsenirken,kimi çevrelerce de çekinceyle karşılanı-

Gerçekleri Nelerdir? eri Savunuyor?

yordu.Bunların üzerinde yeniden durucak değiliz.Ancak, şu kadarına işaret etmekle yetinelim: YARIN dernekleşme fikrine tepki göstereo çevrelere, özellikle henüz koşullarını yeterince olgunlaşmadığı gerekçesiyle karşı duranlara yönelik tavrım hiçbir biçimde sertleştirmedi.Dönemin koşullarını gözönünde tutarı. bu tepkileri anlayışla karşıladı, fakat kendi görüşlerini de inatla savunmaktan geri durmadı.Gelin görün ki, GÖKYÜZÜ'nün başyazarı bugün YARIN ı, "bizden farklı düşünen gericidir" tavrını takınmakla suçluyor.Burada söylediklerimizden YARIN'ın okur yazar çevresi dışında kalan gençlerin dernekleşme hareketine geçen emeklerini küçümsediğimiz anlamı çıkartılamaz. Kendisini YARIN çevresinden saymayan birçok genç, dernekleşme hareketinde süreç içinde aktif rol almıştır ve almaktadır.Ancak, sorunun geniş kitlelere ulaştırılmasında, kafalardaki yasakların giderek kırılmasında ve derneklerin kamuoyu önünde meşruluğunun sağlanmasında YARIN'ın açık etkisini reddetmek için herhalde bilinçli bir YARIN düşmanı ya da daha sevilen ve burada tam yerine oturan deyimiyle "dar grupçu"olmak gerekir.Evet, dernekleşme fikrini kitlelere açan, götüren tek gençlik dergisi olmanın onuru YARIN'a aittir. GÖKYÜZÜ yazarlarının "kitleleri dışlıyorlar' diye sövdükleri YARIN'a.

Daha ilginç çelişkiler de var. Bugün GÖKYÜZÜ nü çıkartan veya bunlarla uyum içinde olan çevre,o dönemde YARIN'ı öğrenci dernekleri tartışmasına fazla ağırlık verdiği için eleştirmekteydiler."YARIN, kaç sayıdır öğrenci dernekleri sözüyle idare ediyor, artık bıktırdı' sözü ağızlarında dolaşmaya başlamıştı.Aynı çevre, dernek kuruluşlarının yaygınlaşmaya başladığı o dönemde, GÖKYÜZÜ sayfalarında derneklerin kuruluşlarını değerlendirdikleri bir tartışmada, derneklerin, yeteri kadar geniş öğrenci çevreleriyle tartışılmadan, daha geniş çevrelerin katılımı sağlanmadan kurulduğunu savunan görüşler dile getiriyor, hatta kimileri bu yüzden dernek çalışmalarını anti demokratik ilan etmekten kaçınmıyordu.Bir yandan YARIN a "bıktırdı 'derken, diğer yandan konunun yeteri kadar tartışılmadığını öne sürmek,nasıl açıklanacak ? Buna, ya tam bir kafa bulanıklığı teşhisi koyacağız, ya da rahatsızlığı başka yerlerde arayacağız.Sadece dergi sayfalarından seslenerek değil, tek tek dolaşarak kurucu bulunmaya çalışıldığı ve bu çalışmaların aylarca yürütüldüğü fakülteler olduğunu, bu görüşlerin sahipleri bilmiyorlar mıydı ? Kendi yürüttükleri çalışmalarda,bu genel çekingenlik havasını farkedemeyecek kadar kör müydüler ? Hiç zannetmiyoruz.Bu çevreleri açıklanamaz çelişkilere iten, YARIN'a ve onun ilkelerini savunan gençlere duydukları siyasal alerjiydi.

YARIN ın demokratik öğrenci hareketinin somut gelişme süreci içindeki tutumunu tam kavrayabilmek için, onun öğrenci derneklerinin yapısı ve işleyişine ilişkin olarak savunduğu ilkelerin tekrar tekrar hatırlatılmasında yarar var

YARIN, öğrenci derneklerinin kurulmasına ilişkin tartışmaları başlattığı dönemde öğrenci gençliğe, derneklerin dayanması gereken ilkelere ilişkin açık seçik görüşler sundu.Bu görüşleri, bu yılın başında 'TOPLUMSAL YAŞAMA KATILIM İÇİN ÖĞRENCİ DERNEKLERİ" isimli bir broşürde topladı ve yayınladı.Bu broşürü bugüne kadar 2000 'den fazla genç okudu.Bir tane de GÖKYÜZÜ yazarlarının edinmelerinde yarar var.

YARIN'ın dergi sayfalarında ve bu broşürde savunduğu ilkeler nelerdir ? 1) Öğrenci dernekleri,öğrencilerin somut kısmi çıkarlarını savunmak amacını taşıyan demokratik kitle örgütleridirler Somut çıkarların siyasal süreçlerle bağlantısı olmakla birlikte, bu çıkarları savunan kitle örgütlerine doğrudan siyasal işlevler yüklenemez.Siyasal iktidar mücadelesi, siyasal görüş birliğine dayanan partilerin işidir.Oysa demokratik kitle örgütlerinin varoluş nedeni siyasal iktidarı ele geçirmek değil tabanın güncel kısmi çıkarlarını en etkili biçimde savunmaktır .2) Öğrenci derneklerine üye olmak için öğrenci olmak yeterli koşuldur.Siyasal görüşü ne olursa olsun bir öğrencinin öğrenci olmaktan ileri gelen sorunları için daha etkin savaşım vereceği bilinci ile davranması, üyelik için yeterli sayılmalıdır. Farklı siyasal eğilimlerin birarada bulunduğu böyle bir yapıda, bir kısım siyasi eğilimler ağırlık kazanabilir ve bu yönetime de yansıyabilir bu doğaldır.Önemli olan, örgütün sendikal niteliğinin unutulmaması, yönetimde olmanın avantajlarının diğer eğilimleri tahakküm altına almak için kullanılmamasıdır. 3) Demokratik işleyiş sağlanmalı, taban söz ve karar sahibi olmalıdır.Tüm etkinlik alanlarında, özellikle önemli kararların alınmasından önce ilgili tüm üyelerin katılmasını amaçlayan toplantılar yapılmalıdır.Tüm etkinlik alanlarında yöneticiorganlar tabanın iradesiyle seçilmelidir.Her üye dilediğinde ve arkadaşlarının onayını aldığında yeteneklerine uygun görevlere gelebileceğinden emin olmalıdır.Yönetim yetkisi, mutlak olamaz.Yöneticiler yetkilerini nasıl kullandıklarının hesabını her aşamada vermelidirler. Bunun için kongreler beklenmemelidir. Tüzükten gelen yetkiler, farklı eğilimler üzerinde baskı aracı olarak kesinlikle kullanılmamalıdır. 4) Hedef ulusal düzeyde, öğrenci birliğinin sağlanması olmalıdır. Sorunlar büyük ölçüde ortaktır. Taban örgütlerin insiyatifi esas alınarak demokratik bir merkez etrafında güçleri birleştirmeden başarı sağlanamaz. En uygun biçim federasyondur. Ancak bu, bugünden yarına gerçekleşemez. Engeller bir süreç içinde aşılabilir. Bu sürecin güçlendirilebilmesi için bugünden güçleri birleştirecek etkin ve demokratik araçlar yaratılmalıdır.

Evet, özetle savunulan ilkeler bunlardı. ve bugün de değişmiş değildir.GÖKYÜZÜ henüz yeryüzüne gelmeden önce YARIN yukarıda özetlenen ilkelerin tabana ,kitlelere mal olması için sayfalarında "bıktırana kadar yazıyordu.Bununla da yetinmiyor, "işte görüşlerimiz bunlardır, buyrun tartışalım" diyor ve broşürünü kitlelerin önüne koyuyordu. İşte YARIN, kitleleri böyle "dışlıyordu."Bunca yazılı metin ortadayken kalemi elinize alıp "YARIN'ın demokratik merkeziyetçilikten ne anladığı belli değildir 'diyerek bırakamazsınız.Bilgece bir cümleyle ' YARIN siyasal parti işlevi ile demokratik kitle örgütünün işlevini birbirine karıştırıyorlar ' deyip kestirip atamazsınız.Kitlelerin tartışmasına sunulmuş, kavgası verilmiş bunca yazılı metine karşılık, küfürü basıp orada bırakırsanız kimseyi inandıramazsınız; okuyucu aptal değildir.

Siyasal parti işlevi ile demokratik kitle örgütlerinin işlevlerini nasıl karıştırıyormuşuz, tabanın demokratik katılımını nerede,nasıl engelliyormuşuz? Öyle yağma yok! Bu iddiaların karşılıklarını, ya yazdıklarımızda göstereceksiniz ya da desteklediğiniz pratik tavırlarla. YARIN öğrenci derneklerinin tabanını siyasal görüş birliğine mi zorluyor ? Sunduğumuz ilkeler bir siyasal iktidar programı mıdır ? YARIN, tartışmalarda öğrenci hareketinin somut sorunlarını bir tarafa bırakıp,tartışmayı üzerinde anlaşma sağlanamayacak siyasal konulara mı çekiyor? Şimdiye kadar, siyasal görüşleri farklıdır diye herhangi bir platformda söz hakkı elinden alınmış, susturulmuş bir kişi var mıdır? Bunlara açık ve somut cevaplar vermedikçe, küfürbazlıktan öteye gidemeyeceksiniz.

GÖKYÜZÜ'NÜN DAR GRUPÇULUĞUNU ELEVEREN TARTIŞMA: ÖĞRENCİ DERGİSİ SORUNU

Sanırız buraya kadar anlattıklarımızdan sonra okuyucu GÖKYÜZÜ'ndeki yazılar hakkında bir fikir elde etmiştir.Sözkonusu yazıların bu haliyle, siyasal görüşleri nedeniyle, daha doğrusu YARIN a yakıştırdığı siyasal kimlik ve bu kimliğe karşı kararlı bir düşmanlık beslemesi nedeniyle, YARIN'ın gençlik içinde kazandığı saygınlıktan rahatsız olanları tatmin etmesi beklenir.

Sorunları somut politikalar ve teorik ilkeler düzeyinde dürüstçe tartışmaktan yana olanlarda yaratacağı etki ise herhalde rahatsızlık duygusu olacaktır.Özellikle, öğrenci hareketinin güncel tartışma konularının biraz uzağında kalmış okuyucu, GÖKYÜZÜ nün sayfalarına kendisini boşaltan bu öfkenin, hırçınlığın nedenleriyle ilgilenecektir.

Sözün burasında ulusal düzeyde öğrenci yayını çıkartılması sorununa geçmenin tam yeridir.Tam yeridir ve bu sorunun tartışılması çok önemlidir.Çünkü, YARIN a yönelik küfürlerin, saldırıların odak noktasına dönüşmüştür bu konu. Nedir mesele ?

Bir yıl gibi kısa bir süre içinde dernekleşme hareketinin ulusal düzeyde nasıl yayıldığını herkes biliyor. Çoğunluğu, henüz kuruluş sürecini aşma sorunları yaşayan ve fazla geniş olmayan öğrenci çevreleri konumundan kurtulamamış da olsa, ülkenin dört bir yanında gittikçe genişleyen bir örgütlenme şimdiden sağlanmış durumda. Hareketin ulusal düzeyde böylesine yayılması, tek tek derneklerin ülke çapında biraraya gelmesi, somut bir dayanışma aracına kavuşturulması sorununu da beraberinde getirmiştir.Kuşkusuz biraraya gelerek sorunlara ilişkin görüş alışverişinde bulunulabilinirdi. Ancak bu yeterli miydi? Öğrenci derneklerinin amaçları doğrultusunda kamuoyu yaratacak, daha geniş öğrenci kitleleriyle derneklerin fiili bağını sağlayacak etkin bir öğrenci yayını çevresinde güçleri birleştirmek önerisi, işte bu aşamada gündeme geliyordu.Öğrenci derneklerinin kurucularınca getirilen bu öneri, YARIN sayfalarında desteklendi.İşte bugün öğrenci derneklerini temsil edenlerin çoğunluğunca benimsenen ve YARIN ın açıkça desteklediği bu öneriye karşı azınlıkta kalan bir çevre, gittikçe hırçınlaşan bir muhalefete başladı, Demokratik öğrenci hareketinin

yeni açılımlara yönelmesi, açıkça söylemek gerekir ki, muhalefet eden bu çevrenin umurunda bile değildi.Gerçek endişeleri, tam da YARIN için sıkça kullandıkları gibi "siyasal nitelikliydi" ve dar grup çıkarı hesabından kaynaklanıyordu. Çünkü, derneklerin içinde sayılan azdı vebu yüzden öğrenci derneklerinin aktif ve demokratik katılımıyla çıkacak böyle bir yayının üzerinde bir etkinliklerinin olamayacağını düşünüyorlardı.Öğrenci sorunlarına dayanan böylesi bir yayın, tam tersine çoğunlukta olan ve siyasal alerji duyduklan gençlerin saygınlığını artıracaktı.Bu çevrenin yaşadığı dramı tek cümleyle açıklamak gerekirse bunlar kendi grup çıkarlarıyla demokratik öğrenci hareketinin nesnel çıkarlarını üst üste çakıştıramamış olmanın sancılarını çekiyorlardı.Ve bu sancıların hırçınlığıyla demokratik öğrenci hareketini, hiçbir sonuç almamayan tartışmalarla 3 aydan fazla bir süre oyaladılar.Öğrenci hareketindeki birlik eğilimini adeta sömürdüler.Bunların ikna olmadıkları bir adım atmak anti demokratikti.Evet, çoğunluğun azınlığa rağmen dergi çıkartması anti demokratikti, demokrat olmak isteniyorsa azınlığın fikri uygulanmalıydı ve dergi çıkartılmamalıydı, azınlık çoğunluğun elini kolunu bağlamayı, çoğunluğa dilediğini yaptırmayı, demokrasi olarak tanımlayacak kadar şaşkınlaşmıştı.

Evet, muhalefet kelimenin tam anlamıyla dar grupçu bir politikaya saplanmıştır; bu haliyle de demokratik öğrenci hareketinin çıkarlarını ve birliğini tehdit eder bir karakter kazanmaya başlamıştır.GÖKYÜZÜ yazarlarının derginin kapağına çıkarttıkları "tartışmada hoşgörü eylemde birlik" sloganı, gerçek niyetlerini gizlemekte çok zayıf kalmaktadır.Mahkum oldukları tutarsızlıklar, dar grupçuluklarını ele vermektedir ve bu gizlenecek türden değildir.Nedir bu tutarsızlıklar? Dergiye karşı çıkılırken öne sürülen 'teorik' gerekçelere bakmak yeterli olacaktır.

"Artık öğrencilerin derneğe katılması, onu sahiplenmesi için çaba harcanmalıdır..engelleri aşmak..geniş öğrenci kesiminin mücadelesiyle gerçekleşebilir... Oysa görebildiğimiz kadarıyla derneklerin gündemlerini dergi tartışmaları işgal etmiştir..." Bu tarihi saptama, GÖKYÜZÜ'nün bilge başyazarına aittir. "Şimdi ulusal bir öğrenci dergisi çıkartmanın zamanı değil,dernekleri kitleselleştirmenin zamanı "buyuruyorlar kendilerı. Şöyle sesleniyorlar bize: "Silahı bırakın" Neden? "Çünkü, şimdi savaşmanın zamanıdır!" Derneklerin amaçlarını kitlelere tanıtan, onların aktif katılımıyla çıkarak dağıtılacak,okutulacak bir öğrenci dergisini önermek,desteklemek ve aynı zamanda da kitleleri dışlamak, kitleselleşme sorununu küçümsemek eleştirisine muhatap olmak, dünya tarihinde acaba başka kimlerin başına gelmiştir ? Muhalefetin bu kadar şaşkın olduğu başka yerler de var mıdır ?

Sayın başyazar, "samimi" bir endişesini daha dile getiriyor "Bölünmeye neden olan, güçleri dağıtan, gündem konularının birbirine hizmet etmediği, yaşanan pratik içinde de görülmüştür."Dergide ısrar edilirse, bölünme olur, güçler dağılırmış. Ulusal düzeyde tüm derneklerin üzerinde birleşebileceği nitelikte sendikal bir öğrenci dergisi savunacaksınız, buna muhalefet edenler bölünmeye neden olmayacak da, siz, savunduğunuz için bölünmeye neden olacaksınız! Buna pişkinlik denmez de ne denir ? Sayın başyazar, kitleselleşmek ve birleşmek için savunulan bir araca, "şimdi kitleselleşmek ve bölünmemek gerekir"diyerek karşı çıkmaktadır özetle.

Aslında, tartışmanın başından beri muhalefet, güçleri birleştiren bir öğrenci dergisinin yararlarını tartışmaktan kaçındı.Çünkü, bu muhalefetin zayıf yanıydı.Basınla ilişkilerde yaşanılan sıkıntılar biliniyordu. Tek tek derneklerin kendi tabanlarında kitlelere ulaşmakta karşılaştıkları zorluklar da biliniyordu.Bu koşullarda böyle bir aracın yararsızlığını kanıtlamaya çalışmak baştan kaybetmek olacaktı. Bunun için dikkatler yöntem sorununa çekildi."Bugün öğrenci dernekleri meşru temsilcilere sahip değildir" denildi.Muhalefet,tutumuna teorik kılıf aramak telaşıyla, demokratik öğrenci hareketinin örgütlenmesini bugüne kadar getiren ve hareketin verili zamandaki çapı içinde yeralan öğrencilerin oyuyla seçilen temsilcilerini "gayrimeşru" ilan etmekten kaçınmadı.Hatta bu temsilcileri, "derme çatma parmak sayısı"diye niteleyerek aşağılamaya kalktı.Başka neler denildi ?

"Öğrenci dergisi çıkartılacaksa, konu tabanda tartışılmalıdır,tabanın onayı alınmalıdır, siz konuyu tabanda tartışmaktan kaçınıyorsunuz "denildi.Bu, kelimenin tam anlamıyla gerçek dışıydı.Konunun tabanda tartışılmadığını öne sürenler, şimdi pişkin pişkin diyorlar ki, "3 aydır derneklerin gündemini dergi tartışmalarıyla tıkadınız."Ocak ayından beri demokratik öğrenci hareketinin tabanında dergi sorununun tartışıldığını bilmelerine karşın, Nisan ayında dergiyi savunanları hâlâ tepeden inmecilikle suçluyorlardı.Dergiyi savunanların öngördükleri yöntemsel ilkelere ilişkin bu yargılar (dayatmacılık, anti-demokratiklik,tepeden inmecilik,vb vb) GÖKYÜZÜ'ndeki yazılara da aynen aktarılmıştır.

GÖKYÜZÜ'nün yazarları, yukarıda aktardığımız "teorik "gerekçelerinin yanısıra öğrenci dergisinin çıkartılması yöntemine ilişkin olarak savunulan ilkeleri de benimsemiyor olabilirler.Bu ilkeleri, 'dayatmacılık,zorbalık,grupçuluk,demokrasinin derme çatma parmak sayısına indirgenmesi, atamayla merkez yaratma"olarak yorumlayabilirler.Buna hiç kimse karışamaz.Ancak, bu sıfatları layık gördükleri ilkelerin neler olduğunu okuyucularından gizleme gerekçelerini açıklamalıdırlar.Kitlelerin karar süreçlerine katılması şampiyonluğunu kimselere bırakmayanlar,savunulan bu "anti-demokratik,dayatmacı"ilkeler konusunda neden okuyucu kitlelerine tek satır açıklamada bulunmuyorlar? Evet, neden ?

Onların yapmadığını biz yapalım.YARIN'ın söz konusu öğrenci dergisinin çıkartılması fikrini desteklerken,yönteme ilişkin savunduğu ilkeler şunlardır

1) Dergi, seçilmiş dernek temsilcilerinin eğilimi sorulduktan sonra çıkmalıdır.Çoğunluk benimsemiyorsa,çıkmamalıdır.

2) Dergi çıkartmak bir ekip işidir.Bu ekip,dernek temsilcilerinden oluşmalı ve oluşturulurken tüm derneklerin temsilcilerinin çoğunluk esasına göre güveni aranmalıdır.

3) Böyle bir derginin çıkartılması sorumluluğunu taşıyan bu ekibe, öğrenci hareketi içinde varolan tüm eğilimler, siyasal görüşleri ne olursa olsun, etkinlikleri oranında katılmalıdır.

4) Dergiyi çıkartma sorumluluğunu üstlenen ekibin,tek tek öğrenci dernekleri üzerinde hiçbir buyurgan yetkisi olamaz.

5) Sözkonusu dergi, öğrencilerin somut sorunlarının çözümü için çaba sarfetmekle yükümlüdür.Bu zeminin dışına çıkmadıkça, sayfaları her görüşten gence açık olmalıdır.

6) Azınlık, çoğunluğun dergi çıkartma eğilimini desteklemek ve buna uymak zorunda değildir.Bu dergiye sahip çıkmamak,kendisine kalmış bir iştir.Desteklemezse, kendisine herhangi bir yaptırım uygulanamaz.Bu noktada sorun ahlakidir.Birlikte hak aramanın temel ilkesi, azınlığın çoğunluğa uymasıdır.Ancak böyle etkin bir güç oluşturulabilir.Ne var ki, bu zorla sağlanamaz, mücadeleye katılanların bilincine bırakılır.

Evet, işte parti disiplini denilen ilkeler bunlar.Dayatmacılık denilen yaklaşım bu. Yukarıda okuduğunuz ilkeler, tepeden inmeciliktir, vesayetçiliktir, zorbalıktır,bölücülüktür ve de çok zararlıdırlar; bu ilkelerden dikkatle sakınınız.

Şimdi okuyucuyu bıktırmak pahasına ona önerimiz şudur: Yazının burasında başa dönsün ve GÖKYÜZÜ'nden aktardığımız alıntılara göz gezdirsin ve oradaki yakıştırmaları yukarıda saydığımız ilkeleri gözeterek değerlendirsin.Artık karar okuyucunundur.

YARIN bu ilkeleri savunanları desteklediğini burada açıkça ilan ediyor.Bu ilkelere dayalı sendikal öğrenci dergisinin, olası bütün amatörlüğüne karşın demokratik öğrenci hareketi için önemli bir kazanç olacağını savunuyor.

Eğer grupçuluk buysa YARIN grupçu olmayı kabul ediyor.

Demokratik öğrenci hareketi yolun açık olsun!

(1) Tartışmada hoşgörü eylemde birlik, Gökyüzü, sayı 5.

(2) Öğrenci dernekleri üzerine acil birkaç sorun, Gökyüzü, sayı 5.

Sınır Boyu

Bir ateşböceği dolanıp duruyor çevremde
tökezliyor kirpiklerime çarparak ikide bir.
elfenerini yüzüme tutuyor sınır devriyeleri
kopuyor yıldız izlerinden ördüğüm kendir
tek ve özgür olmak boğuyor içimdeki kederi.

Bir cırcırböceği uyukluyor biraz ötemde
boynuna asılı telleri kopuk liri,
uzun oturmuş beni kişfiliyor bir diğeri.
atlı candarmalar geliyor devriyelerin ardından
bozuluyor çobanıl yalnızlığımın sihri.

Her gece usulca birleşiyor Dicle ile Fırat
dizine yatırıp emziriyor onları Keban.

Harran bülbül dilince türkü söylüyor fakat
bir sap gülünü esirgiyor Türkiye ondan.

Hüseyin Ferhad

KÖPRÜLERİ ATMAMAK

Aykut Kingir
HÜTF ÖD Geçici Yönetim Kurulu Başkanı

Tarihsel Fırsat Tarihsel Sorumluluk

Bugün, öğrenci gençlik içinde genel sorunlardan kaynaklanan birlikte davranma ve bir güç oluşturma eğilimi hız kazanmaktadır. Kuşkusuz bu durum olumludur ve daha ileri gelişmelere doğru yol almaktadır. Öğrenci gençlik, birlikte davranmanın zorunluluğunu hergün biraz daha bilince çıkarmaktadır. Öğrenci dernekleri bu bilincin doğrudan ifadesi olarak ortaya çıkmışlardır. Kendiliğinden gelişen birlikte davranma eğiliminin yerini giderek bilinçli hareket almaktadır. Yurt çapında birlikte hareket etme, federasyon hedefi ve tüm bu çalışmaların aracı olabilecek yine yurt düzeyinde bir derginin çıkarılması, işte bu bilincin sonucudur.

12 Eylül 80 sonrasının yılgınlık ve suskunluk ortamında suç ve suçluluk duyguları içine itilen öğrenci gençlik, üniversiteye ilişkin düzenlemelere ses çıkaramaması bir yana birer birer elinden alınan akademik-demokratik haklarını savunamamanın sessiz kızgınlığını yaşıyordu. Bugün yaşanansa, son yıllarda hareketlenen politik yaşamın da bir sonucu olarak, ilk defa birlikte hareket etmenin mutluluğudur.

Geçtiğimiz yıllarda öğrenci gençliğin öğrenimlerini ve geleceğini yakından ilgilendiren bir kararla tüm üniversitelerin kontenjanları kapasitelerinin üstünde arttırılıyordu. Hele en yetişkin öğretim üyelerinin üniversitelerden uzaklaştırıldığı bir ortamda, kapasitedeki düşüklük daha da açığa çıkıyordu. Bir yandan üniversitelerin kontenjanları arttırılıyor, diğer yandan da (tam bir kolaycılıkla) sınav ve ders geçme sistemi değiştirilerek üniversiteye girme sınavlarında birazcık yumuşatılan elemecilik tam boy üniversiteye eğitim sisteminin bir parçası oluyordu. Buna göre, vize sistemi getiriliyor, ara vizelerin sonuçları sene sonu sınavlarına fakültelere göre farklılaşan birimde yansıtılıyor ve gerekli birim tutturulamamışsa sene sonu finallerine girilemiyordu; dolayısıyla okuldan atılma öğrencinin boynunun borcu oluyordu. Bir öğrencinin bir hafta gibi kısa sürede 10-15 sınava girdiği ve öğretim dönemi boyunca da yaklaşık 70-80 sınava girildiği düşünülürse amacın ne olduğu daha bir belirginleşiyordu. Yine YÖK tarafından yapılan dahiyane bir buluşla öğrencilerin büyük çoğunluğunun umudu olan sınav hakkı elinden alınıyordu. Buna göre bir öğrenci bir dersten iki yıl üst üste başarısız olursa tüm derslerinden başarısız sayılıyor ve öğrenci üniversitenin kapısının önüne konuyordu. Artık ne yaparsa yapsın, altta kalanın canı çıksındı.

İşte bu haksız sistemin sonucunda eşitsizliğin yasası işlemeye ve sonuçlarını vermeye başladı. Onbinlere varan bir öğrenci kitlesi atılma ile karşı karşıya idi. Artık bu kadarı fazla idi. Biraraya geldiler. Kahvelerde, kırlarda, kampüslerde, okul bahçelerinde konuşmalar yapıldı. Sorunları ortaktı, öyleyse çözümü de birlikte aramalıydılar. Ne yapılmalıydı? Sonunda sorunları dile getiren bir dilekçede karar kıldılar. Dekana, rektöre dilekçeler verilecek ayrıca bir heyetle parlementoya gidilecekti. Toplu dilekçe vermek yasaktı, bunu biliyorlardı. O zaman herkes ayrı ayrı dilekçelerini verecekti. Sorunlar öylesine birikiyordu ki her yıl üstelik artan bir sayıyla onbinlerce öğrenci atılma ile karşı karşıya kalıyordu. Bu sistemin eşitsiz yasasının doğal bir sonucu idi. Bu nedenle sorun yalnız atılanları değil, tüm yüksek öğrenim gençliğini yakından ilgilendiriyordu.

Pullar yapıştırıldı, imzalar atıldı dilekçeler hazırlandı. Sıraya girilip dekana verildi. Bir heyetle parlamentoya gidildi. Basınla ilişkiler kurulup röportajlar yapıldı. Ailelere haber verildi. Sorunları ortadaydı; eşitsiz bir eğitim sisteminin sonucu olarak haksız yere okuldan atılıyorlardı. Bu durumun değiştirilmesini istiyorlardı. O çok sözünü ettikleri "Eğitim ve öğretim hürriyeti" bizzat kendilerî tarafından yok ediliyordu.

Bugün için köklü değişiklikler yapılamasa da hiç olmazsa haksız uygulamalar hafifletilebilirdi. Evet bütün bu işler yapıldı. Ve sonunda baskının ilahi gücü bütün sorunları şıp diye çözüverdi. Parlamentoya gidenler gözaltında, dilekçe verenler gözaltında, röportajı veren öğrenci yurttan atıldı. Haklarında okul disiplin yönetmeliğine uygun olarak soruşturma yapıldı. Bir kısmı okuldan atıldı, bir kısmı geçici uzaklaştırma cezası aldı. İsimler listeler halinde okulun panosuna asıldı; "Eğitim ve öğrenim özgürlüğünü engellemek isteyen.." atıldı, uzaklaştırıldı... "Bu süre zarfında okulun bahçe kapısından içeriye adım atmaması uygun görüldü". İmza: falanca Dekan. Sonuç; gözaltı-sorgulama/dayaklama/yargılama/cezalar/infazlar/genel öğrenci affı. Hepsi bu(!)

Eşitsizliğin yasası işlemeye devam ediyordu, devam ettikçe sorunlar bitmeyecek daha da şiddetlenecekti. Keza bu adı üstünde "Eşitsizliği Yasası" idi. Nitekim sorunlar her yıl birikerek bir çığ gibi büyüyordu. Atılmaların yanında harçlar, barınma ve yurt, beslenme, devam zorunluluğu gibi sorunlar yüksek öğrenim gençliğinin en temel sorunları idi. Ne var ki bu sefer gafil avlanmamak gerekiyordu. Geçmişten ileriye dönük dersler çıkarıldı. Birincisi; sorunların ortak olması ve baskının artık dayanılmaz bale gelmesiyle öğrenciler içinde kendiliğinden, birlikte hareket etme, birlikte davranma eğilimi güçlüydü. İkincisi; kendiliğinen bir araya gelmeler yine kendiliğinden davranışları oluşturuyordu. Üçüncüsü; kendiliğinden gelişen hareket, güçlü, merkezi kurumların baskısı sonucu dağılmaya uğruyor, çıkışın sürekliliği sağlanamıyordu. Bu nedenlerle sorunların ortaklığı birlikte olma ve birlikte davranma kendiliğindenliğini, bilinçli birlikteliğe, bilinçli davranışa dönüştürmeli ve böylesi bir oluşumun devamlılığı sağlanmalıydı. Diğer yandan gerek ilgililere gerekse kamuoyuna seslerini duyurabilecekleri bir aracın zorunluluğu gün geçtikçe biraz daha hissediliyordu. İşte "Öğrenci Dernekleri" böylesi bir sürecin sonucunda yüksek öğrenim gençliğinin öz örgütleri olarak ortaya çıktı. İlk çıkışlar çeşitli kesimlerce yadırgandı. Öğrenci gençlik içinde de yadırgayanlar vardı. Kimileri "olmaz öyle şey, bu yasalarla birşey yapılmaz" diyor; kimileri "henüz erken bekleyelim" önerisini getiriyorlardı. Diğer yandan YÖK ve bürokrasi kademelerinde tam bir şaşkınlık vardı. Sanki "nasıl böyle birşeye cüret ederler" der gibiydiler. Kimi basın kuruluşları olumlu karşılıyor, destekliyor; kimileri ise özgür kuşkularıyla birlikte tarafsız görünüyorlardı. Bu arada engellemeler, tehditler, yasaların keyfi uygulaması sürdü gitti. Kimi yetkili ağızlar "sizin arkanızda kimler var" diyor, kimileri ise "öğrenci gençliği kışkırtanlar" diye söze başlıyordu. Tüm bunlara karşın öğrenci gençliğin bilinçli örgütlenmesi kısa sürede önemli bir yaygınlık kazandı. Dernek çalışması olmayan üniversite kalmamıştı. Öğrenci dernekleri gösterdikleri bu başarı ile genel kabul gördü. Çalışmalar daha da yoğunlaştı.

Öğrenci Dernekleri'nin ilk ele aldıkları konu doğal olarak atılmalar oldu. 84-85 öğretim döneminin sonucunda kırkbinin üzerinde bir öğrenci kitlesi atılmayla karşı karşıyaydı. Dernekler atılmalara karşı yaptıkları çalışmalarda yüksek öğrenim gençliğinin öz örgütü olduklarını gösterdiler. Dilekçeler verildi, parlementoya gidildi, parti yöneticileriyle görüşüldü, milletvekilleri ile konuşuldu, basının dikkati çekildi, basın duyuruları verilerek kamuoyu aydınlatıldı. Ayrıca tek tek atılanların aileleri ile, ilişkiler kuruldu. Sonuçta 84'deki kadar kapsamlı olmasa da öğrencilerin çoğunluğunun yararlandığı bir yasa kabul edildi. Bu, derneklerin dolayısı ile örgütlü birlikte davranmanın başarısı idi. Yüksek öğrenim gençliği 12 Eylül'den sonra ilk kez örgütlü davranmanın mutlu sonucunu yaşıyordu. Artık seslerini duyurabilecekleri bir araca sahiptirler. Ve herşeyden önemlisi saman alevi gibi yanıp sönen sonuçsuz çıkışların, anlık savunulan hakların, yılboyu savunup dile getirebilmenin bilinçli coşkusunu içlerinde duyumsuyorlardı. Örgütlü ve birlikte davranmak, işte başarının tek sırrı buydu. Şimdi sıra tek tek fakülte ve üniversitelerde atılan adımları bir bütün olarak Türkiye çapında örgütlü-birlikte davranışa dönüştürmekti. Örgütlü davranmanın gücü bilincin kararlılığı ile birleşmişti.

Sonuç olarak yüksek öğrenim gençliği içinde yaşanan demokratik birlik süreci iç tartışmaları da beraberinde getirdi. Bu doğal ve yaşanması gereken bir süreçti. Çok doğaldır ki ortaya atılan tezin anti-tezi de doğacaktı ve doğdu da. Burada asıl olan ve öne çıkan nokta demokratik öğrenci hareketinin örgütlü-birlikte davranışa zarar verebilecek yersiz kısır tartışmalardan uzak kalmak ve birlikte davranmanın koşullarını sonuna kadar zorlamaktır. Hareketin kitlesselliğini bir an olsun gözden ırak tutmayan bir politika izlenmelidir. Aynı şekilde öğrenci gençlik yığınlarının örgütlü-birleşik hareketlerini genel demokrasi savaşımının üst basamaklarına yükselmesi için mücadele etmektir. Bu nedenle;

— Oluşturulmuş demokratik bir zeminde ve o zemine bağlı kalarak birlikteliği sağlamalıyız.

— Alınan kararlara katılmasak da,, farklı yerlerde farklı biçimlerde kendi görüşlerimizi açıklasak da, çoğunluk oyu ile alınan kararın meşruluğunu tanımalıyız.

— Tersi tavır tüm öğrenci gençliğin örgütlü-birleşik hareket ve mücadelesini en hafifinden baltalamak olur.

— Üniversite gençliğinin önüne tarihsel bir fırsat çıkmıştır. Türkiye çapında demokratik öğrenci birliğini oluşturmak. Öğrenci gençlik, tarihinin hiç bir kesitinde böylesi bir programa sahip olamamış, bu fırsatı yakalayamamıştır. Nesnel olanaklar olsa da, kısır çekişmeler, dar grupçu anlayışlar nedeni ile mümkün olamamıştır.

— Bu programı tarihsel sorumluluğa sahip öğrenci önderleri yaşama geçirmekte başarılı olacaktır. Tarihsel sorumluluğa uygun davranılmalıdır.

— Kısır çatışmalardan uzak durulmalıdır. Birlikte davranmanın zemini vardır ve bu zemin yitirilmemelidir. Kısaca köprüler atılmamalıdır.

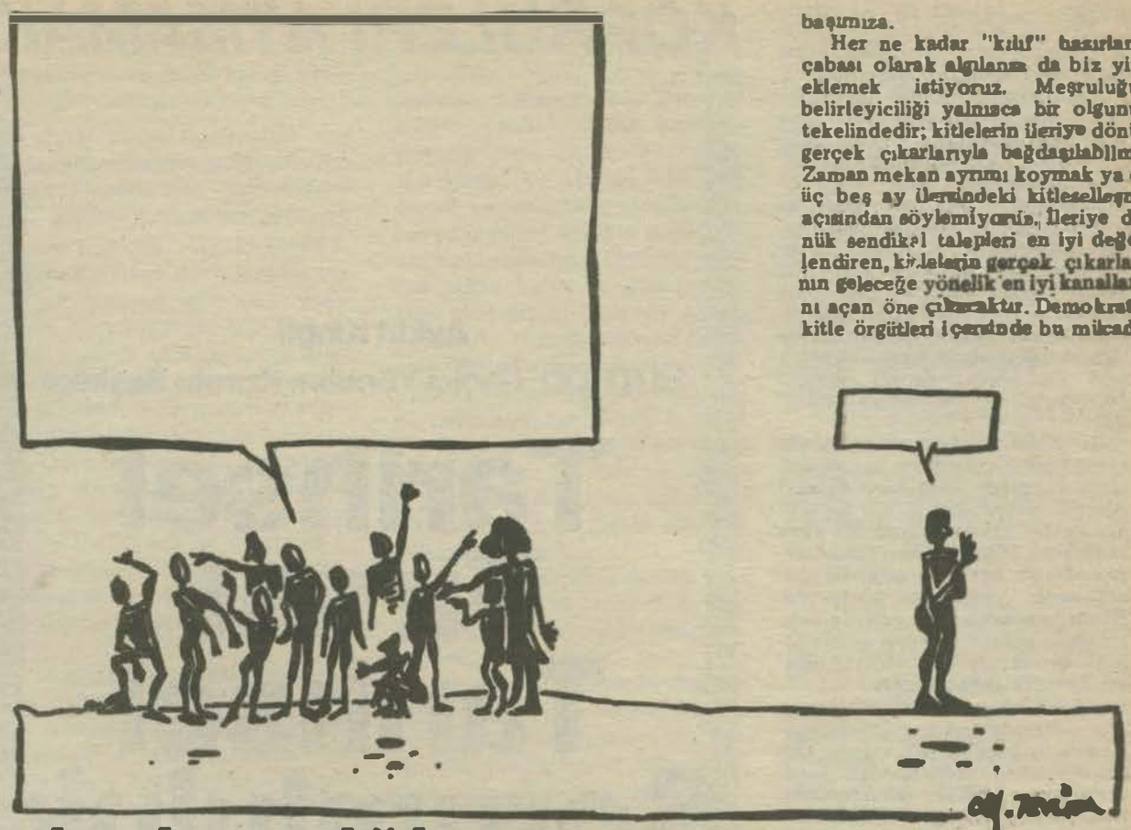

BİRLİKTELİĞİN KOŞULU

Grupların Demokratik Etkinliği

Remzi Öner Özkan
SBPÖD Geçici Yönetim Kurulu Başkanı

Tartışma ve çatışma gelişmenin varoluş nedenidir. Süreç içersinde çatışan görüşler arasındaki ayrımlar netleşir, elenen düşünceler elenir, doğrular belirginleşir. Teori-pratik birlikteliği bu süreci yaşar.

Öğrenci Dernekleri üzerine söz söylenirken derneğin temsil ettiği öğrenci kitlesinin somut sorunları çevresinde, onları akademik-demokratik mücadeleye sevkeden yığınsal bir örgütlenme olduğunun tartışma götürmez biçimde kabul edilmesi, demokratik öğrenci hareketinin ulaştığı sevindirici bir aşamadır. Aşamadır, çünkü tarihten güç almaktadır. Bir an, toplumun ulaştığı mücadele düzeyini, birikimini reddederek düşünceler üretmeye çalışmak, ütopyacılık olurdu. Düşünceler, nesnel gerçekliğin yansımasıdır; bu gerçekliği kavrayabildiği oranda da çevresini değiştirme gücünü kendinde bulabilir. Demokratik kitle örgütleri olarak öğrenci derneklerinden sözedilirken, bu süreci kesinlikle gözden kaçırmamak gerekiyor. Onu dayatan sosyo-ekonomik koşulları alabildiğince iyi anlamak çabasına düşmek şart oluyor. Özellikle dernekler için antidemokratik, baskıcılık, merkeziyetçilik, grupçuluk gibi kavramları kullanırken.

Sık sık gündeme getirilip tartışma konusu yapıldığı için, biz burada öncelikle "grupçuluk" kavramını ele almak istiyoruz. Dernek içerisinde politik grupların varlığının doğal olduğunu, üniversite dışına da çıkarak incelersek daha net farkedebiliriz. Toplumdaki tüm mücadeleler öğrenci kitlesine yansımaktadır. Dernekler Yasası ile Siyasi Partiler Yasası ile derneklerin politika yapmaları ne kadar yasaklanırsa yasaklansın, gençlik toplumdaki siyasal saflaşmalardan etkilenecek, buna bağlı olarak dernekler içerisinde politik gruplar yeralacaktır. İktidar mücadelesi veren siyasal örgütlenmelerin gençlik için programları olacak, akademik-demokratik haklar için mücadele veren öğrenci derneği içersindeki çeşitli politik gruplar da bu programların ortak-somut sorunların çözümü doğrultusunda savunuculuğunu yapacaklardır. Farklı görüş ve programları savunan farklı gruplar kendi politik yaklaşımlarının kabul görmesini sağlamak, giderek bu yaklaşımı çoğunluğun yaklaşımına dönüştürmek için mücadele vereceklerdir. Bu mücadele, dernek içerisinde belirli demokratik yöntemler kullanılarak yapılacaktır. Ve sonuçta amaç, alınacak dernek kararlarını, genelde dernek politikasını etkilemek olacaktır. Karar aşamasında da, demokratik yasama mekanizması gereği, görüşünü çoğunluğa maledebilmiş grupların etkisi büyüktür. Kuşkusuz, tartışma konusu yapılan ve karar alınan sorunsallığın bazı görüşler de azınlıkta kalacaktır. Buraya kadar olan herşey, tümüyle politik grup olarak davranma ahlakına ve demokratik kitle örgütlerinin iç işleyişine uygundur. Aynı demokratik işleyiş ve ahlak gereği, görüşleri azınlıkta kalan politik gruplar da çoğunluğun desteğiyle alınan kararı uymak durumundadırlar. Çünkü onlar da bu aşamaya gelinene dek kendi programlarını çoğunluğa maletmek için gerekli demokratik mücadele ortamına sahiptirler. Bizim politik grup davranışından anladığımız kısaca budur. Derneğin iç işleyiş mekanizmalarına, yazımızın devamında "demokratik merkeziyetçilik" konusunu tartışırken ayrıntılı olarak değineceğiz.

"Grupçuluk" sözcüğüne olumsuz anlam yüklenerek dile getirilen tutum ise politik grup olarak davranmaktan farklıdır ve bizim "dar grupçuluk" diyebileceğimiz bir tutumdur. Bu tutum, dernekler içersinde yeralan politik grupların grupsal çıkarlarını öğrenci kitlesinin ileriye yönelik talepleriyle bütünleştirememeleri ya da bu taleplerden kendi grup çıkarlarını üstün tutmalarıdır. Bundan başka bir şey de değildir. Güncel siyasal yaşamın, öğrenci derneklerine yansıması olan politik grupların varlığını reddederek, bunun doğal olduğunu söylemeyi de "öğrenci dernekleri içersinde 'grupçu' tavrı olumlamak"[1] olarak nitelemek ise, bu noktada hatadır. Çünkü bu tür grupların başlı başına "varlığını" bile "grupçuluk" olarak nitelemek gibi yanlış bir yaklaşıma yolaçmaktadır. Yanlış yaklaşım Türkiye'nin genel siyasal şekillenmesinden türeyen böylece de dernekler düzlemine önceden ve tepeden dayatılmış bir anlayıştan söz ederek sürüyor. Aynı şekilde yukarıda sözünü ettiğimiz dernekler içerisinde varlığı doğal olan toplumsal sürecin dernek lerde yansıması politik gruplar meşru kabul edilmeyerek "öğrenci derneklerinin özgül sorunlarından kaynaklanan anlayışların ayrışması temelinde oluşacak gruplar" tanımıyor.

Biz ise Türkiye'de politik yaşamın öğrenci dernekleri ile başlamadığını biliyoruz. Pratikten söz etmek gerekirse bu öğrenci pratiğidir, öğrenci hareketinin kendisidir. Öğrenci dernekleri bunun bir aşamasıdır. Aşama derken de bir süreçten söz edilir. Verilen akademik demokratik mücadelenin başarısı, yere basması büyük ölçüde toplumun genel demokratikleşme düzeyine bağlıdır. Genel demokratikleşme düzeyi de siyasal örgütlenmelerin gücüne. Bu süreçte öğrenci dernekleri, öğrencilerin mesleksel sorunlarını çözmeye yönelik kitle örgütleri olarak yer alırlar; siyasal çizgilerin türetildiği sınıf örgütleri olarak değil.

Politik grupların bizzat dernek pratiğinden türediğini ya da Türkiye'nin genel siyaset sahnesine ilişkin politik gruplaşmaların dernek içinde meşruluğunun bizzat dernek pratiğinden türemesine bağlı olduğunu savunmanın dernekleşme hareketinin bir bölümünü yadsımaktan başka bir anlama geldiği kanısında değiliz. Tabi bu, o aşamaya gelenlerin de "gayri meşruluğunun" zeminini hazırlamaya yönelik. Böyle bir hataya düşmemek için toplumsal pratikten özel olarak da öğrenci hareketi pratiğinden söz ediyoruz, öğrenci derneklerini bu sürecin bir yansıması olarak kabul ediyoruz. Böyle kabul etmemek üniversiteyi toplumsal sürecin dışında düşünmek gibi bir hataya yol açar. Bu hata bizi olay tarihçiliğine sürükleyeceği gibi; bunu illâ da etkinlik göstermeleri "grupçulukla" suçlamaya meşru zemin hazırlama uğruna yaparak aynı zamanda tarihi yadsımak gibi olmadık işler gelir başımıza.

Her ne kadar "kılıf" hazırlama çabası olarak algılanma da biz yine eklemek istiyoruz. Meşruluğun belirleyiciliği yalnızca bir olgunun tekelindedir; kitlelerin ileriye dönük gerçek çıkarlarıyla bağdaşabilme. Zaman mekan ayrımı koymak ya da üç beş ay üzerindeki kitleselleşme açısından söylemiyoruz. İleriye dönük sendikal talepleri en iyi değerlendiren, kitlelerin gerçek çıkarlarının geleceğe yönelik en iyi kanallarını açan öne çıkarıcıdır. Demokratik kitle örgütleri içerisinde bu mücade-

le herkesin hakkıdır, en sağlıklısı da budur.

Çift yönlü etkileşimin pratik boyutunu göz ardı etmiyoruz, ama onların politik mücadele boyutunu da göz ardı etmemelerini istiyoruz. İstiyoruz, çünkü dernek pratiğinden türeyen politik grupların genel siyasal hayatın yansıması olan politik gruplarla nasıl üstüste geldiğini yaşam hepimize gösteriyor. Kendileri de görüyorlar çünkü bizzat yaşıyorlar.

Öğrenci dergisi çıkarılma çabaları sırasında yaşanan tartışmalar meşruiyet olayına iyi bir örnek oluşturuyor. Öğrencilerin en azından ileriye dönük çıkarları savıyla gönüllü birliktelik temelinde bir dergi çıkarmak isteyenler "tepeden dayatmacı" olarak nitelenerek engellenmeye çalışıldı. Önceki sahiplerinin getirdikleri dergi, Türkiye öğrenci derneklerinin tümünün gönüllülük temelinde çıkarılmasına çalışabileceği, güçlü bir kitle iletişim aracı olarak öğrencilerin ilgi kazanımlarına katkı sağlayacak, derneklerine sürecinin önünü açacak, ulusal düzeyde öğrencilerin sesini yükseltecek bir platform niteliğindeydi. Dergiye karşı çıkanların olması doğaldı. Doğal olmayan, bir araya gelen dernekler sorunları tartışarak çözümleyici kararlar almamaları olurdu. Kimse bir şey gibi uzun bir süre tartışarak, çoğunluk kararıyla kabul edilen kararının çoğunluk oylamasına gelmemesi, olmaması durumu; engellemek isteyen azınlığın kararının kabul edi-

mesi, daha da önemlisi demokrasinin dördüncü gücünden, binlerce öğrencinin üretimine katılıp, binlercesinin okuduğu bir güçten vaz geçilmesi demek olurdu. Meşruluğun ölçütünün ideolojik kaygılardan kaynaklanan suçlamalarda değil de ancak kitlenin gerçek çıkarlarına uygunlukla belirlenebileceğini yineleyerek soruyoruz: Bu aşamada çıkarılacak bir öğrenci dergisi, öğrenci kitlesinin ileriye dönük taleplerini engeller mi? Dergi bu kitlenin zararına mıdır? Buna evet deme cesaretini hiç kimse kendinde bulamaz. Şimdiye dek de bulamadı. Karşı çıkarken "önümüzde daha acil sorunlar varken dergi dayatılıyor", "dergi, herşey uç noktasına vardırıldı" "öğrenci dernekleri yalnızca dergi çıkarmak için mi kuruldu" gibi sorular soruldu. Yapılan dar grupçuluk, meşruiyetini böyle bir derginin bugün çıkarılmasının zararlı olduğu noktasına dayandıramadı, dergiyi çıkarmak isteyenleri anti-demokratik ilan etmeye çalıştı. Eğer böyle bir noktada karşı çıkış yapılamıyorsa dergi konusunda savunanların kitle çıkarlarıyla ne ölçüde bağdaşabildiğinin bir kez daha düşünülmesi gerekiyor. Çünkü edarı atmak isteyenler derginin dernekleşme sürecine, öğrenci sorunlarının çözümüne sağlayacağı katkılardan söz ediyorlar. Buna karşı çıkanlar "derginin meşru koşullarını bekleyelim" den öte tavır koyamıyorlar ve dergi çalışmalarına katılmıyorlar, öğrenci dergisi çıkarma çabasının kitlenin beklentileri ile uyumlaşmadığına dayanarak dergiyi zararlı ilan edemiyorlar, hatta uyumlaştığı savını öne sürenlerin savlarını dayatmacı tutuma meşru zemin aramaktan başka birşey olarak da görmüyorlar.[2]

"Dayatmacı" olduğu öne sürülen (aslında "dayatmacı" fena bir sözcük değil, çünkü gelişim, çatışma ve zorlamayı da barındırır, bize biraz yanlış seçilmiş bir sözcük gibi gelliyor) tutumu gayrı meşru ilan ederek (ki bu esas olarak bazı derneklerin tüzel kişilik ya da genel kurul sorunlarına dayandırılıyor), meşruiyet ile kitleselleşme arasında doğru orantı aranıyor. Meşruluğu yalnızca kitleselleşmeye bağlamak hatalı bir tutumdur. Bu tutuma girilecekse kısa dönemde şu unsuru da göz önünde tutmak gerekir. Baskıcı uygulamalar nedeniyle mücadeleye katılamayanlar, en temel demokratik hakları için bile korkuyu yaşayanlar, gerçek çıkarların nerede olduğunun farkında olmayanlar, dernek organlarının henüz tam olarak oluşmadığı yerlerde istediği etkinlikle bulunamayanlar. Uzun dönemde bunların mücadele içinde zayıflatıldığını, daha geniş kitlelerin kazanıldığını düşünelim. Ancak ileriye dönük ne kadar adım atarsak atalım, eğer bu orantıyı benimsemek savunduğumuz düşünceler hiç bir zaman meşruiyet kazanamayacaktır, çünkü kitleselleşmenin sınırı yoktur. Biz bu görüşü benimseyerek "meşruiyet" kavramını güncelliğe sıkıştırmamalıyız. Ne olursa olsun ilkeli davranmak, ilkelerimizi savunmak zorundayız. Tekrar ediyoruz, ilkeler yaşamın gerçekliği ile uyuşabildiği oranda meşrudurlar, güncelliğe sıkıştıklarında anlamsız, yarına giden yolda anlamlıdırlar.

Her koşulda birliğin gerekliliği

Öğrenci hareketinin (birlikteliğin başarılması açısından, öncelikle demokratik merkeziyetçilik ilkesini net olarak belirlemek gerekiyor. Ortak sorunlardan (bunlar ya doğrudan politiktir ya da sendikaldir) yola çıkarak birlikte güçlü adımlar atabilecek örgütlenmelerin iç işleyişleri demokratik-merkeziyetçi olmalıdır. Bu tür örgütlenmelerde taban ilke olarak en üsttedir. Farklı iki amaçla oluşturulmuş her iki örgütlemede de her kademenin bir sonraki seçerek yetki devrettiği, yönetsel örgütlenme açısından pramit bir yapı söz konusudur, en ileri aşamada bir merkez vardır. Eleştiri-özeleştiri-ikna mekanizması işleyerek merkezin aldığı kararlara tabanın en etkin, demokratik katılımı sağlanır, bu yüzden tabanın en üstte olduğu ters bir pramitten de söz edilebilir. Bu mekanizmayla alınan kararlar, kararı alan kademeler ve onun içerisindeki grup ya da bireylerin ortak çıkarını temsil eder; yani grup ya da bireyler, ortak çıkarlarını örgüt (başka bir deyişle temsil ettiği sınıf ya da toplumsal kesim) çıkarlarıyla bütünleştirebilmişlerdir.

Parti kuruluş amacı doğrudan politik hedeflerdir, iktidar mücadelesidir, doğrudan politik hedeflerle kendini bütünleştiremeyen politik gruplar tasfiye edilebilir. Bilim çapında örgütlendiklerinde ara kademeleri fazladır; ikinci olarak, olağanüstü koşullarda katılımın sağlandığı (tüm kademelerde ve birlikte yapılan) daha geniş toplantı olanakları daraldığı için kademelerin ilişki düzeyi daralır. Özeleştiri mekanizması tüm bu şartlara bağlı olarak daha az işler, alınan kararda seçilmiş merkezin ağırlığı artar.

Demokratik kitle örgütü olarak öğrenci dernekleri kuruluş amacı ise doğrudan politik değil, akademik-demokratik taleplerdir. Bu taleplerin farklı politik eğilimlerce savunulması da doğaldır. Nesnel koşulların olanaklı kıldığı en demokratik mekanizmalarla oluşan, uygulamada ortak çıkarları yansıtan kararlara "uymuyorum" demek, "benim grup çıkarlarım kitlenin ortak çıkarından öne gelir" demektir; dar grupçuluk yaparak, hareketi bölmektir.

Bu görüşe karşı çıkanlar demokratik merkeziyetçiliğin içeriğini çarpıtarak dayanak bulmaya çalışıyorlar.[3] Çarpıtma, öğrenci hareketinin birlikteliği açısından da geleceğe yönelik önemli kaygıları doğuruyor. Demokratik kitle örgütü varyantında merkeziyetçilik unsurunu yoketmek, bu unsurun güvence altına aldığı birlikteliği reddetmek anlamına geliyor. Zaten kitleselleşmenin önemini hep birlikte sürekli vurgulamamızın ana nedeni de, işte bu birlikteliktir. Türkiye demokratik öğrenci hareketi, birlikte davranamamanın sıkıntısını yoğun olarak bisetmiştir. Birlikteliğin önemini vurgulamak açısından Türkiye'de yürürlükte olan İş Yasaları'nı düşünelim. İşçilerden bir kısmı grev kararı alıp uygularken, karara katılmayanlar fabrikada çalışabilmektedirler. Grevlerin bugünkü etkisizliği açık. İşçi sınıfı tarihi ona, ancak birleştiğinde hak koparabileceğini öğretmiştir. Öğrenci gençlik, mücadele sürecinde kalıcı haklar koparmak istiyorsa birlikteliğin sıkı çabasını vermek zorundadır. Bir karşı çıkış, öğrencilerin böyle bir birlikteliğe gereksinimi olmadığı, çünkü attığı adımlarıntoplumda işçiler gibi köklü dönüşümler sağlayamayacağı noktasından gelebilir. Ancak dayatılan sorunların kaynağı tüm öğrenciler için tek ve aynı olduğundan, en güncel ve alt düzeyli kazanımlar bile birlikteliği gerektirdiği gibi, ileride bir daha geri verilmemek üzere haklar koparmaya yönelik güçlü adımlar atabilmemizin de önkoşuludur. Gelecekte daha da önem kazanacak böylesi bir birlikteliğin geleneğini bugünden oluşturmak çabasına düşmek, hepimizin hakkıdır; öğrencilerin hakkıdır, toplumun hakkıdır. ●

1 Gökyüzü Dergisi, "Öğrenci Dernekleri Üzerine Acil Birkaç Sorun"

2. Yaşamın gerçeği olan politik olma, politik davranabilmeye aynı yazıda, şu şekilde karşı çıkılıyor; "'Farklı eğilimler çevresinde gruplaşan gençlerin çalışmalarını ve sorunlara ilişkin tartışmalarını öğrenci derneğinin varoluş amaçlarına bağımlık kılmaları..! grupçuluğun tehdidine karşı güvence olarak öne sürülmüştür" deniyor.

3. Gökyüzü Dergisi Mayıs sayısı başyazısında, "merkez olduğundan fazla anlam yüklemeyi, kitle örgütlerini 'parti' ile karıştırmak" olarak görüp; demokratik, ama "işime gelirse', merkeziyetçi olmayan gibi bir görüşü savunarak, demokratik-merkeziyetçilik ilkesini çiğniyor. Aynı görüşün teorik çerçevesi (1) içerideki bir yazıda çiziliyor: "ÖD lere özgü bir demokratik merkeziyetçiliği savunuyorsak, azınlığın çoğunluğa tabi olmasını zorunlu görmek.. net bir bilgi hatası ya da çarpıtmadır". Bu görüşü "yeni demokrasiciler" öne sürseler anlarız; ama demokratik merkeziyetçilik olunca böyle birşey öne sürülemez.

Size Desem

size desem bıraktım artık insanlar için üzülmeyi
hiçbir şey söylemezsiniz bana üzülmezsiniz,
şaşırmazsınız bile, ağlamazsınız haykırarak
sıratına da çarpmazsınız yazdığım şiirleri...

kimse farketmez insanlar için üzülmeyi bıraktığını.

bir satıcı geçer yollardan bağırıp çağırarak
otobüsler taksiler gene aynı yollarda uçar
insanlar durup vitrinlerin önünde bir şeylere bakarlar
konuşurlar birbirleriyle bir yerlere girip çıkarlar
saatler hızla ilerler altında tozlu bir akasyanın,

bir çocuk çember çevirir atom bombası patlar bir yerde
bir yerde sokak çatışmasında ölür birileri
birileri televizyonda bir açıklama yapar halka
flaşlar patlar ardarda uydular sinyal verir...

Size desem bıraktım artık şiir yazmayı
katıldım artık ben de bu sıradan akışa bir başıma
uzak kıyılara gitmeliyim ahşap bir evim olmalı
martıları seyretmekle geçecek ömrüm desem;

ya da birileriyle yanyana omuzomuza hatta
kavganın içindeyim desem eylemin içindeyim
yaşamaksa bu işte başka değil desem;
sözlerimi gerçek sanıp hemen inanırsınız bana...

Ergül Çetin

ONBİRİNCİ DÜNYA SENDİKALAR KONGRESİ'NE DOĞRU

Dünya Sendikalar Federasyonu (WFTU) nun öncülüğünde düzenlenen Dünya Sendikalar Kongresi bu yılın Eylül ayında onbirinci kez toplanacak. Berlin'de 16 - 22 Eylül tarihleri'nde yapılacak Onbirinci Kongre'ye dünyanın her yanından WFTU üyesi işçi sendikaları konfederasyonları katılacak. Kongre'nin hazırlık çalışmaları Demokratik Alman Sendikalar Konfederasyonu (FDGB) tarafından yürütülüyor. Bu çerçevede, FDGB Genel Başkanı Harry Tisch ile Prag'da yayımlanan Dünya Sendikal Hareketi dergisinin Mayıs sayısında yapılan söyleşinin bir bölümünü yayımlıyoruz:

"—Sizce Onbirinci Kongre'nin gündemindeki en önemli tartışma konuları neler olacak? Kongre hazırlıkları nasıl yürüyor?

Tisch: Biz işçi sendikalarının en önde gelen görevlerinden birinin de nükleer bir felaketi önlemek ve dünya barışını güçlendirmek olduğuna inanıyoruz. İnsanlık için çok temel bir öneme sahip olan bu konu, Onbirinci Dünya Sendikalar Kongresi'ndeki tartışmaların da merkezini oluşturacak. Siyasal görüşleri ve uluslararası örgütlenmeleri nasıl olursa olsun, bizce dünyadaki tüm işçi sendikaları silahsızlanmaya yönelik somut adımların atılması için çabalarını birleştirmelidir. FDGB olarak biz, birleşik sendikal eylemin barış, silahsızlanma ve toplumsal gelişme mücadelesine ilişkin her türlü girişimini tümüyle destekliyoruz. Ayrıca gelişmiş ve gelişmekte olan kapitalist ülkelerdeki işçilerin yaşam koşullarının giderek kötüleşmesi ve tekellerle uluslararası holdinglerin işçilerin demokratik ve sendikal haklarına karşı açtıkları dünya çapındaki saldırı karşısında işçi sendikalarının eylemlerini ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde birleştirmeleri de büyük önem taşımaktadır. Bu konu Onbirinci Kongre'nin gündeminde önemli yer tutacaktır.

Kongre hazırlıklarına ilişkin olarak bizim federasyonumuz, Demokratik Alman işçilerine Dünya Sendikalar Federasyonu'nun tarihi ve sendikal mücadeleye katkısı konusunda bilgi vermeye yönelik girişimlerde bulundu. Geçen yılın Ekim ayında WFTU'nun kırkıncı kuruluş yıldönümü kutlamalarından başlayarak, Dünya Sendikalar Kongresi'ne katılacak örgüt ve konfederasyonlara ilişkin bilgileri içeren kitapçıklar bastırdık. Sizi temin ederim ki, FDGB, Onbirinci Kongre'nin en iyi koşullarda yapılması ve beş kıtadan işçi sendikalarını temsilen gelecek konuklarımızın en güzel şekilde karşılanması için her çabayı göterecektir." □

KOLOMBİYA'DA YENİ DÖNEM

Bogota/*Orta Amerika ülkelerinden Kolombiya'da geçtiğimiz Mart ayında yapılan seçimler, ülkedeki demokrasi savaşımı ve emekçi kesimlerin kazanımları açısından yeni bir dönemi başlattı. Seçimler de Muhafazakarlar karşısında Liberallerin "büyük bir zafer" kazanması gerçekte "şaşırtıcı" bir sonuç değildi. Bu iki parti arasında seçimden seçime gelip giden oylar, partilerin ülkedeki gerçek etkileri konusunda kuşkulara yolaçıyor, oyların kayganlığı nedeniyle "seçim zaferleri" iki parti arasında gidip geliyordu. Ancak Mart seçimlerinin en önemli sonucu, Kolombiya siyasal düzleminde sol partilerin, özellikle de sol koalisyonu oluşturan "Yurtsever Birlik"in önderi Komünist Partisi'nin önemli ölçüde güçlenmesiydi. Komünist Partisi Ulusal Kongre'deki temsilci sayısını 8'e çıkarmayı başarmıştı. Bu durumu değerlendirirken bazı özel unsurları da gözden uzak tutmamak gerekiyor. Birincisi, oyların geniş bir bölümü gerici güçlerin yıllardır baskı unsurları kullanarak oylarını yönünü etkiledikleri kırsal kesimden alınmıştı. İkincisi, seçim kampanyaları, ilerici güçlere karşı tehdit, saldırı ve terör eylemlerinin yapıldığı bir ortamda gerçekleşmişti. Son olarak da, Komünistler ve diğer demokratlar, provokasyonlar yoluyla seçim kampanyalarını engellemek isteyen radikal sağı etkisiz kılmak için özel bir çaba içine girmek zorunda kalmışlardı. Ancak tüm bu olumsuz koşullara karşın "Yurtsever Birlik"in seçimlerden güçlenerek çıkması, Kolombiya halkı arasında sol hareketin saygınlığının artmış olduğunu gösterdi. Seçimlerden sonra geçen iki aylık dönemde de, bu saygınlığın politik yaşamdaki yansıması belirginlik kazanmış görünüyor. Son 15 yılda birbiri ardından gelen sağ hükümetlerin izledikleri Amerikancı politikanın en temel toplumsal ve ekonomik sorunları çözmekte yetersiz kalmış olduğu ve bu gerekçeyle seçimlere katılması beklenen 14 milyon seçmenden ancak 7 milyonunun oy kullandığı da düşünülürse, sol muhalefetin ürettiği politikaların giderek artan bir ilgiyle izlendiği söylenebilir. Bu konuda Kolombiya Komünist Partisinin Ulusal Kongre'ye sunduğu "işsizliği önleme programı"nın, Bogota kentinde düzenlenen gösterilerle desteklenmiş olması da ülkenin politik yaşamındaki bu yeni dönemin "hareketli" geçeceğine ilişkin bir ipucu oluşturuyor.* □

AKP'nin 8. Kongresi'nde "Herkese iş için barış, herkes için iş" istendi...

Hamburg/ Federal Almanya Komünist Partisi (AKP) Sekizinci Kongresi'ni 2 - 4 Mayıs tarihlerinde, uluslararası işçi sınıfı hareketinin önderlerinden Ernst Thaelmann'ın doğum yeri olan Hamburg kentinde gerçekleştirdi. AKP'nin tüm ülkedeki 60 bin üyesini temsilen 800 delegenin katıldığı kongrede, barış silahsızlanma ve işsizlik konuları ile diğer politik gruplarla, özellikle Alman sosyal demokratlarıyla işbirliği konusu ele alındı. "Federal Almanya'nın en büyük toplumsal sorunu" olarak nitelendirilen işsizliğe ilişkin olarak, AKP'nin son beş yıldır savunduğu "bir devlet istihdam programı hazırlanması ve bu programın askeri harcamalarda yapılacak tasiyelerle finanse edilmesi" önerisi yinelendi. Komünist Partisi Genel Sekreteri Herbert Mies tarafından Kongre'ye sunulan raporda ise "Yeni bir politika: Nükleer silahlardan arındırılmış bir dünya ve herkese bir iş istiyoruz" görüşüne yer verildi. Kongrede, özellikle silahsızlanma ve barış konularında Alman Sosyal Demokrat Partisi (SDP) ile ortak eylemlere girilmesi de ilke olarak benimsendi. Parti'nin Duisburg örgütünü temsil eden Herbert Leimbühler konuya ilişkin konuşmasında "barışı korumak partimizin önde gelen bir görevidir" dedi ve ABD'nin Libya'ya yaptığı saldırıyı Duisburg'daki yüzbinlerce işçinin dikkatlerine sunarak, ilkelerini anımsatarak şunları söyledi: "Biz Federal Alman hükümetinin Sovyet barış girişimlerine yapıcı biçimde katılmasını, ABD'nin uzayın militarize edilmesi girişimini desteksiz bırakmasını ve topraklarımızdaki nükleer füzeleri kaldırtmasını istiyoruz. Bu yalnızca Komünistlerin değil, milyonlarca Alman yurttaşının istemidir."

Barış Yılı'nda Barış Gezisi ve Barış Resimleri

Habarovsk/ Japonya'daki işçi sendikaları ve demokratik kitle örgütleri temsilcileri biraraya gelerek, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin 41'inci yıldönümü nedeniyle Pasifik Okyanusu'nda bir gezi düzenlediler. "Barış" adı verilen bir gemiyle yapılan geziye katılan 230 kişi, sırayla Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, Çin Halk Cumhuriyeti ve Sovyetler Birliği'ni ziyaret etti. 2 - 3 Mayıs tarihlerinde ise Habarovsk kentinde Sovyet sendikacı ve meslek örgütü temsilcileriyle buluşarak, "Savaş ve Nükleer Silahlar Karşıtı bir Toplantı" yaptılar. Toplantı öncesinde, Habarovsk'daki Lenin Meydanında düzenlenen "Sovyet-Japon ortak Barış Yürüyüşü"nde ABD ve Japonya'daki silah tekellerinin yöneticiler üzerindeki baskısı ve silahlanmaya yönelik yatırımları kınandı. Bu arada, Japon heyeti Sovyet Barış Fonu'na 600 bin yenlik bağışta bulundu. "Savaş ve Nükleer Silahlar Karşıtı Toplantı"da ise Litvanya'lı ünlü ressam Lidija Milasiute, Japon heyetine Hiroşima ve Nagazaki kentleri halkına adadığı iki resim bediye etti. "Sadako Sasaki'nin Anısına" ve "Yas Çanları" adlarını taşıyan resimleri teslim aldıktan sonra bir konuşma yapan Japon heyeti başkanı ve Uluslararası İşçi Sınıfı Hareketi Enstitüsü Genel Sekreteri, Uluslararası Lenin Barış Ödülü sahibi Akira İwai şunları söyledi: "Bu resimler nükleer ölümün trajikliğini tüm korkunçluğuyla sergiliyor. Ancak küllerin ve acıların içinde ayrımlaşan bir şey var ki, o da umudun rengi. Bu resimleri "Barış" Gezimizin son bulacağı Nagazaki'deki "Atom Bombası Kurbanları Anıtı"na koyacağız. O anıtın yanında onurlu bir yerleri olacak." ■

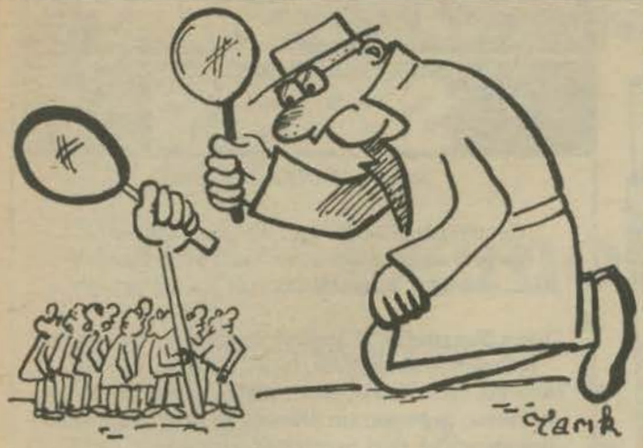

İZMİR ve ANKARA ÖĞRENCİ DERNEKLERİNİN ORTAK BASIN TOPLANTISI

İzmir'in çeşitli fakülte ve yüksekokullarından gelen öğrenci derneği temsilcileri ile Ankara'daki bazı fakülte ve yüksekokul dernek temsilcileri, 16 Mayıs 1986 [illegible]'da Ankara'da ortak bir basın toplantısı düzenlediler.

İzmir'den EÜ-EDFÖD, EÜ-ETÖD, EÜ-ZİFÖD, EÜ-FENFÖD, DE-BEFÖD, DE-DEMMÖD ve DE-İİBFÖD ile Ankara'dan, AÜ-SBFÖD, AÜ-DTCFÖD, AÜ-BSYYÖD, ve GÜ-ÖD derneklerinin düzenlediği toplantıya, öğrenci dernekleri avukatı Nurdan Batum da katıldı. Dernek temsilcileri, toplantıda yaptıkları ortak açıklamada, gazetelerde "Öğrenci Derneklerine Sızan Militanlar Yakalandı", "Ankara Anarşist Kaynıyor" vb başlıklarla verilen haberlerin yüksek öğretim kurumlarındaki yasal öğrenci derneklerinin yasa dışı birtakım örgütlerle ilişkili olduğu izlenimini uyandırmaya yönelik ve asılsız olduğunu, bunun bakısız ve dayanıksız bir suçlama niteliği taşıdığını vurguladılar.

Toplantıda ayrıca, İzmir öğrenci dernekleri temsilcileri şöyle ifade ettiler: "İzmir'deki öğrenci dernekleri üzerinde baskıların giderek yoğunlaştığını ve Em. Md. Dernekler Masası'na bağlı Denetleme Kurulu ekiplerinin, denetlemelerini yasal olmayan bir biçimde ve adeta "bir suçlu arar mışçasına" yürüttüklerini, dernek temsilcilerini özel yaşamlarında bile sık sık taciz ettiklerini belirttiler.

Öğrenci dernekleri avukatı Nurdan Batum da, yaptığı açıklamada şöyle dedi: "Yönetimin, derneklerin kuruluşundan bu yana her türlü hukuk kuralını ve temel anayasal hakları çiğneyerek giriştiği baskıcı tırmanmaktadır. Kuruluş aşamasında yasal açıdan çarpıtılan yönetim, şimdi de öğrenci derneklerini kapatmaya yönelmiştir. Hiçbir yasal dayanağı bulunmayan engellemeler konusunda, özellikle son olarak Ankara'da iki derneğin kuruluşu için, "rektörlük izninin gerekli olmadığı" yolunda çıkan İdare Mahkemesi kararları önemli birer adım olmuştur. Öğrencilerin hukuksal bilgilerinin olmamasından yararlanarak, olmayan yasalardan ve maddelerden (Olağanüstü Hal Komisyonu izni gibi) sözedip engellemelere girişmek, hep belli bir baskı sürecinin unsurlarıdır ve öğrenci derneklerine yöneltilen bu en son 'yardım ve aidat toplayarak öğrenci derneklerini kullanma' gibi suçlamalar da bunun bir parçasıdır."

Ankara'ya gelen İzmir öğrenci dernekleri temsilcilerinden ve Ankara'daki bazı derneklerin temsilcilerinden oluşan kurul, ertesi gün de (17 Mayıs 1986) Anıtkabir'i, Tabipler ve Barolar Birliklerini, Çağdaş Gazeteciler Derneği'ni ve TBMM'ni ziyaret ettiler. TBMM'nde SHP Grup Başkan Vekili Seyfi Oktay'la görüşen öğrenciler, kendisine çeşitli istemlerini dile getirdikleri bir dilekçe vererek, bu konularda TBMM'nde etkinlikte bulunulmasını istediler. Seyfi Oktay da yaptığı açıklamada, öğrencilerin bu ziyaretinin kendilerini çok sevindirdiğini, ancak partisinin meclisteki daha etkin olabilmesi için, öğrencilerin bu tür iletişimlerini (özellikle somut bildirimlerle destekleyerek) sürdürmeleri gerektiğini, böyle bir dayanışmanın öğrenci sorunlarının çözülmesi açısından zorunlu olduğunu belirtti. "Yalnız gençliğin değil, demokrat görüşlü tüm yurttaşların fişlenerek, devlet kadrolarında belli görüşlü insanların yerleştirilmeye çalışıldığını" vurgulayan Oktay, "muhalefet, toplumsal bir muhalefete dönüşmezse etkisiz kalır, bu yüzden gençlerle bütünleşmek zorundayız" dedi.

Daha sonra TBMM Başkan Vekili Özer Gürbüz'le görüşen öğrenciler, kendisine İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin çerçevelediği bir örneğini sunarak, bu konuda daha duyarlı olmalarını beklediklerini belirttiler. Son olarak ÇGD'yi ziyaret eden öğrenciler, burada ÇGD Başkanı Ahmet Abakay tarafından karşılandılar. Abakay, yaptığı konuşmada, "gençlik üzerinde yoğun bir baskı düzeneğinin işletildiğine katıldığını ve düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün uygulamada gerçek anlamda sağlanabilmesi için, öğrenci derneklerinin siyasal partiler üzerinde baskı grubu niteliğinde bir etkinlik sahibi olmaları gerektiğini" belirtti.

Ankara'daki basın toplantısı ve ziyaretlerinin ardından bir değerlendirme yapan öğrenci dernekleri temsilcileri, çeşitli kentlerdeki öğrenci dernekleri arasındaki bu tür iletişimlerin daha sağlıklı bir biçimde kurulabilmesi durumunda, öğrenci hareketinin birlikteliği açısından büyük yarar sağlanacağını vurguladılar.

BASIN AÇIKLAMASI

15.5.1986 tarihli gazetelerde yer alan "16 Militan Yakalandı" "Ankara Anarşist Kaynıyor" vb gibi başlıklar altında yer alan ve Yükseköğretim Kurumlarındaki öğrenci derneklerinin birtakım örgütlerle ilişkisi bulunduğunu içeren haber tamamen gerçek dışıdır. Bir takım örgütlerin ya da şahıslarını öğrenci dernekleri aracılığıyla örgütlenmeye çalıştıkları, öğrenci derneklerinden mali kaynak sağladıkları yolundaki haber, haber niteliğinden çıkıp açık bir suçlamaya dönüşmüştür.

Biz aşağıda imzası bulunan öğrenci derneği temsilcileri yasalara uygun olarak hazırlanmış tüzüklerimiz çerçevesinde çalışmalarımızı sürdürdüğümüzü ve bu suçlamaları reddettiğimizi açıklarız.

AÜ DTCFÖD	EÜ FENFÖD
GÜ ÖD	DE BEFÖD
AÜ SBFÖD	DE DEMMÖD
AÜ BYYOÖD	DE İİBFÖD
EÜ EDFÖD	HÜ TFÖDER
EÜ ETÖD	AÜ ZİFÖD
EÜ ZİFÖD	ODTÜ ÖD
	HÜ ÖD

"YÖK ve GENÇLİK PANELİ"

Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) İstanbul İl Başkanlığının düzenlediği "YÖK ve GENÇLİK" paneli 3 Mayıs 1986 cumartesi günü yapıldı. Kalabalık bir izleyici kitlesinin dinlediği panele özelikle öğrenciler büyük ilgi gösterdi. Üniversite öğrencileri'nin ve Yarın dergisinin mesajlar gönderdiği paneli SHP Kadıköy İlçe Başkanı Güven Aydoğmuş yönetti. Açış konuşmasını SHP İstanbul İl Başkanı Hasan Fehmi Güneş'in yaptığı panele konuşmacı olarak Cem Gönenç (Yarın Dergisi), Prof. Aydın Aybay (Eski öğretim üyesi) Prof. Onur Kumbaracıbaşı (Eski öğretim üyesi), Ercan Karakaş (SHP İstanbul İl Sekreteri) ve Sırrı Özbek (SHP Genel Sekreter Yardımcısı; Milletvekili) katıldılar.

Açış konuşmasını yapan Hasan Fehmi Güneş YÖK'ün bir cezalandırma sistemi olduğunu belirtti. Güneş sözlerini şöyle bitirdi: "Bu verimsiz eğitim sistemiyle yarının çağdaş, ileri Türkiye'sini kuramayız. Ne yapmak gerekir? YÖK işkencesine son vermek gerekir."

İlk konuşmayı Cem Gönenç yaptı. Cem konuşmasının istemlerle ilgili bölümünde şunları söyledi: YÖK, amacı üniversite gençliğini sindirmek ve kendi yanına kazanmak olan bu baskı rejiminin baskı araçlarından biridir. Bizler ise, iyi bir gelecek için özerk ve demokratik bir üniversite istiyoruz. Bu bağlamda; birincisi, üniversite yönetimi demokratikleşt' ilmeli, YÖK tasfiye edilerek üniversiteler üzerinde iktidar denetimine son verilmeli ve öğrencilerin üniversite yönetimine katılmaları sağlanmalıdır. İkinci olarak, eğitim hakkıdemokratikleştirilmelidir. Öğrenci kıyımına son verilmeli, harçlar kaldırılmalı, hapisonelerdeki öğrencilere kısa vadede sınav hakkı, uzun vadede ise çıkacak bir genel aftan sonra okullarına dönme hakkı tanınmalıdır. Üçüncü olarak, eğitimin içeriği demokratikleştirilmeli, üniversiteden atılmış tüm demokrat hocalarımız geri dönmeli, aşırı sağcı kurumsallaşmaya son verilmelidir."

Daha sonra konuşan Ercan Karakaş, öğrencilerin sorunlarının toplumun sorunlarından ayrı olmadığını, sorunların çözümünün de ortak olduğunu belirttikten sonra özetle şunları söyledi: Biz SHP olarak diyoruz ki, demokratik bir Türkiye yaratmadan, demokratik bir üniversite yaratamayız. Biz SHP olarak özgürce düşünen, örgütlenen, yönetime katılan bir gençlik istiyoruz. Yolumuz uzun ama onurlu bir yoldur, bunu hep birlikte başaracağımıza inanıyorum."

3. konuşmacı Aydın Aybay özetle şunları söyledi: "Bugün üniversite içinden ses çıkmıyor. Neden? Eskiden en canlı tartışmalar üniversite içinde yapılırdı. Bugün bu tartışma platformları tasviye edilmiştir, demokratik ortam yoktur. YÖK kalsın mı, gitsin mi? Cevabım hemen gitsin. Bilime, çağın gerçekleri'ne taban tabana zıt olan YÖK düzeni Türk bilim yaşamını daha fazla tahrip etmeden derhal kaldırılmalıdır."

Prof. Onur Kumbaracıbaşı ise özetle şunları söyledi: Siyasal sistem ve ekonomik gelişmeye getirilen sadakatlik YÖK yasasıyla tamamlanmıştır. Bu sistemle neyin amaçlandığı son derece açıktır. Gerekçesiz ve mahkemesiz yargılama kararıyla (1402) öğretim üyesi tahribatı yapılmış, öğrencilerin üniforma giymiş robotlar haline gelmesi sağlanmıştır.

Son konuşmayı yapan Sırrı ÖZBEK ise sözlerine "iki yıldır YÖK'ün tek bir olumlu yanını bulsam anlatırdım" diyerek başladı ve konuşmasını "üniversitenin ana işlevi çağdaşlıktır ama bu YÖK'le son bulmuştur." Daha sonra sözlerine şöyle devam etti: Çağdaş mahbuslar olan YÖK öğrencilerinin kendi sorunlarının çözümü için dernek kurmalarının önüne engeller getirilmektedir. Gençlerin sorunlarını onlara oy hakkı vererek çözebiliriz. SHP olarak üniversite sorunlarını çözümlemek bizim birinci görevimizdir.

Daha sonra panel izleyicilerinin yazılı olarak sordukları soruların konuşmacılar tarafından cevaplanmasına geçildi.

Soruların cevaplanmasından sonra panel sona ermiştir

FOTOGRAF NOTLARI/Rıza Arat

Kentlerde bir sergi dönemi daha geride kalırken, kıyı yörelerinde, şenliklerde sanat etkinlikleri yavaş yavaş canlanmaya başlıyor. Geçtiğimiz döneme genel olarak bakıldığında, fotoğraftaki gelişmelerin, biçim denemelerindeki başarıların, anlatılmak istenen konuların yorumlanabilmesi, öz ve biçim dengesinin kurulduğu yapıtlarda somutlanabilmesi için yeterli olamadığı gözleniyor. Çok başarılı bir tekniğin, çok özgün biçimsel yaklaşımların sıradan ve sığ konularla harcanması kadar, çok anlamlı bir konunun özensiz ve savruk biçimde işlenmesi de üzücü oluyor.

Yaşamın hızla akıp gitmesi, doğanın sürekli bir değişim içinde olması, fotoğrafçılar için tükenmeyecek bir kaynak oluşturuyor. Ancak bu kaynağın değerlendirilmesi, rasgele zamanlarda, sıradan bakış açılarıyla yapılmış çerçevelerle deklanşöre basılarak gerçekleştirilemez. Fotoğraf makinasının arkasında hem gelişmiş bir göz, hem de gelişmiş bir beyin olmalıdır. Fotoğrafçının gözü, karmaşık görüntüler içindeki ilişkileri, uyumu, bütünle çelişenleri bir anda görebilmelidir. Hangi çizgilerin, hangi lekelerin nereye ve nasıl yerleştirilirlerse, o karmaşık görüntüyü yalın ve düzenli bir görüntüye dönüştürebileceğine çok kısa bir sürede, bir anda karar verebilmelidir. Ancak bu yeterli değildir. Gözünün önünde canlanan uyumlu görüntüyü nasıl geliştirebileceği, hangi açıdan bakacağı, nasıl bir ışığın iyi olacağı da onun önündeki sorunlardır. Kuşkusuz tüm bu lekelerin ve çizgilerin güzel tonlarla, uygun ışık koşullarında, iyi seçilmiş bir bakış açısıyla, uyumlu ve dengeli bir kompozisyonla bir araya getirilmeleri, başarılı bir fotoğraf oluşturmak için yeterli değildir.

Çok kısa bir sürede, günleri, ayları, hatta yılları, bir çağı bir çırpıda yorumlayabilmek için, doğanın ve yaşamın anlamını, gelişimini, iç bağıntılarını çok iyi kavramış olmak gerekir. Yalnız kurallarla, sözcüklerle değil, nesnelerin ve kavramların kendisiyle, görüntülerle kavramak... Kelebeğe dönüşeceğini bilmeden bir tırtılı görüntüleyen bir fotoğrafçı ne denli başarılı olabilir? Ağaçların yeniden çiçek açacağını, yapraklanacağını bilmeden, kışın sürekli kuru dalları çeken bir fotoğrafçı?

Başarılı bir fotoğraf çekmek, bir şiir, bir makale, bir öykü, bir roman, bir inceleme yazını yazmaktan daha kolay değildir. Sözcükleri uyumlu kullanabilmek, sözcüklerle anlatabilmek için, hem dili, hem de anlatılmak isteneni çok iyi bilmek gerekir. Fotoğrafta da aynı durum geçerlidir. Hem fotoğrafın ulaştığı düzey, hem de doğanın, yaşamın, toplumun, insan düşüncelerinin, bilimin, sanatın tüm birikimleri, fotoğrafçının sürekli araştırdığı, öğrendiği konular olmalıdır. Her sanat yapıtı, her farklı yaklaşım fotoğrafçının ilgisini çekmeli, beğenmese bile anlamaya çalışmalıdır. Başkalarının bu yapıtlarla, bu yaklaşımlarla ilgili görüşleri de onun araştırma konusu olmalıdır. Yalnız beğendiği fotoğraflara bakmakla yetinmemeli, gerektiğinde karşı çıktığı fotoğraflara, resimlere de bakabilmeli, filmleri, oyunları izleyebilmeli, müzikleri dinleyebilmelidir.

Toplumla birlikte insanlar da hızla değişiyor. Aynı biçimde konuşmak, aynı biçimde yazmak, aynı resimlerle, aynı fotoğraflarla ortaya çıkmak zorlaşıyor. İnsanlara ve topluma yönelik bir çalışmada belirleyici olan, kopuklukların giderilmesi, sağlam bağların kurulması, etkileşimin sağlanabilmesidir. Bunun için, hangi alanda olursa olsun, insanlara yeni biçimlerle seslenmek gerekiyor.

Fotoğrafçıları da, bu doğrultuda, güç görevler bekliyor.

"ARANIZDA BÖLÜCÜLER VAR!"

Dergimize mektupla başvuran bir grup Karaman Lisesi öğrencisi, her sabah okullarına polis ve jandarma eşliğinde gelip gittiklerini ve bu durumdan rahatsız olduklarını belirtiyorlar. Her anda doğrudan polisle ya da okul yönetimi ile ilişkisi olan muhbirlerin yerleştirildiğini belirten öğrenciler bu durumun önemli psikolojik sonuçlar doğurduğunu belirtiyorlar. Arkadaşlarına güvenememenin getirdiği yalnızlığın öğrenciler üzerinde olumsuz sonuçlar yarattığına dikkati çeken öğrenciler diğer olumsuzluklara ilişkin şunları söylüyorlar: "Okulumuzun çevresi kışlaya, eğitim alanına döndü. Nedenini sorduğumuzda bize, Konya Valiliği'nden gelen bir bildiriye göre Konya ve çevresinde bilinmeyen şahıslarca kız kaçırma olaylarının arttığını ve kızların güvenliğini sağlamak için okul çevresinde bulunduklarını belirttiler. Lisemiz Karaman'ın tam ortasında. Bu yüzden biz bu davranışları öğrencilere gözdağı vermek olarak değerlendiriyoruz.

Geçtiğimiz aylarda yerel gazetelerden birinde Karaman Lisesi'ni eleştiren bir yazıdan dolayı bazı arkadaşlarımız polis otolarına bindirilip sorguya çekildiler. Teneffüslerde öğretmenler sınıf sınıf gezip '...aranızda bölücüler var. Onları aranızda daha ne kadar barındıracaksınız? Ama biz onları da onları koruyanları da biliyoruz.' diyorlar.

Karaman halkı jandarma eşliğinde okula giden öğrenciler adına, Karaman Kaymakamlığı'na ve Jandarma Komutanlığı'na başvurduysa da bir sonuç alamadı.

Bütün bunlar yetmezmiş gibi, ağabeyi ME Bakanlığı'nda çalıştığı söylenen Taner Gerçeksever isimli felsefe öğretmeni 'güvenliklerini koruduğu' kız arkadaşlarımıza sataşmakta ve onur kırıcı sözler söylemektedir. Jandarma, polis baskısının ve öğretmenlerin psikolojik saldırılarının sonucu öğrenciler Taner Gerçeksever'i mahkemeye verdiler. Ancak sonuç bilindiği gibi, öğretmen hala öğretmenlik yapıyor, hala okulda."

Öğrenciler mektuplarında okullarının bir yarı açık cezaevine dönüştürüldüğünü belirtiyorlar ve korku ve kuşkunun üzerine temellenmiş bir eğitim yerine iste yerek, severek, kimsenin kimseden kuşku duymadığı bir okulda okumak istediklerini ekliyorlar.

YUGOSLAVYA'DA YAYINLANAN JEZ (KİRPİ) ADLI GÜLMECE DERGİSİNİN III. ULUSLARARASI KARİKATÜR YARIŞMASI SONUÇLANDI

Yugoslavya'nın başkenti Belgrad'da yayınlanmakta olan Jez (Kirpi) adlı gülmece dergisinin 50. Kuruluş Yılı kutlamaları içinde yeralan III. Uluslararası Karikatür Yarışması sonuçlandı. Sovyetler Birliği, Dem. Almanya, Polonya, Çekoslavakya, Bulgaristan ve Yugoslavya'da yayınlanan çeşitli gülmece dergilerinin yönetici ve karikatürcülerinden oluşan seçici kurulda, Türkiye'den de Ferruh Doğan vardı. Kurul, Jez (Kirpi) dergisi karikatür yönetmeni Nicola Ruvıç başkanlığındaki elemeleri sonucunda, birincilik ödülünü Doğu Almanya'dan Peter Dittrich'e verdi. İkincilik ve üçüncülük ödüllerini de Yugoslav karikatürcüleri Spiro Raduloviç, ve Slobadan Obradoviç kazandılar.

Türkiye'den Reşit Yakalı, Erdoğan Başol, Hasan Seçkin, Ferit Avcı ve Alper Susuzoğlu'nun karikatürleri de ilk elemeyi geçerek sergilenen karikatürler arasındaydı. Ayrıca Ferit Avcı, 1500 karikatürcü içinde on karikatürcüden biri olarak son elemeye girdi.

FOTOGRAF SERGİSİ

"İNSAN MANZARALARI"

Geçtiğimiz yıllarda "İşçi Portresi" konulu bir fotoğraf sergisi düzenleyen Yarın'ın bu alandaki ikinci etkinliği "İnsan Manzaraları" başlığını taşıyor.

"İnsan Manzaraları" Fotoğraf Sergisi, Türkiye insanını betimlemeyi amaçlıyor. İşçisi, işsiziyle, köylüsü, memuru, öğrencisiyle, genci, yaşlısı, kadını, erkeğiyle, insanımızı doğumundan ölümüne yaşamın her anında belgeleyen bir sergi hazırlamak düşüncemiz. Bunu yaparken de yaşadığımız son yılların özelliklerini öncelikle vurgulamayı amaçlıyoruz.

"Türkiyeli"yi, fotoğraf uğraşısı veren herkesin katılmasını beklediğimiz ortaklaşa bir sergi ile anlatmanın yararına inanıyoruz. Tüm fotoğrafçıları 80'li yılların Türkiye insanını anlatmaya, "İnsan Manzaraları" Fotoğraf Sergisi'ne katılmaya çağırıyoruz.

"İnsan Manzaraları" Fotoğraf Sergisi bir yarışma niteliği taşımıyor. Gönderilecek fotoğraflar, sanatsal özellikleri ve konuya uygunlukları açısından Seçici Kurul'ca değerlendirilip uygun görülenler sergilenecek. Sergiye fotoğraf gönderen herkese teşekkür niteliği taşıyan bir katılım belgesi gönderilecek. Yapıtları sergilenmeye değer bulunan tüm fotoğrafçılara çeşitli dergi abonelikleri ve kitap armağanları verilecek.

Seçici Kurul:

A. Rıza Akalın
Alp Aydın
İrfan Demirkol
Çerkes Karadağ
Vahit Aras (Yarın Adına)

- Her fotoğrafçı sergiye en çok 8 siyah beyaz ya da renkli fotoğraf gönderebilir.
- Fotoğrafların uzun kenarları en az 20, en çok 40 cm olmalıdır.
- Fotoğrafların arkalarına ad ve adres yazılmalıdır.
- Fotoğraflar en geç 15 Ekim 1986 tarihinde "Yarın, PK. 723, Kızılay, Ankara" adresine posta ile ya da "Hanımeli sokak 19/10, Sıhhiye Ankara" adresine elden ulaştırılmalıdır.

"İnsan Manzaraları" Fotoğraf Sergisi, Kasım, Aralık ve Ocak aylarında Ankara, İstanbul, İzmir'de açılacak, olanak bulunursa diğer illerde de açılması için çaba gösterilecektir.

GÜN
Siyasi Haber ve Yorum Dergisi
Demokrasi ve barış için, ülkenin özgür günleri için, işçi sınıfının sesi olmak için yayınlanan GÜN, her sayı artan satışıyla, her sayı daha etkin olmak için verdiği uğraşla, 16. sayısına geldi. GÜN'ü daha geniş kitlelere ulaştırmak ve ve çok daha fazla satmasını sağlamak, okurlarını bekleyen güncel görevdir.
16. (Haziran) sayısında
[illegible]
GÜN

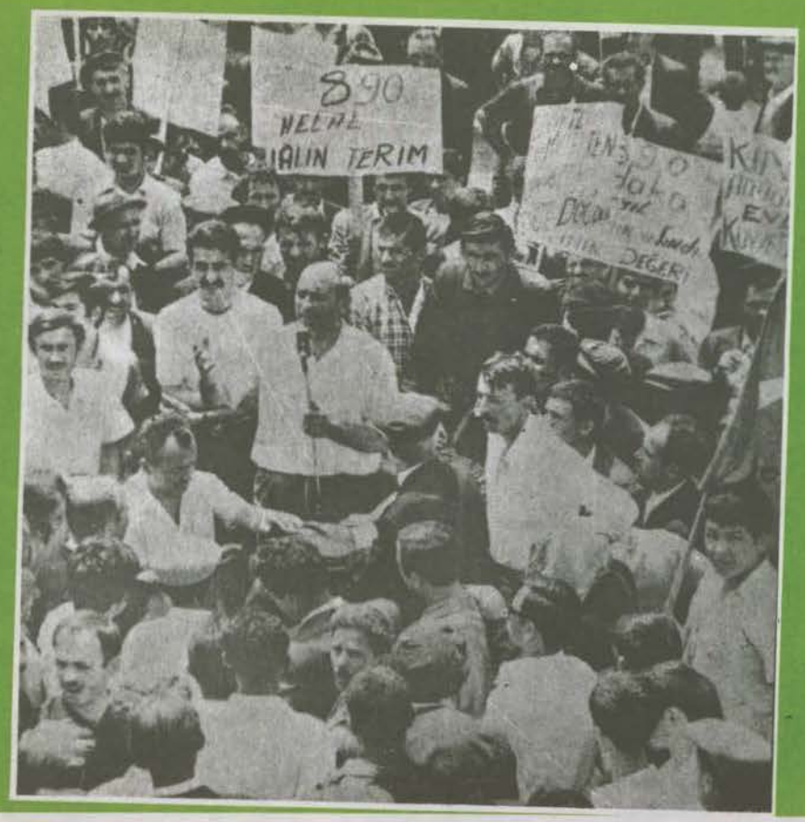

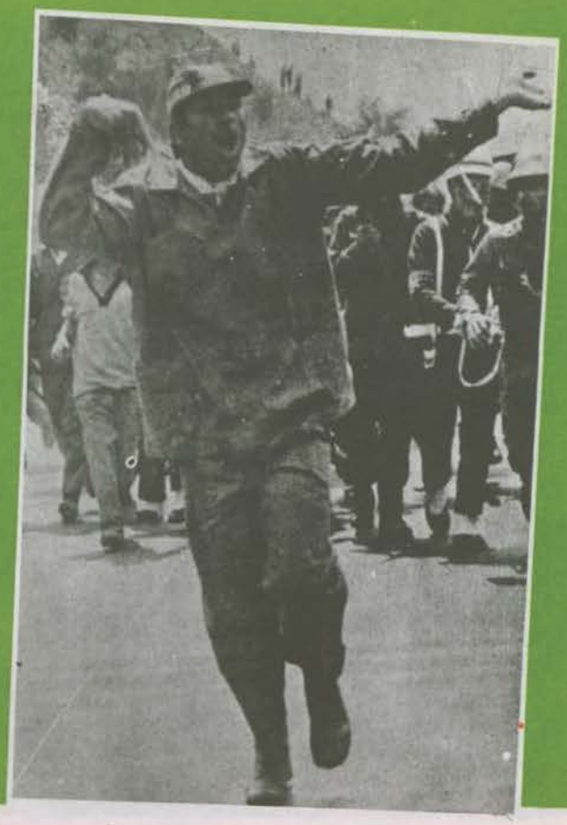

berinde getirdi. Topumdaki bu ilerici yükselişin işçi haklarının kullanılır olmasıyla doğrudan bağlantı olduğunu gören burjuvazi, işçi sınıfı hareketini güçsüzleştirecek köklü önlemler düşünmeye başladı. Özellikle toplu sözleşme ve grev hakkı, sermayecilerin işlerini güçleştiriyor, DİSK'in varlığı önemli bir tehdit oluşturuyordu.

Bu çerçevede, 274 ve 275 sayılı Sendikalar Yasası ile Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası'nda değişiklik yapılarak, DİSK'in ortadan kaldırılarak, meydanın "güçlü sendikacılık" maskesi altında Türk-İş'e bırakılması, sendika kurma, grev ve toplu sözleşme haklarının yokedilmesi gündeme geldi. DİSK'in ilk Genel Başkanı Kemal Türkler bu girişimi şöyle değerlendiriyordu: "Memleketimizde, faşist sendikacılığı getirmenin temelleri atılmaktadır. Bundan sonra Türk-İş dışında bulunan işçi sendikalarına, hayat hakkı tanınmayacaktır. İşçiler üyesi olmadıkları halde Türk-İş'e aidat ödemek zorunda kalacaklardır."

Sözkonusu değişiklik tasarısı ulusal ve uluslararası düzlemde tepkilere yolaçtı. DİSK, bir Uyarı Heyeti oluşturarak Ankara gönderdi. TBMM'de ise TİP'li milletvekilleri tasarıya karşı soru önergeleri, konuşmalar, basın açıklamaları yoluyla mücadele veriyor, diğer partilerle temaslar yapıyorlardı. Tüm bu çabalara karşın tasarı, 11 Haziran günü TBMM'de CHP de dahil olmak üzere TİP dışındakitüm partilerin oylarıyla kabul edildi. Bunun üzerine DİSK 17 Haziran'da Taksim Alanı'nda miting yapma kararı aldı. Karar 15 Haziran sabahı İstanbul Valiliği'ne gönderildi. Aynı sabah, işçiler işbaşı yapmışlar ancak üretimi durdurarak yürüyüşe geçmişlerdi. Bu arada, valiliğin 17 Haziran mitingine izin vermediği haberi geldi. Bunun üzerine Eyup, Bakırköy, Kartal, Levent ve Sağmalcılar'daki tüm işçiler yürüyüşe katıldılar. Yolda diğer semtlerdeki fabrikalardan da katılım ile eylem giderek yığınsallaştı. Polis ve askerler yürüyüşü dağıtmaya çalışıyorlardı. Bazı işçiler gözaltına alındı. Bu kez, kalabalık karakollara yürüdü ve gözaltındaki arkadaşlarının serbest bırakılmasının sağladı. Kartal Soğanlıköy'deki Haymak fabrikası önüne gelen yürüyüşçüler, Başbakan S.Demirel'in kardeşine ait olan fabrikanın yazıhane bölümünde elleri sopalı, tabancalı bir grup işçinin beklediğini gördü. Dana sonra Eskişehir'den getirildiği anlaşılan bu grev kırıcıları yürüyüşçüler tarafından etkisiz hale getirildi. Yazıhanede çok sayıda bıçak, ustura ve şiş bulundu. Karanlık basınca yürüyüşçüler eylemlerine son verdiler. Hükümet eylemden DİSK ve TİP'i sorumlu tutuyordu. Türk-İş yöneticileri CGP ve AP'lilere "olayların işçileri aldatma sonucu başladığını ve solcuların kızıl ihtilal hazırladıklarını" söylediler. 115 işyerinde 100 bini aşkın işçi İstanbul'da ve Kocaeli'nde sokaklara dökülmüş, Başbakan Demirel istifaya çağrılmıştı.

16 Haziran sabahı işçiler yine eyleme geçti, asker kordonu altında yürüyorlardı. İşçiler valiliğe doğru yürüdüler. Valilik asker ve tanklarla "korunuyordu. "İşçiler polis kordonunu ve barikatları yararak ilerliyordu. Arada silahsız işçilerle polis arasında çatışmalar oluyordu. Polise "gerektiğinde ateş açacaksınız" denmişti. İşçiler barikatı geçmeye çalışırken polis silaha sarıldı ve bir işçi vuruldu. Birkaç işçi polis arabasına bindirildi. Kuşdili Köprüsü'nde bir işçi daha vuruldu, bu kez işçi ölmüştü. Bunun üzerine tüm işçiler barikatın üzerine yürüdüler, barikat çöktü, polis kaçtı. Kalabalık Kadıköy'e doğru yürümeye başladığında polisler takviye edilmişti. İşçilere ateş açıldı. On dakika süren ateş sonucu birçok işçi yaralandı. Gerilim iyice yükselmişti. İşçiler Emniyet Amirliği'nin bulunduğu Kaymakamlık Binası'na yürüdüler. Binada sonradan alınan güvenlik önlemlerindeki aksamadan olduğu anlaşılan yangın çıktı, kısa sürede söndürüldü. Ordu birlikleri ateş açmama emri almıştı. Saat 17.00'a doğru yürüyüşçüler dağıldı.

Olaylar tüm ülkede büyük yankılar yarattı. Bakanlar Kurulu toplanarak İstanbul ve Kocaeli illeri dahilinde bir ay süre ile sıkıyönetim ilan etti. Sıkıyönetim Komutanlığı pekçok kıyişi, sendika yöneticilerini ve DİSK sorumlularını gözaltına aldı, tutukladı, yargıladı. Bir bölüm işçiler, Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davranmaktan hüküm giydi.

TİP Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak, işçilerin tepki gösterdikleri 1317 sayılı yasanın iptalini istedi. Anayasa Mahkemesi bu yönde karar aldı. (E. sayı: 1980/48, K. sayı:1972/3, karar günü: 8-9 Şubat 1972) Böylece yasa değişikliğini protesto eden işçilerin ve tasarıya karşı çıkan DİSK ve TİP'in haklı nedenlere dayandıkları kesin hükme bağlanmış oldu.

Direnişin önemi

15-16 Haziran direnişi herşeyden önce demokratik nitelikli bir siyasal hareket olarak değerlendirilmelidir. İşçilerin anti-demokratik bir yasa değişikliğine karşı kazanılmış haklarını savunmak, merkezi örgütleri olan DİSK'in kapatılmasını engellemek amacıyla gerçekleştirdikleri bu eylem, rastlantısal olarak ortaya çıkmamıştır ve belli bir düzen ve disiplin içinde yapılmıştır.

15-16 Haziran olayları Türkiye kamuoyuna, özellikle de toplumsal değişimi işçi sınıfı dışındaki güçlerin insiyatifinde gören küçük-burjuva düşüncelere; işçilerin birlik içinde ve kararlı hareket ettiklerinde en gerici yönetimler karşısında bile, demokratik haklarını koruyabildiklerini ve toplumsal mücadelede tartışmasız biçimde bağımsız ve öncü bir siyasi güç olarak yeraldıklarını göstermiştir. Eyleme katılanların yalnızca DİSK'liler değil, büyük ölçüde Türk-İş üyelerinden de oluşması ayrıca önem taşımaktaydı. Sarı sendikacılığın yerine demokratik sınıf ve kitle sendikacılığına sahip çıkılmış, işçi sınıfı partisiyle ve sendikal örgütüyle bütünleştiğini kanıtlamıştır.

Bugün Türkiye İşçi Sınıfı tarihinin bu önemli günlerinin onaltıncı yıldönümünü kutlarken, akılda tutulması gereken bir konu da o günlerde işçilerin ellerinden alınmasına karşı çıktıkları hakların 1986 Haziran'ında işlemez durumda olduğudur. 15-16 Haziran direnişi, yürürlükteki Toplu-İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt yasası ile benzeri anti demokratik yasaların uzun ömürlü olmayacağını gösteren önemli bir deneyimdir!

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI TARİHİNDE ÖNEMLİ GÜNLER: 15 - 16 HAZİRAN 1970

"Sınıf savaşımı herkes onu keşfettiği gün başlamaz, uzun bir tarihi vardır."

Türkiye işçi sınıfı hareketinin tarihi yüzyılı aşan bir sürece karşılık geliyor. 1871'de Ameleperver Cemiyeti'nin kurulması ve 1872'de Kasımpaşa Tersanesi'nde üç aydır ücretlerini alamayan 600 işçinin gerçekleştirdikleri grev, hareketin ilk örgütlenme ve ilk eylem deneyimini oluşturuyor. Bunu 1879'daki iş saatlerinin kısaltılması ve ücret artışı istemlerine yönelik olarak 500 yapı işçisinin grevi, 1908 yılı boyunca yaygın biçimde süren grevler izliyor. Aynı yıl İttihat ve Terakki hükümeti, grevlerin bir bölümünü kanlı biçimde bastırmaktan çekinmiyor.

Bunu izleyen Birinci Dünya Savaşı yılları İmparatorluğun ekonomik bunalımının, en çok da işçilerin yaşam koşullarının daha da kötüleştiği yıllar. İşçi sınıfı mücadelesinin grevler yoluyla kesintisiz sürdüğü bu dönemin ardından yaşanan Ulusal Kurtuluş Savaşı, anti-emperyalist bilincin yükselmesini sağlıyor ve buna bağlı olarak ekonomik ve siyasal mücadelenin ayrılmaz bütünlüğü ilkesi giderek daha yaygın biçimde kavranıyor. 1920'li yıllarda artık Türkiye işçi sınıfı sendikal/siyasal örgütlenmelere giden yolu aralamıştır. 1921 yılının 1 Mayıs'ında ateş altındaki İstanbul sokaklarında Türkiye'li işçiler bayramlarını ilk kez topluca kutlarlar.

Hareketin ilk dönemi diyebileceğimiz bu yarım yüzyıllık sürenin ardından, yeni kurulan devletin siyasal ve ekonomik gelişimine koşut bir gelişim gösterir işçi sınıfı ve onun mücadelesi. Grevlerle, lokavt tehditleriyle, kazanılan ve geri alınmak istenen haklarla, yasaklanmış bayramlarla, yüzbinlercesinin meydanları doldurduğu mitinglerle, baskıyla, sömürüyle direnişle ve birliktelikle dolu bir tarih yazılmaya başlar.

İşte bu tarihin bellekler den silinmeyen, nedeniyle sonucuyla iyi kavranması gereken ve hareketin gelişiminde belirleyicilik taşıyan günlerindendir, 15-16 Haziran 1970. Türkiye siyasal yaşamının yakın geçmişteki en önemli gündem maddelerinden biri olan bu direniş, işçi sınıfının siyasal alandaki belirleyici gücünün, toplumsal mücadeledeki öncülüğünün somut olarak ortaya konmasını sağlayarak işçi ve emekçilerin sendikal mücadelesine ivme katmış, bu mücadelenini hem nicel hem nitel düzeyini yükseltmiştir.

15-16 Haziran olaylarından hemen sonra yayımlanan EMEK dergisinde "işçi sınıfının büyük direnişi, Cumhuriyet tarihinin siyasi nitelikli ilk işçi hareketidir. Bu hareket, birçok sorunu açığa çıkartmıştır. Büyük direniş, bir yandan işçi sınıfının toplumsal güç dengesindeki büyük ağırlığını gösterirken, öte yandan büyük burjuvazinin derhal paniğe kapılmasına ve bütün gücünü bu hareketi bastırmak için seferber etmesine yolaçmıştır." yorumuna yer verilirken, DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk, 1978'de 15-16 Haziran'ın 8. yıldönümü nedeniyle yaptığı bir konuşmada "15-16 Haziran'da işçi sınıfı öncülüğünü tartışılmaz bir biçimde ortaya koymuş, o güne kadar işçi sınıfı dışındaki 'güç'lere bel bağlayan bir takım küçük burjuva ve aydınlarının yanlış düşüncelerini, ham hayalerini yıkmıştır," diyordu.

Bu iki yorumda belirginleşen önemdeki bir hareket, yalnızca 1970 yılının sorunları, gereksinimleri, istemleri çerçevesinde değerlendirilemez hiç kuşkusuz. 1967 yılında kurulan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)'in giderek güçlenmesi, Türkiye İşçi Partisi (TİP)'in parlamentoda 15 millitvekiliyle güçlü bir varlık ve etkinlik oluşturması, işçi sınıfının yüzyıllık mücadele deneyimi, yaşanılan ağır ekonomik bunalım, sınıfsal çelişkilerin artması ve benzeri etkenler bir bütün olarak gözönünde tutulmalıdır.

15-16 Haziran'a doğru

İkinci Dünya Savaşı sonrası yıllar Türkiye'de hızlı bir sendikalaşma hareketine, sahne oldu. 1947'de çıkarılan Sendikalar Kanunu'nun grev ve toplu sözleşme haklarını yasaklamasına karşın sürdürülen bu hara ket, hükümeti kendi denetiminde sendikalar kurmaya yöneltiyordu. Demokrat Parti (DP)nin iktidara gelmesi ile bu yönelim daha da belirginleşti. Nitekim yabancı sermayeyle, emperyalizm ile olan bağlarda bir bağımlılık şeklini almıştı artık. Bu bağlamda, ABD yönetimi ve DP hükümetinin işbirliğiyle "tehlikesiz, uzlaşmacı bir merkezi sendikal örgüt" planlandı ve böylece 1952'de Türk-İş Kuruldu. Ağır baskı döneminde Türk-İş'in bu niteliğinin tam anlamıyla açığa çıkmaması ise çok doğaldı.

27 Mayıs 1960 hareketi ise işçi sınıfı mücadelesi açısından önemli bir dönemeç oldu. '61 Anayasası ve 1963'te çıkarılan 274 ve 275 sayılı yasalarla sendikalaşma, toplu sözleşme ve grev hakları kabul edildi. 1961 Aralığında yapılan Saraçhane mitinginde 200 binden fazla işçi biraraya geldi. 60'lı yıllar grev yılları oldu. Bu devingen süreç içersinde sınıf-uzlaşmacı politikalar da netleşiyordu. 1961'de işisi sınıfı kendiliğinden hareketi politik düzeyde uç veriyor ve TİP kuruluyordu. Önemli bir dönüm noktasıydı bu. Artık Türkiye siyasal sahnesinde işçi sınıfının ve tüm emekçi kitlelerin çıkarlarını savunan bir parti oluşumu vardı. TİP'in aldığı bu konum ve sendikacılar tarafından kurulan, sendikal hareketle çok sıkı bağları olan bir parti olması, Türk-İş'in izlediği Amerikan patentli "partiler-üstü sendikacılık" anlayışının işçi sınıfının siyasal etkinliğini zayıflatıcı yönünün ortaya çıkmasını sağladı. Ekonomik ve siyasal mücadeleyi bütünleştirecek, sınıf sendikacılığını temel alacak ve yönlendirici güçte bir sendikal örgütlenme gereksinimine yanıt olarak 13 Şubat 1967'de DİSK doğdu. 1967-70 yılları arasındaki dönem, işçi sınıfı hareketinin sermaye çevrelerini rahatsız edecek biçimde yükseldiği, DİSK'in tüm baskılara karşın güçlendiği ve Türk-İş içinde çözülüşün başladığı bir dönemdi.

Haziran Olayları

Tüm bu gelişmeler, 60'lı yılların sonlarında öğrenci gençliğin demokratik istemlerini yoğunlaştırması, emekçi kesimlerin tümünde örgütlü-demokratik mücadelenin yaygınlaşmasını da bera-

DEVAMI ARKA SAYFADA